I. 326

REVISTA DE FOLCLOR

ANUL II Nr. 4

BUCUREŞTI

1957

Fav. 2836

Publicată de INSTITUTUL DE FOLCLOR,
Bucureşti, str. Nikos Beloiannis, nr. 25.

Consiliul de Redacţie: SABIN V. DRĂGOI, G. BREAZUL,
I. MUŞLEA, MIHAI POP, TIBERIU ALEXANDRU,
GH. CIOBANU, VERA PROCA-CIORTEA, J. JAGAMAS
Redactor Şef: MIHAI POP.

https://biblioteca-digitala.ro

P. 326

REVISTA DE FOLCLOR

ANUL II Nr. 4

BUCUREŞTI

1957

Inv. 2836

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

SUMAR

STUDII

Pag.

C. PRICHICI — Geneza melodică a baladei lui Pintea Viteazul 7
G. RETEGAN — Dracii din Valea Ţibleşului 27

MATERIALE

A. GIURCHESCU — Jocurile din Vrancea 55
GH. CIOBANU — Cîntece romîneşti inedite de la începutul secolului al XIX-lea 77

DIN ISTORIA FOLCLORULUI ŞI FOLCLORISTICII

DAN SIMONESCU — Folcloristul C. Rădulescu-Codin 91

CRONICA

C. BĂRBULESCU şi L. STĂNCULEANU — Consideraţii preliminare asupra culegerilor de folclor făcute în raza hidrocentralei de la Bicaz (anii 1954—1955) 122
*** — Din realizările folcloristicii noastre 129
*** — Activitatea folcloristică internaţională 134

RECENZII

V. MICZNICK — Richard Wolfram — «Die Volkstänze in Oesterreich und verwandte Tänze in Europa» (Dansurile populare în Austria şi dansuri înrudite în Europa).. 141
A. FOCHI — Leopold Schmidt — «Die kulturgeschichtlichen Grundlagen des Volksgesanges in Oesterreich» (Bazele cultural-istorice ale cîntecului popular în Austria) 145
TR. NISCOV — Zatko Rudolf — «Prispevok k stúdiu Slovenskych bethleemskych hier» (Contribuţie la studiul Vicleimului din Slovacia) 148
A. VICOL — Dávid Gyula şi Torday Zádor — «A Kurucok Költeszete» (Poezia curuţilor) 150

BIBLIOGRAFIE

I. MUŞLEA — Bibliografia folclorului romîn între anii 1951—55 152

https://biblioteca-digitala.ro

CONTENTS

STUDIES

Page

C. PRICHICI — The melodic origin of the ballad of Pintea the Brave 7
G. RETEGAN — The devils of the Tzibles Valley 27

FOLKLORISTIC DOCUMENTS

A. GIURCHESCU — The Vrancea folk-dances 55
GH. CIOBANU — Unpublished Roumanian songs from the beginning of the 19 century 77

DATA CONCERNING THE HISTORY OF THE ROUMANIAN FOLKLORE

DAN SIMONESCU — The folklorist C. Rădulescu-Codin 91

NOTES AND NEWS

C. BĂRBULESCU and L. STĂNCULEANU — Preliminary considerations on the folklore material collected around the Bicaz powerstation (1954—1955) 122
*** — Some Roumanian folkloristic achievements 129
*** — International folkloristic activity 134

REVIEWS

V. MICZNICK — Richard Wolfram — Die Volkstänze in Oesterreich und verwandte Tänze in Europa (Folk-dances in Austria and other folk-dances in Europe related to them) 141
A. FOCHI — Leopold Schmidt — Die Kulturgeschichtlichen Grundlagen des Volksgesanges in Oesterreich (The cultural historical bases of folk-song in Austria) 145
TRAIAN NISCOV — Zatko Rudolf — Prispevok k stúdiu Slovenskych bethleemskych hier (Contribution to the study of the Bethlehem-folk-play in Slovakia) 148
A. VICOL — Dávid Gyula and Tordai Zádor — A Kurucok Költészete (Curutz poetry) 150

BIBLIOGRAPHY

I. MUSLEA — The bibliography of the Roumanian folklore (1951—1955) 152

https://biblioteca-digitala.ro

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Стр.

К. ПРИКИЧ — Мелодический генезис баллады о Пинте-Богатыре 7
Г. РЕТЕГАН — Черти из долины реки Циблеш 27

МАТЕРИАЛЫ

А. ДЖУРКЕСКУ — Пляски края Вранча 55
Г. ЧОБАНУ — Неизданные румынские песни начала XIX в 77

ИЗ ИСТОРИИ ФОЛЬКЛОРА И ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

ДАН СИМОНЕСКУ — Фольклорист К. Рэдулеску-Кодин 91

ХРОНИКА

К. БЭРБУЛЕСКУ И Л. СТЭНКУЛЯНУ — Предварительные рассуждения о собирании фольклора в районе Биказской гидроцентрали (1954—1955 гг.) 122
*** Из достижений нашей фольклористики 129
*** Международная фольклористическая деятельность 134

РЕЦЕНЗИИ

В. МИЧНИК — Рихард Вольфрам "Die Volkstänze in Oesterreich und verwandte Tänze in Europa" (Народные танцы в Австрии и родственные им танцы в Европе) 141
А. ФОКИ — Леопольд Шмидт "Die kulturgeschichtlichen Grundlagen des Volksgesanges in Oesterreich" (Культурно-исторические основы народной песни в Австрии) 145
ТР. НИШКОВ — Затко Рудольф "Prispevok k stúdiu Slovenskych bethleemskych hier" «Вклад к штудиям о словацких «вифлеемах» 148
А. ВИКОЛ — Давид Гьюла и Тордай Задор — "A Kurucok Költeszete" (Поэзия куруцев) 150

БИБЛИОГРАФИЯ

И. МУШЛЯ — Библиография румынского фольклора в 1951—1955 гг 152

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

GENEZA MELODICĂ A BALADEI LUI PINTEA VITEAZUL

CONST. GH. PRICHICI

Cînd în primăvara anului 1951 am început cercetările de folclor în ţinutul Dornelor (Reg. Suceava) ne-a surprins întîlnirea frecventă atît în cîntece, legende, tradiţii cît şi în toponimie[1] a numelui vestitului haiduc Pintea Viteazul.

Interesul nostru a crescut în mod deosebit întrucît ştiam că Pintea haiducise mai mult pe meleagurile maramureşene.

Cîntecele, legendele şi tradiţiile, pe care le-am cules aici, ne-au convins însă că figura eroului era încă destul de vie în memoria colectivităţii, cu toate că de la moartea sa (14 august 1703) trecuseră aproape 250 de ani.

Astfel am fost determinaţi să începem o cercetare atentă, a tot ce se leagă de viaţa sa.

Pentru a ajunge la rezultate valabile, am hotărît să cuprindem în raza noastră de cercetare, atît zona Dornelor cît şi nordul Ardealului, în deosebi fostul judeţ Maramureş precum şi împrejurimile oraşului Baia Mare.

Cercetările, întreprinse în martie 1951, au fost continuate în luna mai a aceluiaşi an, apoi în mai, iulie şi octombrie 1953. În urma acestora, am ajuns la constatarea că numele eroului este la fel de bine păstrat, atît în Dorne cît şi în nordul Ardealului.

Întrucît aria de cercetare folclorică era atît de mare, iar problemele pe care le ridica materialul cules fiind foarte variate, am fost nevoiţi să ne continuăm cercetările şi în anii 1954—1955.

Rezultatele cercetărilor noastre de teren, întregite cu un bogat material istoric şi tradiţional, privind epoca în care a trăit haiducul, acţiunile sale îndreptate împotriva stăpînirii feudale şi împotriva actului unirii cu biserica de apus, precum şi rolul însemnat pe care l-a jucat atît în pregătirea răscoalei lui Fr. Rákccózi II cît şi participarea sa activă la această răscoală, au dus la alcătuirea unui amplu studiu de folclor intitulat « Pintea Viteazul în tradiţia poporului nostru ».

Din acest studiu dăm, în rezumat, în cadrul articolului de faţă, partea ce priveşte geneza melodică a baladei lui Pintea Viteazul.

* * *

Este greu de stabilit în mod precis, data cînd a apărut balada lui Pintea, deoarece în materie de creaţie populară se poate susţine, dar şi infirma uşor, unele ipoteze ce

[1] Am întîlnit: *Valea Pintei*, *Pîrâul Pintei*, *Beciul lui Pintea*, toate pe raza satului Poiana Negri (Com. Dorna Cîndreni Rn. Vatra Dornei) la poalele munţilor « Doisprezece Apostoli » ce fac parte din masivul Călimanului.

https://biblioteca-digitala.ro

ar părea că indică spontaneitatea în creație. S-ar putea ca balada să fi fost creată și să fi circulat încă pe vremea lui Pintea Viteazul. Dar, după cum știm, creația populară este supusă, încă de la începuturile sale, la modificări, la actualizări, căpătînd în decursul timpurilor aspecte diferite din punct de vedere al formei, care duc la un întreg șir de variante, ceea ce face de multe ori imposibilă cercetarea formei primare.

Auzind de isprăvile eroului și identificîndu-se cu el în lupta dusă împotriva stăpînirii habsburgice, un ins mai înzestrat din popor i-a făcut cîntecul în care i se preamăresc faptele vitejești, iar poporul și l-a însușit, îmbogățindu-l și supunîndu-l unui intens proces de șlefuire în timp.

Acest proces legat de creația unor cîntece a fost oricînd posibil. De altfel și noi l-am putut urmări încă de acum 30 de ani, cînd unii ca: *Niculiță*, *Terente*, *Tomescu*, *Bahnă*, ajunși eroi populari fără să fi fost totuși haiduci, ci doar — hoți la drumul mare — și-au avut cîntecele lor care au circulat pe cînd erau încă în viață.

Dacă, din lipsă de documente, o astfel de ipoteză nu poate fi confirmată în cazul lui Pintea, totuși nu par lipsite de susținere unele afirmații tradiționale.

Așa cum ni-l prezintă tradiția dorneană, înainte de a fi fost haiduc, Pintea a fost cioban la oi. Înzestrat cu darul minunat al cîntecului, avînd fluierul său fermecat, făcut din șapte doage, era vestit cîntăreț prin părțile locului.

« Cîn'cînta sus pi vîrful Hîrlii, apăi giuca hora-n sat la Panaci și cîn'cînta iel pi Dialul Rusului, s-auză pîn'la noi în Neagra Șarului. Așă di mîndru cînta di adorn'e păsărili pi copaci.... Apăi cî iel sî lua la întreceri din fluier și cu Bujor »[2].

Tradiția maramureșană afirmă și ea că: « tovarășii de haiducie îl auzau pă Pint'ea horind sîngur »[3] sau că: « înaint'e d'e a muri, o horit trii dzîl'e, povest'indu-și fapt'ele vit'ejăști »[4].

Aceste afirmații tradiționale, ar duce la susținerea că însuși Pintea și-ar fi făcut cîntecul, ceea ce-i mai greu de acceptat. Apare mult mai verosimilă, o altă afirmație tradițională, așa cum circulă în regiunea Dornelor, auzită de la bătrînul Gavril Pașcanu [5], care susține că: « după moartia lui Pîntia, uniia dintri ortacii lui o murit și ii în lupti, iar alții o fost prinși și băgați la închisoari. Acii din închisoari i-o făcut cînticu, cari mai tîrziu o agiuns la lumi ».

Trebuie să recunoaștem că numai pe baza afirmațiilor tradiționale este greu de precizat dacă și această ipoteză, care pune creația cîntecului « pe seama ortacilor săi », este cea mai verosimilă.

În procesul de creație populară — fără a respinge posibilitatea spontaneității — sînt mult mai frecvente și mai binecunoscute cazurile cînd, între săvîrșirea evenimentelor mai importante din viața colectivității și actul creării, există o perioadă de gestație.

Ținînd seama de acest fapt, socotim mai judicios a accepta că de la moartea eroului și pînă la crearea cîntecului a mai trecut un timp oarecare.

Ceea ce este mai semnificativ pentru noi, apărînd ca un fenomen cu totul deosebit, rezultă din buna păstrare a melodiei baladei, căreia i s-a asigurat o puternică circulație și frecvență, pînă în timpurile noastre, parcurgînd o perioadă de peste 250 de ani.

---

[2] Constantin Iordache, 85 ani, Com. Neagra Șarului, Rn. Vatra Dornei, Reg. Suceava.
[3] I. Pop-Todocău, 68 ani, Com. Budești, Rn. Sighet, Reg. Baia Mare.
[4] Ilie Cosma, 73 ani, satul Iadăra Rn. Cehul Silvaniei, Reg. Baia Mare.
[5] Com. Dorna Cîndreni, Rn. Vatra Dornei, reg. Suceava.

https://biblioteca-digitala.ro

Întrucît nu ne satisface totuși determinarea originii melodice a baladei lui Pintea după tradiție, vom căuta să ne adresăm melodiilor însăși.

Ne interesează deocamdată originea acestora, urmînd ca pe bază comparativă să stabilim apoi originea melodică a baladei.

Pentru aceasta, să vedem două variante melodice ale baladei, luate din două locuri diferite.

F. a. 6623
Inf. Gavril Pașcanu
notat C. Gh. Prichici

Reg. Suceava
Rn. Vatra Dornei
Com. Dorna Cîndreni

PINTEA VITEAZUL
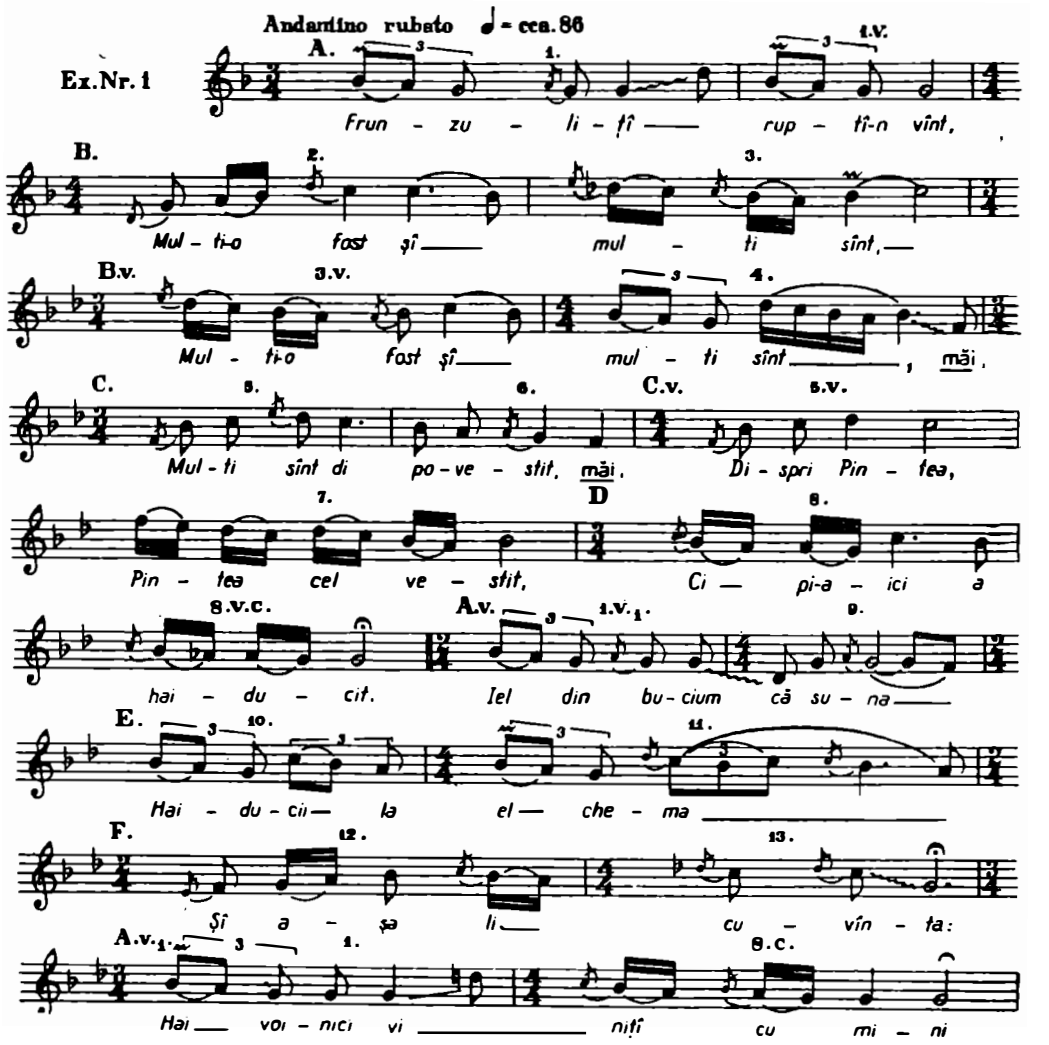
https://biblioteca-digitala.ro

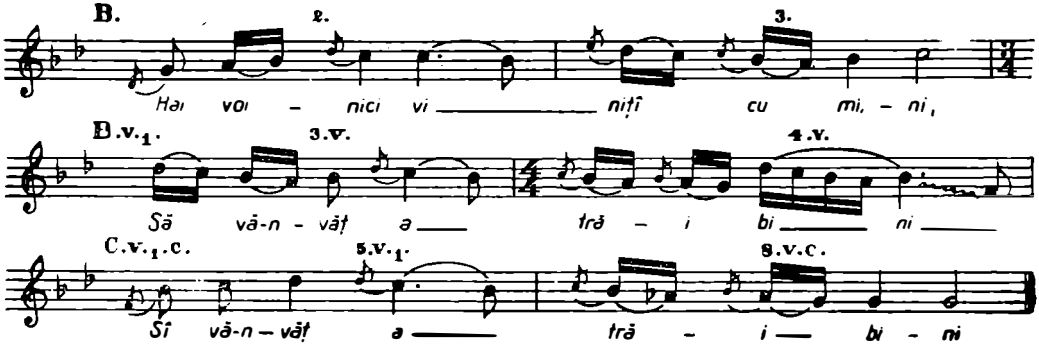

Melodia are următoarea formă: *A*, *B*, *Bv*, *C*, *Cv*, *D*, *Av*, *E*, *F*, Av_1, *B*, Bv_1, Cv_1c.
Fiecare parte corespunde unui rînd melodic, avînd două măsuri.
La rîndu-i, fiecare măsură, corespunde unui motiv melodic.
Însemnînd motivele cu cifre și indicii de variație, avem:
$A = 1 + 1v$; $B = 2 + 3$; $Bv = 3v + 4$; $C = 5 + 6$. $Cv = 5v + 7$; $D = 8 + 8v$ c; $Av = 1v_1 + 9$; $E = 10 + 11$; $F = 12 + 13$: $Av_1 = 1 + 8c$; $B = 2 + 3$; $Bv_1 = 3v + 4v$; $Cv_1c = 5v_1 + 8v$ c.

Din țesătura organică și variația puternică a motivelor se vede clar bogăția melodică a baladei.

Ambitusul este de o decimă (Sib $-Re_2$)

În ansamblul ei, melodia curge lin, prin intervale apropiate, cu unele salturi de cvintă perfectă ascendentă (A_1, Av_1) sau cvartă perfectă, ascendentă, ascendentă-descendentă sau numai descendentă.

În țesătura melodică, acest interval de cvartă perfectă, ascendentă sau descendentă, așa cum l-am observat, este caracteristic fondului de cîntece vechi ce-și au originea în repertoriul păstoresc instrumental, bazat pe rezonanța naturală, proprie construcției unor instrumente ca *buciumul*, *fluierul* sau *cimpoiul*.

Cadența finală este cea frigică, mai frecvent întîlnită la fondul de cîntece vechi din nordul Moldovei.

Din punct de vedere ritmic se impune ca fiind mai pregnant, saficul ♪ ♪ ♩ ♩

Versurile baladei folosesc metrul de 8 silabe (uneori de 7) ce este caracteristic în creația populară romînească. Al doilea exemplu este:

Inf. Gh. Covaci, 69 ani,
lăutar
notat C. Gh. Prichici

Reg. Baia Mare
Rn. Sighet
Com. Budești

HOREA LUI PINTEA
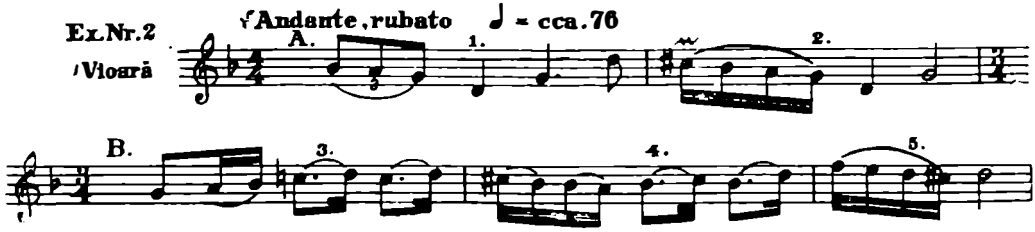
https://biblioteca-digitala.ro
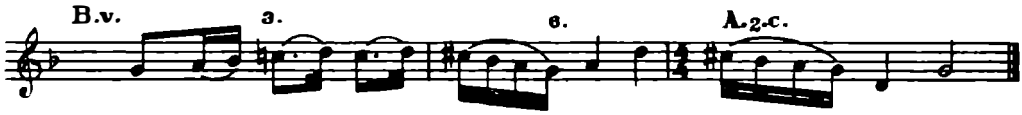
Forma acestei hore este: *A*, *B*, *Bvc*. Partea I-a, *A* este formată din două motive, cuprinse fiecare în cîte o măsură de $\frac{4}{4}$.

A doua frază, *B* este formată din 3 motive (3 + 4 + 5) din care al treilea (5) îndeplinește probabil în cîntarea cu text, funcția de refren.

A treia frază, *Bv*, corepunzînd unui rînd melodic, este formată tot din trei motive: 3 + 6 + A_2c unde observăm că ultimul motiv, identic cu al doilea din primul rînd melodic, are și el funcția probabilă de refren.

Ambitusul este de asemenea de o decimă.

În ceea ce privește ritmul, observăm și aici prezența saficului atît la primul rînd melodic *A* cît și la cadența celui de al treilea.

De asemeni, avem un mers melodic prin trepte alăturate, întrerupt din cînd în cînd de salturi de cvarte sau cvinte perfecte, ascendente sau descendente, așa cum se pot vedea mai bine la primul și ultimul rînd melodic.

Apropierea dintre cele două variante, dorneană și maramureșană, este evidentă, fiind demonstrată prin marea asemănare a părților *A* și *B*, așa cum apar, cu toate variațiile lor, în economia generală a melodiei.

Ca o trăsătură caracteristică a fondului comun, găsim la amîndouă prezența intervalului de cvartă perfectă ascendentă sau descendentă cît și a formulei ritmului safic.

De un interes deosebit pentru studiul nostru, apare un al doilea tip melodic al baladei lui Pintea Viteazul, avînd la bază o variantă melodică a semnalului de bucium așa cum îl întîlnim în mod frecvent atît în Maramureș cît și în nordul Moldovei*.

Mgt. 900 c.
Inf. Victoria Darvai
Trans. C. Gh. Prichici

Reg. Baia Mare
Rn. Sighet
Com. Văleni-Șugatag

PINTEA VITEAZUL

Ex.Nr. 3
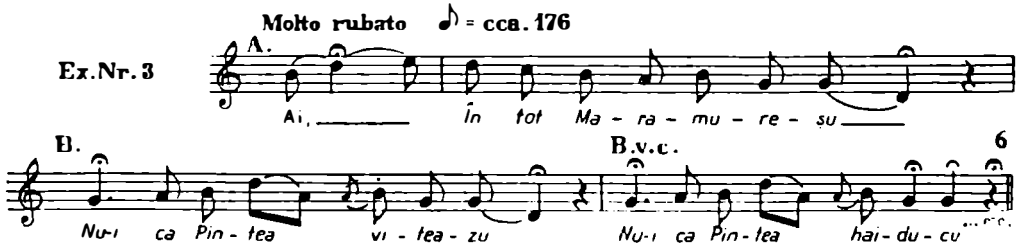
* Acest cîntec se pare că este o creație a cîntăreței populare Victoria Darvai, absolventă a școlii medii de muzică. El valorifică în formă nouă materialul folcloric maramureșan tradițional.

* După coroană, melodia continuă cu ușoare variații, avînd textul ce urmează.

https://biblioteca-digitala.ro

Ai, *Pe săraci îi ocrotește*
|: *Pă cei gazde-i prinde-n clește* :|
Ai, *De la Borșa pînă-n Vad,*
|: *I-o băgat pă gazde-n iad* :|
Că, *Gazdele-au vrut să-l prindă,*
|: *El i-o aruncat în grindă* :|

După care urmează:
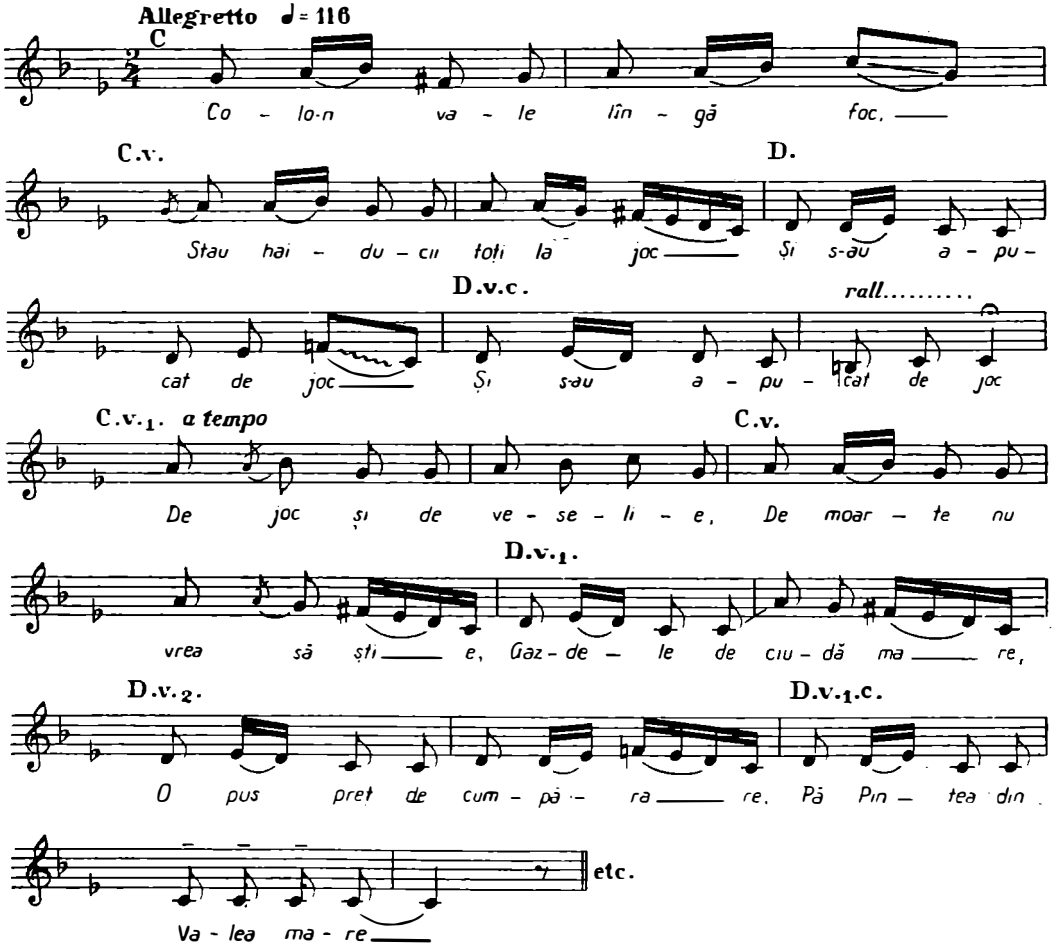
Allegretto ♩= 116
C
Co - lo-n va - le lîn - gă foc.
C.v.
D.
Stau hai - du - cii toți la joc Și s-au a - pu -
D.v.c.
rall.....
cat de joc Și s-au a - pu - cat de joc
C.v.1. a tempo
C.v.
De joc și de ve - se - li - e, De moar - te nu
D.v.1.
vrea să știe, Gaz - de - le de ciu - dă ma re,
D.v.2.
D.v.1.c.
O pus preț de cum - pă - ra re. Pă Pin - tea din
etc.
Va - lea ma - re

Balada are două părți distincte:

Prima în formă liberă, *A*, *B*, *Bvc* are la bază semnalul de bucium, prezentat în variații melodice ușoare.

Ambitusul este de o nonă (Re_1-Mi_2). Ritmul liber iar conturul melodic, realizat mai mult prin trepte alăturate, este întrerupt din cînd în cînd de cîte un interval de cvartă perfectă, fie la mijlocul rîndurilor melodice (*B*, *Bvc*) fie la sfîrșitul rîndurilor melodice (*A* și *B*) pe cadențe.

Profilul conturului melodic se distinge printr-o pronunțată linie, descendentă-ascendentă-descendentă, avînd astfel o puternică expresivitate.

Partea a doua în măsura de $\frac{2}{4}$ are un pronunțat caracter de joc, fiind formată din rîndurile melodice *C*, *Cv*, *D*, *Dvc* care fiind repetate, apar cu unele variații melo-

https://biblioteca-digitala.ro

dice, reieșite din țesătura organică a motivelor, încît întreaga parte cîștigă mult în unitate și expresivitate. Frecvența intervalului de cvartă este mult mai mare, fiind întîlnită în rîndurile melodice *C*, (*Si*♭-*Fa*♯, cvartă micșorată, și *Do-Sol*, cvartă perfectă) apoi în D *(Fa-Do)* pe cadență și în Cv_1 *(Do-Sol)*.

Ambitusul acestei părți este tot de o nonă (*Si-Do*$_2$). Ca formulă ritmică mai frecvent întîlnită avem dipiricul. Și aici, versurile baladei folosesc metrul de 8 silabe (uneori de 7).

Ținînd seama de primele două variante care aparțin tipului I melodic cît și de aceasta din urmă, ce-și are originea în semnalele păstorești, va trebui să stabilim mai ușor determinantele ce ne vor ajuta la tragerea unor concluzii cît mai valabile în ceea ce privește susținerile noastre relative la geneza melodică a baladei lui Pintea.

De altfel, în cadrul studiului nostru, am arătat că își găsesc loc două ipoteze:

Prima, ne-a dus în a căuta geneza melodică a baladei în cîntecele curuțești ale timpului.

Gîndindu-ne la curuții lui Fr. Rákóczi II, care erau de naționalități diferite: *unguri*, *romîni*, *slovaci*, *cehi*, *ucrainieni* ș.a. și la cîntecele lor, care-i uneau în lupta dusă împotriva tiraniei imperiului habsburgic, urma să găsim unele elemente melodice comune, care prin frecvența lor să poată servi ca determinante în susținerea acestei ipoteze.

Din cercetarea făcută pe teren, nu am putut găsi dovezi care să ne poată servi.

Nici din materialul documentar, destul de variat[7] privitor la cîntecele curuțești, n-am putut găsi elementele valabile care să susțină această ipoteză.

Astfel în colecția « Kuruc nóták, insurgens, és szabadságharci dalok » (Cîntece curuțești revoluționare și ale luptei de eliberare) publicată de Révfy Géza în 1915 la Budapesta, nu se află decît un singur exemplu la pag. 26: « Rákóczi imádsága » (Rugăciunea lui Rákóczi) care poate fi apropiat de variantele tipului I al baladei noastre. Este cel care urmează:

RÁKÓCZI IMÁDSÁGA

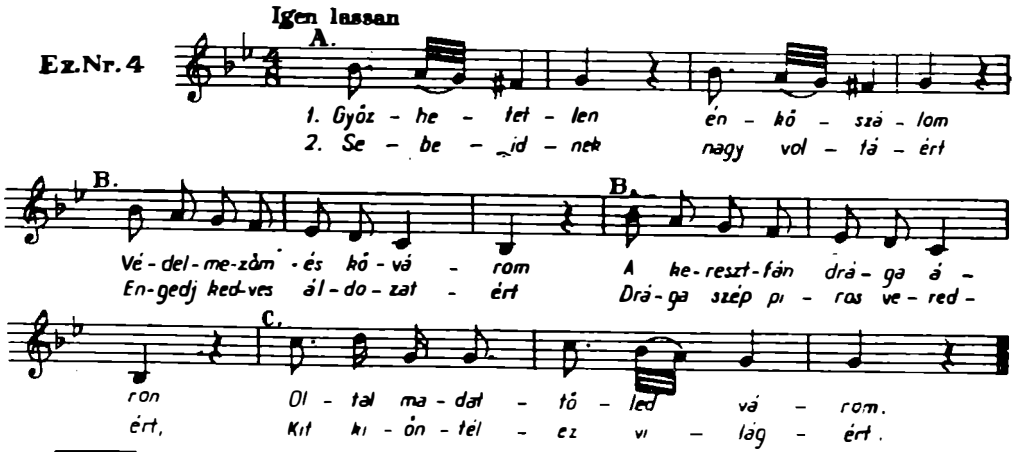
Igen lassan
A.
Ez.Nr. 4
1. Győz - he - tet - len én - kő - szá - lom
2. Se - be - id - nek nagy vol - tá - ért
B.
B.
Vé - del - me-zőm - és kő - vá - rom
En-gedj ked-ves ál - do - zat - ért
A ke-reszt-fán drá - ga á -
Drá - ga szép pi - ros ve - red -
C.
ron
ért,
Ol - tal ma - dat - tó - led vá - rom.
Kit ki - ön - tél - ez vi - lág - ért.

Notă: *Originalul este scris cu o quintă mai sus (în Re)*

[7] Pus la îndemînă de maestrul Sabin V. Drăgoi, directorul Institutului de Folclor.

https://biblioteca-digitala.ro

Primul rînd melodic (*A*) este foarte asemănător, aproape identic cu primul rînd melodic, așa cum l-am întîlnit la variantele 1 și 2 ale baladei. Al doilea rînd (*B*) apare cu totul străin și necaracteristic — o gamă de *Si♭* în coborîre — iar *C* imită în parte — pe cadență — mersul melodic descendent, fără a fi caracteristic în înțelesul apropierii de variantele melodice ale baladei.

După cum am văzut, doar primul rînd melodic ar putea servi ipotezei noastre, totuși fără a o impune, deoarece motivul, așa cum apare în organizarea melodiei, este izolat, nefiind generator ci doar împrumutat din circulația altor cîntece.

Desigur că în viața de tabără a curuților circulau fel de fel de cîntece, aparținînd unui fond comun. Printre curuți erau mulți păstori și haiduci. Din cîntecele acestora, ceilalți iobagi, fie că erau unguri, romîni, slovaci sau ucraineni, împrumutau în creația lor unele elemente melodice, cari păreau mai frumoase, mai apropiate sau mai caracteristice pentru sensul revoluționar al cîntecului.

Totuși, așa cum apar ele, sporadic, neintegrate organic decît în parte, nu ne pot servi.

A doua ipoteză, asupra căreia atenția noastră a fost mult mai concentrată, datorită și faptului că materialul documentar muzical pe care l-am cules este mai concludent, ne-a determinat să căutăm geneza melodică a baladei lui Pintea, în repertoriul de cîntece păstorești, atît de bine păstrat și reprezentat printr-o puternică circulație și frecvență în nordul Moldovei și al Ardealului.

Astfel, poemul păstoresc «Ciobanul care și-a pierdut oile» așa cum circulă pe cuprinsul arcului carpatic, coborînd apoi pe căile de transhumanță și ajungînd pînă în cîmpia dunăreană are în conținutul său melodic multe elemente întîlnite în variantele melodice ale baladei lui Pintea Viteazul.

După cum vom vedea, cel din nordul Moldovei și al Ardealului este mai apropiat problemei noastre de studiu.

Poporul cunoaște din timpuri străvechi, această creație artistică [8], în care cuvîntul împletit cu muzica, redă într-o formă simplă și totuși genială, povestea «Ciobanului care și-a pierdut oile».

Poemul circulă mai mult pe cale instrumentală (fluier, cimpoi, vioară) și foarte rar vocală.

Un astfel de exemplu, mai rar, l-am cules în noembrie 1951 de la Ileana Todașcă, de 64 ani, din satul Coșna (Rn. Vatra Dornei).

Il reproducem în întregime — text și muzică — ținînd seama și de frumusețea graiului în care a fost povestit:

«O fost odatî, ca niciodatî, un cioban cari ave oi multi, așă di multi, cî nici nu li mai știe sama cîti sînt; și oi bătrîni și berbeci și n'ioari.

Ave cu dînsu, niști cîni di cii mari și răi, di sî bătiau și dovideu lupchii. Cînii păzău turma și ciobanii, nu făce altceva dicît cînta toatî zîulica din fluier; di jăli, di dragosti, di bucurie sau di gioc. Într-o zî, pi cînd iera cu oili la păscut, l-o pălit pi cioban un somn greu. Iera așă pi la chindii. Numa, s-o rîdicat dispri Călimani niști nori grei, s-o iscat o furtunî mari ș-o început a tuna și fulgera. Oili s-o spăriet, și-o

[8] Cea mai veche mențiune, a «Ciobăniței romîne care-și plînge oile rătăcite» o găsim la Balassa Balint (1551—1594), *G. Kristof* «Poezia populară romînă și Balassa Balint» în «Dacoromania» an. III (1923) Cluj 1924, 557 f.
O a doua mențiune se găsește în Șincai. Aceasta se referă la «Musicul cîntăreților lui Constantin» (1659) care «zicea nota fetei romînești, cînd și-a pierdut caprele și plîngînd le căuta prin munți». «*Cronica romînilor*» Ed. II Tom. III Tip. Acad. Romîne 1886, 124).

https://biblioteca-digitala.ro

tuns-o la fugî cătră nişte văgăuni, pi căi niumblati di nimini. Cînii s-o dus şi ii după ieli. Şî di ci tuna şî fulgera mai tari, oili tot mai diparti sî duceu. Sî strîcasî vremia. Iera întuneric di păre cî nopteazî. Di-odatî uon fulger o brăzdat ceru şî s-o n'istuit în cetini. O-nceput a ploua. Cum dorn'e ciobanu cu faţa-n sus, o-nceput să-l chicuri.

S-o trezît, s-o frecat la ochi şî s-o uitat spăriet împregiur. Nu-ş vide oili, nu-ş vide cînii. Undi sî hi dus? S-o sculat în pchicioari, o pus mîna streaşînî la ochi şi s-o uitat în dipărtari. Oili lui, nicăieri. O zîs ciobanu, făcîndu-ş cruci: « Doamni, Doamni! Cu ci ţ-am greşît ieu di mă baţî aşă tari? » O-nceput a plîngi. N-o trecut multî vremi şî furtuna s-o mai potolit ş-o stat şî ploaia. O gianî di lun'inî sî vide cătră asfinţît. Încotro s-apuci iel? O scos fluieru ş-o început sî cînti un cîntic di jăli di parcî spune:

CIOBANUL CARE ŞI-A PIERDUT OILE

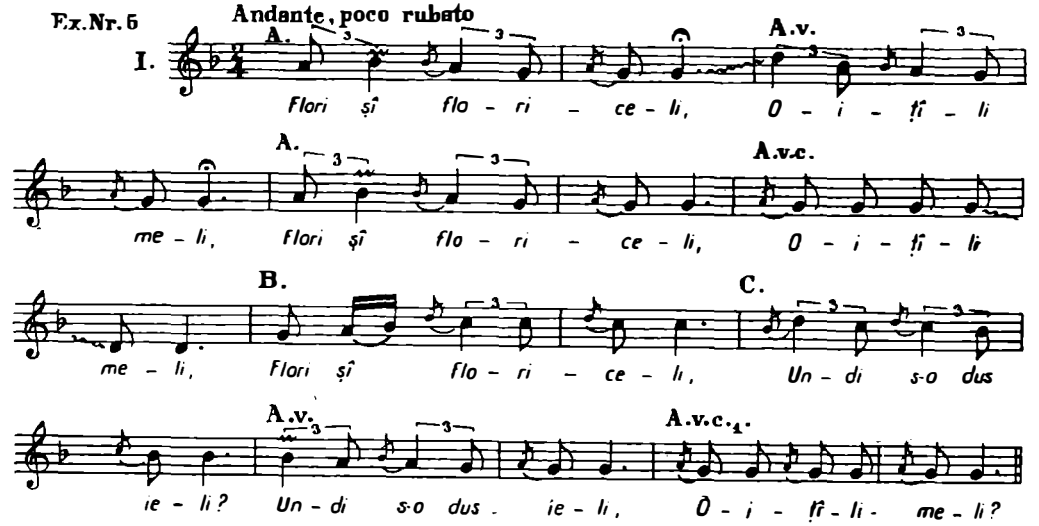
Ex.Nr. 6
Andante, poco rubato
I.
A.
A.v.
Flori şî flo - ri - ce - li, O - i - ţî - li
A.
A.v.c.
me - li, Flori şî flo - ri - ce - li, O - i - ţî - li
B.
C.
me - li, Flori şî flo - ri - ce - li, Un - di s-o dus
A.v.
A.v.c.1.
ie - li? Un - di s-o dus ie - li, Ô - i - ţî - li - me - li?

O cîntat iel ci-o cîntat, ş-o şters lacrîn'ili ş-o plecat spri vali. Cîn' s-o uitat îr dipărtări, i s-o părut cî li vedi pi costişî. Di bucurii, o scos fluieru ş-o început sî cînti şî sî gioaci:
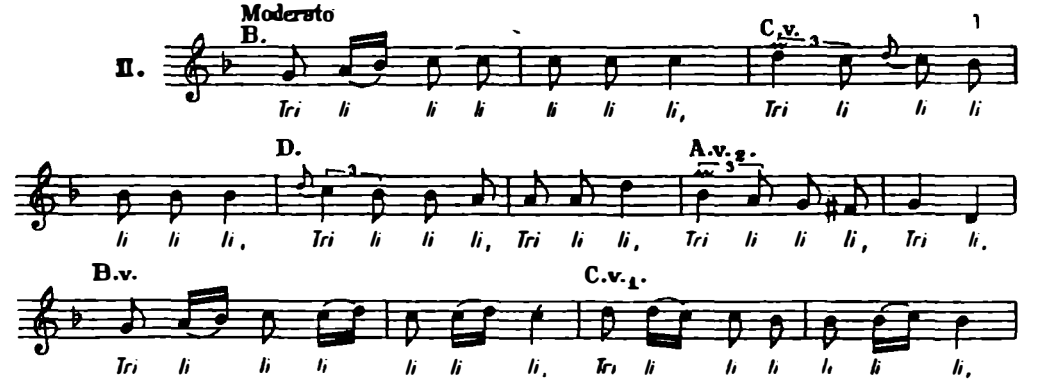
Moderato
II.
B.
C.v.
Tri li li li li li li, Tri li li li
D.
A.v.2.
li li li, Tri li li li, Tri li li, Tri li li li, Tri li,
B.v.
C.v.1.
Tri li li li li li li, Tri li li li li li li,

https://biblioteca-digitala.ro
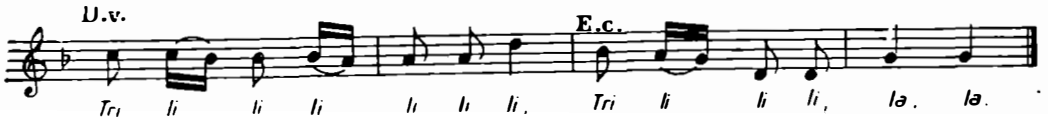
Mergi iel cît mergi și sî mai uitî odatî. Da cîn'colo,ci vedi ? cioati în loc di oi! S-o amăgit cu privirea. Amărît o scos iar fluieru ș-o început a cînta di jăli. Nici bini nu sfîrșîsî cînticu, numai ci audi tălăngili. Acu, nu sî mai înșăla. Li cunoște di pi sunet cî-s a lui. Cînii l-o văzut. O alergat spri dînsu și s-o gudurat. Aista iera sămn bun, cî oili ierau pi undeva aproapi.

O coborît doar o țîrî pi potecî și ș-o văzut oili. Di bucurii, iar o cîntat di gioc. Pi urmî mulțăn'it cî li-a găsît, o plecat cu dînsîli la stînî ».

Poemul ca formă de construcție, are două părți:

a) Prima parte liberă este formată din 8 rînduri melodice (*A*, *Av*, *A*, *Avc*, *B*, *C*, *Av*, Avc_1) și are un caracter melancolic, reținut, cu accente de un anumit patetism pastoral, ce exprimă durerea ciobanului care și-a pierdut oile.

b) Partea a doua — de joc — este formată tot din 8 rînduri melodice: (*B*, *Cv*, *D*, Av_2 *Bv*; Cv_1 *Dv*, *Ec*).

Avînd un caracter viu contrastant față de prima parte, evocă bucuria ciobanului care și-a găsit oile.

Rîndurile melodice: *Bv*, *Cv*, Av_2, Cv_1, le găsim în partea întîia a poemului, într-o formă mai simplă, încît putem ușor constata unitatea de concepție care a stat la baza creației melodice.

Părțile se repetă, avînd unele ușoare variații melodice și sînt legate între ele printr-un text explicativ.

Rîndurile melodice *A* și *B* din partea întîia și *Bv*, *Cv*, *Ec*, din partea a doua, așa cum apar ele, mai mult sau mai puțin variate, le găsim și în primele două variante melodice ale baladei lui Pintea (dorneană și maramureșană) a căror succintă analiză am făcut-o mai înainte.

Vom da și un al doilea exemplu, de data aceasta instrumental, pe care-l vom compara apoi cu primul:

Mgt. no. 644 f.
Inf.: Ilie Cazacu, 50 ani
Tr. C. Gh. Prichici

Reg. Suceava
Rn. Cîmpu Lung-Mold.
Com. Fundul Moldovei

CIOBANUL CARE ȘI-A PIERDUT OILE
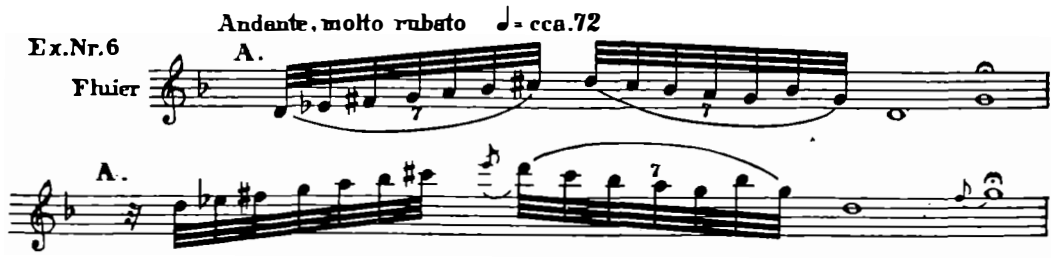
https://biblioteca-digitala.ro
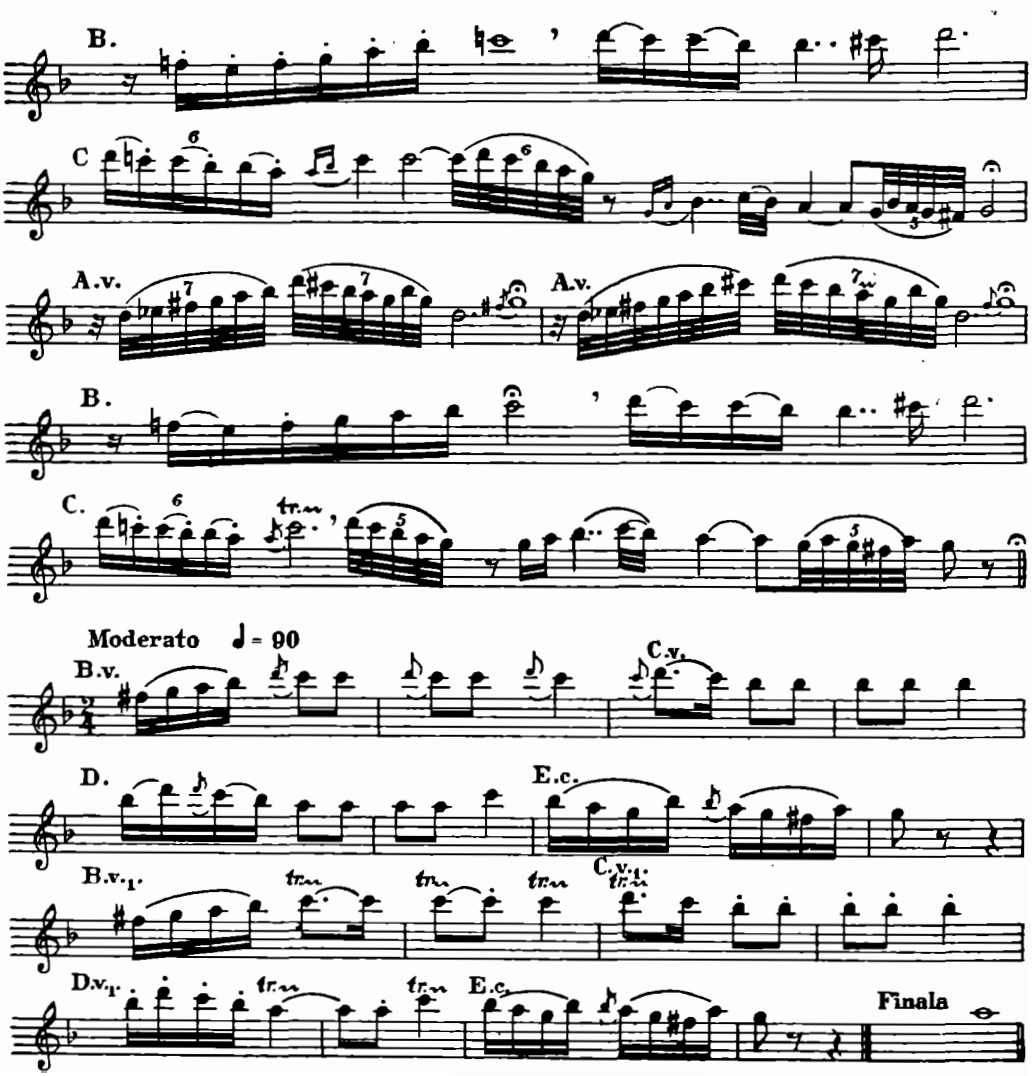
Felul cum este construită melodia primei părți a poemului — doina — într-o formă foarte liberă și într-o țesătură organică a motivelor, ne impune totuși a face o divizare pe fraze, indicîndu-ne să luăm mai mult motivele ca elemente de analiză.

Ele apar în succesiunea următoare: *A*, *A*, *B*, *C*, *Av*, *Av*, *B*, *Cc*.

Partea a doua a poemului — jocul — în $\frac{2}{4}$, este mai simplă, ea fixîndu-se pe fraze muzicale de cîte 2 măsuri. În felul acesta avem: *Bv*, *Cv*, *D*, *Ec*, Bv_1, Cv_1, Dv_1, *Ec* — .După cum se poate vedea, *Bv*, Bv_1, *Cv* și Cv_1 din partea II-a a poemului, sînt variantele lui *B* și *C* din partea I-a, demonstrînd astfel legătura organică a motivelor din cele două părți.

Pentru a arăta marea asemănare a celor două variante (nr. 5 și 6) socotim necesar să facem o succintă comparare a elementelor, așa cum apar ele în organizarea melodiei.

https://biblioteca-digitala.ro

Dacă vom lua rîndurile melodice *A*, *Av*, *B* și *C* din partea întîia a poemului (nr. 5) cules de la Ileana Todașcă și le vom compara cu *A*, *A*, *B*, *C*, tot din partea întîia a poemului (nr. 6) cules de la Ilie Cazacu, astfel:
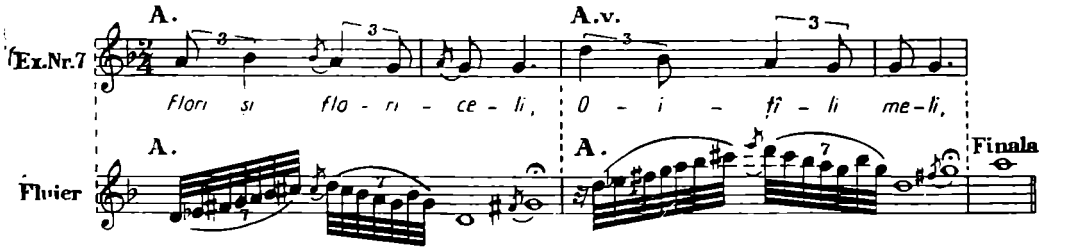
și
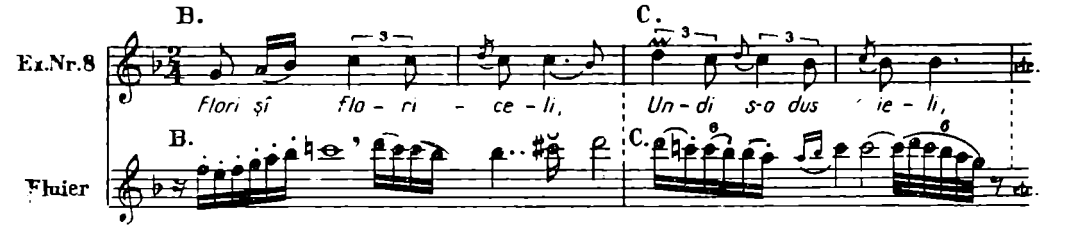
vom constata această apropiere, din: mersul ascendent sau descendent al motivelor; asemănarea conturului melodic cît și al cadențelor, care în felul acesta, apropie și întregesc mai mult atmosfera generală a doinei.

În ceea ce privește partea a doua — jocul — găsim la cele două variante (5 și 6) o asemănare cu totul izbitoare, așa cum reiese din compararea primelor 4 măsuri:
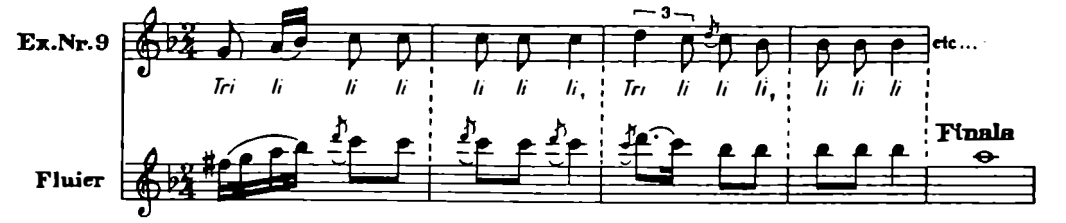
În totalitatea sa, jocul prezintă caracteristicile unei variante foarte apropiate, fenomenul avîndu-și explicația și în faptul că ambii informatori sînt dintr-o zonă unde repertoriul are o apreciabilă unitate folclorică.

Din succinta analiză melodică a celor două variante ale poemului « Ciobanul care și-a pierdut oile » putem ușor desprinde marea asemănare cu primele două variante melodice ale Baladei lui Pintea Viteazul.

Al doilea tip melodic al baladei, cum am observat că circulă în Maramureș (ex., nr. 3, *Văleni-Șugatag)*, are la bază o variantă melodică a semnalului de bucium, așa cum îl întîlnim atît în repertoriul păstoresc cît și în ritualul de înmormîntare, avînd o puternică circulație și frecvență în Maramureș, precum și în Moldova de Nord.

https://biblioteca-digitala.ro

Exemplul de mai jos:
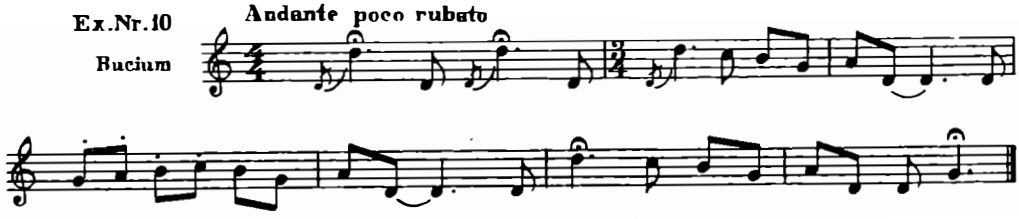
l-am notat în iulie 1955, de la ciobanul Ion Drosman de 19 ani din Com. Crucea, pe cînd chema oile, la stîna de pe muntele Căpăţîna aproape de Rarău. După vre-o cîteva zile l-am auzit din nou, în Satul Mare (Com. Crucea Rn. Vatra Dornei) la trîmbiţaşii care însoţind cortegiul la înmormîntarea bătrînului Ion Zdrelea, îl trîmbiţau mai prelung, mai jalnic, pe la toate răspîntiile pe unde a trecut cortegiul spre cimitir.

Întrebîndu-l pe ciobanul Ion Drosman despre ocaziile în care se mai cîntă acest semnal, ne-a răspuns: « Di obicei, trîmbiţăm la stînî, cîn' chemăm oili; apoi la înmormîntări şi atunci cîn'sîntem unii diparti di alţii şî ni dăm di vesti, ni strigăm ».

L-am auzit de exemplu şi la o înmormîntare la Şărişor (Com. Neagra Şarului, Rn. Vatra Dornei, Reg. Suceava). Precum vedem, acelaşi semnal, avînd funcţii diferite, a căpătat interpretări diferite.

Variantele sale sînt mai bogate, pe măsura în care trîmbiţaşii fiind mai buni, pot scoate din şirul armonicelor naturale ale trîmbiţei sau buciumului, un contur melodic mai îmbogăţit, apropiat de cel al unor fluiere.

Aşa cum am amintit şi mai înainte, intervalele de cvartă şi cvintă perfectă, fie ascendente sau descendente, intrînd în specificul instrumentului, se întîlneso mai frecvent în aceste semnale şi în cîntecele care aparţin repertoriului păstoresc.

În *Maramureş, Ţara Chioarului, Ţara Oaşului* (Reg. Baia Mare) întîlnim pretutindeni: « *Horea pribeagului* », « *Horea oii* » sau « *Horea buciumului* » cari nu sînt altceva decît variante cu text ale acestui semnal.

Dăm mai jos, următorul exemplu:

Mgt. 900 d
Inf. Victoria Darvai
Tr.: C. Gh. Prichici

HOREA BUCIUMULUI

Reg. Baia Mare
Rn. Sighet
Com. Văleni-Şugatag

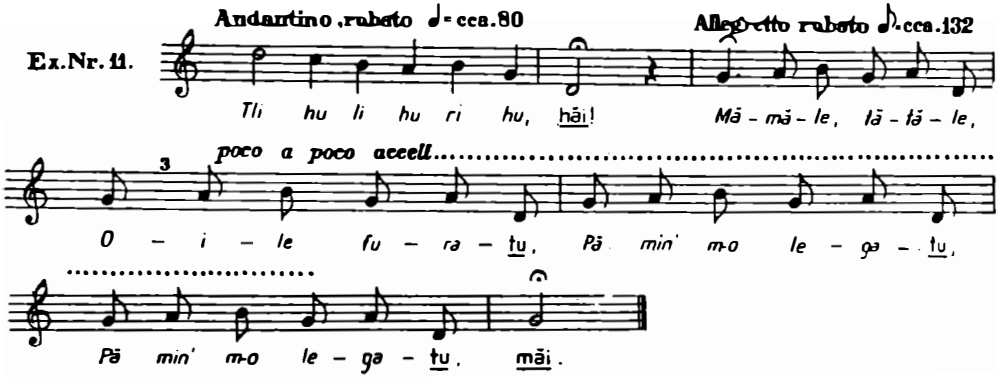
Ex.Nr.11.
Andantino rubato ♩= cca.80
Allegretto rubato ♩. cca.132
Tli hu li hu ri hu, hăi!
Mă - mă - le, lă - lă - le,
poco a poco accell.
O - i - le fu - ra - tu, Pă min' mo le - ga - tu,
Pă min' mo le - ga - tu, măi.

https://biblioteca-digitala.ro

Berbecile marțe,
L-or pus în căldare,
Parte la frigare.
O žînit străinii,
N'i-o furat și cînii,
O žînit și furii
Cu muchia săcurii,
Mamă-le, tată-le,
*Oile-o furat*u,
*Pă min' m-o legat*u, măi.

Fiind întrebată de prilejurile cînd se cîntă această « Horea buciumului », informatoarea ne-a răspuns: « Apăi că asta-i o poveste a fetei căreia i s-o furat oile. O cîntă mai mult ciobanii; unii din bucium și alți cu vorbe ».

În luna mai 1953, informatorul Gheorghe Indre [9] ne-a cîntat o altă variantă « *Horea oii* ».

Ex.Nr.12.
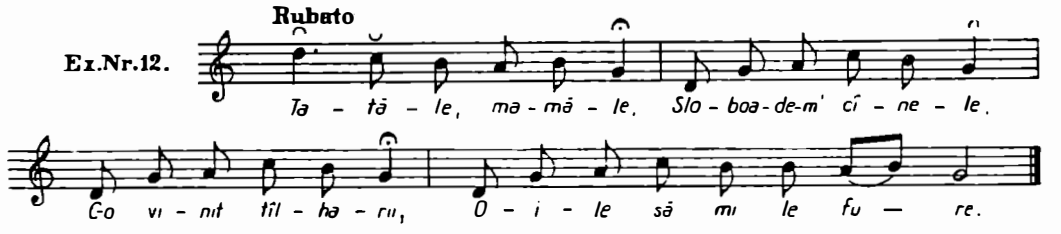
Comparînd din punct de vedere melodic aceste trei exemple (nr. 10, 11 și 12) fără a mai face vre-o analiză, observăm că sîntem în fața a trei variante de semnale, foarte apropiate, cu toate că primul este din nordul Moldovei, al doilea din Maramureș, iar al treilea din satul Bucium (Rn. Șomcuta Mare, reg. Baia Mare) deci de la distanțe apreciabile.

De aici putem deduce, că aceste semnale circulă independent, cu sau fără text, fiind legate organic de repertoriul păstoresc. Pentru a întări mai mult cele afirmate de noi, vom veni cu încă două exemple în care semnalele sînt integrate în melodia poemului păstoresc « Ciobanul care și-a pierdut oile».

Dăm mai jos începutul primei variante:

Inf. Il. Cazacu
Tr. C. Gh. Prichici

Reg. Suceava
Rn. Cîmpu Lung-Mold.
Com. Fundul Moldovei

CIOBANUL CARE ȘI-A PIERDUT OILE

Ex.Nr.13.
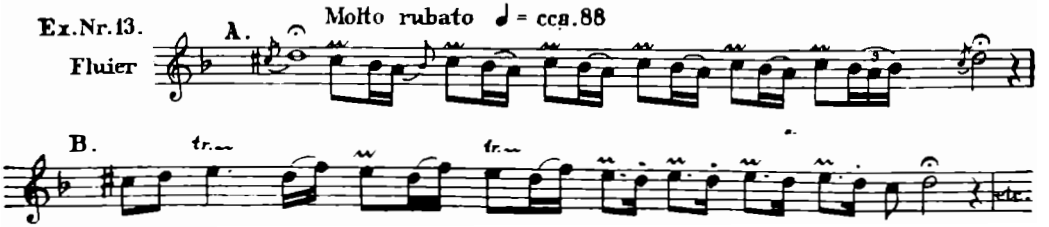
Frazele muzicale *A* și *B*, cu caracter de preludiu, au la bază unele formule melodice des întîlnite în repertoriul păstoresc de circulație generală, care, așa cum vedem, brodează o linie melodică într-un ambitus de cvartă perfectă (A) cu caracter

[9] Din satul Bucium, Rn. Șomcuta Mare, Reg. Baia Mare.

https://biblioteca-digitala.ro

descendent-ascendent, sau de terță mică (B) cu o ușoară spargere către o cvartă micșorată ($Do\sharp_2 - Fa_2$)în care de fapt, Fa_2 nu are decît un rol de échappée[10].

Fragmentul care urmează (Ex. nr. 14) ne introduce direct în atmosfera variantelor apropiate, fiind format din frazele *C*, *D*, *Dv*, *E*, *F*, *G*, *Gv*, Dv_1, *Ev*, Ev_1 *c*
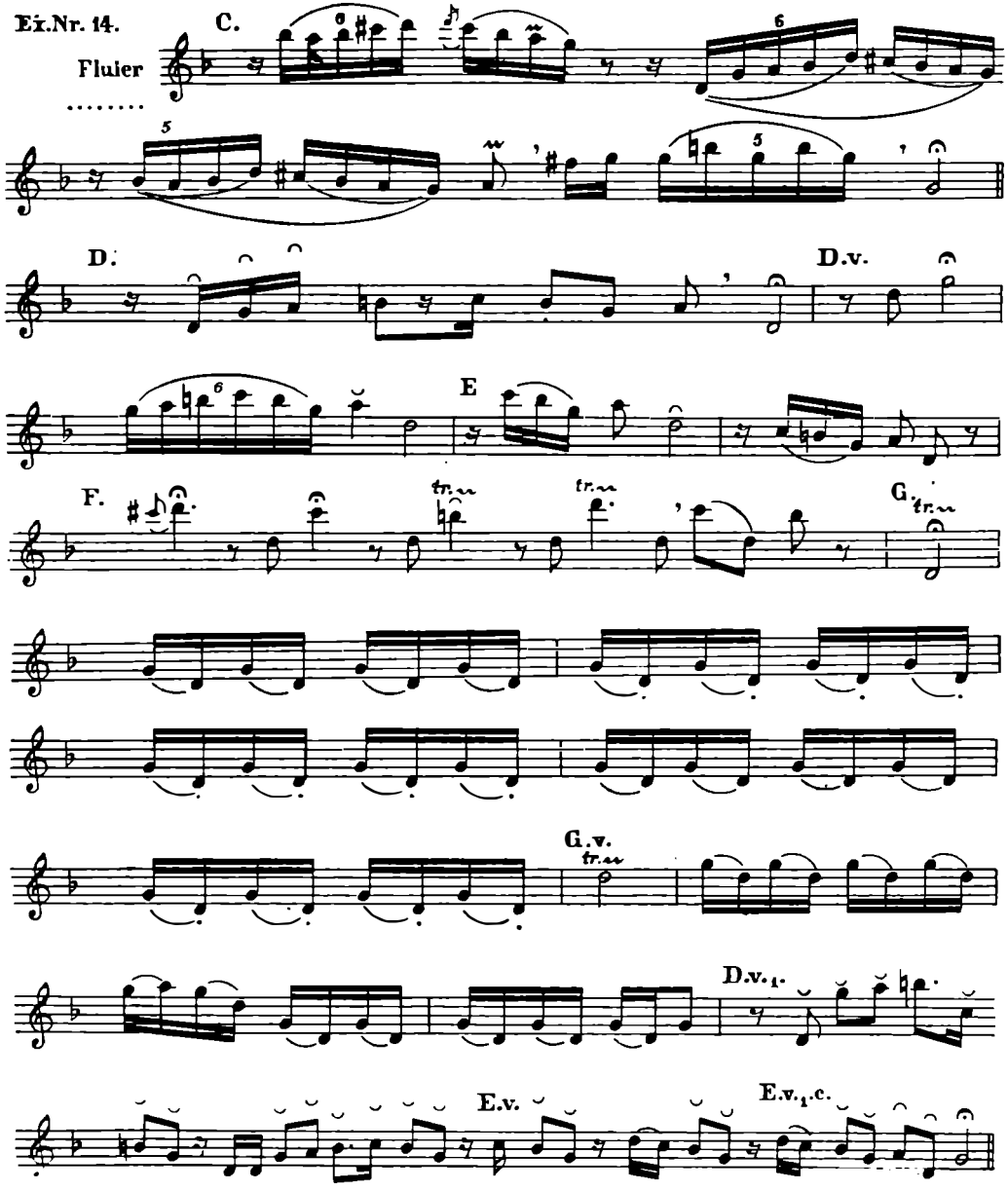
[10] Întrucît exemplul este de mari proporții, am dat în continuare după punctele de suspensie, numai ceea ce este esențial pentru urmărirea problemei noastre.

https://biblioteca-digitala.ro

Dintr-o scurtă privire, ne dăm seama că sîntem puși în fața uneia dintre cele mai autentice și bogate realizări artistice, bazată pe folosirea semnalelor păstorești.

Din măiestrita lor îmbinare și dezvoltare, adaptată unei remarcabile tehnici instrumentale, informatorul Ilie Cazacu ne-a prezentat una dintre cele mai frumoase variante ale poemului « Ciobanul care și-a pierdut oile ».

Poemul păstrează, în esența sa melodică, un întreg fond tradițional de semnale păstorești. Fiecare frază, luată în parte, constituie un exemplu concludent pentru studiul nostru.

Al doilea exemplu:

Mgt. 565-a
Inf. Const. Șipot, fluier
Tr. C. Gh. Prichici

Reg. Suceava
Rn. Vatra Dornei
Satul Ortoaia

CIOBANUL CARE ȘI-A PIERDUT OILE
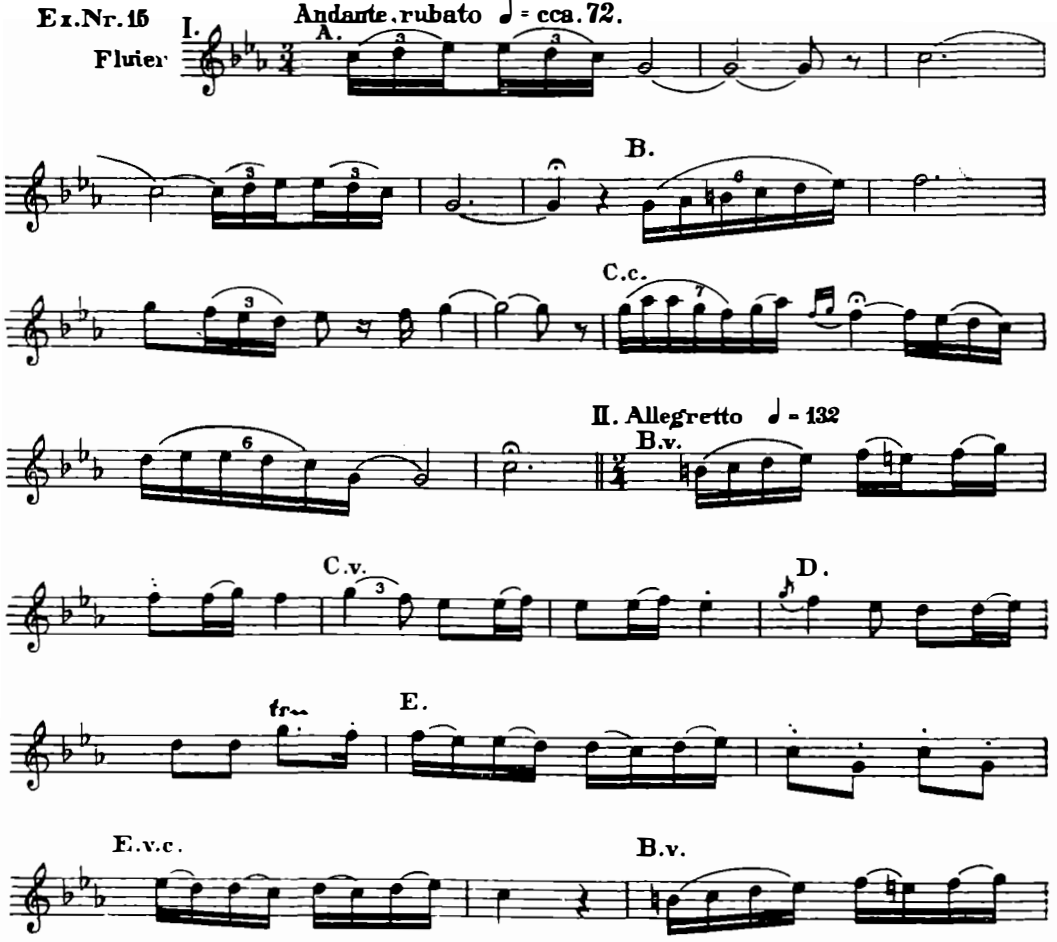
https://biblioteca-digitala.ro

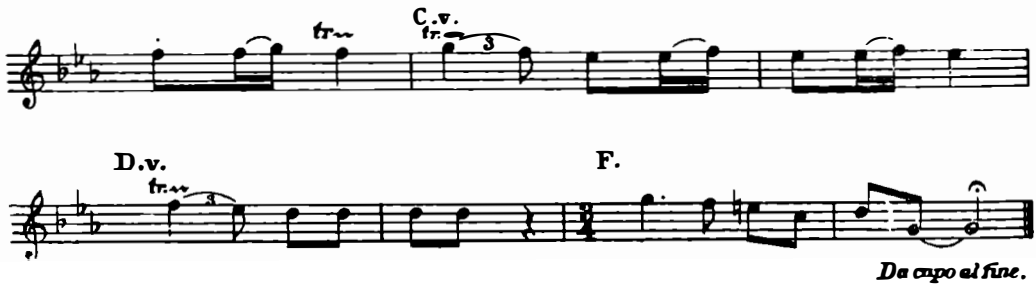

Este format din două părți distincte:

a) Doina — are o formă liberă, cu un contur melodic mult ornamentat, în care elementele *A*, *B* și *Cc* reamintesc întru totul pe cele întîlnite în variantele melodice ale baladei lui Pintea (Ex. nr. 1) și cea maramureșană (Ex. nr. 2).

b) Jocul — format din *Bv*, *Cv*, *D*, *E*, *Evc*, *Bv*, *Cv*, *Dv*, este o variantă apropiată de cea a melodiei jocului, așa cum l-am întîlnit și la exemplele nr. 5 și 6 (Ciobanul care și-a pierdut oile) care sînt variante melodice de largă circulație în Dorne.

Ceea ce îl deosebește de exemplele mai sus arătate este faptul că aici, el se încheie cu un motiv de semnal (*F*) într-o formă prea puțin variată, avînd o dublă funcțiune: fie de ponte pentru reluarea primei părți, fie de cadență.

Un argument cu totul semnificativ pentru problema noastră apare din compararea acestui exemplu cu un altul pe care-l dăm mai jos, reprezentînd o nouă variantă melodică a baladei lui Pintea Viteazul, culeasă în iulie 1953 de la informatorul Ilie Cosma de 73 ani, din satul Iadăra, Rn. Cehul Silvaniei, Reg. Baia Mare:

HOREA PINTEI

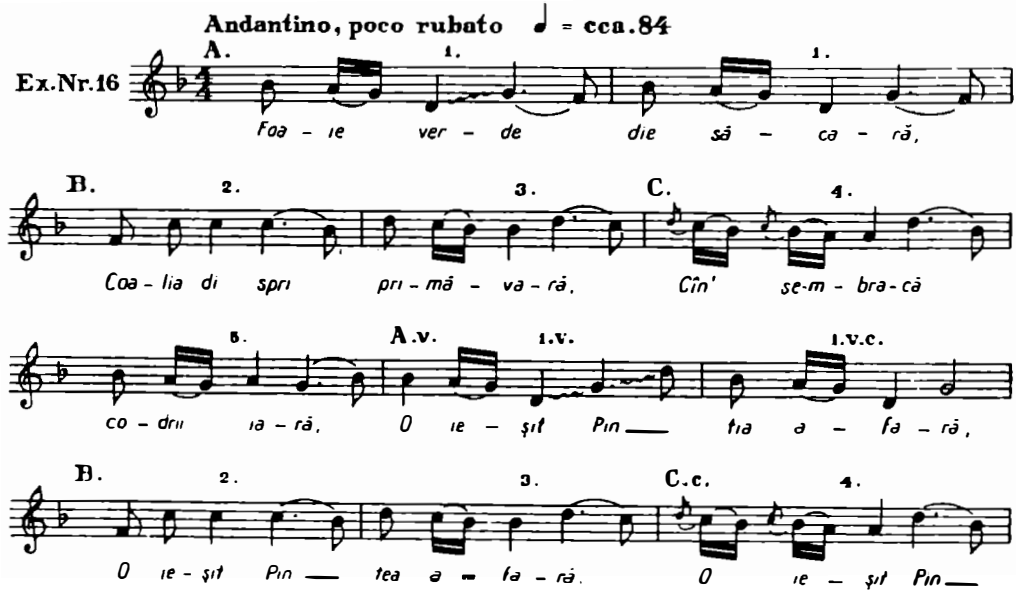
Andantino, poco rubato ♩ = cca. 84
Ex. Nr. 16
A.
1.
Foa - ie ver - de die să - ca - ră,
B.
2.
3.
C.
4.
Coa - lia di spri pri - mă - va - ră, Cîn' se-m - bra - că
5.
A.v.
1.v.
1.v.c.
co - dru ia - ră, O ie - șit Pin — tia a - fa - ră,
B.
2.
3.
C.c.
4.
O ie - șit Pin — tea a - fa - ră. O ie - șit Pin —

https://biblioteca-digitala.ro
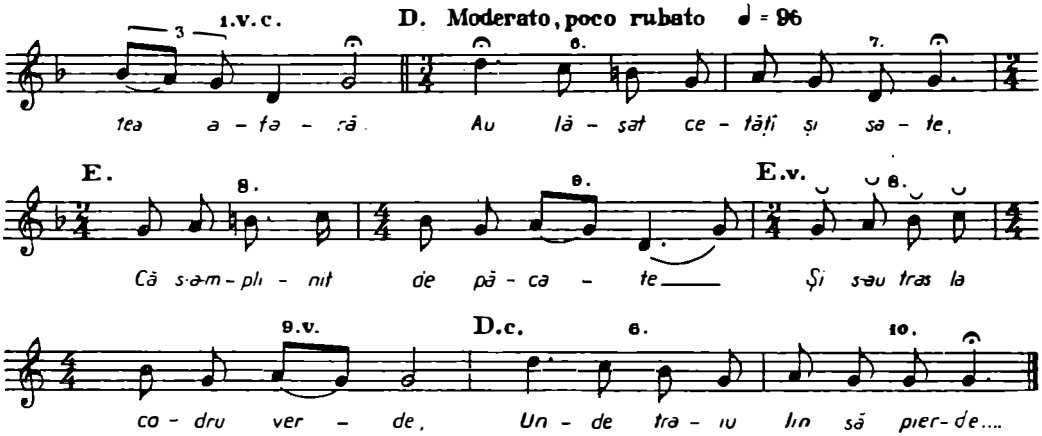
1.v.c.
D. Moderato, poco rubato ♩ = 96
6.
7.
tea a - fa - ră. Au lă - sat ce - tăți și sa - te,
E.
8.
6.
E.v.
8.
Că s-a-m-pli - nit de pă - ca - te Și s-au tras la
9.v.
D.c.
6.
10.
co - dru ver - de, Un - de tra - iu lin să pier-de....

Ca formă liberă, melodia baladei are două părți distincte: prima, este compusă din 6 rînduri melodice, formate din cîte două măsuri, fiecare măsură corespunzînd unui motiv, astfel; $A = 1+1$; $B = 2+3$; $C = 4+5$; $Av = 1v + 1vc$; $B = 2+3$ și $Cc = 4 + 1vc$. A doua parte se compune din 4 rînduri melodice, după cum urmează: $D = 6+7$; $E = 8+9$; $Ev = 8+9v$ și $Dc = 6+10$.

Melodia acestei părți imită întru totul semnalele de bucium. Motivele *D* și *Dc* se aseamănă cu motivul *F* pe care-l găsim la sfîrșitul exemplului nr. 15.

În felul acesta, atît varianta poemului «Ciobanul care și-a pierdut oile» (nr. 15), cît și această ultimă variantă a melodiei baladei lui Pintea, încheie cu semnalul păstoresc.

Contaminarea melodică a variantelor cu semnalele păstorești are o semnificație cu totul deosebită, deoarece îmbinarea elementelor statice, depresive cu cele dinamice, expansive, a mărit valoarea expresivă a melodiei.

Asemănarea dintre variantele melodice ale baladei lui Pintea Viteazul și variantele melodice ale poemului păstoresc «Ciobanul care și-a pierdut oile», așa cum au fost prezentate în cadrul studiului nostru, demonstrează cu multă ușurință că melodia baladei lui Pintea Viteazul își are geneza în repertoriul nostru de cîntece păstorești.

Că aceste comori tradiționale ne aparțin, deci nu au fost împrumutate de la alte popoare, reiese din faptul că ele și în trecut și în prezent au avut și au o intensă frecvență și circulație pe o arie foarte întinsă, în care elementul romînesc a fost predominant.

Dacă ne mai gîndim că poporul nostru a avut în trecut o trăsătură specifică, ușor caracterizată prin munca de căpetenie — păstoritul — că păstorii «valahi» mergeau cu turmele lor și către nord-vest, pînă departe, în cadrilaterul Bohemiei sau în Slovacia, înțelegem mai bine circulația unor motive muzicale sau chiar a unor cîntece, cari poartă pecetea unui vechi hrisov romînesc.

În colecția «Slovensky ludové piesne» scoasă în 1950 la Bratislava, sub îngrijirea profesorului Dr. Konstantin Hudec (vol. I și II), am întîlnit un însemnat număr de cîntece care, prin structura lor, aparțin unui fond comun ce amintește această influență a repertoriului păstoresc romîn.

Astfel, semnalul păstoresc de chemare, de prevestire și ajutor «al fetei căreia i s-au furat oile» îl întîlnim și în Slovacia, în variante destul de apropiate, cum este aceea a cîntecului «*Široka dunajska voda*» *(Lată-i apa Dunării)* nr. 91, pag. 64 vol. I.

https://biblioteca-digitala.ro

SIROKÁ DUNAJSKÁ VODA

Tanečná - v kole

Rázne F.Polonczek. 1948

Ex.Nr.17.

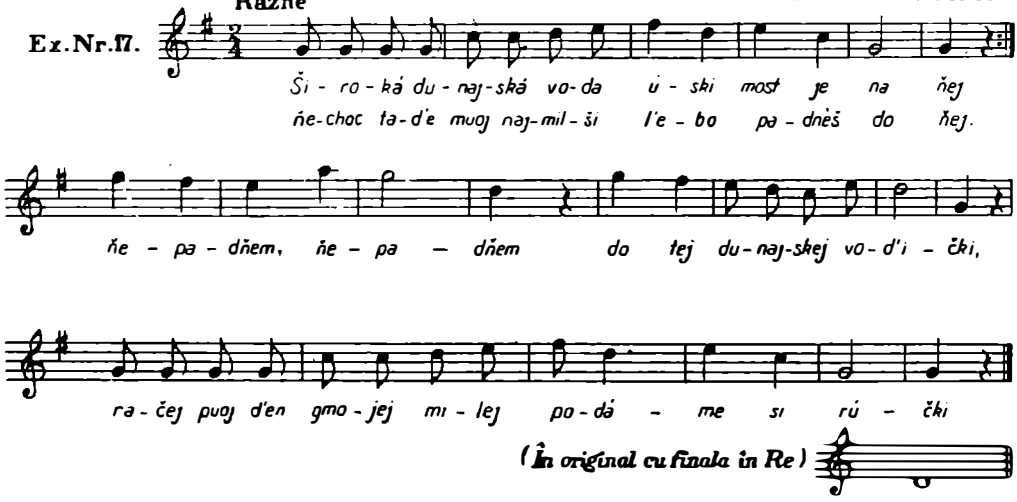
Ši - ro - ká du - naj - ská vo - da ú - ski most je na ňej
ňe-choc ťa-ď'e muoj naj-mil-ši ľ'e - bo pa - dnèš do ňej.
ňe - pa - dňem, ňe - pa - dňem do ťej du-naj-skej vo-ď'i - čki,
ra - čej puoj ď'en gmo - jej mi - lej po - dá - me si rú - čki
(În original cu finala în Re)

Dintr-o scurtă privire ne putem da seama că avem în faţă o variantă melodică apropiată semnalului păstoresc aşa cum îl auzim la tot pasul în nordul Ardealului şi al Moldovei. Acest fapt nu trebuie să ne mire, întrucît este firesc, reieşind din convieţuirea milenară a popoarelor noastre, în care influenţele reciproce sînt destul de mult întîlnite.

Din analizele făcute asupra variantelor melodice ale baladei lui Pintea Viteazul şi din compararea cu variantele melodice mai reprezentative, aşa cum le întîlnim în repertoriul păstoresc, se desprinde concluzia că geneza melodică a baladei lui Pintea îşi are rădăcinile adînc înfipte în fondul tradiţional de cîntece păstoreşti.

Brodată pe firul povestirei acţiunilor vitejeşti ale lui Pintea, melodia, prin calităţile sale vii, a fost elementul care a ajutat la păstrarea baladei, asigurîndu-i totodată o puternică circulaţie şi frecvenţă.

МЕЛОДИЧЕСКИЙ ГЕНЕЗИС БАЛЛАДЫ О ПИНТЕ-БОГАТЫРЕ.

Гайдук Пинтя-богатырь был блестящим представителем трансильванского крепостного крестьянства. Он боролся против объединения с западной церковью (1700 г.), а затем принял активное участие в восстании Фр. Ракочи II. Умер он при наступлении на город Байя Маре (14 августа 1703 г.).

Воспоминание о герое сохранилось живым в топонимике, а также в традициях, легендах и песнях северной Трансильвании и Молдовы.

Из очерка о гайдуке и о соответствующем фольклорном музыкальном материале даем краткий пересказ главы, трактующей о мелодическом генезисе баллады о Пинте-богатыре.

По некоторым традиционным высказываниям, Пинтя, который был известным певцом, сам сложил свою песню.

Отводя эти утверждения как недостаточно документально обоснованные, мы считаем более правильным, что баллада появилась позже, после смерти героя,

https://biblioteca-digitala.ro

будучи сложена талантливым народным творцом, а затем отшлифована и обогащена в неисчислимых вариантах народом.

Сравнение мелодических вариантов баллады, как они бытуют на севере Трансильвании и Молдовы, раскрывает их полное единство.

Существуют еще две гипотезы в связи с мелодическим генезисом баллады о Пинте.

Первая ищет мелодические корни баллады в песнях куруцев той эпохи.

Но сравнительный анализ мелодий на местах опроверг эту гипотезу.

Вторая гипотеза заставила нас искать мелодические корни баллады о Пинте в репетуаре пастушеских песен на севере Трансильвании и Молдовы.

Из сравнения мелодических вариантов баллады с мелодиями пастушеской поэмы «О пастухе, потерявшем своих овец», как и с пастушескими сигналами, вытекает ясно, что мелодия баллады о Пинте-богатыре уходит своим корнями в репертуар пастушеских песен.

THE MELODIC ORIGIN OF THE BALLAD OF PINTEA THE BRAVE

The outlaw Pintea the Brave was a representative figure of the Transylvanian serfdom of his time. A staunch opponent of the union of the Western and Eastern Churches (1700), he took an active part in the Fr. Rakoczy II rebellion, and was killed at the assault of the city of Baia Mare (August 14, 1703).

The memory of the popular hero is faithfully preserved in the toponimy of the region, as well as in the traditions, legends and songs of Northern Transylvania and Moldavia. The author has selected from his study on the life of the outlaw and the folkloristic musical material associated with the latter the chapter dealing with the melodic origin of the ballad of Pintea the Brave.

Some traditions assume that Pintea himself composed his own song, being a famous folk-singer.

Discarding these assertions, for want of sufficient documentary evidence, the author deems that the ballad must have appeared at a later date, after the hero's death, as the composition of a gifted folk creator. The composition was polished and embellished, in the course of time, by the people through the numerous variants that came into existence.

In comparing the melodic variants of the ballad, circulating to-day both in Northern Transylvania and in Moldavia, one can observe a perfect unity.

As to the melodic origin of Pintea's ballad, two further hypotheses have been put forward:

The first one, leading to the *curutz* [1] productions, establishes the melodical origin of the ballad in the *curutz* songs of the epoch.

The confrontation of the melodies, however, as well as field investigations, have contradicted this hypothesis.

In the second hypothesis, the melodical origin of Pintea's ballad is traced in the pastoral repertoire of Northern Transylvania and Moldavian songs.

The confrontation of the melodic variants of the ballad with the tunes of the pastoral poem *Ciobanul care şi-a pierdut oile* (The shepherd who lost his sheep), as well as the pastoral signals [2], has clearly proved that the melody of Pintea the Brave's ballad has its origin in the repertoire of pastoral songs.

[1] Rákóczy's men at arms, who later joined the popular struggle for independence from Habsburg rule.
[2] Sung by means of Alpenhorns.

https://biblioteca-digitala.ro

DRACII DIN VALEA ȚIBLEȘULUI

G. RETEGAN

Dacă un bun cunoscător al vieții economice și sociale dusă de țărănimea din țara noastră în perioada dintre cele două războaie mondiale ar străbate astăzi satele romînești, ar rămîne impresionat de modificările survenite în ultimii 10 ani. Schimbările petrecute în acest interval de timp au cuprins atît activitățile economice ale țărănimii și formele lor de manifestare, cît și reprezentările colective ca elemente expresive ale conținutului conștiinței sociale. Sociolog sau economist, geograf, etnograf sau folclorist, cercetătorul va fi surprins mai întîi de prefacerile care le-a suferit peisajul rural al țării noastre. Dintr-o bună parte a hotarului satelor romînești au dispărut semnele parcelării excesive ale proprietății țărănești și-au apărut suprafețe întinse de culturi de cereale, oleaginoase sau plante industriale, care nu mai exprimă existența latifundiilor, ci a unor noi moduri de organizare a agriculturii. Dealurile golașe de odinioară poartă înfipte în pămîntul lor, rădăcinile pomilor fructiferi sau a viței de vie. Alături de plug, a apărut tractorul. Semănătorul cu mîna face loc, din ce în ce mai des și mai repede, semănătoarelor mecanice. Secerătoarele aplecate de șale la rădăcina spicelor de grîu sînt înlocuite cu secerătoare mecanice, iar prin unele părți au apărut combinele. În interiorul satelor aspectul s-a schimbat și mai mult. Au apărut tipuri noi de case, mari, cu 3—4 camere, cu bucătărie de vară în curte, construite din cărămidă și acoperite cu țigle sau tablă și cu ferestre mari și luminoase, pline cu flori de mușcată. La Jibou, pe linia Dej-Baia Mare, cercetătorul va afla că sînt ale celor care cresc vite de rasă, pe care « le-au contractat cu Statul ». La Beclean pe Someș va auzi că noile case, comparabile cu oricare casă din orașele de provincie, sînt ale crescătorilor de porci și de vite de lapte. Pe Bărăgan va constata că sînt ale cultivatorilor de bumbac. În regiunea Argeșului de nord, casele noi sînt ale pomicultorilor sau ale unor colectiviști vrednici, care au obținut recolte bogate strîngînd pămîntul la un loc și lucrînd după principiile agrotehnice avansate. Va întîlni în mijlocul satului, clădiri neobișnuit de mari, pe pereții cărora va putea citi: *Școala elementară de 7 ani*, *Cooperativă*, *Cămin cultural*, *Casa de naștere*, *Dispensar uman* sau *veterinar*, iar la margine, *Crescătorie de reproducători*. Într-un mare număr de sate va vedea aprinzîndu-se, la căderea serii, becul electric. O cercetare mai amănunțită va scoate la iveală că un sat este în întregime cooperativizat, că altul are întovărășire agricolă și că într-altul oamenii se frămîntă tocmai acum pentru introducerea uneia din formele socialiste de organizare a agriculturii. În foarte multe sate din regiunile înapoiate — moștenire capitalistă — va putea asista la distribuirea mandatelor poștale trimise de țăranii plecați la muncă, în întreprinderile industriale din apropiere sau de mai departe.

https://biblioteca-digitala.ro

Împingînd mai adînc investigația sociologică sau economică, cercetătorul va constata că structura socială a satelor s-a schimbat radical. S-a schimbat echilibrul dintre clasele sociale. Au apărut noi tipuri sociale care au eliminat unele din cele vechi sau cel puțin au luat locul deținut de acestea în viața satului. Printre tipurile sociale, cercetătorul va putea găsi totuși unele destul de asemănătoare la comportament și la năzuințe, cu tipurile care abia au dispărut. Generate de existența micii producții de mărfuri, aceste tipuri sînt sortite să dispară odată cu forma de proprietate care le-a dat naștere. Va stabili, în foarte scurtă vreme, că relațiile sociale din sînul colectivităților rurale sînt altele decît cele cu care se obișnuise în perioada 1920—1944 și va fi surprins de însănătoșirea vieții sociale, din sînul căreia au dispărut o serie de procese juridice dăunătoare, făcînd posibilă statornicirea unei bune înțelegeri și a relației de ajutor reciproc. Dezvoltarea satului pe făgașul impus de capitalism a fost curmată și înlocuită cu dezvoltarea vieții economice și sociale pe temelii și principii socialiste. Cercetătorul va vedea numeroși țărani citind ziare, reviste și cărți devenite bunuri culturale puse la dispoziția tuturora și-i va auzi discutînd politică mondială. Va găsi grupuri de oameni strînși roată în crucea uliței vorbind despre semințe selecționate, despre semănatul porumbului după metoda Malțev, apreciind calitatea mașinilor agricole cu care a fost înzestrată stațiunea de mașini și tractoare din vecinătate și dîndu-și părerea asupra priceperii de care dă dovadă sora de ocrotire dela casa de naștere. Va constata o mulțime de noțiuni noi introduse în limbajul lor obișnuit și un mod mult mai realist de explicare a tot ceea ce se petrece în natură și în societate. Pe emigrantul temporar sau sezonier îl va auzi explicînd consătenilor săi mecanismul de funcționare al celor de pe urmă utilaje de înaltă productivitate cu care a lucrat în uzină sau la forajele din cine știe ce colț de țară. Toate acestea sînt fapte noi care revoluționează adînc întreaga viață economică și socială dusă de țărănimea romînă pînă la sfîrșitul celui de al doilea război mondial.

Dar același cercetător va constata prezența unor idei, superstiții și mituri în sfera reprezentărilor colective ale țărănimii și va putea asista la desfășurarea unor practici care contrastează în mod izbitor cu progresul economic și social realizat într-o perioadă de timp atît de scurtă. Pe multe din acestea le crezuse îngropate în cimitirul vechiturilor și, înregistrîndu-le prezența, economistul, sociologul, etnograful sau folcloristul ar putea cădea pradă îndoielii și amărăciunii, dacă ar uita că stabilirea concordanței dintre structura economică și conținutul conștiinței sociale, deci cu reprezentările colective născute din aceasta, cere un timp mai îndelungat decît transformarea socialistă a temeliei societății rurale.

Știind toate acestea am fost totuși mirați cînd, după mai mulți ani, am revenit într-o regiune a Transilvaniei de nord și am constatat supraviețuirea unei întregi serii de reprezentări colective în flagrantă contradicție cu progresul realizat în domeniul economic.

Din riturile magice practicate de colectivitățile sătești de pe Valea Țibleșului, am ales numai unul, care, prin vechime, prin amploarea și prin complexitatea lui, printr-o aparentă obscenitate neînțeleasă de mintea citadinului de azi, depășește cele mai multe din practicile magice cunoscute pînă acum la țărănimea romînă. Din anumite puncte de vedere, acest rit magic nu se poate compara decît cu dezgroparea morților bănuiți că se fac strigoi, sau cu dispărutele practici menite să oprească extinderea ciumei sau a holerei. Dar ritul din cele două sate de pe Valea Țibleșului le întrece prin regularitatea practicării lui și prin puterea de adaptare la condițiile

https://biblioteca-digitala.ro

noi, dovadă a rădăcinilor adînci pe care reprezentarea din care s-a născut, le-a înfipt în mentalitatea colectivă. Este ritul magic al *Dracilor* la a cărui desfășurare am asistat ultima oară în 1939 și pe care îl credeam, după anumite semne, pe jumătate intrat în desagii încăpători ai istoriei, în care au dispărut, mai de vreme sau mai tîrziu, alți *draci* asemănători și numeroase *drăcii* din familii înrudite. Dar m-am înșelat, fiindcă *Dracii* din Căianul-Mic și Mare, au refuzat să părăsească viața pămîntească și să dispară, împreună cu credința deșartă care i-a zămislit, din conștiința socială a țărănimii de aici. Încetîndu-și apariția în timpul războiului, spre bucuria copiilor sub 7 ani, care se ghemuiau sub laviță de unde urmăreau îngroziți de spaimă rotirea umbrelor fantastice pe pereții albi ai casei în timp ce auzul le era izbit de tropăitul repezit al celor fugăriți de nuiaua usturătoare a dracului împelițat, *Dracii* au apărut îndată după 1944, adaptîndu-și aspectul exterior la condițiunile locale noi. Persistența acestui rit este cu atît mai stranie cu cît el este săvîrșit de flăcăi în vîrstă de 16—20 de ani, necăsătoriți, fiecare în parte convins de inutilitatea unei atari manifestări. Dar această forță vitală nu este inexplicabilă după cum nu este inexplicabilă nici contradicția dintre atitudinea flăcăului izolat de restul grupului din care face parte și schimbarea acesteia de îndată ce flăcăul se integrează în colectivitatea satului alcătuită din oameni de vîrste, stări și mentalități diferite, exercitînd influențe deosebite izvorîte din opinia pe care au reușit să și-o creeze în fața comunității sătești. Analiza sociologică a acestei practici magice este întreprinsă, pe de o parte, în vederea arătării contrastului dintre prefacerile petrecute în ultimii 10 ani și genul de manifestări din care *Dracii* fac parte, iar pe de altă parte în vederea evidențierii intrării practicilor magice într-un stadiu de transformări, poate de dezintegrare premergătoare dispariției. În cadrul acestei analize sociologice, am socotit indispensabilă înfățișarea evoluției economice și sociale a satelor din Valea Țibleșului și în special a celor două sate în care se practică obiceiul *Dracilor* și al *boului înstrujat*. Deși prezentarea dezvoltării economice și speciale a regiunii a fost comprimată cît mai mult posibil, alegîndu-se numai ceea ce s-a considerat necesar pentru înțelegerea împrejurărilor în care s-a născut și s-a transmis ritul magic descris, această parte apare destul de întinsă. Ea apare mult mai mare mai ales în comparație cu analizele întreprinse în trecut, care încercau să explice faptele sociale de genul acesta, fără să țină seama de condiționarea lor de către structura economică a colectivității în care viețuiesc. Intrucît cercetările sociologice, etnografice și folclorice, întreprinse în țara noastră după 1944, au depășit aici tradiția statornicită, poate că analiza încercată nu va fi socotită ieșită din comun și din cadrul limitelor îngăduite de procedeele metodologice ale științelor sociale.

1.

Din Munții Țibleșului izvorăște un pîrîu. Acesta se unește cu altele și devenind ceva mai mare, capătă dreptul să figureze pe hărțile geografice cu numele muntelui de pe versantele căruia își adună apele. Regiunea pe care o străbate se chiamă Valea Țibleșului, dar după 1920, satele și tîrgurile vecine s-au obișnuit să-i spună *Valea Plîngerii*. Apa rîului, nepăsătoare la cauzele care au determinat o denumire atît de stranie, își face loc de trecere printre stînci, scapă în regiunea deluroasă croindu-și albie mai largă și năzuiește să se verse în Someșul Mare în dreptul tîrgușorului Beclean. O împiedică însă Măgura Grigoresei care, deși formată din blocuri masive

https://biblioteca-digitala.ro

de sare, silește apele puține ale văii să cotească în unghi drept pînă la curmătura Coastei lui Sas. După ce ocolește ceea ce a mai rămas din castrul roman de la Ilișua, apele Țibleșului se varsă în Someșul Mare, străbătînd lunca plină de culturi de cereale. Cursul rîului este însoțit de dealuri înălțate la peste 500 m. deasupra nivelului Mării Negre. Cu multe sute de ani în urmă, dealurile au fost împădurite. Trecerea peste ele se făcea și se face și azi cu foarte multă greutate. Cu puțin ajutor din partea omului, regiunea era destul de bine apărată pentru a constitui îndemn la întemeierea de sate.

Așezările omenești din cuprinsul văii sînt foarte vechi. Documentele atestă existența lor încă de la sfîrșitul sec. al XIV-lea, dar castrul roman de la Ilișua (șoseaua Cluj-Rodna Veche) și funcționarii din administrația Daciei Traiane însărcinați cu strîngerea dărilor de la populația din regiunea Someșului de nord, așezată dincolo de val, deci necuprinsă în granițele imperiului roman, îndreptățesc afirmația că pe Valea Țibleșului au existat așezări omenești încă în perioada preromană. Pe cursul superior al văii, satele sînt risipite în lungul firului principal al apei și pe pîraiele lăturalnice. De la ieșirea din strînsoarea dealurilor și pînă la vărsarea în Someșul Mare, lunca mai largă a rîului a îngăduit dezvoltarea unor sate de tip aglomerat, dispuse pe numeroase uliță și ulicioare. De aici, adică din forma așezării umane, decurg avantaje și dezavantaje pentru fiecare din tipurile respective de sate, atît din punct de vedere economic cît și social. În satele de tip risipit, interacțiunea locuitorilor pierde din intensitate, iar contactul cu instituțiile sociale se face mai greu. Pînă la un anumit punct, există problema izolării unor grupe mai mici de oameni împrăștiate în spațiu, care nu vin în contact strîns decît în zilele de sărbătoare sau în nopțile lungi de iarnă [1]. Circulația opiniilor și a știrilor de interes local și regional este anevoioasă. Coeziunea socială din acest tip de așezare este mai slabă. Întrunirea grupurilor răzlețe pentru efectuarea lucrărilor de interes general se face cu mare greutate, fiindcă fiecare grup tinde să impună rezolvarea problemelor proprii. Sub acest aspect, situația în satele aglomerate este mai bună, dar ciocnirile de interese dintre diversele grupuri sociale care compun colectivitatea sînt mai violente. Spațiul redus de care dispun în vatra satului și tendința de îmbogățire a unora nasc frămîntări mai adînci. Opinia publică este mai scindată, mai diferită, curentele de opinii sînt mai numeroase, iar peste acestea, unitatea nu se realizează pînă cînd tradiția sau grupul social mai puternic nu-și impune punctul de vedere. Oamenii care compun colectivitatea satului aglomerat se cunosc mai bine. Se văd în fiecare zi, își urmăresc reciproc acțiunile și, în funcție de interesele lor, se aliază sau desfac alianțele închegate, într-un ritm mai viu decît în celelalte tipuri de sate.

Dacă mediul geografic al Văii Țibleșului ușurează desfășurarea vieții economice și sociale a unor sate așezate în interiorul ei și frînează viața altora, el constituie, prin varietatea lui, în unele sate un îndemn la creația literară și joacă în altele un rol neînsemnat în acest domeniu. Nici conținutul și nici formele de manifestare ale conținutului vieții economice și sociale nu sînt determinate de mediul geografic. Dincolo de deosebirile însemnate mai sus, viața satelor din Valea Țibleșului este așezată pe o structură economică relativ uniformă, puțin diferențiată, cu foarte mici varia-

1 Iată un exemplu: «*În sat—așezare lungă de vre-o 5—6 km., cu peste 6000 locuitori — nu era cunoscut ca povestitor, deoarece povestea numai vecinilor din uliță...*» O. Bîrlea: *Cercetarea drozei populare epice. Revista de Folclor.* An. 1, nr. 1—2 p. 124/5.

https://biblioteca-digitala.ro

ții de la sat la sat. Această structură economică determină atît unitatea mentalității colective, cît și unitatea reprezentărilor țărănimii din regiune. În sprijinul ei a venit, după 1900, sărăcia atît de mare a locuitorilor, care i-a determinat să circule în regiune pentru găsirea de noi surse de venituri. Circulația interioară a văii a mărit caracterul unitar al vieții sociale din satele de pe vale. Urmarea firească a fost omogenizarea accentuată a proceselor și relațiilor sociale, a reprezentărilor colective, folclorului, artei populare și limbii locale. Asemănarea etnografică a satelor de aici cu cele din partea de vest a regiunii năsăudene a fost realizată printr-un contact foarte vechi și foarte strîns. Circulația în afara regiunii, de dată recentă, deși intensă și deși a adus elemente noi în activitatea economică și în sistemul de relații sociale, nu a avut decît o influență redusă asupra reprezentărilor colective, folclorului și artei populare, manifestată mai mult prin adausuri decît prin eliminarea creațiunilor generațiilor precedente. Aceasta fiindcă regiunile cutreerate prezentau un caracter economic și social cu totul diferit.

2.

Valea nu a oferit locuitorilor resurse naturale deosebite. Bogăția principală consta din păduri și pășuni. Acestea au determinat pînă de curînd ocupația populației de aici: creșterea vitelor. Cirezi de cornute mari duse spre vînzare în tîrgurile de pe valea Someșului Mare sau în al Lăpușului, cabaline pentru transport pe distanțe mai lungi, ovine pentru brînză și lînă și turme de porci, îngrășate în pădurile de fag și stejar, se mai puteau vedea, în satele de pe cursul inferior al văii pînă aproape de 1900, iar în cele din bazinul superior, pînă la criza economică din 1929—1932. Dar regiunea nu era în stare să dea mai mult, decît în schimbul unui mare efort de muncă. La început, agricultura a fost practicată pe scară redusă și probabil că producția de cereale (mei și grîu, mai tîrziu porumbul devine cereala de bază în alimentație), nu satisfăcea necesitățile locale, de vreme ce există dovezi foarte vechi ale unui schimb în natură între satele de aici și cele din regiunile de șes. Creșterea generală a populației și dezvoltarea orașelor a constituit impulsul spre mărirea suprafețelor cultivate cu cereale, nu numai în satele în care terenul era favorabil cultivării lor. ci și în acelea în care recoltele obținute în cei mai buni ani nu au răsplătit cantitatea de muncă omenească risipită pe ogoarele argiloase. Din lupta încinsă între om și pădure și mai tîrziu între om și pășune, nu a rezultat nici un fel de bucurie pentru colectivitatea omenească. Defrișările au sporit calamitățile naturale (secetă. ploi torențiale, inundații, surpări de terenuri etc.), contribuind la extinderea și întărirea dominației naturii asupra omului. Această relație de dominație, cu consecința ei directă, adaptarea pasivă a omului la mediul înconjurător, trebuia schimbată, dar nu prin procedee magice, ci printr-o organizare socială nouă, care însemna schimbarea mijloacelor tehnice, a modului de folosire a resurselor naturale și a mentalității colective. Întrebuințarea altor mijloace tehnice decît cele obișnuite în regiune și combinarea lor cu cunoștințe științifice potrivite ar fi învins cîteva din calamitățile naturale. Dar înzestrarea gospodăriei țărănești cu unelte de muncă mai perfecționate nu depindea atît de schimbarea mentalității colective, cît de posibilitățile economice rezultate din raportul stabilit între exploatația agricolă țărănească în întregul ei și piața capitalistă de schimb. Dacă țărănimea din Valea Țibleșului a lucrat pînă de curînd cu uneltele agricole ale strămoșilor, ea a început să dea pămîntului o întrebuințare mai rațională, aproape îndată după întîiul război mondial. Pe dealurile

https://biblioteca-digitala.ro

despădurite și brăzdate de ponoare adînci, au apărut pîlcuri din ce în ce mai dese de pomi fructiferi, care au schimbat aspectul peisajului rural, au contribuit la fixarea terenurilor pe cale de a deveni rîpi inutilizabile și au modificat structura veniturilor exploatațiilor agricole țărănești. Prefacerea s-a extins asupra mai multor aspecte ale vieții economice și sociale, dar schimbarea mentalității colective a rămas cu mult în urmă. Deși în ultimii 50 de ani, în cuprinsul ei au pătruns o serie de noțiuni, teorii și cunoștințe care o duc inevitabil spre pozitivism, mentalitatea colectivă este încă dominată de mituri, credințe și superstiții, care o fac să caute explicarea fenomenelor naturale și sociale altundeva decît în stările și fenomenele antecedente sau concomitente acestora și care încetinesc ritmul progresului economic și social.

Defrișările de păduri din Valea Țibleșului și extinderea culturilor de cereale au fost două acțiuni concomitente, rezultate din combinarea necesității de a produce ceea ce gospodăriilor le lipsea pentru consumul lor propriu, cu năzuința Grofului Béthlen — marele latifundiar din acest ținut — de a obține cantități sporite de cereale pentru desfacere pe piață. Dacă Béthlen și-a atins țelul prin procedeele cunoscute, țărănimea din această regiune n-a izbutit, mai ales spre sfîrșitul sec. al XIX-lea, să-și creeze independența rîvnită față de piața capitalistă de schimb. Integrarea gospodăriilor țărănești din Valea Țibleșului în mecanismul economiei capitaliste de schimb, devine un fapt împlinit nu numai pentru cumpărarea de produse industriale, ci și pentru aprovizionarea cu cereale, chiar din pragul secolului nostru. O oarecare teamă față de piața de schimb mai lungește viața sistemului de cumpărare de cereale de la *casa gospodarului* vînzător. Dar după 1920, satele din susul văii, cumpărătoare de cereale, coboară direct în pieţele tîrgurilor de pe malul Someșului Mare (Năsăud, Beclean, Reteag, Dej) pentru a se aproviziona cu grîu și porumb. În felul acesta se taie una din cele mai puternice căi de contact direct dintre locuitorii acestei văi. Înainte de 1920, crescătorii de vite din satele așezate în bazinul superior al Țibleșului, coborau, mai ales iarna și primăvara, cu căruțele, de cele mai multe ori însoțiți de soțiile lor, sau de un copil mai mare, în satele de pe cursul inferior al văii. Aici aveau cunoscuți de la care și părinții lor cumpăraseră cereale. La ei trăgeau și la ei rămîneau peste noapte. Lor le povesteau noutățile din satul de origină, întîmplări vesele sau dureroase, căsătoriile încheiate, decesele survenite între timp, etc. și de la *gazde*, gazde nu numai în înțelesul obișnuit ci și în acela de *bogați*, auziau ceea ce se mai petrecuse într-un an de zile într-unul sau într-altul din satele de jos. Soțiile nu se lăsau păgubașe, știriceau în dreapta și în stînga, observau cu atenție cusăturile măiestre, iar de se întîmpla că în casa gazdei sau în cea vecină să fie șezătoare ori clacă, participau cu bucurie, spunînd tot ce aduseseră cu ele și înregistrînd cu atenție chiar mai mult decît a fost spus. Pe drumul întoarcerii, prelucrau în mintea lor cele auzite și văzute. Ceea ce spuneau acasă poate că semăna prea puțin cu cele auzite și văzute, dar în felul acesta satele din deal erau întotdeuna în curent cu întîmplările care constituiau viața de toate zilele a locuitorilor din cuprinsul văii.

Integrarea gospodăriilor țărănești în economia capitalistă de schimb a accelerat desfășurarea și a desăvîrșit procesul de diferențiere al țărănimii din Valea Țibleșului. Procesul de diferențiere al țărănimii pe baze capitaliste a început, îndată după abolirea iobăgiei, să se desfacă din îngrădirele impuse de statutul social feudal, întemeiat pe împărțirea societății rurale în nemeși și iobagi cu și fără sesii și pe îngrădirea circulației bunurilor funciare. Foștii țărani iobagi, cu sesii întregi, care se ridicau pînă la 30 jugăre teren arabil și o parte din țăranii nemeși care nu sărăciseră prin divi-

https://biblioteca-digitala.ro

ziunea firească a averilor, au constituit nucleul din care s-au recrutat gospodăriile de țărani chiaburi. Amploarea și desfășurarea fenomenului au fost condiționate de măsura în care aceștia au priceput mai repede și s-au adaptat mai din vreme la mecanismul de funcționare al economiei de schimb, sau au știut să renunțe la comportamentul lor de mici nobili rurali cu privilegii. De altfel aceste privilegii nu le aduceau, în situația nouă, nici un fel de avantaj economic [2]. Au fost iobagi cu sesii întregi, care, bucuroși că au scăpat de povara clăcii, au căzut pradă chiaburimii, fără să înțeleagă că eliberarea din servitutea feudalului putea să-i aservească țăranului bogat, care descoperise dela grof secretul puterii economice și politice și a avut intuiția creșterii valorii pămîntului pe măsura înmulțirii populației. La început pe nesimțite, uneori spre nedumerirea multora care nu înțelegeau rostul și dedesubtul cumpărărilor de terenuri realizate cu prețuri derizorii alteori stîrnind hazul satului la o asemenea neghiobie de vreme ce pămînt se găsea destul, terenul arabil a trecut în mîna cîtorva chiaburi. În felul acesta, colectivitatea satelor din Valea Țibleșului, a fost, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, desfăcută în cele trei categorii sociale bine cunoscute, din care chiaburimea își micșora numărul, din ce în ce mai mult, dar își mărea puterea economică și prin ea, influența socială, iar sărăcimea se diferențiia în grupuri din ce în ce mai numeroase și mai sărace. Țărănimea mijlocașă, cu un ochi îndreptat spre starea bună a țăranilor bogați, în rîndurile cărora ar fi vrut să ajungă, iar cu celălalt ațintit asupra sărăciei celora care lucrau cu ziua la chiaburi sau pe moșia grofului, căuta să descopere surse noi de venituri în afara hotarelor satului, fiindcă aci nu mai era nimic de prins. Lupta încinsă pentru acapararea pămîntului s-a intensificat după întîiul război mondial și a dat naștere unor fenomene specifice acestei regiuni, care nu-și vor găsi sfîrșitul decît în momentul statornicirii definitive a orînduielilor introduse după 1944.

3.

N-a supraviețuit nici o urmă a existenței unui intens păstorit în această regiune care să fi dat naștere fenomenului de transhumanță spre est sau, în perioade mai îndepărtate, spre apus. Probabil că păstoritul a fost practicat în limite mai reduse și adaptat posibilităților oferite de regiune și necesităților de consum familial, deoarece păstoritul nu a îmbrăcat, între cele două războaie mondiale, forme capitaliste de manifestare ca în regiunile de intensă creștere a ovinelor. Din acest punct de vedere, este puțin probabil că păstoritul a scos populația văii din cadrul tradițional de viață. Emigrarea locuitorilor Văii Țibleșului, nu trece, probabil, dincolo de pătrun-

2 Un rol deosebit de important l-a jucat înțelegerea de către țărănimea săracă și mijlocașă a *funcției banilor*. A existat o lungă perioadă de timp în care aceste două clase sociale au făcut o tezaurizare excesivă a banilor economisiți prin strîngerea curelei în timpul muncii prestată la fabrici. Apoi a venit perioada cînd ei au împrumutat banii chiaburilor, combinată cu cumpărarea de cereale, tocmai în perioada prețurilor mai ridicate, fapt impus de sărăcia lor. Nu putem analiza aici toate fenomenele economice specifice acestei regiuni, dar nu putem nici să nu le menționăm: din cauza lipsei pămîntului și a concentrării celui existent în mîna cîtorva chiaburi, prețul acestuia depășea de 12—15 ori prețul mediu pe țară sau chiar al regiunilor învecinate; adaptarea timpuric a nașterilor la situația materială (gospodăriile mature din jurul anului 1920, avea în cea mai mare parte 6 copii, cele din jurul anului 1936, abia dacă mai aveau 2—3 copii); contractarea căsătoriei de către părinți cînd copii aveau abia 8—10 ani și fixarea de despăgubiri în cazul în care una din părți ar rupe contractul, etc.

https://biblioteca-digitala.ro

derea capitalismului în agricultură și de apariția proceselor specifice acestei orînduiri economice și sociale.

Dacă emigrarea temporară sau sezonieră a populației din Valea Ţibleșului nu pare să urce dincolo de 1900, imigrările sînt foarte vechi. Primii veniți au fost moldoveni, probabil bucovineni. Imigrarea lor datează de pe timpul lui Ștefan cel Mare, care stăpînea, în afară de Cetatea Ciceiului, încă 60 de sate așezate în cea mai mare parte la nord de Someș. Elementele etnografice și lingvistice comune văii și versantului răsăritean al Carpaților Moldovei se datoresc acestei imigrări, dar și contactului social păstrat în secolele următoare. După moldoveni, au venit maramureșenii. Nemeșii, familiile Manu și Chindriș, n-au adus cu ei decît mîndria descendenței din vechi familii de nobili care le-a impus un comportament cu totul deosebit față de cel al nemeșilor de baștină și care a făcut ca insula maramureșană să constituie un nucleu deosebit, pînă la moartea celor care mai cunoscuseră diferențierea socială de tip feudal. În afară de aceste primiri de populație, care se datoresc unor stări vitrege, existente în regiunile matcă, satele din Valea Ţibleșului, neconstituind, datorită lipsei de bogăție, un punct de atracție pentru vecini, nu au avut decît un redus schimb intersătesc de oameni, mai puternic în perioada precapitalistă decît după aceea.

Accelerarea procesului de diferențiere a țărănimii din Valea Ţibleșului și îngroșarea clasei sociale sărace prin decăderea mijlocașilor aventurați cu posibilități limitate și fără suficientă rezistență la fluctuațiile economice caracteristice capitalismului, în vîrtejul unui mecanism economic pe care nu l-au înțeles, constituie începutul perioadei emigrărilor de lungă durată în interiorul sau peste granițele ținuturilor locuite de romîni. În perioada 1903—1914, aproape 1000 de țărani săraci și mijlocași din întreaga vale au plecat în America de Sud și în S.U.A. Chiaburii au rămas acasă și au împrumutat banii pimiți de soțiile celor plecați, fără camătă și înapoindu-i cu *țîrîita*. Un porcar a născocit *voștinăritul* (strînsul fagurilor de albine). Mai mulți țărani săraci și mijlocași au fost antrenați în această acțiune desfășurată în tot imperiul habsburgic, în Rusia țaristă și în Romînia. Cîțiva negustori evrei au construit presele de topit și turnat cilindrii de ceară, pe care i-au vîndut mitropoliilor ortodoxe pentru lumînări, iar după 1920, lui I.G. Farbenindustrie, pentru întrebuințarea în industria coloranților. Alții au devenit *sfîrnari* de vite (geambași). După întîiul război mondial, sărăcimea și mijlocașii au dat forțe de muncă întreprinderilor petrolifere din Valea Prahovei, întreprinderilor de construcții din București și au fost *cosașii* preferați ai chiaburilor din Bucovina. Banii trimiși acasă nu s-au mai tezaurizat. Cu ei se plăteau datoriile la bănci, la chiaburi, se cumpăra porumb, îmbrăcăminte sau se plăteau impozitele. Femeile, antrenate de zbuciumul bărbaților și mînate de sărăcie, au devenit strîngătoare de lînă și brînză din regiunea muntoasă sau din Cîmpia Transilvaniei. După al doilea război mondial, au apărut *opincarii* de cauciuc și *bumbăcarii*. Orașele și regiunile de șes ale țării au fost răscolite în căutarea de cauciucuri vechi sau de bumbac. Bărbați și femei au fost prinși într-o alergătură fără odihnă pentru a realiza veniturile necesare umplerii golurilor lăsate de concentrarea averii în mîinile cîtorva chiaburi care au făcut totul pentru a-și menține pozițiile cucerite. Această diferențiere profesională, creatoare de noi tipuri sociale deosebite, ar fi continuat dacă nu s-ar fi creat posibilități de muncă rentabilă în întreprinderile industriale construite după 1944.

Activităților economice exercitate de populația văii pentru a-și împlini trebuințele proprii și ale locuitorilor din alte regiuni, le corespund activitățile desfă

https://biblioteca-digitala.ro

șurate în cadrul Văii Ţibleșului de oameni din diferite colţuri de ţară. Aveau gospodăriile din valea noastră nevoie de gaz lampant și de păcură pentru ungerea osiilor de care și căruţe, veneau găzarii din regiunea Bacăului. Vindeau pe bani, dar erau mai bucuroși de porumb, fasole, grîu și fîn pentru cai. Schimbul îi atrăgea și pe ţibleșeni, fiindcă banul se cîștiga cu multă sudoare. Îi trebuiau gospodinei oale și blide de pămînt ars, doniţe și ciubere pentru apă, butoaie pentru varză sau pentru pus la murat pere pădureţe ca să obţină oţet? Apăreau, la timpul potrivit, olarii din Sătmar și *ciubărarii* moţi, ducînd de căpăstru caii lor mărunţi încărcaţi cu tot felul de vase făcute din lemn. Dacă se strîngeau la casa gospodarului prea multe cîrpe, în ţară se aflau și din aceia care le adunau pe bani sau pe mărunţișuri. Lor le făceau o mare concurenţă *marchitanii*, care purtau în spate geamuri, iconiţe, oglinzi, ace de siguranţă și numeroase alte obiecte mărunte și necesare. În satele de la gura văii veneau *secerătorii sezonieri* din Maramureș, dar cum după 1930, chiaburii au găsit mînă de lucru locală din belșug, aceștia se arătau din ce în ce mai rar. Primăvara veneau *fructarii* cu căruţele încărcate de cireșe, vișine, iar vara cu mere și pere timpurii. Toţi aceștia erau din alte regiuni, cu alt port și particularităţi de grai și dacă rămîneau în sat la cunoscuţi, lăsau și duceau vești și învăţau tot felul de lucruri, atît cei ce plecau din Valea Ţibleșului, cît și cei pe care sărăcia îi aducea în această regiune mai săracă decît s-ar crede.

4.

Structura socială a colectivităţilor sătești din această vale s-a schimbat îndată după abolirea iobăgiei. Iobagii au devenit ţărani liberi, proprietari pe întinderile de pămînt lucrate pînă în momentul desființării clăcii. Unii au început să vîndă, alţii să cumpere. Diferenţa de statut social între nemeși și iobagi a dispărut. A început amestecul. Ţărănimea s-a scindat în săraci, mijlocași și bogaţi. Bogaţii au rămas bogaţi, și chiar dacă unii au decăzut, alţii le-au luat locul. Săracii și mijlocașii s-au diferenţiat, și prin această diferenţiere, structura socială s-a îmbogăţit cu noi tipuri caracterizate printr-un comportament social specific, rezultat dintr-o psihologie proprie, care îi făcea să fie, în perioadele de timp în care își exercitau meseria, altfel decît restul colectivităţii sătești.

Tipul cel mai vechi a fost *americanul*. Nu toţi emigranţii în America au primit acest titlu, ci numai aceia care au făcut avere. N-au făcut-o cu sudoarea frunţii, ci prin îndrăzneală. Au profitat de prohibiţie și cunoscînd de acasă tehnica fabricării rachiului din porumb, s-au apucat de făcut rachiu și în S.U.A. Au realizat venituri mari, vînzînd însemnate cantităţi de alcool în cartierele muncitorești. Americanul s-a întors între 1925—30, om trecut de 40 de ani, dar cu ajutorul banilor, s-a căsătorit cu o fată tînără de chiaburi. Americanul a venit în straie nemţești, în trăsură cu 2 cai și cu nelipsitul cufăr, la care satul privea cu invidie. A aruncat repede hainele străine și a îmbrăcat pe cele locale, s-a dus la făgădău și, seri la rînd, a făcut cinste tuturora. Povestea și-și aducea aminte de locurile de muncă, de oameni, orașe și întîmplările la care luase parte activă sau fusese numai spectator. Americanul a cumpărat pămînt bun și mult, semn al bogăţiei aduse. Pămîntul și casa mare trebuia să-i aducă nevastă bogată, tînără și frumoasă. Avea argaţi, muncitori sezonieri și o spuză de fini, care-i stăteau într-ajutor la muncă și în alegerile politice. Se îmbrăca chiar în zilele de lucru, în cămașă cu flori, curată ca spuma laptelui, iar la biserică avea loc rezervat pe bancă sau în rîndul întîi. Era și a rămas sgîrcit.

https://biblioteca-digitala.ro

Ceilalți emigranți întorși din America de Sud sau din SUA, au intrat în rîndul săracilor sau al mijlocașilor și doar în zilele de iarnă, stînd la taifas, își aduc aminte de oamenii, locurile și munca de acolo. Cu *americanul* nu aveau legături și nu-l lăsau să afirme că ar fi muncit fiindcă știau bine că din muncă cinstită și încordată în întreprinderea altora, nu se poate face avere.

Voștinarul se cunoștea și se mai cunoaște după sac și după cămașa înnegrită de fagurii de albine. Sub apăsarea sacului, umărul drept s-a lăsat mai jos decît stîngul. La plecare duce *mirodenii* și foarte puțini bani. Fagurii trebuie obținuți prin schimb cît mai avantajos. O leacă de piper, scorțișoară, cuișoare sau sare, pentru cît mai mulți faguri și dacă se poate obține o bucată de pîine sau o oală de lapte, nu e rău. Sînt drumeți și săraci. Au acasă copii mulți și bucate nu s-au făcut: «*e vai de capul nostru*». Odată sacul plin, îl expediază cu trenul pe adresa negustorului. Acesta îl așteaptă cu căruța la gară și-l încarcă zîmbind. La întoarcere fac socoteala. O zi de odihnă, cît durează spălatul și uscatul cămășii, apoi din nou la drum. Mentalitatea și comportamentul voștinarului în afară de sat, este diferită de mentalitatea și comportamentul din cadrul satului. În colectivitatea satului, este la fel cu toți semenii. Poate bea mai mult ca alții, dar în schimb nu bea la drum. Prin țară nu-l cunoaște nimeni și-i dă mîna să îndruge orice povești. Dar ia aminte la locuri și oameni. Îi va prinde bine data viitoare. Voștinarul este într-o permanentă dilemă. Vrea vreme frumoasă pentru bruma lui de ogor cultivat, dar nădăjduiește vreme ploioasă în regiunile cu stupi primitivi.

La fel cu voștinarii se comportă *lînăriței* și *strîngătoarele de brînză*. La drum se îmbracă curat, dar cu haine uzate. Umblă desculțe, fiindcă merg mai mult vara. Duc fuse și linguri pe care le schimbă cu lînă și brînză. Brînza o consumă în gospodărie, dar lîna o spală, o dau la darac, apoi o vînd sau fac din ea *sumane* și *cioareci*, pe care îi duc iarna la tîrg. Mănîncă ce capătă și dorm unde sînt primite. Puținii bani pe care îi duc cu ele, îi ascund în sîn și nu-i cheltuiesc decît în cazuri extrem de grave. Meseria se moștenește de la mamă la fiică. Aceasta se deprinde din copilărie cu drumurile, cu oamenii și cu regulele profesiunii.

Sfîrnarul (geambașul) se cunoaște după traista de piele și după bîta de mînat vite. Spre deosebire de tipurile precedente, sfîrnarul pleacă la tîrguri *cu bani*. Cumpără numai vite cornute mari și oi. Le aduce acasă și le ține cîteva zile pentru *a le da față*. În timpul acesta, mai drege unele defecte sau boli trecătoare. Apoi le duce la alte tîrguri. Satul se ferește să cumpere de la sfîrnari, fiindcă sfîrnarii n-au marfă bună. Dar pe cine *încalță* sfîrnarul cu asemenea marfă, nu-i treaba satului. Cumpărătorul n-are decît să deschidă ochii la ceea ce cumpără. Din pricina aceasta, sfîrnarul ocolește tîrgurile frecventate de sătenii lui. În sat, sfîrnarul este om cinstit, dar în tîrg el este negustor și așa cum voștinarul nu ezită să amestece fagurii de ceară curată cu puțin *seu* de oaie, sfîrnarul nu poate fi ocărît că vinde marfa cu defect ascuns. E o lege pe care negustorii o aplică în orice fel de tranzacție și sfîrnarii nu înțeleg din pricina căror motive ei ar proceda altfel.

Cărbunarul pleacă la drum duminica după masă, cocoțat în vîrful sacilor plini cu mangal. Dacă are noroc și nu i-au luat-o alții înainte, se întoarce sîmbătă după masă, cu căruța goală, negru de praf de cărbune, cu punga subțiată de desele opriri la cîrciumele satelor prin care trece și culcat pe scîndura căruții, lăsîndu-se în grija simțului de orientare al cailor flămînzi. Ultima oprire o face în satul din centrul văii; aici dă cailor de mîncare, mai trage *o dușcă* de rachiu de prune, apoi dă bici căluților grăbindu-se să nu-l apuce noaptea. De obicei are clienții lui, dar cum nu

https://biblioteca-digitala.ro

reușește întotdeauna să ajungă la timp potrivit, fierarii nu-l așteaptă. În aceste cazuri drumul lui se lungește, iar cheltuielile devin mai mari. Cînd stă acasă se ocupă cu creșterea vitelor sau cu tăiatul copacilor din pădure.

Muncitorul temporar sau sezonier, din industria petroliferă sau din intreprinderile de construcții, au altă psihologie și alt comportament social decît celelalte tipuri prezentate aici. Aceștia și-au însușit, fiecare în cadrul meseriei lor, deprinderi negustorești deosebite, deși ca stare socială aparțineau sărăcimii și țărănimii mijlocașe. Muncitorul temporar sau sezonier nu făcea negoț; nu schimba produse și nu cumpăra cu bani. El își vindea forța lui de muncă, fără să se tîrguiască, în schimbul unei sume de bani din care urma să cumpere cele necesare traiului. Mînca puțin la birturile economice, uneori primea pachete cu alimente de acasă, și dormea în podurile cu fîn sau în colibe improvizate din scînduri, alături de blocul masiv la înălțarea căruia contribuia cu spatele și cu mîinile lui bătătorite și crăpate. Mediul în care lucra se deosebea fundamental de mediul social din sat și de acela cu care tipurile descrise mai sus veneau în contact în timpul exercitării meseriei lor. Muncitorul lucra în oraș sau în tîrguri mai răsărite, cu mașini complicate. Ajungea în contact cu oamenii din alte regiuni și se interesa de modul de viață al celorlalți muncitori alungați din sate de aceeași sărăcie, îmbrăcați doar în alte haine. Constata că în orașe contrastul dintre bogați și săraci era mai mare decît în satul lui. Discuta despre aceasta cu ceilalți, citea gazeta și cele cîteva cărți accesibile și învăța să privească lumea cu alți ochi. Întors acasă, nu părăsea la intrarea în sat ceea ce a învățat, a văzut și a auzit în orașele din Valea Prahovei sau în București. Iarna și în sărbători, povestea altora, accentua asupra diferențelor dintre clasele sociale și sublinia asemănarea dintre comportamentul boierilor și al chiaburilor. Constata, în aprobarea ascultătorilor, că nu era nici un fel de dreptate: unii aveau totul și de toate, ceilalți numai brațele pentru muncă încordată cu ajutorul cărora nu puteau, în lumea capitalistă, să învingă sărăcia.

Dacă muncitorul temporar aducea în sat ideile prinse în orașe și în mediul de muncă, el nu a fost purtătorul altor producții urbane. Duminica se odihnea sau își spăla rufele. Nu frecventa circiumele și nici localurile de dans unde putea învăța cîntece și jocuri noi. Cel mult se întîlnea duminica la un loc anumit cu cei din ținutul lui și dacă era tînăr dansa ca la jocul din sat. Iată de ce, deși între cele două războaie mondiale aproape nu a existat gospodărie de om sărac și mijlocaș din care să nu fi plecat un membru pe Valea Prahovei sau în București, repertoriul tradițional de cîntece, jocuri și obiceiuri a rămas neschimbat. Poate că această nereceptivitate se datora, pe de o parte, puternicei influențe exercitată de mediul social sătesc, care îl stăpînea tot timpul ședерii în București, Ploiești, Cîmpina sau Moreni, iar pe de altă parte, faptului că în general creațiile orășenești de atunci erau totuși în marea lor majoritate străine mentalității lui de om rural. Dacă din acest punct de vedere muncitorul nu a constituit un agent al modernizării, el a contribuit la precizarea ideilor sociale ale sărăcimii și mijlocașilor din Valea Ţibleșului și la scăderea prestigiului pe care chiaburii îl aveau în sat.

Chiaburul din Valea Ţibleșului prezintă unele caracteristici de comportament deosebit de ale chiaburului din altă regiune. Acestea rezultă din adaptarea comportamentului său la condițiunile locale. Principala lui trăsătură o constituia goana după avere: pămînt sau vite, pe care le vindea pe preț bun de îndată ce se ivea posibilitatea cumpărării de teren arabil. Din recoltele realizate, își cumpăra alte vite. Chiaburul din această vale nu era cămătar decît în cazuri foarte rare. Nu se împrumuta

https://biblioteca-digitala.ro

cu bani de la bănci, fiindcă împrumuta bani de la soţiile finilor plecaţi la muncă în întreprinderile industriale, cîştigaţi de voştinari sau de sfîrnari. Chiaburul nu plătea camătă, fiindcă banii împrumutaţi erau de la fini şi cumătri. Lua împrumuturi substanţiale şi le înapoia cu ţîrîita. Uneori nu da bani, ci produse, pe care le socotea la preţuri mult mai mari decît ale pieţii: *fina* nu le cunoştea, fiindcă nu mergea la tîrg să ştie cu cît se vinde porumbul şi se ruşina să se opună *naşului*, atît de binevoitor. Soţia chiaburului nu lucra la cîmp, decît în caz de mare zor. Ea sta acasă şi lucra la maşina de cusut: 20 lei de o cămaşă bărbătească = o zi de muncă. Cosea 3 cămaşi pe zi = 3 oameni la coasă, la prăşit sau 3 femei la secerat. La ora 10 punea ciorba sau mămăliguţa cu brînză în coşniţă şi o ducea *lucrătorilor*. Chiaburul nu emigra, ţinea oi, recolta cereale multe şi le vindea în iarnă sau în primăvară. Făcea parte din consiliul comunal şi din consiliul cooperativei. Uneori devenea paracliser fără să cunoască buchiile cărţii, numai fiindcă avea cumnat pe dascăl şi fiindcă popa nu vroia să se strice cu familia chiaburului. Era păstrătorul costumului local, la care ţinea fiindcă îi da mîna şi-i aducea ţărănimea la maşina de cusut. Păstra şi datinile, fiindcă în sărbătorile băbeşti sau de mai puţină însemnătate, obţinea dezlegare de la popa, ca după slujba religioasă, oamenii să poată veni în clacă la arat, transport cu carul, coasă şi prăşit.

Avea argaţi, de regulă aduşi din alte sate, care nu rămîneau niciodată 2 ani la rînd. Din păcate, nici chiaburul şi nici finii n-au renunţat încă complet la acest gen de relaţii, dar sfîrşitul lor este foarte aproape.

Valea Ţibleşului avea în cadrul colectivităţilor ei *preoţi*, *învăţători*, *perceptori* şi *jandarmi*, dar aceştia nu se deosebeau cu nimic de semenii lor din alte regiuni. Valea Ţibleşului avea prea puţini *meseriaşi*, fiindcă cei mai mulţi s-au concentrat în tîrguşoarele de pe malul Someşului Mare. În schimb, regiunea aceasta avea mulţi negustori. Aceştia căutau să trăiască bine cu toată lumea. Vindeau pe datorie, pe ouă, pe cereale, pe lapte şi pe păsări, toate produsele pe care le aveau în prăvălie. Înfiinţarea cooperativelor le-a luat apa de la moară.

Dar Valea Ţibleşului are mulţi săraci, care deveniţi oameni ai lumii noi, vor face să dispară pentru totdeauna renumele dureros de *Vale a Plîngerii*.

5.

Am prezentat în paginile de mai sus caracteristicile esenţiale social-economice ale regiunii Valea Ţibleşului, scoţînd în evidenţă faptul că structura socială şi profesională a acesteia a fost îndeajuns de diferenţiată şi că circulaţia exterioară a populaţiei de aici a fost foarte intensă, trecînd, în dese cazuri, dincolo de graniţele ţării. Rostul acestei analize stă în evidenţierea contrastului dintre structura socială a Văii Ţibleşului şi practica magică a *Dracilor* şi a *boului înstruţat*.

Ce sînt *Dracii*, cînd îşi fac apariţia şi la ce manifestări dau naştere cu acest prilej? Care a fost stadiul de dezvoltare al mentalităţii din care s-a născut acest rit magic, ce factori explică persistenţa lui în timpurile mai noi şi ce funcţiuni sociale îndeplineşte?

Cu 2—3 săptămîni înainte de Rusalii, preocuparea principală a tinerilor între 16—20 de ani din satele Căianul Mic şi Mare, de pe Valea Ţibleşului, se concentrează în jurul *Dracilor* şi *a boului înstruţat*. [3] Întrebarea esenţială este dacă ei, flăcăii,

3 *a înstruţa* = a împodobi; *struţ* înseamnă în general un buchet de flori dar penele de păun puse la pălărie sînt numite tot *struţ*.

https://biblioteca-digitala.ro

se vor mai face sau nu *Draci*, și în caz afirmativ, cine și cîți se vor face și pe al cui bou îl vor înstruța ? Se nasc discuții aprinse și contradictorii în jurul cîtorva probleme mai însemnate. Dece unii să se mascheze în chip de *Draci*, iar alții nu ? Sînt flăcăi care ezită să devină *Draci*, fiindcă au început să vadă fondul neserios și inutilitatea acestui straniu obicei. Pînă la urmă, învinge solidaritatea de grup, care restrînge numărul flăcăilor ce nu vor participa activ la acest obicei. Sînt în afară de discuție flăcăii în doliu. Se fac propuneri pentru alegerea boului, ținîndu-se seama de comportarea proprietarului al cărui bou a fost înstruțat în anul precedent. Flăcăii propun și alte gazde de boi, fac aprecieri asupra comportamentului și asupra atitudinii lor, căutînd să descopere dacă proprietarul ales își va respecta obligațiile care decurg din alegerea făcută. Boul ales pentru a fi înstruțat, trebuie să îndeplinească o serie de condițiuni: să fie de culoare albă sau sură, să fie gras, să aibă un mers normal, să nu fie prea blajin, dar nici prea rău, să țină capul sus, să fie cît mai înalt și să aibă coarne mari și larg deschise. Boii care au defecte de mers (cosesc cu picioarele dinapoi sau scot prea mult în afară picioarele din față), merg cu capul în jos sau au coarne mici, cu deschizătură îngustă, sînt excluși de la înstruțare. De preferință se alege un bou care se înjugă pe partea stîngă a oiștei, pentru că este mai obișnuit cu apropierea omului. Discuțiile asupra acestor probleme care frămîntă grupul social al tinerilor necăsătoriți, face și desface de nenumărate ori grupul în fracțiuni cu păreri deosebite. Acordul general nu se realizează ușor, dar pe măsură ce timpul trece, se înlătură toate dificultățile, asigurîndu-se în felul acesta, desfășurarea ceremoniei magice. Aproape de Rusalii, se cunosc flăcăii care se vor masca în chip de draci, gazda de bou, cei 4 feciori și 4 fete care vor înstruța boul și pădurea în care se vor face preparativele. Mai rămîn două probleme de rezolvat la nivelul grupului social: alegerea *curvei* și a copilului de 10 ani, numit în cadrul ceremoniei *pădure*. Acesta urmează să fie îmbrăcat, din cap pînă în picioare, numai în frunze de stejar și fag. Copilul se găsește mai ușor decît flăcăul care va îndeplini funcția de *curvă*. Flăcăul care va lua chipul curvei, trebuie să fie plin de temperament: să îmbrățișeze cu patimă, să simuleze cît mai veridic plăcerea provocată de actul sexual, să incite dracii la dragoste, uitînd că întreaga colectivitate a satului îl privește cu gura căscată. Pînă la urmă se trece cu bine și peste aceste dificultăți, cu sacrificarea sentimentului de jenă și avînd grijă ca mascarea să fie atît de măiastră, încît nimeni să nu poată ghici cine este flăcăul care joacă rolul curvei.

Atitudinea restului colectivității sătești este diferită în tot timpul discuțiilor purtate de tineri în jurul *Dracilor* și a *boului înstruțat*. Copiii sub 7 ani, atenți la orice discuție dusă asupra acestei probleme, se roagă lui Dumnezeu ca să împiedice apariția *Dracilor*, scutindu-i în chipul acesta de spaima grozavă care le umple inima la vederea unor chipuri atît de înspăimîntătoare. Copiii pînă la 14 ani trag cu urechea pentru a nu scăpa nimic din ceea ce se face și se spune, fiindcă în curînd le vine și lor vremea să participe în mod activ la apariția *Dracilor*. Femeile de orice vîrstă nu se amestecă în discuție, deoarece ritul magic este o îndeletnicire exclusiv bărbătească. Iar bărbații maturi nu-și fac o problemă din această ceremonie, decît cu cîteva zile înainte de Rusalii. Atunci își întreabă feciorii și se pun la curent cu stadiul în care se află preparativele pentru apariția *Dracilor* și a *boului înstruțat, care trebuie să aibă neapărat loc*, fiindcă altfel s-ar strica un obicei de demult și aceasta ar aduce nenorociri pe capul locuitorilor din sat. Așa trebuie să se facă, deoarece cei mai bătrîni așa au făcut și tot ceea ce au făcut ei, au făcut cu rost și socoteală. Nici rostul și nici socoteala statornicită din bătrîni nu trebuie stricată,

https://biblioteca-digitala.ro

fiindcă te pedepsește Dumnezeu. Judecata oamenilor maturi învinge orice dificultate ar mai fi rămas. *Dracii* vor apare, iar *boul se va înstruța.*

În sîmbăta de Rusalii se angajează *banda* (taraful) de lăutari care vor însoți *ceata Dracilor* pe tot parcursul și în tot timpul desfășurării ritului.

În Duminica Rusaliilor se face slujba religioasă în biserică, apoi preotul cu poporanii scot icoanele și praporii, între hotare, pentru sfințirea culturilor de cereale. După masă, tineretul se duce la horă. Pe seară se anunță fetele care vor trebui să fie, în dimineața zilei a doua de Rusalii, la locul ales pentru împodobirea boului, cu fețe de masă bătute în cusături deosebit de frumoase și cu brîie de lînă pentru legarea fețelor de masă peste corpul boului. Flăcăii în grija cărora cade înstruțarea boului, fac rost de 2 clopoței cu sunet argintiu.

Proprietarul boului, înștiințat din vreme, știe că are o serie de obligații născute din cinstea ce i s-a făcut, la îndeplinirea cărora purcede de îndată. Dă poruncă argaților să spele toate vitele pe care le are și în deosebi boul ales. Spune soției să facă rost de pîine, să cumpere carne, de preferință de oaie și să facă tocană cît mai grasă. El își alege partea cea mai ușoară: cumpără țuica, aceasta potrivit obiceiului trebuie să fie cît mai tare, o amestecă cu chimen și cu praf de piper ca arsura simțită pe gît să fie mai puternică. Dă dispoziții să se facă curățenie în casă, în curte și în șură, unde urmează să aibă loc hora, după terminarea desfășurării ceremoniei *Dracilor.* Se împrumută mese și tacîmuri de la vecini, fiindcă toți *Dracii*, flăcăii și fetele care au împodobit boul, vor fi oaspeții lui. Gazda de bou face rost de bani, deoarece lui îi revine plata bandei de lăutari. Aceste obligații ale proprietarului, nu au fost respectate după 1930 decît în mod cu totul întîmplător, iar după 1944, *gazda de bou* s-a simțit descătușată de orice datorie față de ceata *Dracilor.*

De unde au izvorît aceste obligații, ce împrejurări au determinat dezlegarea proprietarului de bou de împlinirea lor și care a fost natura acestor împrejurări?

Obligațiile gazdei de bou și-au avut izvorul în credința că în timpul ceremoniei magice, crucea fixată între coarnele boului a căpătat puterea de a înlătura spiritele rele și în special strigoii din preajma grajdului de vite. Atît timp cît majoritatea gospodăriilor țărănești din cele două sate avea boii, a fost firesc să nască o concurență între ele pentru a intra în posesia crucii. Această concurență s-a concretizat în avantaje acordate *Dracilor* (masă, loc pentru horă, plata tarafului de lăutari și poate că în trecut au fost și alte avantaje). Dar, după 1920, creșterea vitelor, ca ocupație principală a locuitorilor din cele două sate, a trecut pe planul al doilea, atît din cauza extinderii culturilor de cereale în dauna pășunilor, cît și din pricina sărăcirii majorității gospodăriilor țărănești, urmată de emigrarea bărbaților în cele două Americi. După 1920, numai gospodăriile de oameni bogați au avut puterea economică necesară creșterii boilor, iar cele ale mijlocașilor și săracilor s-au limitat la creșterea vacilor și pentru muncă și pentru lapte. În anii care au urmat depresiunii economice mondiale capitaliste, într-unul din sate a rămas o singură gospodărie crescătoare de boi, iar în al doilea sat, au existat doar două gospodării cu boi. În urma războiului gospodăriile țărănești au renunțat la creșterea boilor, înlocuindu-i cu bivoli, a căror putere de muncă este mai mare și necesită cheltuieli de întreținere mai mici. Cît timp era mai larg cercul de gospodării din care urma să se aleagă boul, obligațiile gazdei de bou au fost îndeplinite cu strictețe, nu numai pentru că ele constituiau un echivalent al cinstei făcute prin alegere ci și pentru credința în puterea magică a crucii. Împlinirea lor era

https://biblioteca-digitala.ro

asigurată prin existența a cel puțin două gospodarii crescătoare de boi, care puteau intra în concurență. Dar după 1933, într-unul din sate nu a rămas decît o singură gospodărie cu boi, al cărei proprietar era chiabur și învățător pensionat, deci cu pregătire intelectuală, care depășea nivelul colectivității rurale. *Dracii* nu aveau de unde alege. Gazda de bou a satisfăcut timp de 2 ani obligațiile care decurgeau din faptul că flăcăii îi instruțau boul. După aceea s-a gîndit să profite de lipsa unui concurent. În schimbul îndatoririlor arătate mai sus, gazda de bou a cerut *Dracilor* zile de clacă, fiindcă pentru ea, nici cinstea și nici darul simbolic primit din partea *Dracilor* nu avea semnificație și nu recupera cheltuielile făcute, chiar dacă darului simbolic i se atribuia o putere magică. Dispariția boilor din gospodăriile țărănești nu a pus capăt *Dracilor* și nici *boului instruțat*. Flăcăii au continuat să se mascheze în chip de drac, iar locul boului l-a luat *o vacă*.

Cu 2—3 zile înainte de Rusalii, flăcăii care urmează să se mascheze, strîng piesele componente ale îmbrăcăminții pe care o vor purta în timpul desfășurării ritului:

— o cămașă, cît mai rea și mai murdară; dacă nu este suficient de neagră, o înnegresc cu funingine;

— un *friș* sau *gub* (haină cu ceva mai lungă decît șoldul, de culoare neagră ori mohorîtă);

— izmene înnegrite sau *cioareci* (ițari), care au avut odată culoarea albă dar acum sînt rupți și negri de murdărie;

— bocanci, iar la nevoie opinci de cauciuc și obiele potrivite felului de încălțăminte.

Îmbrăcămintea *curvei* este femeiască:

— cămașă de femeie măritată, cu cusături sobre și cît mai puține;

— *poale* (fuste) largi nespălate de multă vreme;

— *zadii* (catrințe) rupte și de culoare diferită;

— brîu îngust de lînă pentru încingerea poalelor și a zadiilor peste mijloc. Curva are grijă ca poalele să fie ridicate cît mai sus, pentru ca să se vadă o porțiune cît mai mare a pulpelor. Curva este desculță. Capul ei este acoperit cu o basma neagră și fără pană în colțuri. Basmaua o trage cît mai pe ochi pentru a nu fi indentificată.

Pădurea (copilul de 10 ani) este îmbrăcată în costumul pe care îl poartă în zilele de lucru, din care de altfel nu se vede nimic din cauza frunzelor care o acoperă în întregime.

Flăcăii și fetele care vor instruța boul, se îmbracă cu hainele obișnuite, mai curate decît în zilele de lucru, dar fără să aibă eleganța îmbrăcămintii sărbătorilor cu horă. Portul tinerilor care vor duce boul de coarne și-l vor însoți pe tot parcursul, degajă sobrietate și curățenie.

Îndată după miezul nopții celei dintîi zile de Rusalii, flăcăii care se vor masca luînd chip de draci, se îmbracă în hainele pregătite și se îndreaptă spre locul de adunare stabilit de obicei în *Coasta lui Sas*, sau în pădurea *Poienței*. Una este așezată la cca 1 km vest de sat, iar cealaltă la 800 m nord, dar amîndouă sînt destul de apropiate de șoseaua care leagă satele văii cu șoseaua națională Cluj-Bistrița Năsăudului. Pădurea aleasă trebuie să aibă cireși sălbatici destul de groși și ușor de cojit. Aici flăcăii fac din bușteni uscați un foc mare pentru a obține cenușă cît mai multă și

https://biblioteca-digitala.ro

cît mai neagră. Se spun glume și se fac aluzii la relațiile dintre flăcăi și fete. Acestea constituie subiectul în jurul cărora se concentrează discuțiile pînă la ivirea zorilor. Niciun flăcău și nici un om din sat nu-și aduce aminte dacă în pădure, pe lîngă mascarea dracilor, se mai săvîrșeau și alte practici străvechi. În memoria socială a satului nu a rămas nici o urmă care să indiec că în jurul focului, sau independent de acesta, se săvîrșea vr-un rit magic, se cîntau anumite cîntece, ori se jucau anumite jocuri. Din coaja de cireși se fac curele late cu care *Drăcii* își încing mijlocul, lăsînd partea lucioasă în afară pentru a străluci în bătaia soarelui. Din același material confecționează carîmbi (tureci, singular = *tureac*), care se prind în jurul pulpelor, în prelungirea bocancilor sau a opincilor. Tot din coajă de cireși *Dracii* își fac *șapcă*, de fapt un coif cu vîrful cît mai ascuțit, în care fixează o ramură cu frunze de stejar sau o floare ruptă în drum spre sat. Dar în pădurea din Coasta lui Sas numărul cireșilor sălbatici scădea an de an. Ținînd seama de acest fapt, organele locale administrative au interzis, în 1949, cojirea lor. În felul acesta tinerilor li s-a pus o problemă foarte greu de rezolvat, mai greu decît înlocuirea boului cu vacă. Ce e de făcut? *Draci* fără coif, fără curea și fără tureci, nu există. Flăcăii nu s-au lăsat și au rezolvat problema și fără să devină delicvenți silvici. Din *piei de oaie*, *de miel sau de iepuri* și-au improvizat șepci întoarse cu blana înlăuntru. Din *resturi de tablă* și-au croit curele și fiindcă odată cu interzicerea cojirii cireșilor s-a oprit și facerea focului, unii și-au adus cenușă de acasă, iar alții *masca de gaze*, căreia i-au scos cartușul. Aspectul exterior al dracilor a devenit mai înfricoșător!

— « Al dracului președinte, — au spus oamenii, — da' nici feciorii noștri nu-s de mămăligă! Sînt mai draci decît dracul !»

După ivirea zorilor își ung fața cu puțină grăsime, apoi presară un strat gros de cenușă, fața de negrul cărei dinții albi contrastează în mod izbitor. Fiecare drac caută o nuia cît mai lungă și cît mai flexibilă, în vîrful căreia lasă cîteva rămurele cu frunze, ca șuerul să fie mai strident. Apoi examinează îmbrăcămintea și aspectul curvei, își dă cu cenușă pe față și se minunează de înfățișarea lor. Cîțiva draci îmbracă *pădurea* cu frunze de stejar și fag. Cînd operațiunea de mascare este gata, *Dracii* coboară la poalele pădurii unde, între timp, au sosit flăcăii și fetele meniți să nstrute boul.

Aceștiane prezintă proprietarului cu puțin înainte de a se face ziuă. Cu proprietarul sau, î lipsa acestuia, cu un fecior al lui, scot din grajd toate vitele și le duc în apropiereapădurii în care se maschează *Dracii*. Aduc cu ei o secure și 2 clopoței. Din două crăci mai groase, cioplite în 4 fețe, crestate la mijloc pentru a se îmbina una cu cealaltă, fac o cruce, pe care două din fete o împletesc cu flori și frunze. De cele două brațe mai scurte ale crucii, fixează clopoțeii cu sunet argintiu. Cînd crucea este gata, se prinde boul ales și i se îmbracă trupul cu 2 fețe de masă prinse fiecare cu cîte un brîu. Crucea acoperită de cununi de flori și frunze, se leagă cu sfoară între coarnele boului. În timpul înstrutării sosește și taraful de lăutari: vioara I și II, uneori țambal și contrabas. Apoi se formează alaiul: în frunte merge *pădurea*, apoi *ceata Dracilor*, în mijlocul cărora se află *curva*; după draci, taraful de lăutari urmat de flăcăul cu drapelul național, care precede cu cîțiva pași boul înstrutat dus de fiecare corn de cîte un flăcău, ceilalți doi și fetele încheind alaiul, care pornește spre sat fără să cînte și fără să chiuiască. Pînă în apropierea satului se merge în neorînduială, dar pe măsură ce se apropie de sat, alaiul ia forma statornicită din vremuri uitate. Se întîmplă că în drumul lor spre sat, *Dracii* întîlnesc oameni străini de colectivitatea lor. Pe aceștia îi sperie și-i vămuiesc.

https://biblioteca-digitala.ro

Am fost martor al groazei care l-a cuprins pe un negustor de păsări și ouă apărut de după cotitură exact în fața *Dracilor*, cu puțin înainte ca aceștia să intre în sat. Cînd s-a văzut înconjurat de atîtea chipuri venite din altă lume, bietului negustor i-a dispărut orice urmă de sînge din obraz. Nu și-a venit în fire decît după ce în dosul *Dracilor* a văzut ființe omenești, care făceau mare haz de spaima lui. Dar în mîinile deschise, întinse de *Draci* fără să scoată o vorbă, negustorul a pus bani buni, tot fără să scoată o vorbă. Cînd i s-a făcut loc de trecere, a lovit fără milă calul, ca să scape cît mai curînd de arătările care continuau să se strîmbe înspăimîntător în urma lui. Negustorul a plătit *vama de trecere* și la fel va plăti orice străin pe care îl întîlnesc în drumul lor spre sat și în sat.

Dracii se apropie de sat la scurt timp după ce oamenii au ieșit din biserică, iar o parte din sat, femei și bărbați de toate vîrstele, le iese în întîmpinare. În fața grupului aflat la intrarea în sat, sînt copii între 8—14 ani, din care o bună parte la vederea *dracilor*, o iau la sănătoasa. Li se face loc de trecere. Alaiul se oprește, lăutarii încep să cînte, iar *Dracii* dau primul lor spectacol. Cîntecele sînt de joc, cu ritm săltăreț. *Dracii* țopăie, sar, se apropie de oameni, îi amenință, se strîmbă la ei, întind mîna în care li se pune tutun și țigări. *Curva* dansează un joc în care rotește șoldurile și mijlocul, arată picioarele și scoate în evidență sînii făcuți din lînă sau cîrpe. Un drac se apropie de ea, o învîrtește de 2—3 ori, o îmbrățișează cu căldură lipindu-și corpurile, apoi o așează jos și simulează actul sexual, în rîsul tuturora și spre rușinea femeilor prezente. *Pădurea* se învîrtește tot timpul printre *Draci*, care o protejează împotriva curiozității copiilor mai mari. Totul se petrece fără ca *Dracii* să scoată o vorbă. Ei fac numai semne. Oamenii îi examinează, încearcă să-i identifice, curiozitatea concentrîndu-se asupra curvei, admiră fețele de masă, frumusețea crucii, stabilesc al cui este boul și le spun vorbe bune de sănătate, noroc și belșug. Apoi desfac cercul format între timp, ca *Dracii* să-și poată continua drumul, escortați de majoritatea celor prezenți. *Dracii* repetă reprezentația oriunde întîlnesc grupuri mai mari de oameni, dar în mijlocul satului ei sînt așteptați de toți sătenii, dintre care nu lipsește popa, dascălii, paracliserul și tot ce satul are mai răsărit. Nu lipsesc nici intelectualii. Manifestația dată aici este de durată mai lungă. Simularea actului sexual se face de mai multe ori cu oricare flăcău din ceata *Dracilor*. Aceștia caută în asistență pe flăcăii care nu s-au mascat și îi fugăresc, lovindu-i cu nuiaua. Pătrund în curțile oamenilor și nu refuză nimic din ceea ce li se oferă. Nu li se ține nici un discurs, dar se fac îndemnuri obscene. *Dracii* străbat satul de la un capăt la altul, urmați de oamenii care locuiesc în această parte și de copiii mai mari adunați din toată comuna. O parte din oameni rămîn și-și aduc aminte de tinerețe, întrebîndu-se asupra rostului acestui obicei. Numai bolnavii și neputincioșii nu au luat parte la reprezentația *Dracilor*. Dar din cei prezenți nici unul nu poate explica originea și nici dece bătrînul Savin, Moșu' Maftei sau Corbanu, socotesc *că așa e bine să se facă*. Toți consideră că este bine să se facă așa fiindcă așa le-a rămas de la moșii lor. Niciunul din ei nu știe dacă în trecut s-au aruncat găleți de apă peste capul copilului care reprezintă pădurea.

După ce *Dracii* au ajuns la cealaltă margine de sat, pe ulițele laterale nu merg, se întorc și, în aceeași ordine, conduc boul înstruțat la grajdul gazdei, ale cărui vite au fost aduse de la cîmp la scurt timp după plecarea *Dracilor* spre sat.

https://biblioteca-digitala.ro

Gospodarul le iese înainte, le deschide porțile, îi poftește la masă și la joc. Flăcăii dezleagă fețele de masă și scot crucea dintre coarnele boului, desprind clopoțeii, apoi predau gazdei crucea. Acesta o fixează, așa cum este, împreună cu cununile de flori și frunze, deasupra grajdului de vite, unde rămîne pînă putrezește. *Dracii* aruncă în curtea gazdei de bou: nuiaua, coiful, cureaua și turecii. După aceea pleacă la rîu, fac baie și schimbă hainele drăcești cu cele mai bune și mai frumoase pe care le au, aduse de acasă de cineva din familie. Apoi se întorc la gazda de bou, beau, mănîncă împreună cu proprietarul și cu lăutarii, după care începe hora. Hora durează pînă la căderea nopții. *Dracii* au dispărut, iar boul, care a constituit obiectul de admirație, se odihnește liniștit.

6

În chipul acesta s-a desfășurat în anul 1939 ceremonia magică a *Dracilor* și a *boului înstrunat*. Din indicarea elementelor care i-au fost adăugate după cel de al doilea război mondial, rezultă că fondul ritualului a rămas neschimbat. Modificările survenite pînă în 1956 se datoresc în parte unor prefaceri petrecute în ideile, credințele, miturile și superstițiile componente ale mentalității colective. Răscolirea memoriei colective, cu intenția de a stabili dacă în cuprinsul acesteia nu se găsesc rămășițele altor elemente componente ale ceremoniei prezentate, sau dacă ritul magic al *Dracilor* și al *boului înstrunat* nu a avut o desfășurare deosebită de aceea cunoscută de locuitorii de azi, ori auzită de la înaintașii lor, a dat rezultate negative. După afirmația locuitorilor, practica magică înfățișată mai sus n-ar fi suferit nici o schimbare. Totuși se pare că nu este așa. Am constatat că într-un interval de 26 de ani, s-au produs modificări însemnate, care chiar dacă n-au schimbat desfășurarea și semnificația ceremoniei din ziua a doua de Rusalii, au introdus, elemente noi. Acestea arată că reprezentarea colectivă generatoare a ritului acceptă mai ușor adaptarea practicii la condițiuni noi decît îngăduie dispariția ei. Gazda de bou, sezisînd că în mentalitatea colectivă mai există încă forțe care mențin practica magică și predispoziția ei de a accepta sacrificii materiale, își permite să ceară zile de muncă în schimbul mesei și a plății lăutarilor. Instructorul de premilitari a putut impune purtarea drapelului național, iar interzicerea cojirii cireșilor, silește pe flăcăi să găsească alte materiale pentru improvizarea măștilor coifurilor, curelelor și carîmbilor, deși această interzicere ar fi putut constitui motivul renunțării la practica magică. Mai mult, dispare obiectul cultului, boul, dar el este înlocuit, fără multă ezitare, cu vaca.

Dacă în decurs de 26 de ani s-au produs atîtea schimbări însemnate, este firesc că în lungul vremii să fi avut loc o serie de modificări, care depășesc perioada cuprinsă în memoria socială a generațiilor actuale. Absența unei înregistrări anterioare ne lipsește de un reper important în încercarea de reconstruire a evoluției acestui rit, iar necunoașterea existenței acestuia în alte regiuni din țară, ne privează de concluziile care s-ar desprinde din compararea lor. În locul unor ipoteze hazardate care ar putea da naștere la erori, este preferabilă o analiză a elementelor componente ale ceremoniei, din care pot rezulta elemente noi. Această analiză poate constitui un prim pas în determinarea semnificației ritului și a credinței din care a izvorît.

https://biblioteca-digitala.ro

Din prezentarea anterioară se desprind cu ușurință următoarele elemente fizice care asigură realizarea practicii magice:

a) dracii, tineri între 16—20 ani, necăsătoriți, de toate originile sociale, care se maschează în chip de diavoli;

b) curva, un flăcău mascat în femeie ușuratică.

c) pădurea, un copil de 10 ani, îmbrăcat în frunze de stejar și fag;

d) boul, fără defecte fizice și bine întreținut;

e) 4 *flăcăi* și 4 *fete* care îmbracă boul în frumoase fețe de masă. Aceștia nu se maschează.

f) lăutarii, care pot fi 2—4;

g) colectivitatea satului care asistă la desfășurarea ceremoniei și din care nu lipsesc reprezentanții bisericii;

h) obiectele necesare mascării Dracilor și *înstrutării boului*, (crucea, cununile de flori, fețele de masă și brîiele, clopoțeii etc.);

i) drapelul național, a cărui prezență nu este obligatorie, care a fost introdus tîrziu de instructorul de premilitari și a dispărut cînd nimeni nu a cerut purtarea lui, după dispariția acestei instituții.

Examinarea atentă a acestor elemente ne face să credem că actualul rit al *Dracilor* și al *boului înstrutat*, nu este decît contopirea a două practici magice, care, în perioadele de timp mai depărtate, au fost separate. Se pare deci că avem de a face cu două rituri deosebite: *ritul Dracilor* și *al boului*, desfășurate nu numai independent unul de altul, ci și la perioade deosebite. În sprijinul acestei păreri poate fi adus faptul că înstrutarea boului se face de oameni nemascați și în loc deosebit de locul mascării *Dracilor*. Este în afară de orice îndoială că obiceiul acesta datează dinaintea erei creștine. Așa dar crucea fixată între coarnele boului a înlocuit, probabil, cununile de flori și frunze întrebuințate înainte de creștinarea populației de aci, și care s-au păstrat primind un element nou. Dacă au mai avut loc și alte schimbări, este foarte greu de stabilit, dar se poate afirma, fără teama comiterii unor erori, că practica magică descrisă mai sus, fie că a fost una dela început, fie că au fost două distincte care au devenit cu timpul una, nu a apărut inițial în forma în care a supraviețuit pînă în zilele noastre. Orice reprezentare colectivă care dă naștere unei practici respectată cu stricteță, străbate o serie de faze pînă își realizează o structură unitară capabilă să-i asigure funcțiunea socială pe care o îndeplinește. În stadiul de organizare incipientă, în care colectivitatea caută elementele și formele de manifestare cele mai potrivite pentru a satisface necesitatea impusă de reprezentarea colectivă cuibărită în mentalitatea ei, elementele și formele de manifestare au suferit schimbări dese. Cu timpul, obștea satului a găsit elementele ritului și formele de manifestare cele mai potrivite. Acestea s-au fixat, s-au osificat și s-au transmis fără modificări o lungă perioadă de timp, justificînd și explicînd lipsa din memoria socială a unor rămășițe doveditoare a schimbărilor suferite. În toată această perioadă, colectivitatea nu a îngăduit efectuarea unor modificări, fiindcă elementele și formele de manifestare din cadrul practicii coincideau cu cerințele reprezentării colective, acceptată fără excepție de toți membrii obștei. Dezvoltarea capitalistă a satelor, diferențierea structurii sociale a populației din cele două sate și apariția de noi tipuri sociale, care circulă pe un spațiu extrem de întins, pătrunderea științei de carte în mediul rural, zdruncină, la o parte din colectivitate, credința în eficacitatea

https://biblioteca-digitala.ro

ritului magic. Dar, în obștea satului, din cauza unor prejudecăți, aceștia se feresc să facă opinie separată. Slăbirea credinței înlesnește modificările survenite după 1930, care departe de a fi semne de trăinicie, sînt semnele unei dezintegrări a practicei magice, deci a slăbirii tăriei reprezentării din care acesta s-a născut. În momentul în care colectivitatea acceptă vaca în locul boului, în loc să determine creșterea boilor, tăria reprezentării scade, iar credința în eficacitatea practicii începe să dispară. Faptul că flăcăii au primit să facă zile de clacă în schimbul mesei primite și a plății lăutarilor de către gazda de bou, nu se explică prin intensitatea credinței în funcțiunea socială a practicii, ci prin rezultatele unui calcul economic simplu: suma de bani cu care *Dracii* ar fi trebuit să contribuie la plata lăutarilor, a șurei în care ar fi avut loc hora, a mîncării și a țuicii băute, ar fi întrecut contravaloarea unei jumătăți de zi de muncă și în plus, ar fi trebuit imediat achitată în monetă lichidă.

Supraviețuirea acestei practici magice pînă în zilele noastre este imputabilă numai rămășițelor păstrate în mentalitatea colectivă a oamenilor mai în vîrstă, care exercită, în lipsa unei acțiuni care să le înlocuiască trecerea în fața tinerilor, o influență puternică asupra comportamentului grupelor de vîrste inferioare lor.

7.

Alături de aceste elemente materiale constitutive ale practicii magice descrise, există o serie de elemente care țin direct de practică sau se înrudesc îndeaproape. Analiza acestora ne va duce la stabilirea semnificației ceremoniei prezentate și a funcțiunii pe care ea trebuia s-o îndeplinească în viața socială a satului.

Ritul magic de care ne-am ocupat mai sus, nu este decît un procedeu folosit de colectivitatea celor două sate pentru a-și ușura străduințele depuse în vederea asigurării mijloacelor necesare vieții de toate zilele. Alături de uneltele de muncă, atîtea cîte vor fi fost și de eficacitatea pe care au avut-o, alături de vite și forța lor de muncă, obștea satului Căianul Mic și Mare, recurgea și la o serie de practici magice pentru a preveni orice nenorocire care ar fi lipsit-o de sursele de existență. Împrăștiate de-a lungul anului, ele coincideau cu concepția pe care colectivitățile înapoiate și-au format-o despre viață. Această concepție impiedică obștea satului să determine cauza adevărată a fenomenelor naturale și sociale.

Recoltele de cereale au fost sfințite în întîia zi de Rusalii. Colectivitatea, cerînd ajutorul unor spirite bune, socotea că făcuse ceea ce trebuia pentru a cîștiga bunăvoința presupuselor forțe supranaturale. Cu același rost, satul sărbătorea ziua unui sfînt oarecare, pentru a feri recoltele de grindină, altul pentru a înlătura seceta și ploile prea abundente etc. Toate aceste feluri de magie, chiar dacă rezultă din credințe înscrise în oarecare cărți acceptate de creștinism, constituie genul de magie indirectă deoarece efectul dorit se obține prin intermediul unor spirite al căror sprijin poate fi obținut prin rugăciuni, jertfe sau alte procedee de același gen.

Practica magică a *Dracilor* și a *boului înstrunat* este un caz tipic de magie directă sau naturală, pentru că influențarea în bine a desfășurării fenomenelor naturale sau sociale, se face respectînd unul sau amîndouă din principiile caracteristice acestui gen de magie. Să stabilim dacă vreunul din cele două principii cunoscute este prezent în practica magică analizată. Pentru aceasta, este necesară determinarea semnificației practicii. *Dracii* și *boul înstrunat* constituie un rit agrar-pastoral izvorît din structura economică a colectivității celor două sate. *Dracii* reprezintă spiritele

https://biblioteca-digitala.ro

rele din pădure, a căror bunăvoință trebuie cîștigată pe baza principiului *similitudinii*. Flăcăii se duc în pădure, locul în care se adăpostesc dracii și caută să ia o înfățișare cît mai asemănătoare cu imaginea pe care colectivitatea și-a format-o despre diavoli. Culoarea neagră predomină. Coiful, cureaua lată, carîmbii confecționați din coajă lucitoare de cireși și nuiaua, par să reprezinte semnele puterii. În acțiunea de însușire a chipului dracilor localizați în pădure, este probabil că la începutul formării acestei practici și în timpul ei de eficiență maximă pentru mentalitatea colectivă și nu pentru desfășurarea fenomenelor naturale sau sociale, flăcăii să fi rostit anumite cuvinte pentru ca transformarea să fie mai deplină. Deveniți draci, coboară în mijlocul colectivității, care îi primește ca pe spirite binevoitoare, cu care se realizează o înțelegere prin daruri, care neapărat au fost altădată altceva decît tutun și țigări. După ce au fost văzuți de tot satul și au străbătut ulița principală, de-a lungul căreia se prea poate să fi fost așezate locuințele colectivității vechi, *Dracii* se spală în apa rîului sfințită în ziua precedentă cu prilejul sfințirii recoltelor. Pentru mentalitatea grupului social care a generat acest rit, efectul dorit poate fi obținut prin asemănare, prin imitare. Dar în cadrul acestei practici, nu are loc numai această manifestare. Alături de ea, este prezentă simularea actului sexual. Sociologii și etnografii care au analizat rămășițele unor culturi și civilizații dispărute au stabilit că simularea actului sexual în cadrul unui rit agrar are rostul să asigure fertilitatea. Se pare că obștea satului nu se considera mulțumită numai cu sfințirea culturilor de cereale săvîrșită în ziua întîia de Rusalii și a păstrat și acest rit, cu valabilitate nu numai pentru cereale ci și pentru vite, pomi fructiferi, albine etc. Principiul de bază este același: similitudinea. Mai rămîne de determinat semnificația *pădurii* întruchipată într-un copil. Este aceasta o cinstire a pădurii de pe urma căreia oamenii aveau nenumărate avantaje, inclusiv frunze culese încă din vară și uscate pentru a fi date peste iarnă vitelor și oilor? Sau este un spiriduș bun care-și are sălașul în pădure și care vine în mijlocul dracilor ca o garanție a înțelegerii ? Pentru această din urmă ipoteză ar pleda faptul că pădurea este realizată de un copil și nu de un flăcău. Memoria socială nu ne ajută să găsim un răspuns exact și corect la aceste întrebări. Cît privește *boul înstrunat*, nu încape nici o îndoială că ne găsim în fața unei rămășițe dintr-un cult al boului.

În cadrul acestor practici mai sînt păstrate încă două elemente înzestrate cu puteri magice, care ne explică unele trăsături de comportament social. Am arătat că după desfășurarea ceremoniei, boul înstrunat este adus de ceata *Dracilor* la proprietar acasă, unde i se scoate crucea și fețele de masă cu care a fost îmbrăcat. Crucea se predă gazdei de bou, care o fixează deasupra grajdului de vite unde rămîne pînă putrezește. Se crede că această cruce a cîștigat, în timpul ceremoniei, puterea magică de a îndepărta bolile, spiritele rele și în special strigoii din preajma grajdului de vite. Puterea magică atribuită crucii a născut, probabil, obligațiile incumbate gazdei. Pe vremea cînd fiecare gospodărie țărănească avea boi trebuie să fi existat o concurență destul de puternică pentru a ajunge în stăpînirea crucii. Fiecare proprietar de bou căuta să satisfacă obligațiile revenite, în condițiuni cît mai bune, pentru a-și asigura, cel puțin odată, înstrunarea unuia din boii lui. Pe măsură ce scădea numărul gospodăriilor crescătoare, dispărea concurența dintre proprietari, iar în perioada în care în Căianul Mic a rămas o singură gospodărie cu boi, chiaburul, ca un bun chiabur, a putut pretinde zile de muncă. Dispariția boilor după război și înlocuirea lor cu bivoli, ca și o considerabilă schimbare a mentalității colective, a dezlegat gazda de bou de orice obligație. Vaca înstrunată se lua din gospodăria unuia din

https://biblioteca-digitala.ro

draci, căruia îi revenea crucea și pe care a continuat s-o fixeze pe grajd chiar în această perioadă. Dispariția obligațiilor gazdei de bou face parte din cadrul unor modificări generale survenite în ultimul timp. Cea mai semnificativă este dispariția pomenilor date tuturor participanților la înmormîntarea unui decedat. Înainte la ieșirea din curtea bisericii, se da fiecărei persoane, bărbat sau femeie, un colac mai mare (200 gr.) și aproximativ 100 gr. țuică, iar copiilor cîte un colăcel. Această îndatorire a dispărut din cauza greutăților economice din timpul războiului care au determinat și încetarea îndeplinirii obligațiilor de către gazda de bou.

Am văzut că după ce *Dracii* dezbracă boul, pleacă la rîu unde fac baie și-și schimbă îmbrăcămintea. Aici intervine al doilea element magic derivat din ritul *Dracilor*. Nimeni nu face baie în rîu pînă nu fac baie *Dracii*, deși în sînul colectivității există credința că oricine poate face baie în rîu după ce a mîncat caș dulce de oaie. Interdicția aceasta rezidă în superstiția că scăldarea Dracilor înlătură primejdiile care s-ar putea ivi din partea unor spirite rele aflate în apele adînci. De fapt, explicația firească constă în faptul că Rusaliile coincid aproape întotdeauna cu începutul anotimpului călduros, în care apa devine bună pentru baie.

Iată dar cum un simplu procedeu inventat de colectivitatea veche a celor două sate pentru a le ușura obținerea îmbelșugată a mijloacelor de existență în cadrul unor împrejurări geografice destul de grele, s-a transformat într-o practică magică de o complexitate deosebită. La baza ei, ca și a tuturor credințelor de acest gen, stă imposibilitatea stabilirii izvorului real al fenomenelor sociale și naturale, cu ajutorul zestrei intelectuale de care dispunea, în vremea aceea, comunitatea rurală.

8.

Întrebarea care se pune acum este dacă obștea satului mai păstrează semnificația practicii magice descrisă mai sus, dacă în mentalitatea ei mai există ideea sau credința care a născut ritul și în caz contrar, în virtutea căror puteri mai supraviețuiește practica magică a *Dracilor* și a *boului înstruțat*?

Răspunsurile primite sînt invariabil aceleași. Ele pot fi împărțite în două categorii:

a) « *așa am apucat de totdeauna* » sau « *așa e obiceiul* ».

b) « *așa e bine să se facă, fiindcă așa au făcut cei mai bătrîni ca noi* ».

Dar asupra rostului mascării flăcăilor în chip de drac, asupra semnificației simulării actului sexual, al înstruțării boului sau al *copilului pădure* care se învîrtește tot timpul printre *Draci*, nimeni nu este în stare să dea vre-o lămurire. Există vreo diferență între cele două răspunsuri? Ce poate să exprime « *așa am apucat* » și ce poate exprima « *așa e bine să se facă, fiindcă așa au făcut cei mai bătrîni ca noi* »? Întîia parte a celui de al doilea răspuns este legată de credința în două principii contrare: al binelui și al răului. Comportamentul colectivității trebuie să fie de așa natură, încît să înlesnească biruința principiului prim, fiindcă în caz contrar ar fi rău pentru colectivitate. Dar ce fel de rău, nu se mai știe, iar dacă cei care răspund în felul acesta sînt întrebați *de ce este bine* să se procedeze așa, se va obține partea a doua a răspunsului al doilea, care în fond este identică cu răspunsul întîi. Corelînd răspunsurile cu anumite caracteristici personale ale informatorilor se constată că diferențierea nu este determinată de starea socială, ci de vîrstă. Bătrînii dau, în mai mare

https://biblioteca-digitala.ro

măsură, răspunsul de tipul al doilea decît oamenii maturi. Faptul este explicabil fiindcă bătrînii nu mai au nici un fel de avere. Ei nu mai reprezintă în fața satului, decît experiența acumulată, care le dă un prestigiu cu mult peste măsura celui cuvenit în împrejurările de după 1920.

De multă vreme, dracii, spiritele rele din pădure s-au mutat în iad, localizat undeva sub pămînt și tot de atunci, spiritele bune s-au mutat în ceruri, unde au fost categorisite pe ranguri și funcțiuni. Este adevărat că și pădurea a dispărut din preajma satului și că nu se cuvenea ca lăcașul spiritelor rele sau bune să fie mutat an de an, pe măsură ce avansau defrișările. Trebuia găsit un loc fix și pentru draci și pentru sfinți. Dracii continuă să vină din puțina pădure care a mai rămas pentru a realiza o înțelegere cu colectivitatea satului. Aceasta, prin intermediul rugăciunii și a bisericii, caută să se pună bine și cu sfinții din ceruri.

Oamenii continuă să instruțeze boul sau vaca, să îmbrace copilul în chip de pădure și să simuleze actul sexual pentru a obține recolte bogate. Dar acest înțeles al practicii magice pe care o săvîrșesc a dispărut cu totul din conștiința lor socială. Atunci cum se explică persistența ei ? Supraviețuirea dracilor și a boului instruțat, se explică, mai întîi, printr-o sprijinire de către alte credințe, superstiții și mituri similare celor care au născut acest rit. Au rămas multe plăsmuiri ale mentalității colective din stadii mai vechi de dezvoltare, iar aceste plăsmuiri s-au îmbogățit cu cele aduse de slujitorii creștinismului.

Credința în strigoi naște o serie de practici magice, alături de care crucea dintre coarnele boului poate îndeplini funcțiunea de apărare a vitelor aflate sub acoperișul păzit de ea. Sfințirea culturilor de cereale prin rugăciunile obștei, combinate cu ale feței bisericești către Dumnezeu și sfinți, îngăduie supraviețuirea practicii magice în cadrul căreia simularea actului sexual poate asigura fertilitatea ogorului. Colectivitatea sătească venerează boul pentru că, între timp, a învățat să-i dea, în ziua de anul nou, o bucată de pîine sfințită etc. Se pare, deci, că a avut loc o substituire a unor credințe și semnificații inițiale, primare, cu altele de dată mai recentă, care, fiind de aceeași natură, au permis perpetuarea practicilor magice. Dar nu este numai atît.

Practica magică, independent de modificările petrecute în sînul elementelor componente ale mentalității colective, atît timp cît ele erau de aceeași natură, s-a autonomizat și s-a instituționalizat. Prin aceasta, ea a primit forța de constrîngere care-i asigură continuitatea și puterea de a pedepsi, în caz de nerespectare a ritului ei. Colectivitatea știa foarte bine aceasta atît în faza incipientă de organizare a practicii, cît și în faza de structurare care a transformat-o într-o instituție socială. Din aceste două studii, practica magică a trecut într-o fază de formalism pur, care îi asigură persistența în virtutea lui *așa e bine* sau *așa am apucat*. Circulația oamenilor din cele două sate, pătrunderea unor idei pozitive în sînul mentalității colective, ca urmare a acestei circulații și a răspîndirii științei de carte și începutul de eliberare de sub tutela mentalității bătrînilor a împins practica magică în faza ei ultimă : dezintegrarea și dispariția. Ea mai viețuiește datorită constrîngerii și existenței în mentalitatea colectivă a unor credințe inițiale sau substituite în decursul vremii și va viețui pînă ce mentalitatea colectivă va fi schimbată de prefaceri adînci de structură economică și socială.

https://biblioteca-digitala.ro

9.

Analiza sociologică a unui fapt social, a unei stări sau a unui fenomen care se petrece în sînul colectivității omenești nu-și are justificarea în ea însăși, chiar dacă ar atinge un înalt grad de măiestrie și chiar dacă ar satisface toate exigențele științifice. Dacă analiza sociologică ar fi circumscrisă numai la consemnarea și explicarea cauzală a faptelor sociale cercetate și nu ar depăși stadiul acesta prin sublinierea consecințelor de natură practică care decurg din constatările făcute, consecințe menite să ajute acțiunea de înfăptuire a unei organizări sociale noi din care să se nască o societate nouă, ea ar fi numai în parte utilă.

Așa dar, de ce este justificată analiza sociologică întreprinsă mai sus? Credem că această analiză este utilă, fiindcă pentru cercetătorii vieții sociale a țărănimii din Romînia, reprezentările colective, de genul celor prezentate mai sus, au un interes deosebit, întrucît ele înlesnesc stabilirea viziunii despre lume pe care și-a format-o țărănimea în cursul istoriei. Spre deosebire de creațiunile literare (balade, basme, povești, cîntece etc.), care și-au adaptat conținutul și formele de exprimare la condițiunile noi de viață ivite în timpul dezvoltării sociale, superstițiile, credințele, miturile, riturile magice și obiceiurile constituie reprezentări care au suferit modificări mai puține, indicînd prin aceasta redusa schimbare la care a fost supus conținutul reprezentării. Dar aceasta nu este singura justificare și nici cea mai importantă.

Din cercetările sociologice, etnografice și folclorice întreprinse în țară în ultimii 50 de ani, știm că în mentalitatea colectivă a țărănimii romîne există o serie de credințe și superstiții, etc., care au dat naștere unor practici ce nu-și găsesc în ziua de azi vechea justificare și în păstrarea cărora nu sînt interesați decît cei ce vor să frîneze progresul social al țărănimii. Dacă în timpuri îndepărtate, colectivitatea a asociat aceste elemente ale suprastructurii și riturile magice izvorîte din ele cu efortul fizic în lupta împotriva împrejurărilor geografice neprielnice, cu sărăcia și exploatarea de către cei ce aveau puterea economică și politică, în lipsa unor mijloace tehnice adecvate și a unei organizări sociale care s-o sprijine în mod efectiv, azi ele sînt dăunătoare, fiindcă ocupă, în mentalitatea colectivă, un loc pe care ar trebui să stea ideile pozitive de organizare a muncii și a explicării fenomenelor naturale și sociale. Prin urmare, față de aceste rămășițe care împiedică țărănimea să-și însușească ideile noi și o constrîng să săvîrșească acțiuni potrivnice intereselor sale de progres și ridicare a nivelului vieții, trebuie întreprinsă o acțiune susținută, simplă, plină de tact și convingătoare.

În cursul dezvoltării noastre culturale au existat oameni de știință, istorici și filologi care au desfășurat și activități de acest gen. Fondatorii Școalei Ardelene au pornit o acțiune îndîrjită împotriva credințelor deșarte cuibărite în mintea țăranilor romîni din Transilvania, fiindcă și-au dat seama că acestea constituie o piedică în calea pătrunderii culturii în sînul țărănimii. Dacă activitatea dusă de ei nu și-a atins țelul, faptul s-a datorat acțiunilor culturale sporadic întreprinse de la iluminiști încoace, iar pe de altă parte, lipsei, din mentalitatea colectivă, a unor elemente aper-

https://biblioteca-digitala.ro

ceptive care ar fi înlesnit adoptarea ideilor noi. Împrejurarea că Petru Pavel Aron, G. Șincai și S. Micu-Clain s-au ridicat împotriva credințelor deșarte și a practicilor rezultate din acestea, deoarece contraveneau dogmelor bisericii creștine, și-a avut rolul ei în supraviețuirea unor reprezentări colective înapoiate. Îndată după ei, a urmat perioada de dominație a burgheziei, al cărei rol în acest domeniu este bine cunoscut. În decursul acestei perioade nu s-a înregistrat nici un singur curent cultural care să pornească o acțiune de combatere sistematică a reprezentărilor colective în discordanță cu progresul tehnic al sec. XX-lea. Nu numai că eliminarea ideilor, credințelor, miturilor și superstițiilor și a practicilor magice a fost lăsată la voia întîmplării, dar s-au ivit și curente care au venit în sprijinul păstrării acestor inutile reprezentări colective.

Viața socială a țărănimii din țara noastră a intrat într-o perioadă de prefaceri adînci, rezultate din modificările deosebit de importante ale structurii economice. S-a creat un nou mod de producție, s-au înlăturat relațiile sociale specifice capitalismului. Agrotehnica nouă contribuie din plin la desființarea vechiului mod de producție. Concomitent cu aceste schimbări de structură, are loc o revoluționare a felului de a gîndi al țărănimii romîne, în urma căreia o serie de rămășițe vor fi eliminate. În acțiunea de însușire a unui alt mod de muncă, de organizare socială și de gîndire, țărănimea nu mai este singură. Un stat nou și noi forțe politice, înarmate cu un plan sistematic de acțiune, îi stau într-ajutor. În cadrul acestui plan, va trebui să se acorde mai multă atenție luptei dusă împotriva acelor elemente ale conștiinței sociale care împiedică mersul înainte. Pe lîngă răspîndirea principiilor raționale de explicare ale fenomenelor naturale și sociale, este necesar să se procedeze în mod sistematic la combaterea concepțiilor înapoiate ale țărănimii noastre. Cu pricepere și perseverență se poate demonstra că o arătură mai adîncă și adunarea zăpezii pe ogoare, este mai folositoare decît scoaterea osemintelor sfinților care au trăit în țara noastră, a paparudelor, a sfințirii culturilor de cereale, etc. Țărănimea poate fi învățată că boul și vaca vor fi mai frumoși, dacă vor fi bine îngrijiți decît dacă se vor îmbrăca cu frumoase fețe de masă și li se vor pune o cruce între coarne. Vaca își va pierde mai greu laptele dacă i se va da mai bine de mîncare, decît dacă se va pune pe grajd crucea purtată în cadrul ceremoniei *Dracilor* și a *boului înstruțat*. Tot așa de bine poate să i se demonstreze că molimele se evită cu ajutorul medicilor și al medicamentelor și nu prin dezgroparea morților, peste mormîntul cărora armăsarul a refuzat să treacă, desemnîndu-l prin acest gest drept strigoi. La fel i se poate demonstra țărănimii că întrebuințarea îngrășămintelor naturale sau chimice, asigură o producție mai mare de cereale decît simularea actului sexual.

Odată cu schimbarea mentalității, o serie din vechile rituri și obiceiuri vor dispare, altele se vor păstra prin frumusețea artistică realizată peste veacuri ca simple spectacole menite delectării colectivității, primind astfel o funcție nouă într-o societate nouă.

Etnografii și folcloriștii mai vechi au obișnuit să treacă peste o serie de credințe și rituri magice, care contraveneau anumitor idei ale lor în legătură cu faptele din

https://biblioteca-digitala.ro

domeniul moralei. Activitatea de cercetare desfășurată de sociologi între cele două războaie mondiale, a scos la iveală unele din aceste practici. Chiar dacă seria de credințe deșarte și de rituri magice nu este cunoscută prin studii, ea este cunoscută de reprezentanții locali ai culturii și științii. Ne aflăm în timpul de față într-un moment favorabil reușitei acțiunii de eliminare a credințelor și superstițiilor din conținutul reprezentărilor colective ale țărănimii și de transformare a vechilor rituri și obiceiuri. Acțiunea nu poate da greș, fiindcă individul izolat își dă seama de deșertăciunea unor credințe și de inutilitatea practică a celor mai multe rituri magice și, ceea ce este mai important, colectivitatea întreagă a pierdut semnificația lor de altă dată. Pe de altă parte, în mentalitatea individului și a colectivității au pătruns numeroase idei pozitive care vor ușura curățirea gîndirii ei de toate rămășițele dăunătoare. Dar atitudinea individuală zeflemisitoare la adresa riturilor magice dispare deîndată ce individul se integrează în colectivitatea din care face parte, fiindcă aici el cade sub influența acelora cărora li se atribuie o experiență mai bogată și care au rămas credincioși celor moștenite de la înaintași. Construirea unei lumi noi cere oameni noi. Aceștia trebuie să devină purtătorii ideilor noi. Iar ideile noi au sarcina să trimită credința în drac, boi înstrunați, strigoi, credințe și rituri magice, acolo unde le este locul: în desagii încăpători și primitori ai istoriei, pentru că nu mai pot avea vechea funcție socială și tot ceea ce în societate nu îndeplinește un rost bine determinat, este dăunător.

ЧЕРТИ ИЗ ДОЛИНЫ РЕКИ ЦИБЛЕШ.

Данная работа посвящена анализу магического обряда, названного «Черти и разукрашенный бык» и практикуемого на второй день троицы в двух деревнях Циблешской Долины, расположенной между течением реки Сомешул Маре и Циблешским взгорьем.

В чем заключается этот обряд?

В ночь накануне второго троицына дня, молодые парни и десятилетний мальчуган отправляются в соседний лес, где рядятся в чертей. Черти одевают мальчишку в буковые и дубовые листья; он должен изображать *лес*. Один же из парней переодевается в женское платье и получает название «курвэ». В то же время на опушке леса 4 девушки и 4 парня украшают быка: его туловище покрывается скатертями, а между рог фиксируется деревянный крест, украшенный венками из живых цветов. Операция ряженья и украшения быка не сопровождаются никакими другими магическими обрядами, причем ее завершение приурочивается к окончанию всенощной в деревенской церкви. В сопровождении небольшого оркестра (тарафа) лэутаров черти и украшенный бык направляются к деревне. У околицы их встречает группа сельчан: перед нею происходит первое представление, данное группой чертей. Музыканты играют, черти прыгают и делают гримасы, а один из них вместе с «курвэ» симулируют сексуальный акт. Такие представления повторяются каждый раз, когда *черти* на своем пути встречают более многочисленные группы людей. Самое продолжительное представление имеет место в центре села. Здесь присутствует почти все население деревни, за исключением малышей, пугающихся облика *чертей*. После этого *черти* и *украшенный бык* продолжают свой путь до другого конца села, а затем отправляются к хозяину быка. Последний получает крест, который он укрепляет на крыше хлева:

https://biblioteca-digitala.ro

по поверью этот крест обладает магической силой и отгоняет злых духов, вурдалаков и болезни. Черти уходят к реке, где они умываются, переодеваются в праздничную одежду и возвращаются в дом хозяина быка, где их угощают обедом. После обеда в амбаре или во дворе усадьбы хозяина быка устраивается хора (хоровод). Музыкантов оплачивает тот же хозяин быка.

Для полного понимания этого земледельческого обряда, предназначенного к тому, чтобы обеспечить плодородие нив и доброе согласие между жителями деревни и предполагаемыми сверхестественными силами, распоряжающимися судьбами людей, было сочтено необходимым осветить в начале работы общественно-экономическую структуру двух деревень, где практикуется вышеописанный обряд. При этом был отмечен водораздел, существующий между экономической структурой и коллективными представлениями общественного сознания, и подчеркнута необходимость просветительных мероприятий с целью быстрейшего достижения соответствия между этими областями деятельности.

На основе кое-каких подробностей, хранящихся в памяти населения этих деревень, была сделана попытка воспроизвести процедуру этого обряда в прошлом и установить, какие изменения были внесены в эту процедуру в период проникновения капитализма в румынскую деревню.

За неимением подобных исследований в Румынии и из-за незнакомства с контрибуцией зарубежных этнологов и социологов в эту проблему, автор был лишен возможности сделать выводы на основе сравнительного анализа.

THE DEVILS OF THE TZIBLES VALLEY

This study contains the analysis of a magical rite called *The Devils* and *The adorned Ox*, which is practised on the second day in Whitsuntide, in two neighbouring villages of the Tzibles valley, lying between the Somes-Mare river and the Tzibles Mountains.

What does this rite consist of?

On Whitsunday night, young unmarried men retire into a neighbouring forest, and disguise themselves as devils. One of them puts on woman garments. He is called the *Whore*. *The devils* dress up a ten-year old boy with oak and beech leaves. This boy is called *the Forest*. While *the devils* are disguising themselves in the forest, on the skirts of the wood, four maidens and four lads trim an ox: his body is covered with a table-cloth, a wooden cross wreathed with flowers is placed between his horns. The disguising of *the devils* and the adorning of *the ox* is fulfilled without any further magical rites and must be ended before the Mass in the village church is over.

Followed by fiddlers, *the devils* and *the adorned ox* set out for the village. On their arrival they are met by a number of villagers, before whom the first performance of *the devils* takes place. The fiddlers play, the devils jump about and make faces, whilst one of them, grasping *the Whore*, simulates the sexual act. *The devils* repeat their performance every time they meet a larger group of people, but the main performance takes place in the centre of the village. Young and old attend these exhibitions, with the exception of very young children scared by the devils' appearance. After the performance, *the devils* and *the adorned ox* continue their way up to the other end of the village. Thereupon they go to the *Ox host*. The latter receives the cross which he nails up over the stable door, convinced of its magical power to keep away evil spirits, vampires and diseases. *The devils* proceed to the river, wash themselves, put on Sunday-clothes and return to *the Ox host*, where they dine with the other guests. After dinner follows the *Hora* danced in the court yard or the barn of *the Ox host*. The latter also pays the fiddlers.

For a better understanding of this agrarian rite, performed to ensure the fertility of the field and placate the supernatural forces supposed to rule over their fate, an introductive study has been

https://biblioteca-digitala.ro

added to this article depicting the economic and social structure of both villages where the above rite is practised. The discrepancy between the economic structure of the community and the nature of the collective representations of its social conscience has been pointed out, insisting upon the necessity of organizing educational programmes, leading to bridging the gap separating these two fields of activity.

With the remnants still lingering in the social memory of the community, the author attempted to reconstitute the particular elements of this rite, as performed in the past, and to establish the changes undergone in the performance of this rite in the period of penetration of capitalism in Roumanian agriculture.

Owing to the scarcity of similar studies on agricultural rites, in our country, and the lack of opportunity of investigating the contributions of foreign ethnologists and sociologists in this matter, the author was unable to draw conclusions that could have been derived from a comparative study.

https://biblioteca-digitala.ro

JOCURILE DIN VRANCEA

A. GIURCHESCU

În multiplele culegeri şi cercetări de folclor vrîncean, care s-au făcut pînă acum, a lipsit aproape cu desăvîrşire preocuparea pentru jocul popular. Din acest motiv, cît şi cu scopul de-a urmări evoluţia şi diversele transformări survenite în creaţia folclorică din Vrancea în ultimele decenii, Institutul de Folclor a organizat o primă culegere în regiunea nordică a ţinutului. La această culegere au participat: Balaci E., Ştefănescu P., Giurchescu A., din partea sectorului coregrafic; Prichici C. şi Vancu Gh. din partea sectorului muzical; Adrian Fochi din partea sectorului literar şi ing. Georgescu Ion din partea sectorului tehnic.

În cele două săptămîni, cît a durat culegerea de teren, s-au cercetat următoarele comune: Bîrseşti cu satul Topeşti, Negrileşti şi Tulnici cu satul Coza, situate pe valea mijlocie a Putnei, precum şi comunele Păuleşti şi Spineşti de pe valea rîului Văsui.

Izolată ca într-o cetate la cotul Carpaţilor, Vrancea a atras întotdeauna interesul etnografilor şi folcloriştilor care urmăreau în cercetările lor descoperirea unor forme de viaţă şi manifestări spirituale arhaice.

Evoluţia istorică proprie acestei regiuni, legată într-o măsură şi de poziţia geografică a ţinutului, de lipsa căilor de acces spre interior, etc. au determinat în trecut o dezvoltare economică lentă, restrînsă în limitele zonei, o organizare socială şi forme de viaţă specifice, menţinute cu tenacitate veacuri de-arîndul.

Astăzi încă, acest ţinut prezintă unei priviri fugare aspectul de izolare. Totuşi, adîncind cît de puţin viaţa locurilor, constaţi că izolării geografice nu-i corespund azi, cum s-ar putea crede, forme arhaice de viaţă economică şi culturală.

Alături de o serie de tradiţii, credinţe, manifestări de viaţă străvechi, ce dăinuiesc cu suficientă vigoare, se dezvoltă o viaţă nouă, determinată de existenţa unor forme economice şi a unor factori politici proprii transformărilor actuale. Aşa se explică unele aspecte contradictorii în configuraţia satului vrîncean, aspecte ce ridică şi o serie de probleme legate de evoluţia folclorului, deoarece, departe de-a avea o formă închistată, folclorul vrîncean este în continuă transformare şi înnoire.

Pătrunderea influenţelor exterioare în viaţa iniţial circumscrisă a ţinutului nu este un fenomen exclusiv al zilelor noastre, el existînd sub diferite forme într-un trecut mai îndepărtat şi luînd treptat aspecte din ce în ce mai categorice.

În trecut vrîncenii au stabilit în decursul timpului legături cu Ardealul (Covasna, Breţcu şi ţara Bîrsei) peste culmile munţilor, ca şi pe văile rîurilor Oituz şi Putna. Aceste legături au avut un puternic caracter pastoral. Astfel sînt cunoscute transhumanţele comune spre Dunăre ale ţăranilor vrînceni şi mocanilor transilvăneni, ca şi aşezări în Vrancea ale mărginenilor şi săcelenilor. Spre exemplu satul Bîrseşti se presupune a avea o origine ardelenească [1]. Avînd în posesie exclusivă munţii din jur, ocupaţia de bază a locuitorilor a fost păstoritul, creşterea vitelor şi exploatarea lemnului, care însă nu depăşea limitele economiei locale. Agricultura era o ocupaţie mai puţin dezvoltată din lipsa terenurilor arabile şi a solului degradat.

---

[1] *a*) I. Diaconu — Ţinutul Vrancei, Buc. vol. I XXII; XLIV
b) I. Diaconu — Folclor vrîncean. Moldovia. An I, vol. 1 Focşani 1930, p. 76
c) H. H. Stahl — Nerej — village d'une région archaique — vol. I p. 390.
d) Aurel V. Sava — Documente Putnene I. Focşani 1929, p. XVI-XVII
e) Dr. Andrei Veress — Păstoritul Ardelenilor în Moldova şi Ţara Românească. Acad. Română. Memoriile secţiei istorice S III I VII M6 p 129

https://biblioteca-digitala.ro

Factorilor economici specifici, profundului caracter pastoral al satelor, le corespundea o anumită organizare socială, o anumită viaţă spirituală şi implicit un anumit folclor.

În trecut, Vrancea era un ţinut independent (« o singură moşie») cu o organizare social politică autonomă, bazată pe economia colectivă [2]. Dacă pînă la sfîrşitul sec. al XVII-lea devălmăşia avea un rol hotărîtor în viaţa economică şi socială a vrîncenilor, treptat, prin pierderea privilegiilor politice faţă de stăpînire, unitatea economico-socială a Vrancei se destramă [3]. Un fapt de o deosebită importanţă pentru transformarea ulterioară a vieţii vrîncenilor a fost « procesul dezrobirii din boieresc » [4]. Acest mare proces la care au participat toate satele, dînd dovadă de o minunată unitate, a fost pornit împotriva vistiernicului Iordache Roset Roz ovanu căruia în 1801 Const. Alex. Ispsilante îi face danie ocolul Vrancei. După 13 ani, ţăranii cîştigă lupta pentru dezrobire şi ameliorarea boierescului. Evenimentul a zdruncinat însă puternic organizarea socială şi viaţa economică a satelor. Multe din ele au sărăcit. După 1850 ideea proprietăţii private devine tot mai puternică, zdruncinînd organizarea devălmaşă din trecut, care a determinat deosebita forţă socială şi spirituală a Vrancei. Pe această cale se înlesneşte pătrunderea treptată a influenţelor din afară, care la sfîrşitul sec. al XIX-lea au luat forma invaziei capitalului străin şi autohton.

Multiplele societăţi de exploatare forestieră, care au pus stăpînire pe munţi, defrişînd fără milă pădurile, au schimbat nu numai echilibrul economic, ci în mare măsură chiar viaţa şi mentalitatea oamenilor [5]. La începutul invaziei capitaliste, reacţia ţăranilor a avut un puternic caracter de opoziţie la orice înnoire exterioară. Totuşi, economic, ei au fost nevoiţi să cedeze treptat, să părăsească în parte creşterea vitelor, păstoritul, exploatarea tradiţională a lemnului, pentru a intra tot mai mulţi ca muncitori salariaţi a diferitelor societăţi [6].

Astăzi cînd viaţa satelor se bazează pe forme noi sociale şi economice, cînd legătura între sat şi oraş se stabileşte pe criterii fundamental diferite, influenţele inovatoare sînt puternice, ele ne mai întîlnind decît o slabă rezistenţă din partea tradiţionalismului bătrînilor, tineretul în schimb îmbrăţişînd cu entuziasm tot ceea ce e nou.

În zona cercetată de noi, au luat fiinţă o serie de şantiere care polarizează forţa de lucru din tot cuprinsul ei, ca şi un număr mare de muncitori şi tehnicieni din alte colţuri ale ţării. La acţiunea de consolidare a terenurilor degradate, predispuse alunecărilor, de pe urma defrişărilor neraţionale făcute în trecut, stăvilirea torenţilor care fac impracticabile drumurile, sînt angajaţi ca muncitori salariaţi o mare parte din locuitorii satelor de pe valea mijlocie a Putnei (Bîrseşti, Topeşti, Poiana, V. Sării, etc.) În zonele forestiere, unde exploatarea se face acum în mod raţional, replantîndu-se totodată pădurile defrişate, ţăranii din partea locului sînt salariaţi ai I.F.E.T.-ului ca tăietori de lemne, muncitori la plantaţii şi cărăuşi. Un sat cu aspect tipic în această privinţă este Tulnici. Din sat pastoral, el tinde să devină în scurt timp un sat muncitoresc.

Este interesant de remarcat că datorită exploatării forestiere intense, contactul între vrînceni şi ardeleni, care în trecut avea un caracter pastoral, astăzi se stabileşte sub acest nou raport. Într-o culegere anterioară făcută la Sita-Buzăului, am putut afla că foarte mulţi localnici, lucrează ca muncitori forestieri în munţii Vrancei, de unde nu se întorc decît odată pe săptămînă.

Influenţele inovatoare au schimbat într-o măsură şi aspectul satelor. Păstrînd aceiaşi organizare, fie de aşezări dispersate pe culmile dealurilor, pe terasele din depresiunile rîurilor, satele au astăzi o înfăţişare frumoasă, cu case în majoritate noi, clădite din lemn, unele cu fundament de piatră. Arhitectonica însă, nu mai păstrează decît puţine elemente tradiţionale.

De asemenea şi portul vechi, atît de caracteristic, este pe cale de dispariţie, fiind înlocuit în special la femeile tinere cu costumul de Muscel, cumpărat de la oraş. În mentalitatea actuală, nu este admis ca o fată de măritat să nu posede cel puţin unul. Ştergarele de bumbac, cu care se înbrobodeau femeile au dispărut, ele fiind acum înlocuite cu marama de borangic.

Vrîncenii atît cît i-am cunoscut sînt oameni deschişi, binevoitori, primitori şi buni gospodari. Temperamentul vioi, dragostea lor de joc şi cîntec ne-au înlesnit mult munca de cercetare.

Din punct de vedere al mentalităţii, se reliefează totuşi ca urmare a rapidelor prefaceri survenite în ultimul timp, o deosebire între poziţia bătrînilor şi a tineretului faţă de tradiţie şi aprecierea propriei lor creaţii folclorice.

În timp ce tineretul este atras tot mai mult de manifestările noilor forme de viaţă, precum şi de cîntecele de largă circulaţie, dansurile moderne, etc., spiritul conservator al bătrînilor mai

---

[2] Aurel V. Sava. Documente Putnene. vol. I, Focşani 1929 p. X
[3] op. cit. p. XXVII.
[4] op. cit. p. XXXIX.
[5] H. H. Stahl op. cit. p. 370.
[6] I. Diaconu. Păstoritul în Vrancea, Bucureşti 1930 p. 40.

https://biblioteca-digitala.ro

păstrează încă obiceiurile, credinţele, folclorul local, chiar şi portul, nu atît dintr-o atitudine conştientă, ci din spiritul tradiţionalist, specific vîrstei.

Cu toate că multe din aceste manifestări sînt pe cale de dispariţie sau au căpătat forme noi, ne mai găsind justificare în mentalitatea actuală a locuitorilor, folclorul satelor vrîncene este totuşi deosebit de elocvent, pentru a demonstra marea bogăţie a acestei regiuni, existenţa unui fond tradiţional interesant, a unor manifestări legate de un trecut arhaic.

Astfel, chiar în Tulnici, cel mai evoluat sat din grupul cunoscut de noi, se mai practică descîntecele pentru oameni şi animale, chiar şi vrăji, diferitele credinţe şi superstiţii legate de sărbători, zile nefaste, iele, strigoi, etc. îngrădind viaţa locuitorilor la tot pasul.

Cu toate că nu este locul aici, trebuie să amintim totuşi că fenomenul care influenţează în cea mai mare măsură viaţa vrîncenilor, concentrînd o serie de obiceiuri şi credinţe foarte vechi, este moartea. În această privinţă, jocul de la priveghi, practicat şi astăzi, prin faptul că întrebuinţează măşti, că îmbină jocul cu pantomima grotescă, elemente teatrale cu cele mai vechi rituri păgîne, constituie o problemă pe cît de puţin cercetată, pe atît de interesantă, pentru studiul unor manifestări cu caracter arhaic.

Referindu-ne la manifestările muzicale, literare şi coregrafice în special, observăm că ele nu prezintă o formă îngheţată în tipare fixe. Folclorul din Vrancea e viu, evoluează şi se transformă, primind influenţe din afară, care se integrează treptat în stilul local.

★

Ocaziile de joc proprii acestei regiuni sînt multiple, ele grupîndu-se fie în jurul sărbătorilor calendaristice, fie în jurul diferitelor evenimente din viaţa individuală. Dintre toate însă, sărbătorile Paştelui constituie pentru satele vrîncene, una din ocaziile cele mai importante, la această dată, jocul, împletindu-se cu două obiceiuri şi astăzi bine păstrate: prinsul suratelor şi vălăritul.

Prinsul suratelor are loc luni, în prima zi de Paşti. Fetele tinere începînd chiar de la vîrsta de 10 ani, se întîlnesc cu toatele într-o casă, astăzi şi la căminul cultural, unde urmează să aibă loc ceremonia. Ele aduc alimentele necesare pentru a pregăti mîncare, precum şi un colac (« pupăză ») împodobit cu panglici colorate, împreună cu o lumînare. La această masă oarecum ceremonială nu participă decît un singur bărbat, fie flăcău, fie un om mai în vîrstă. După ce se ospătează, fetele dau pe rînd colacul bărbatului care, făcînd semnul crucii deasupra lui, îl înmoaie în vin, muşcă din el şi îl înapoiază. La rîndul lor fetele cu lumînarea aprinsă în mînă, schimbă colaci şi ouă roşii între ele, zicînd: « să fim surate pînă la moarte, şi pe lumea asta şi pe lumea ailaltă ».

Această zi de luni, este ziua fetelor la horă. Ele sînt primele care sosesc la joc, au dreptul să comande muzicii şi chiar să invite feciorii la joc. De multe ori petrecerea care urmează după prinderea suratelor, coincide cu cea a băieţilor ce se întorc de la vălărit, care are loc tot în lunea Paştelui.

Dimineaţa după slujbă, la ieşirea din biserică, se formează două cete de tineri, cuprinzînd fiecare cam 10—15 inşi. Conducătorul lor, ales dintre cei cu armata făcută şi cu o comportare ireproşabilă, primeşte din partea preotului o basma, ca semn distinctiv. Pînă acum 10—15 ani, în satul Tulnici basmaua ca şi panglicile tricolore primite de la fete, erau purtate pe o prăjină înaltă, în chip de steag. Fără a avea o organizare atît de precisă ca cea a cetelor de feciori din Ardeal şi în cadrul acestui grup, există o serie de funcţii. Astfel « zaraful » are obligaţia de a avansa o sumă de bani, în trecut muzicanţilor, astăzi căminului cultural, ca plată pentru jocul de Paşti. Alt fecior este însărcinat cu strîngerea colacilor, a ouălor, a cozonacilor primiţi de la oameni.

Cetele colindă tot satul, însoţite fiind uneori şi lăutari. În case nu intră însă decît doi inşi. După ce se zice « la mulţi ani », gazda este ridicată pe braţe şi săltată de trei ori în aer. În satul Tulnici, mai de mult gazda casei pentru a scăpa de asemenea urare, se ascundea prin şură, prin pod sau era urmărită pe dealuri şi prin grădini, de întreaga ceată.

Cu banii strînşi de la Vălărit, se cumpără vin, iar mîncarea strînsă este adusă toată la o gazdă dinainte stabilită. După ce întreaga ceată s-a ospătat împreună cu muzicanţii, se îndreaptă spre locul de joc. Întreaga petrecere poartă numele de « refenea ». Locul refenelii diferă de la sat la sat: la Birseşti de exemplu este însăşi « salonul » de joc, astfel că la petrecere participă şi fetele.

Din rîndul sărbătorilor de peste an, prilejuri mai importante de joc oferă Crăciunul, Anul Nou, hramurile şi lăsata secului.

https://biblioteca-digitala.ro

În trecut, la Sft. Ilie, bacii şi ciobanii coborau de la munte, pentru a mai sta de vorbă cu stăpînii turmelor. Cu această ocazie, se făcea horă mare în sat.[7] Acelaşi obicei l-am găsit atestat şi astăzi în satul Ciumernic din Sita Buzăului, pe versantul ardelean al munţilor.

Fără îndoială însă, hora duminicală rămîne cea mai frecventă ocazie, chiar dacă în momentul de faţă, ea nu se mai practică cu regularitate. Dacă în trecut hora se desfăşura în aer liber, atunci cînd timpul permitea, astăzi se manifestă din ce în ce mai puternic tendinţa de-a muta locul jocului în săli, case, etc. Trecerea jocului de afară în spaţii închise nu este un fenomen caracteristic numai pentru Vrancea, ci un fapt general constatat, pe linia evoluţiei jocului popular.

O altă tendinţă de schimbare se manifestă şi în legătură cu momentul în care are loc hora. Mai de mult ea începea imediat după prînz şi dura pînă la asfinţitul soarelui, cînd tineretul, dar mai ales fetele, erau obligate să părăsească jocul, locul lor fiind luat de oameni însuraţi, care începeau petrecerea lor. Astăzi, în special în Tulnici, se organizează tot mai des balurile de noapte, care atrag majoritatea tineretului.

În desfăşurarea jocului duminical se mai menţin totuşi şi acum cîteva obiceiuri vechi, ce se referă la comportamentul participanţilor. Prin tradiţie se interzice bărbaţilor însuraţi să joace cu fete, feciorii însă putînd lua la joc nevestele tinere. De asemenea refuzul unei fete de-a juca cu un băiat este aspru pedepsit. La cererea celui nemulţumit jocul se opreşte, muzica intonează un marş, semn că fata trebuie să părăsească hora. De cele mai multe ori interdicţia se extindea pe 2—3—4 duminici sau, cum s-a întîmplat în com. Păuleşti, o fată n-a mai fost primită în horă, pînă după căsătorie.

În Vrancea, acompaniamentul muzical al jocului este format dintr-un taraf cu vioară, cobză şi uneori ţambal. În trecut se juca şi după fluier sau cimpoi.

Din punct de vedere al repertoriului local, hora duminicală nu pune în valoare decît un număr restrîns din multiplele jocuri cunoscute în această zonă a Vrancei, ceea ce întăreşte observaţia că tineretul n-a mai preluat decît o mică parte a repertoriului tradiţional.

Jocurile cele mai frecvente sînt: sîrbele, horele, jocul « De doi », cîteva polci, intercalate cu dansuri moderne, care, cu toate că nu sînt încă bine cunoscute, încep să fie tot mai apreciate.

Nunţile în special şi uneori petrecerile constituie fără îndoială, mijlocul cel mai bun de-a putea lua contact cu repertoriul tradiţional, astăzi stăpînit numai de către oamenii mai în vîrstă.

Comparînd cele şase sate în care am lucrat, am putut constata că, din punct de vedere al repertoriului, ele se prezintă sub o formă unitară.

Numărul jocurilor din această zonă este destul de mare, variind în jurul cifrei de 20. Astfel la Tulnici am găsit 20 de jocuri, la Păuleşti 23, Bîrseşti 22, Negrileşti 18, etc.

Analizînd pe scurt jocurile cuprinse în repertoriile tuturor satelor cercetate, se observă că din numărul lor relativ mare, fondului local tradiţional îi aparţin: De tare, Păltineşte, Bogdanu, Jumătate de brîu, Sîrba sîrbească şi Sîrba mărunţică, Hora lui Gheorghe, De doi, Boităneasca, Brîul vechi, Munteneşte, Nătînga ca şi cele două jocuri ceremoniale de nuntă, Danţul şi Nuneasca.

Vorbind despre repertoriul de jocuri îl putem diferenţia în: jocuri de largă circulaţie, jocuri regionale, de influenţă orăşenească şi jocuri locale.

Acest fapt ne face să tragem concluzia că, şi pe plan coregrafic, Vrancea nu constituie o zonă închisă, ci a fost expusă multiplelor influenţe exterioare.

Din prima categorie fac parte: Oiţa, Cărăşelul, Ceardaşul, Muşamaua, Sfredelusul, Ţîrţaru, Sîrba obişnuită, numită aici ca şi în restul Moldovei Brîu, Hora, Raţa, Basmaua, Chindia şi Chilabaua, joc ţigănesc.

În grupul jocurilor regionale am inclus dansurile întîlnite în zonele înconjurătoare şi care în satele vrîncene, nu prezintă formele cele mai tipice cum ar fi: Corăgheasca, Ţigăneasca, Rusasca şi Tărăneşte.

Categoria jocurilor de influenţă este completată cu un număr destul de mare de jocuri de provenienţă orăşenească. Cu toate că acestea nu prezintă interes folcloric, sînt totuşi semnificative pentru tendinţele evolutive ale jocului local. Ele sînt fie prelucrări cărturăreşti de joc popular: Banul Mărăcine şi Alunelul, ambele aduse prin şcoală, ca şi Sîrba studenţilor, fie dansuri vechi de salon cum e Sotiş, foarte frecvent acum 50 de ani, astăzi în dispariţie şi Polca, integrată însă cu totul stilului local. Din dansurile moderne propriu zise amintim: «Valţul», Tangoul, Foxul, «Malagamba» şi Swingul.

O problemă interesantă, legată de zonele de răspîndire ale folclorului coregrafic, este cea a unităţii jocului vechi, pe ambele versante ale Carpaţilor. Din grupul jocurilor locale, caracteristice satelor cercetate, desprindem un număr de trei jocuri, semnificative din acest punct de vedere. Ele sînt: « De doi », foarte frecvent şi astăzi, « Brîul vechi » şi « Boităneasca », în prezent dispărut.

[7] I. Diaconu. Păstoritul în Vrancea, Bucureşti 1930, p. 41 şi 48, text IV.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu toate că aceste jocuri prezintă dela o zonă la alta mici variaţii legate în special de aspectul lor formal sau diverse variante de paşi, chiar alte numiri, ele păstrează nechimbată structura ritmică, figura de bază, ca şi formaţia. Spre exemplul jocul « De doi » l-am întîlnit atît la Sita Buzăului în Ardeal cu aceeaşi denumire, cît şi în zona subcarpatică munteană, cu numele de « Ca la Breaza » sau « Ungureşte ».

La fel este cazul şi celor două Sîrbe: « Boitănească » şi « Brîul vechi », care prezintă o formă aproape identică cu « Lăzeasca » de la Sita Buzăului şi care se presupune a avea o origine ciobănească.

Această constatare ca şi altele făcute cu ocazia unor culegeri anterioare, ne întăresc părerea că niciodată, din punct de vedere folcloric, munţii n-au constituit o limită între două zone, ci dimpotrivă, le-au unit într-una singură.

Bogatul repertoriu al jocurilor vrîncene este susţinut şi de o mare varietate a formei şi structurii lor. Întîlnim ca formaţii cercul, coloana, alături de perechi, grup mic şi jocul solistic.

Referindu-ne la formaţii este necesar să subliniem existenţa unui fenomen de altfel generalizat aproape pe întreaga ţară şi care constituie o caracteristică de prim ordin în evoluţia jocului popular. Este vorba de tendinţa tineretului de-a transforma jocurile de grup în jocuri de pereche, ca şi a jocurilor eminamente bărbăteşti în jocuri mixte.

Totuşi în repertoriul tradiţional din Vrancea, jocul de grup preponderează faţă de cel de pereche. Formaţiilor atît de variate le corespunde o diversitate de paşi, ce se constituie în multiple motive şi figuri.

În privinţa plasticii jocului, un rol important îl are forţa improvizatoare a dansatorilor care crează în mod spontan noi şi noi mişcări.

Din punct de vedere al structurii ritmice, majoritatea jocurilor vrîncene se încadrează în măsuri binare, în cadrul cărora apar dese contratimpuri şi « sincope », caracteristice de altfel întregii zone subcarpatice.

Ceea ce conferă însă jocului din Vrancea un aspect deosebit faţă de alte regiuni ale ţării, integrîndu-l totodată în unitatea folclorică subcarpatică, este stilul execuţiei.

Rapiditatea unor jocuri face ca paşii să aibă o amplitudine redusă, dînd impresia că abia se desprind de la pămînt. Mişcările sînt cînd apăsate aproape greoaie, cînd uşoare şi pline de agilitate. Aspectul de ansamblu al jocului din Vrancea comunică o puternică impresie de forţă, de bărbăţie, de vitalitate, caracteristică temperamentului locuitorilor.

Cel mai reprezentativ joc pentru ţinutul Vrancei, aparţinînd fondului tradiţional este fără îndoială « De tare ». Joc bărbătesc de virtuozitate, astăzi el este cunoscut în forma lui completă, numai de către oameni în vîrstă, care îl joacă cu precădere la nunţi şi petreceri. Datorită tehnicii sale dificile, tineretul l-a preluat fragmentar, reproducîndu-l într-o formă schematică, mult simplificată. Din acest motiv nu am putut vedea în satele cercetate, un grup mai mare de dansatori jucînd « De tare ». Astăzi, el a rămas doar un vestigiu la care apelează bunii jucători, pentru a-şi arăta măestria. Uneori se întîmplă ca la joc, între sîrbele, horile, şi jocurile de doi, ce se ţin lanţ, să mai apară cîte un bătrîn sau doi care să joace în faţa muzicanţilor, « De tare ».

Jocul se desfăşura iniţial în formaţie de cerc, dansatorii prinzîndu-se fie cu braţele pe umeri, fie lanţ de braţe jos. Astăzi el se joacă şi solistic, în grup de 2—3 inşi.

Privindu-l, din primul moment, te impresionează vigoarea şi rapiditatea mişcărilor, aspectul bărbătesc şi marea bogăţie a paşilor, bazată şi pe improvizaţia interpreţilor, aceasta cu atît mai mult cu cît în momentul de faţă jocul a capătat un caracter aproape solistic şi demonstrativ.

Din punct de vedere muzical, melodiile sale, foarte multe la număr, sînt izbitor de asemănătoare cu cele ale briielor, executate însă într-un tempo mai rapid. Fără a greşi putem aprecia chiar de la început că jocul «De tare» nu este altceva decît o formă locală de brîu. Făcînd o scurtă analiză a formulelor ritmice care stau la baza figurilor acestui joc, se observă atît marea lor varietate şi diversitate de combinaţii în cadrul formulelor compuse, cît şi existenţa unor motive specifice brîurilor şi jocurilor subcarpatice în general.

Din cadrul formulelor simple foarte caracteristică este următoarea:

(comunele Tulnici şi Păuleşti), precum şi 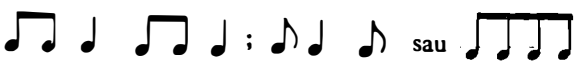 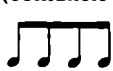 formă care favorizează apariţia repetatelor contratimpuri.

https://biblioteca-digitala.ro

Formulele compuse sînt şi ele des întîlnite. Cele mai frecvente sînt:
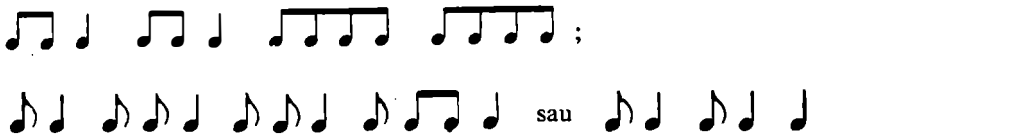
Această ultimă formulă constituie totodată şi ritmul specific jocului « De doi» pe care l-am amintit înainte ca făcînd parte din grupul subcarpatic[6].

Mai rar întîlnit în celelalte regiuni ale ţării ritmul amfibrah este din plin reprezentat în jocurile din Vrancea. El apare atît în « De tare», după cum am arătat, cît şi într-o serie de alte jocuri (Bogdanu, Nătînga, Ursăreşte, Ţigăneşte, Hora lui Gheorghe).

Această succintă enumerare a ritmurilor celor mai frecvente, întîlnite în construcţia jocului « De tare», în afară de faptul că apropie acest joc de dansurile caracteristice zonei subcarpatice şi în special de brîu, demonstrează şi existenţa unei strînse legături între jocul « De tare» şi restul repertoriului tradiţional.

Tehnica lui se bazează în special pe paşi mărunţi, bătuţi, paşi încrucişaţi, pinteni şi sărituri. Caracteristică tuturor acestor mişcări este rapiditatea execuţiei, ceea ce conferă ansamblului un aspect trepidant, o dinamică susţinută, întreruptă rareori de momente de relaxare. Împresia aceasta este cu atît mai pregnantă, cu cît jocul se desfăşoară într-un spaţiu restrîns, cu deplasări mici şi schimbări bruşte de sens.

Evoluţia jocului fiind dictată în primul rînd de improvizaţia spontană a interpreţilor, succesiunea diverselor motive, figuri, ca şi durata lor nu respectă o anumită ordine. Mai mult chiar, folosind ca bază schemele ritmice cunoscute, dansatorii înşişi creează noi paşi şi figuri. Asemenea « creatori» în dans sînt şi informatorii Ion Ţuţu şi Botiţă Vasile din satul Tulnici.

Jocul « De tare» l-am cules din satele Bîrseşti, Negrileşti, Tulnici şi Păuleşti. Deoarece după cum am văzut, acest joc nu are o construcţie determinată de părţi şi figuri fixe, formele în care l-am găsit sînt foarte variate, noi culegînd aproximativ 30 de figuri diferite.

Există bine înţeles o serie de figuri ce se repetă de la sat la sat şi care cuprind în general paşii de plimbare, dar ele sînt destul de puţine. Astfel sînt figurile: I-a, II-a, III-a şi a X-a din jocul « De tare» descris de noi.

Figurile cele mai multe le-am cules din satul Tulnici 15, urmează apoi Păuleşti 6, Negrileşti 4 şi Bîrseşti 4.

În descrierea ce urmează vom da un număr de 16 figuri, cele pe care le-am considerat a fi mai închegate şi semnificative pentru acest joc.

DE TARE

Origine : Bîrseşti, Negrileşti, Tulnici, Păuleşti, raion Vrancea, Regiunea Galaţi.
Informatori : L. Jiiu, 67 ani, I. Cojocaru 51 ani—Bîrseşti,
Apostol Petre, 51 ani—Negrileşti.
I. Tuţu şi V. Botiţă 61 ani—Tulnici.
N. Săcăluş 42 ani, V. Soare 27 ani—Păuleşti.
Culegători : Anca Giurchescu şi Emanuela Balaci.
Data: Mai 1956.
Transcris : Anca Giurchescu.

[6]. O constatare analogă face şi Pascal Bentoiu în studiul său: Cîteva consideraţiuni asupra ritmului şi notaţiei melodiilor de jocuri romîneşti — Revista de Folclor, Buc. anul I nr. 1-2, p. 41

https://biblioteca-digitala.ro

Notaţia jocului

« Paşi bătuţi pe loc cu mici deplasări »

Fig.I | d s D s d S | n x

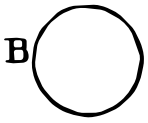

FigII | s D d d S s s D d s d S | —d—|

FigIII | ’s d s d ’s d s d | —d—| n x |

FigIV | ’d s S ’d s S ’s d s d ’s d s d | n x | —s— | n x | Tulnici

Fig.V | d s s d d s s d | n x | —s— | n x | Tulnici

Fig.VI | d s d s d s d s d s d s d s D | —s— | Tulnici

FigVII | ’s d d s s d D | —d— | n x | Negrileşti

Fig.VIII | sd D d DS | 2 x | —s— | Păuleşti

Fig.IX | s S D D S S d d s D | n x | Păuleşti

« Paşi mărunţi cu deplasări laterale »

Fig.X | d s d s d s d s d s d s d s D | —s— | n x | Negrileşti

https://biblioteca-digitala.ro

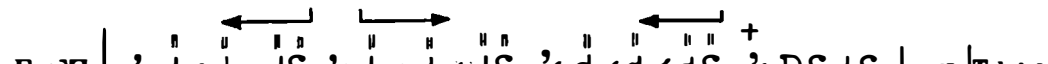

« Paşi de brîu cu deplasări înainte şi înapoi »

« Pinteni şi sărituri »

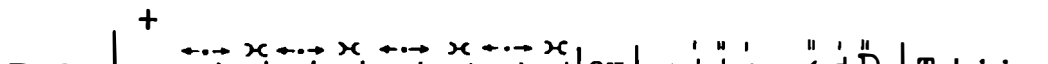

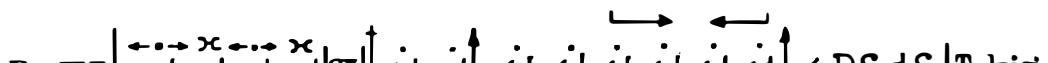

Descrierea jocului

« Paşi bătuţi pe loc cu mici deplasări »

Figura I-a

Această figură cuprinzînd paşi simpli, se execută fie la începutul jocului, fie intercalată cu alte figuri mai dificile, pentru relaxarea dansatorilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Ea este formată din două măsuri muzicale şi se repetă ad libitum. Jucătorii sînt orientaţi cu faţa spre centrul cercului (pct. 1) paşii executîndu-se în deplasare mică laterală spre dreapta (pct. 3) şi stînga (pct. 7).

Măsura I-a.

Pătrimea 1-a — Optimea 1-a Pas lateral cu dreptul.
Optimea 2-a Pas alăturat cu stîngul.
Pătrimea 2-a — Pas lateral cu dreptul.

Măsura II-a. Se execută la fel cu măsura I-a, începîndu-se însă cu piciorul stîng spre stînga.

Formula ritmică a figurii I-a

Figura II-a

Este tot o plimbare executată însă cu o deplasare laterală mai amplă.
Figura cuprinde opt măsuri muzicale, primele patru executîndu-se în deplasare spre dreapta, următoarele patru spre stînga.
Jucătorii sînt orientaţi jumătate la dreapta (pct. 2), paşii desfăşurîndu-se în înaintare pe linia cercului (pct. 3).

Măsura I-a.

Optimea 1-a Pas bătut cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a — Bătaie în acord cu călcîiul drept, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a Pas bătut în acord cu dreptul.

Măsura II-a

Optimea 1-a Pas bătut cu dreptul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a — Bătaie în acord cu călcîiul stîng, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a Pas bătut în acord cu stîngul.

Măsura III-a.

Optimea 1-a Pas bătut cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a — Bătaie în acord cu călcîiul drept pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a Pas bătut cu dreptul.

Măsura IV-a.

Optimea 1-a Pas pe loc cu stîngul.
Optimea 2-a Acc lişi cu dreptul.
Optimea 3-a, Optimea 4-a — Bătaie cu stîngul, pe valore de pătrime.

Măsurile a V-a, a VI-a, a VII-a şi a VIII-a se execută identic cu primele patru măsuri, începînd însă cu piciorul drept spre stînga.

https://biblioteca-digitala.ro

Formula ritmică a figurii a II-a

Figura III-a

Această figură se desfăşoară pe loc cu paşi mărunţi şi foarte repezi. Figura cuprinde două măsuri muzicale, care se execută alternativ cînd cu un picior, cînd cu celălalt, repetarea lor este la libera alegere a jucătorilor. Jucătorii sînt orientaţi cu faţa spre centrul cercului (pct. 1).

Măsura I-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Pas pe loc cu dreptul
Optimea 3-a Acelaşi cu stîngul.
Optimea 4-a Bătaie ştearsă înainte în acord cu talpa piciorului drept.

Măsura II-a. Se execută identic cu măsura I-a.
După un număr de repetări aceste două măsuri se pot executa începînd şi cu piciorul drept.

Formula ritmică a figurii a III-a

Figura IV

Poate fi considerată ca o variantă amplificată a figurii a III-a. Ea a fost culeasă din satul Tulnici. Figura cuprinde patru măsuri muzicale executate pe loc, care se repetă ad libitum.
Jucătorii păstrează aceeaşi orientare ca la figura III-a.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu stîngul.
Optimea 3-a } Bătaie în acord cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Măsura a II-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu stîngul.
Optimea 3-a } Bătaie cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Măsura III-a şi a IV-a. Se execută identic cu măsurile I-a şi a II-a din figura III-a.
După un număr de repetări, aceste patru măsuri se pot executa începînd şi cu piciorul stîng.

Formula ritmică a figurii a IV-a

https://biblioteca-digitala.ro

Figura V-a

Această figură foarte des întîlnită în cursul jocului, a fost culeasă tot în satul Tulnici. Ea cuprinde două măsuri muzicale şi se execută cu bătăi mărunte pe loc. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Pas pe loc cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu stîngul.
Optimea 3-a Bătaie cu stîngul.
Optimea 4-a Bătaie ştearsă înainte în acord cu talpa piciorului drept.

Măsura II-a. Se execută identic cu măsura I-a.
După un număr de repetări, aceste două măsuri se pot executa începînd şi cu piciorul stîng.

Formula ritmică a figurii a V-a

Figura VI-a

Această figură culeasă tot din satul Tulnici, este întîlnită şi în multe jocuri ţigăneşti. Ea cuprinde opt măsuri muzicale şi se execută pe loc.
Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Pas înapoi pe vîrful piciorului drept.
Optimea 2-a Bătaie pe loc cu stîngul.
Optimea 3-a Pas înainte pe călcîiul piciorului drept.
Optimea 4-a Bătaie pe loc cu stîngul.

Măsura II-a şi a *III-a*. Se execută identic cu măsura *I-a*.

Măsura IV-a.

Optimea 1-a Pas pe loc cu dreptul.
Optimea 2-a Acelaşi cu stîngul.
Optimea 3-a } Bătaie cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Măsurile a *V-a*, a *VI-a*, *VII-a* şi a *VIII-a*. Se execută la fel ca primele 4 măsuri, începînd însă cu piciorul stîng.

Formula ritmică a figurii a VI-a

Figura VII-a

Această figură a fost culeasă din satul Negrileşti. Cuprinde 4 măsuri muzicale, executîndu-se cu bătăi rapide pe loc. Figura se repetă ad libitum. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

https://biblioteca-digitala.ro

Măsura I-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu dreptul.
Optimea 3-a Bătaie cu dreptul.
Optimea 4-a Bătaie în acord cu stîngul.

Măsura II-a.

Optimea 1-a Bătaie cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu dreptul.
Optimea 3-a, Optimea 4-a } Bătaie cu dreptul, pe valoare de pătrime

Măsura III-a şi a *IV-a.* Se execută identic, începînd însă cu piciorul drept.

Formula ritmică a figurii a VII-a

Figura VIII-a

Această figură este culeasă tot din satul Negrileşti. Se compune din 4 măsuri muzicale, care se repetă de două ori, executîndu-se pe loc. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsurile I-a.

Optimea 1-a Săritură mică pe ambele picioare.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Bătaie în acord înainte cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a Bătaie în acord oblic spre dreapra cu dreptul.

Măsura II-a.

Optimea 1-a, Optimea 2-a } Bătaie lateral dreapta cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 3-a, Optimea 4-a } Bătaie în acord pe loc cu stîngul, pe valoare de pătrime.

Măsura III-a şi a *IV-a.* Se execută identic cu măsurile I-a şi a II-a. În unele cazuri după ce figura s-a repetat de două ori se execută aceeaşi însă cu piciorul stîng.

Formula ritmică a figurii a VIII-a

Figura IX-a

Această figură a fost culeasă din satul Păuleşti. Ea cuprinde 4 măsuri muzicale, care se repetă ad libitum. Mişcarea se execută pe loc, cu bătăi accentuate. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente. Pentru a nu rupe unitatea mişcării, vom descrie primele 3 măsuri unite, numerotînd optimele de la 1 la 12.

https://biblioteca-digitala.ro

Măsura I-a, a II-a şi a III-a.

Optimea 1-a Pas pe loc, cu stîngul.
Optimea 2-a } Bătaie cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 3-a }
Optimea 4-a } Bătaie în acord cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 5-a }
Optimea 6-a } Bătaie cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 7-a }
Optimea 8-a } Bătaie în acord cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 9-a }
Optimea 10-a } Bătaie cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 11-a }
Optimea 12-a Bătaie în acord cu dreptul.

Măsura IV-a.

Optimea 1-a Bătaie cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie cu stîngul.
Optimea 3-a } Bătaie cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Formula ritmică a figurii a IX-a

« *Paşi mărunţi cu deplasări laterale* »

Figura X-a

Această figură a fost culeasă din satul Negrileşti. Ea cuprinde 8 măsuri muzicale, primele 4 executîndu-se în deplasare laterală spre dreapta (pct. 3), ultimele 4 spre stînga (pct.7). Întreaga figură se repetă ad libitum. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Pas lateral cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie alăturată cu uşoară flexare a genunchiului, cu stîngul.
Optimea 3-a Pas lateral cu dreptul.
Optimea 4-a Bătaie alăturată cu uşoară flexare a genunchiului, cu stîngul.

Măsura II-a şi a *III-a*. Se execută identic cu măsura I-a.

Măsura IV-a.

Optimea 1-a Pas lateral cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie alăturată cu uşoară flexare a genunchiului, cu stîngul.
Optimea 3-a } Bătaie pe loc cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Măsura V-a, a *VI-a*, a *VII-a* şi a *VIII-a*. Se execută identic cu primele 4 măsuri, mişcările începînd însă cu piciorul stîng în deplasare laterală spre stînga.

Formula ritmică a figurii a X-a

https://biblioteca-digitala.ro

Figura XI-a

Figura aceasta a fost culeasă din satul Tulnici. Ea cuprinde 8 măsuri muzicale, care se repetă ad libitum. Paşii se desfăşoară în deplasare alternativă la stînga şi la dreapta. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a şi a II-a se execută în deplasare la stînga (pct. 7)

Măsura I-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie cu dreptul.
Optimea 3-a Pas lateral cu stîngul.
Optimea 4-a Bătaie alăturată cu dreptul.

Măsura II-a.

Optimea 1-a Pas lateral cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie alăturată cu dreptul.
Optimea 3-a, Optimea 4-a } Bătaie pe loc cu stîngul, pe valoare de pătrime.

Măsura III-a şi a *IV-a*. Se execută identic, însă în deplasare laterală spre dreapta (pct.3).

Măsura V-a şi a *VI-a*. Se execută din nou în deplasare laterală spre stînga (pct. 7).

Măsura VII-a şi a *VIII-a*. Formează încheierea acestei figuri. Ele se execută pe loc. Pentru a nu rupe unitatea mişcării, le vom descrie unite, numerotînd optimile de la 1 la 8.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Pas pe loc cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Oprimea 4-a, Optimea 5-a } acelaşi cu stîngul.
Optimea 6-a Pas pe loc cu dreptul.
Optimea 7-a, Optimea 8-a } Pas pe loc cu stîngul, pe valoare de pătrime.

Formula ritmică a figurii a XI-a

Figura XII-a

Această figură este culeasă tot din satul Tulnici, ca de altfel toate figurile care vor urma. Ea cuprinde 4 măsuri muzicale, care se repetă ad libitum. Primele două măsuri se desfăşoară pe loc, ultimele două în deplasare spre dreapta. (pct. 3). Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu dreptul.
Optimea 3-a, Optimea 4-a } Bătaie în acord cu dreptul, pe valoare de pătrime.

Măsura II-a. Se execută identic cu măsura I-a.

https://biblioteca-digitala.ro

Măsura III-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Pas bătut lateral cu dreptul.
Optimea 3-a Pas alăturat cu stîngul.
Optimea 4-a Pas bătut lateral cu dreptul.

Măsura IV-a.

Optimea 1-a Pas alăturat cu stîngul.
Optimea 2-a Pas bătut lateral cu dreptul.
Optimea 3-a } Bătaie pe loc cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

După un număr de repetări, această figură se poate executa şi în deplasare spre stînga, începînd cu piciorul drept.

Formula ritmică a figurii a XII-a

Figura XIII-a

Această figură cuprinde 8 măsuri muzicale, care se repetă ad libitum. Primele patru măsuri se execută în deplasare laterală spre dreapta (pct. 3), următoarele patru măsuri se execută pe loc. Orientarea jucătorilor este aceeaşi ca la figurile precedente.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Săritură mică pe ambele picioare.
Optimea 2-a Pas lateral cu dreptul.
Optimea 3-a } Pas alăturat cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Măsura II-a, a *III-a* şi a *IV-a.* Se execută identic cu măsura I-a.

Măsura V-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a Pas pe loc cu dreptul.
Optimea 3-a Acelaşi cu stîngul.
Optimea 4-a Bătaie ştearsă înainte în acord cu talpa piciorului drept.

Măsura VI-a. Se execută identic cu măsura V-a.

Măsura VII-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a } Pas pe loc cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 3-a }
Optimea 4-a Bătaie în acord cu stîngul.

Măsura VIII-a.

Pătrimea 1-a Bătaie cu stîngul.
Pătrimea 2-a Pas pe loc cu dreptul.

https://biblioteca-digitala.ro

Formula ritmică a figurii a XIII-a

« Paşi de brîu cu deplasare înainte şi înapoi»

Figura XIV-a

Această figură a fost culeasă în satul Tulnici. Atît ca structură ritmică, cît şi tehnic ea seamănă foarte mult cu o figură foarte des întîlnită în cuprinsul brîurilor. Informatorul a executat această figură în trei feluri deosebite. Prima pe care o descriem constituie figura de bază, ultimele două, variaţiile ei. Ea cuprinde patru măsuri muzicale, care se repetă ad libitum. Pentru a nu rupe unitatea mişcării, vom descrie măsurile I-a unită cu a II-a şi a III-a cu a IV-a. În măsura I-a şi a II-a jucătorii sînt orientaţi cu faţa spre centrul cercului (pct. 1), paşii executîndu-se înapoi spre punctul 5.

Măsura I-a şi a *II-a.*

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Pas încrucişat înapoi cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a, Optimea 5-a } Pas încrucişat înapoi cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 6-a Pas încrucişat înapoi cu dreptul.
Optimea 7-a, Optimea 8-a } Pas înainte cu stîngul, pe valoare de pătrime.

În măsurile a III-a şi a IV-a, paşii se execută înainte spre punctul 1.

Măsura III-a şi a IV-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Pas înainte cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a, Optimea 5-a } Acelaşi cu stîngul.
Optimea 6-a Pas înainte cu dreptul.
Optimea 7-a, Optimea 8-a } Pas înainte cu stîngul, pe valoare de pătrime.

Formula ritmică a figurii a XIV-a

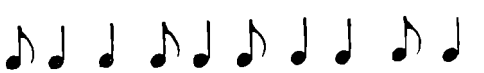

Variaţia I-a

Măsura I-a şi a *II-a.* Se execută identic cu primele două măsuri ale figurii a XIV-a.

Măsura III-a şi a *IV-a.*

Optimea 1-a Săritură mică pe ambele picioare.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Pas înainte cu dreptul, pe valoare de pătrime.

https://biblioteca-digitala.ro

Optimea 4-a } Acelaşi cu stîngul.
Optimea 5-a }
Optimea 6-a Pas înainte cu dreptul.
Optimea 7-a } Pas înainte cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 8-a }

Formula ritmică a variaţiei I-a

Variaţia II-a

Măsura I-a şi a *II-a.* Se execută identic cu primele două măsuri ale figurii a XIV-a.

Măsura III-a.

Optimea 1-a Vîrf-toc cu stîngul.
Optimea 2-a } Pas înainte cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 3-a }
Optimea 4-a Pas bătut cu stîngul.

Măsura IV-a

Optimea 1-a Bătaie în acord înainte cu dreptul.
Optimea 2-a Bătaie cu dreptul.
Optimea 3-a } Bătaie cu stîngul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Formula ritmică a variaţiei a II-a

« Pinteni şi sărituri »

Figura XV

Această figură se execută pe loc. Ea cuprinde opt măsuri muzicale, executîndu-se de obicei o singură dată. Jucătorii sînt orientaţi cu faţa spre centrul cercului (pct. I).

Măsura I-a.

Optimea 1-a Săritură pe ambele picioare depărtate, constituind avînt pentru mişcarea următoare.
Optimea 2-a Pinten în aer cu ambele picioare.
Optimea 3-a Săritură pe ambele picioare depărtate, constituind avînt pentru mişcarea următoare.
Optimea 4-a Pinten în aer cu ambele picioare.

Măsura II-a Se execută identic cu prima măsură. Aceste două măsuri se repetă de trei ori (măsurile III-a, IV-a, V-a, VI-a)

https://biblioteca-digitala.ro

Măsura VII-a.

Optimea 1-a Pas pe loc cu. stîngul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu dreptul.
Optimea 3-a Bătaie cu dreptul.
Optimea 4-a Bătaie în acord cu stîngul.

Măsura VIII-a.

Optimea 1-a Bătaie cu stîngul.
Optimea 2-a Bătaie în acord cu dreptul.
Optimea 3-a } Bătaie cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a }

Formula ritmică a figurii a XV-a

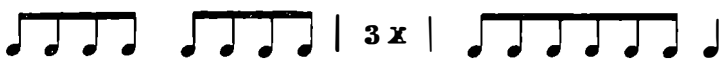

Figura XVI-a

Această figură cuprinde 12 măsuri muzicale, executîndu-se tot o singură dată. Primele opt măsuri se desfăşoară pe loc. Jucătorii păstrează aceeaşi orientare ca în figura precedentă.

Măsura I-a.

Optimea 1-a Săritură pe ambele picioare depărtate, constituind avînt pentru mişcarea următoare.
Optimea 2-a Pinten în aer cu ambele picioare.
Optimea 3-a Săritură pe ambele picioare depărtate, constituind avînt pentru mişcarea următoare.
Optimea 4-a Pinten în aer cu ambele picioare.

Măsura II-a. Se execută identic cu măsura I-a. Aceste două măsuri se repetă de opt ori (III-a, IV-a, V-a, VI-a, VII-a şi VIII-a).

În măsura IX-a, primele 2 optimi se execută în deplasare înapoi (pct. 5), jucătorii avînd corpul orientat spre centrul cercului (pct. 1), iar următoarele două înainte.

Măsura IX-a.

Optimea 1-a Săritură înapoi pe ambele picioare.
Optimea 2-a Aceeaşi mişcare.
Optimea 3-a Săritură înainte pe ambele picioare.
Optimea 4-a Aceeaşi mişcare.

În măsura X-a primele două optimi se execută cu deplasare laterală spre dreapta (pct. 3), ultimele două spre stînga (pct. 7).

Măsura X-a.

Optimea 1-a Săritură laterală spre dreapta pe ambele picioare.
Optimea 2-a Aceeaşi mişcare.
Optimea 3-a Săritură laterală spre stînga, pe ambele picioare
Optimea 4-a Aceeaşi mişcare.

https://biblioteca-digitala.ro

Măsura XI-a şi a XII-a se execută în înaintare şi le vom descrie unite, spre a nu rupe unitatea paşilor.

Măsura XI-a şi a XII-a.

Optimea 1-a Pas înainte cu stîngul.
Optimea 2-a, Optimea 3-a } Pas înainte cu dreptul, pe valoare de pătrime.
Optimea 4-a, Optimea 5-a } Acelaşi cu stîngul.
Optimea 6-a Pas înainte cu dreptul.
Optimea 7-a, Optimea 8-a } Pas înainte cu stîngul, pe valoare de pătrime.

Formula ritmică a figurii a XVI-a

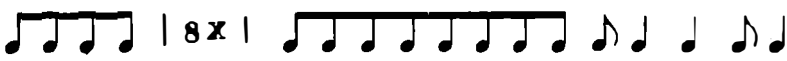

« *De tare* »

Mg.—789 b
Culeg. C-tin Prichici
Ing. I. Georgescu
Tr. Marcu Boris

Com Tulnici, raion Vrancea
Reg. Galaţi
Inf. Taraf: V. Dudu, I. Stanciu, Gh. Ducă, E. Dudu, Gv. Stanciu, D. Măceac.

JOC: „DE TARE"

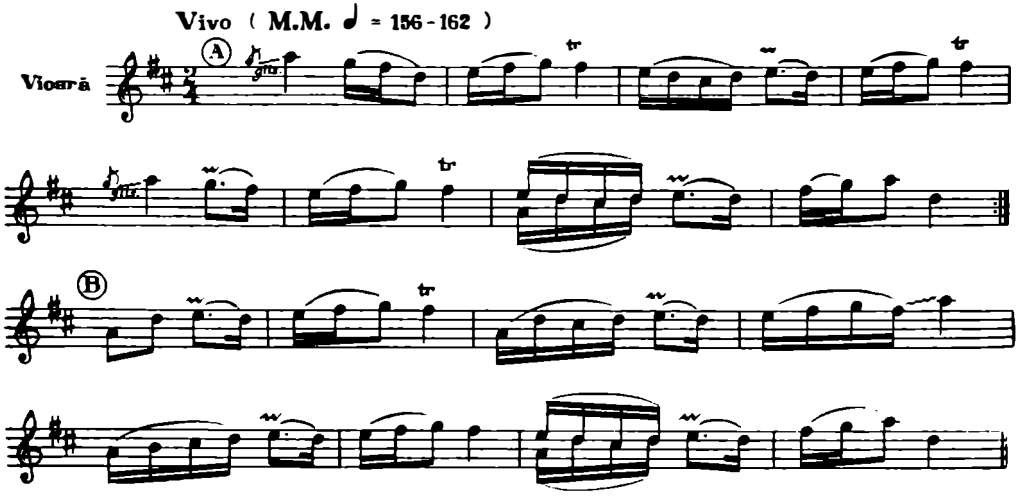

https://biblioteca-digitala.ro

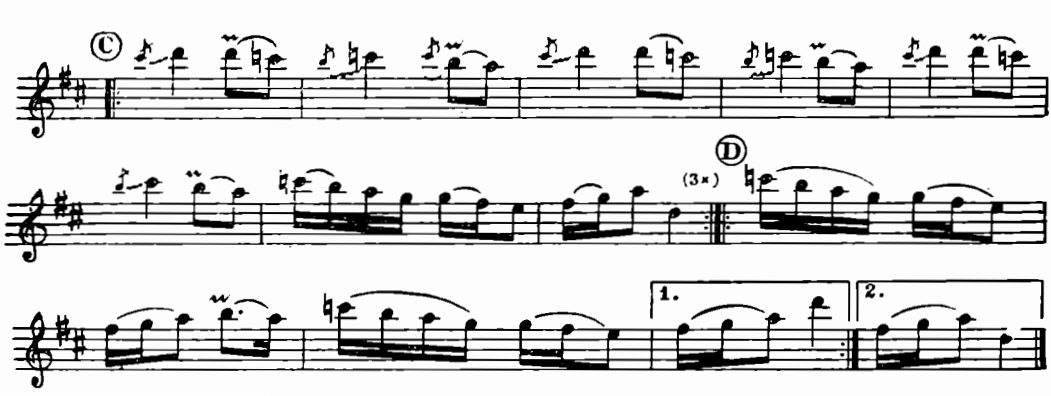

Obs. Pe bandă melodia este înregistrată în continuare în forma: A.B.A.C.D.C.A.B.C.D. Melodia este acompaniată în contratimp, exceptînd ultima măsură de la sfîrşiturile de fraze, care se încheie cu formula ritmică anapest. (M. Boris).

Mg. —789 *c*

JOC: »DE TARE«

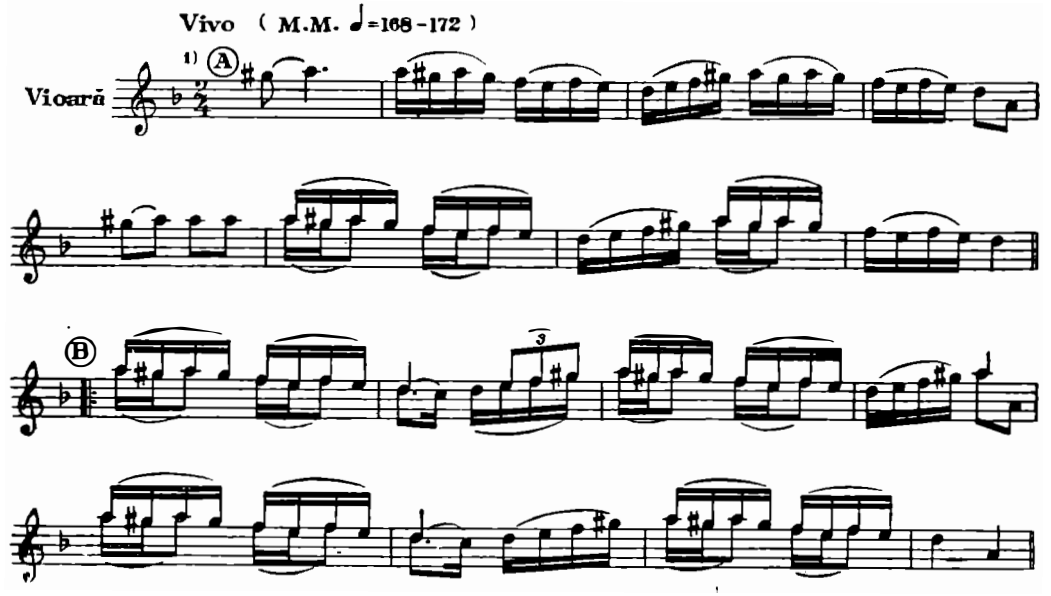

Obs. Pe bandă jocul sună destul de curios întrucît violonistul cîntă în re minor, uneori cu treapta II-a şi a III-a mai ridicate, în timp ce acompaniamentul este susţinut în re major. Melodia este acompaniată în contratimp exceptînd ultima măsură de la sfîrşiturile de fraze care se încheie cu formula ritmică anapest (B. Marcu).

ПЛЯСКИ КРАЯ ВРАНЧА

В 1956 группа исследователей Института Фольклора провела первую экспедицию в северной зоне края Вранча — в селах: Бырсешть, Негрилепіть, Тульник, Пэулешть и Спинешть.

В прошлом географической обособленности этого края соответствовала экономическая изоляция, самобытная историческая эволюция и местный фольклор ярко выраженного архаичного характера.

https://biblioteca-digitala.ro

В силу преобразований, происшедших на протяжении времени и, особенно в силу коренных общественно-экономических перемен в нынешней жизни на селе, на архаическом фоне врынчанского фольклора наслаивалось все больше новых элементов, обновляющих влияний. В местной хореографии эти влияния принесли изменения как в развертывании воскресных хороводов (хора) так и в плясовом репертуаре. Из старинных обычаев, в которых пляска играла первенствующую роль, еще сохранились « Prinderea suratelor » (обычай братания между девушками) и Vălăritul, практикуемый на второй день пасхи.

С традиционным фондом плясок, из которых перечислим: «De tare» «Paltinesti». Bogdanu. Jumătate brîu «Hóra lui Gheorghe» «De doi», «Nátîngă», »Munteneşte» и другие, можно познакомиться главным образом на свадьбах или же на прааднествах с участием стариков.

Кроме того в репертуар тех сел, где было проведено исследование, входят пляски широкого бытования, областные, а также пляски претерпевшие городские влияния.

В некоторых местных традиционных плясках отмечается большое сходство с формами плясок, которые практикуются на трансильванском склоне Карпатских гор, что приводит к заключению, что с фольклорной точки зрения горы не воздвигли барьеров между обеими зонами, а напротив, соединили их в одно целое.

Репертуарному богатству врынчанских плясок (в среднем двадцать) соответствует большое разнообразие в формациях, в манере держаться друг за друга руками и в технике. Хотя групповая формация преобладает, отмечается тенденция молодежи к парному танцу.

С ритмической точки зрения в большинстве плясок наблюдается двухчастное движение, изобилующее синкопами.

Плясовый стиль характеризуется стремительностью движений, делающей их менее широкими. Общий аспект впечатляет своей силой, мужественностью и жизнерадостностью.

Самый характерный танец, принадлежащий к традиционному фонду, это виртуозный мужской танец «De tare», сходный с плясками кушака (Briul).

Ныне он исполняется главным образом стариками и основывается в большой мере на творческой импровизации исполнителей.

В настоящее время в крае Вранча пляшут под сопровождение скрипки, кобзы, а иногда и цымбалов, в прошлом их сопровождали свирель или волынка.

Следует техническое описание 16 фигур пляски «De tare»

THE VRANCEA DANCES

A group of investigators of the Roumanian Folklore Institute collected in the year 1956 folklore material in the Northern region of the Vrancea county in the villages of Bîrseşti, Negrileşti, Tulnici, Pauleşti and Spineşti.

In the past, the geographical isolation of this region entailed its economic isolation, involving a specific historical evolution and a local folklore with a marked archaic character.

Owing to the changes that have taken place along the ages and in particular the sweeping transformations that have occurred in the social and economic life of the villages during the last years, renewing influences have been grafted on the archaic trunk of the Vrancea folklore. In local choreography this influence brought about changes in the performance of the Sunday-Horas as well as in the general repertory of dances. From among the old ceremonies in which the dances played a conspicuous role, two have been preserved and are still practised on the second Easter day, namely *Prinderea suratelor* (a pledge of sisterhood) and *Valarit* (the collecting of annual funds for the payment of the fiddlers).

The traditional store of dances including *De tare*, *Paltineşti*, *Bogdanu*, *Jumătate Briu*, *Hora lui Gheorghe*, *De doi*, *Notinja*, *Munteneste* is displayed chiefly at wedding ceremonials or feasts attended by the older members of the community. Other categories of dances likewise contained in the repertory of the investigated villages are the dances performed throughout the larger portion of the country, regional dances, as well as those bearing a town influence.

Among the local traditional dances there are some very similar in character to those on the Transylvanian slopes of the Carpathian Mountains; this fact entitles us to draw the conclusion that the mountains have never constituted — from the folkloristic point of view — a separating line between two zones but rather that the mountains have joined them into a single whole.

https://biblioteca-digitala.ro

The vast repertoire of dances from the Vrancea villages (aprox. 20 dances) engender a great diversity in the dance-formations, bearing and technique. Although the group-form is more widespread, the younger people show to-day a preference for pair dances.

As far as the rhythm of these dances is concerned, most of them contain binary movements, interspersed with counter times and syncopes.

The dancing style is characterized by rapid movements which have no time to unfold themselves. The general aspect conveys a strong impression of vigour, manliness and vitality. The most representative dance of the traditional stock is the men-dance *De tare*, with a virtuosity akin to the *Briu* dance. It is nowadays danced chiefly by the older generation and it is, to a large degree, characterized by the improvisations of the interpreters. The Vrancea dances are today accompanied by the violin, cobza and sometimes dulcimer, whereas in the past the pipe and bagpipe were employed.

The technical description of 16 figures of the *De tare* dance concludes the article.

https://biblioteca-digitala.ro

CÎNTECE ROMÎNEȘTI INEDITE DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

GH. CIOBANU

Urmărind să cunoaștem cît mai bine influența culturii muzicale orientale asupra celei romînești — în deosebi asupra muzicii lăutărești, obiectul prim al preocupărilor noastre în momentul de față — a trebuit să cercetăm cu atenție nu numai literatura de specialitate, ci și numeroase manuscrise muzicale grecești care se află la biblioteca Academiei R.P.R. Dintre acestea, ne-a reținut atenția în mod deosebit un număr de șase manuscrise care conțin fie numai cîntece de lume [1], cum sînt manuscrisele nr. 370, 784, 925 și 927, fie diferite cîntări bisericești cărora li s-au adăugat la sfîrșit cîteva cîntece de lume, cum sînt manuscrisele 218, căruia i s-au adăugat două cîntece romînești, și 955, căruia i s-a adăugat un cîntec grecesc [2].

În articolul de față ne vom opri asupra manuscrisului 370, din care vom extrage și prezenta un număr de patru cîntece romînești. Despre unul din ele există mențiuni, nu se cunoștea însă melodia inițială. Înainte însă de a vedea cîntecele la care ne referim, socotim că este necesară prezentarea acestui important manuscris, pentru a ne da seama atît de cuprinsul său cît și de vechimea și locul scrierii sale.

Manuscrisul, de format 17 × 11, numără un total de 201 foi, dintre care ultimele cinci sînt nefolosite. Scrisul notelor și al textului, foarte frumos și clar, este cu cerneală neagră, cu excepția semnelor timporale, consonante și a mărturiilor care sînt scrise cu cerneală roșie, așa cum se obișnuia.

Cîntecele, care încep pe f° 4, sînt scrise de aceeași mînă. Numai la sfîrșit (f° 196^{v}) găsim scris de altă mînă și cu altă cerneală: « Modul cînturilor romînești », după care urmează — fără semnele timporale și consonante și fără text — notele romanței « În zadar apune, în zadar răsare », de Th. Georgescu [3], autor al multor romanțe cu circulație mare în a doua jumătate a secolului trecut.

Constatăm intervenția altor mîini încă de două ori, la începutul manuscrisului, pe f° 2 și 3. Pe f° 2 găsim scris: Βί[β]λος καλουμένη εὐτέρπη περιέχουσα συλλογὴν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἡδυτέρων μελῶν, μὲ προσθήκην ἐν τῷ τέλει καὶ τῶν ὁσμαϊκῶν τραγωδίων εἰς μέλος ὀθωμανικὸν καὶ εὐρωπαϊκόν (Cartea numită Evterpe cuprinzînd o culegere din cele mai noi și mai dulci melodii, cu adăugarea la sfîrșit, a cîtorva cîntece bizantine pe melodie turcească și europeană). Acesta ar fi, după cum se vede, titlul colecției. Mai departe ni se spune că melodiile au fost transpuse în sistema cea nouă a muzicii de către Theodor Fokeos și Stavrake Vizantios, fiind revăzute cu grijă și corectate de către Hurmuz Hartofilax, unul din autorii reformei din 1814. Se mai face mențiunea că melodiile au fost tipărite la Galata, Constantinopol, în anul 1830 [4]. Nu semnează cine a scris acest titlu, dar felul cum sînt făcute unele litere — în deosebi γ, ϑ și π — nu lasă nici o îndoială că este vorba de altă mînă decît cea care a scris cîntecele.

În fine, pe f° 3 găsim scris, cu litere ca de tipar, în mijlocul unui chenar: *Efterpionu. În zilele prea luminatului D: Alexandru Ion, Domn și stăpînitor a toată Moldo-Romînia. Georgie*

[1] Grecii le numiau ἄσματα ἐξωτερικά, deci cîntece exterioare (bisericii), profane, pentru a le deosebi de cele ἐκκλησιαστικά, cîntece propriu-zis bisericești, folosite în cult.

[2] Manuscrisele 218 și 370 sînt scrise cu notația stătornicită de Hrisant de Madit și colaboratorii săi în 1814 (v. Anton Pann, *Cîntece de lume*, transcrise din psaltică în notația modernă, cu un studiu introductiv de Gh. Ciobanu, Ed. de stat pentru lit. și artă (1955), p. 10), iar celelalte sînt în notația bizantină anterioară reformei lui Hrisant.

[3] v. Anton Pann, *Cîntece de lume*, p. 233.

[4] cf. G. Breazul, *Patrium Carmen*, Melos, Culegere de studii muzicale scoase de G. Breazul, I. Craiova, Scrisul Romînesc, (1941), p. 309.

https://biblioteca-digitala.ro

Ioan, cîntăreț la biserica Mihai-Vodă, 1864. Acest cîntăreț bisericesc se mai semnează încă de două ori, cu numele puțin schimbat: G. Ioannescu, pe f° 1^{v} și pe f° 3^{v}, unde trece și datele semnăturilor: 20 ian. 1864 și, respectiv, 11 ian. 1864.

În ceea ce privește cuprinsul, manuscrisul este împărțit în două părți distincte, prin intervenția unui nou titlu (f° 140): Μεσματ; sau cu termenul folosit pe vremuri și la noi: *mișmaia* (de la turcescul *mecima* = culegere, antologie [5]).

Prima parte cuprinde 87 cîntece turcești și 13 cîntece grecești. La f° 136^{v}—138^{v} ni se dă cuprinsul acestei părți, indicîndu-ni-se pentru fiecare cîntec: modul în care este scris, ritmul și începutul primului vers. Cuprinde cîntecele cele mai vechi, care au fost transpuse — după cum am văzut că se arată la f° 2 — din notația veche în cea nouă. Această vechime ne este dovedită și prin aceea că nu ni se indică nici autorul versurilor și nici cel care «a compus» notele, cum se obișnuiește după anul 1800.

După titlul celei de a două părți, găsim scris: Ἤτοι βίβλος περιέχουσα στίχους ῥωμαϊκούς, ἑλληνικούς τε καὶ ὀθωμανικούς· συντεθέντες καὶ μελοποιηθέντες κατὰ τὸ ἐξω ερικὸν μ λος τῶν ὀθωμανῶν παρὰ διαφόρων ποιητῶν (Această carte cuprinde versuri bizantine, eline și otomane; adunate și compuse pe melodia de lume a otomanilor alături de a altor poeți).

În ceea ce ne privește, este partea cea mai interesantă a manuscrisului.

După un număr de 46 cîntece grecești — dintre care două sînt dedicate fostului domnitor al Moldovei, Mihai Sutzo (1819—1921) [6], iar unul sultanului Selim (1789—1807), urmează cinci cîntece vechi turcești, apoi patru τραγούδια βλάχικα (Cîntece valahe), însfîrșit alte două cîntece turcești, separate printr-un tabel explicativ al ritmurilor turcești.

Multe dintre aceste cîntece trebuie să fi fost transpuse, de asemenea, din notație veche în cea nouă, altele însă — cele mai noi, dintre care fac parte și cîntecele românești — au fost notate de la început cu notația hrisantică. «Compozitorii» melodiilor mai noi sînt — după cum se indică — Vasilie Vizantios și Grigorie Protopsaltul.

În totalitatea lui, manuscrisul conține 157 cîntece.

Deși, după cum dovedește titlul din f° 3, manuscrisul a circulat în București, socotim că nu acesta este locul unde a fost scris, ci mai mult ca sigur Moldova. Ne bazăm presupunerea, pe de o parte pe faptul că manuscrisul cuprinde două cîntece dedicate unui domnitor moldovean iar pe de altă parte pe acela că despre Vasilie Vizantios care este «alcătuitorul» notelor, poate chiar compozitorul multor melodii, se spune că era εἰς τό θέ τρον τ ῦ ἰσμαΐλίου, ἐν βασσαραβία (la teatrul din Izmail, în Basarabia). Manuscrisul nu conține nici un cîntec ce ar aminti de Țara Românească, nici un nume de psaltichist grec care să fi trăit aici.

Ar fi greu de precizat cînd a fost scris acest manuscris. Avînd în vedere însă faptul că în anul 1830 a apărut la Constantinopol publicația *Euterpe* în care se găsesc multe dintre cîntecele primei părți a manuscrisului nostru, și că n-ar mai fi avut nici un rost să se introducă în el cîntece care circulau pe calea tiparului, credem că n-a putut fi scris mai tîrziu de acest an.

Importanța acestui manuscris este, după părerea noastră, de necontestat. Din el luăm cunoștință, în primul rînd, de ceea ce se cînta în fostele Principate Române pînă către anul 1840, și chiar mai apoi: cîntece turcești, cîntece bizantine și eline. În afară de accasta, din manuscris mai reese un lucru extrem de important. Multe dintre cîntecele eline sînt scrise în acrostih. Desigur că nu este nimic surprinzător în aceasta, mai ales că pe atunci acrostihul era la modă. Ceea ce însă ni se pare nouă extrem de interesant este faptul că pe lîngă nume ca: Eufrosini, Panaghiotaki și Papadopulos care apar în acrostihuri, întîlnim și nume ca: *Alexandra*, *Tarsița*, *Sofița* și *Mariora*. Desigur că poezii cu asemenea acrostihuri au putut fi create de greci și dedicate unor românce. Este foarte posibil însă ca multe din ele să fi fost create chiar de către români. Se știe doar că primii noștri poeți au început prin a scrie versuri grecești [7]. Ne face să ne gîndim la această posiblitate și faptul că într-un alt manuscris (ms. grec no. 784, f° 81^{v}) există o cîntare ale cărui versuri sînt create, după cum se arată, de Nikolaki Iliascu. Ar fi greu de crezut că acest Iliascu ar fi grec și nu român, cînd se știe că în mod obișnuit pe acel timp românii își

[5] cf. I. Manole, *Anton Pann*, Edit. de stat pentru lit. și artă (1954), p. 53.

[6] Considerăm că este vorba de Mihai Sutzo II și nu de Mihai Sutzo I, care a domnit în Moldova între anii 1793—1795, întrucît pe de o parte înainte de 1800 nu se obișnuia — după cum am spus — să se treacă numele autorului versurilor sau al celui ce a compus sau notat melodia, în timp ce la cîntecele dedicate acestuia ne este indicat numele celui ce a «compus» melodia, iar pe de altă parte acest Grigorie n-a primit titlul de protopsalt decît în anul 1819 (cf. Nifon Ploeșteanu, *Carte de muzică bisericească*, pe psaltichie și pe note liniare, pe trei voci, Buc., 1902, p. 42). Ori, de obicei, fiecare semna cîntecul cu titlul pe care-l purta în momentul cînd l-a compus sau l-a notat.

[7] v. O. Densușianu, *Literatura română modernă*, Ed. IV, București, Cugetarea, 1943, p. 91,157; — C. Erbiceanu, *Viața și activitatea protosinghelului Naum Rîmniceanu*, Academia Română, Discursuri de recepție, XXII, București, 1900, p. 28; — A. Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești*; Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești, Buc., 1935, p. 26.

https://biblioteca-digitala.ro

grecizau numele, nicidecum invers. Dacă s-au putut crea versuri greceşti de către romîni, este foarte posibil să se fi creat şi melodii, după cum am mai susţinut şi în articolul precedent [8].

Dar importanţa mare a manuscrisului stă în faptul că el conţine patru *cintece valahe*, «intonate» — în sensul de puse pe note — de acelaşi Vasilie Vizantios despre care a mai fost vorba, după cum se vede din facsimilele ce urmează. Textul romînesc este redat cu litere greceşti.

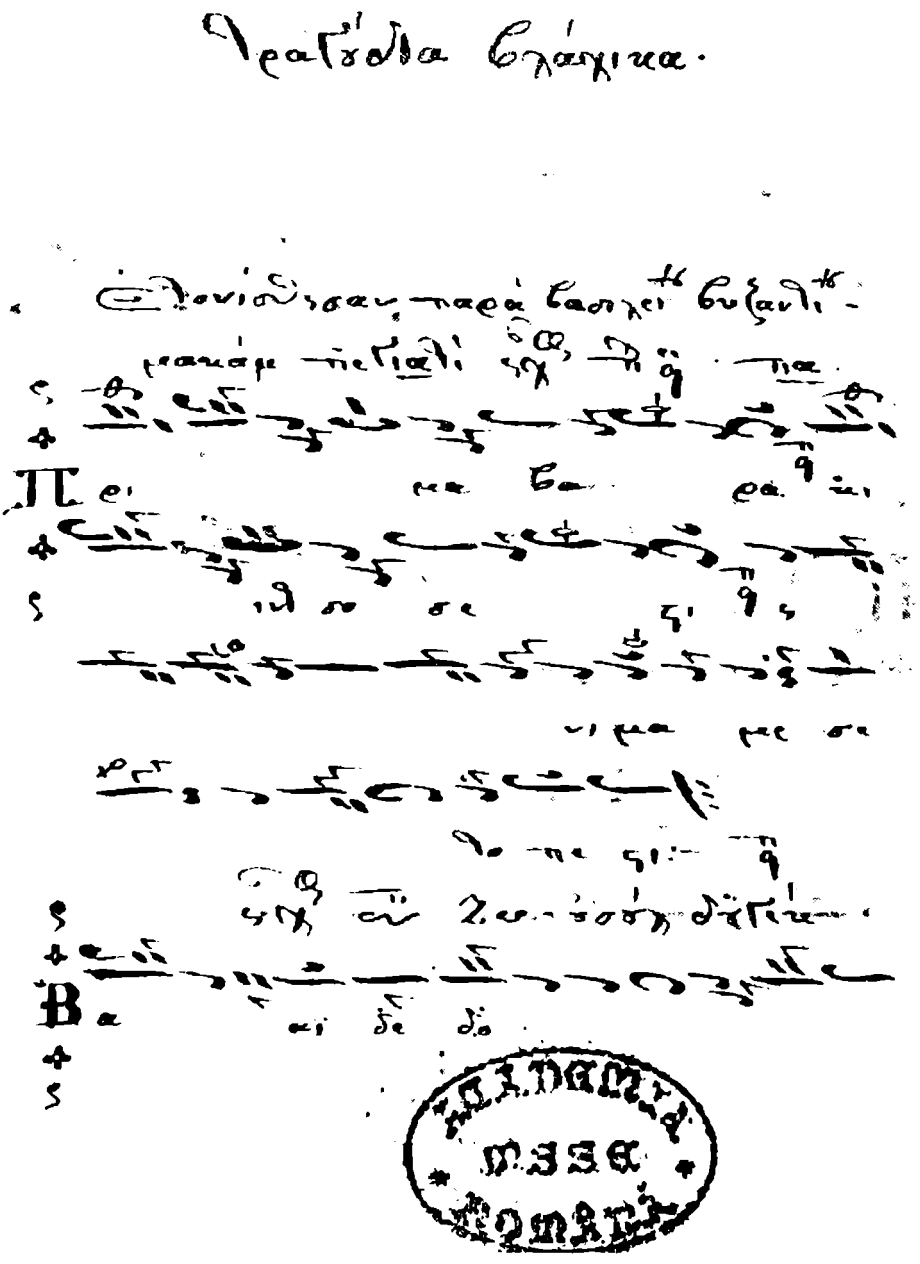

[8] Ne referim la articolul: *Un cintec al lui Dimitrie Cantemir în Colecţia lui Anton Pann* care a apărut în nr. 3/1957 al Revistei de Folclor.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ACADEMIA
MUSEU
Romînă

https://biblioteca-digitala.ro

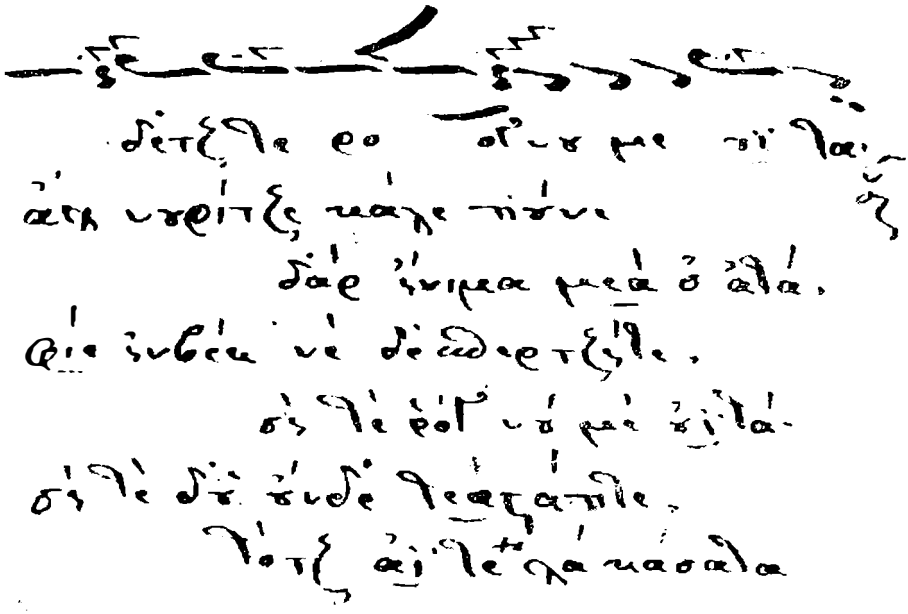

Vom prezenta aceste melodii pe rînd, transpuse în notația obișnuită. Textele le transcriem cît mai fidel pentru a păstra întreaga savoare a limbii romînești vorbită de un grec acum circa 30 ani.

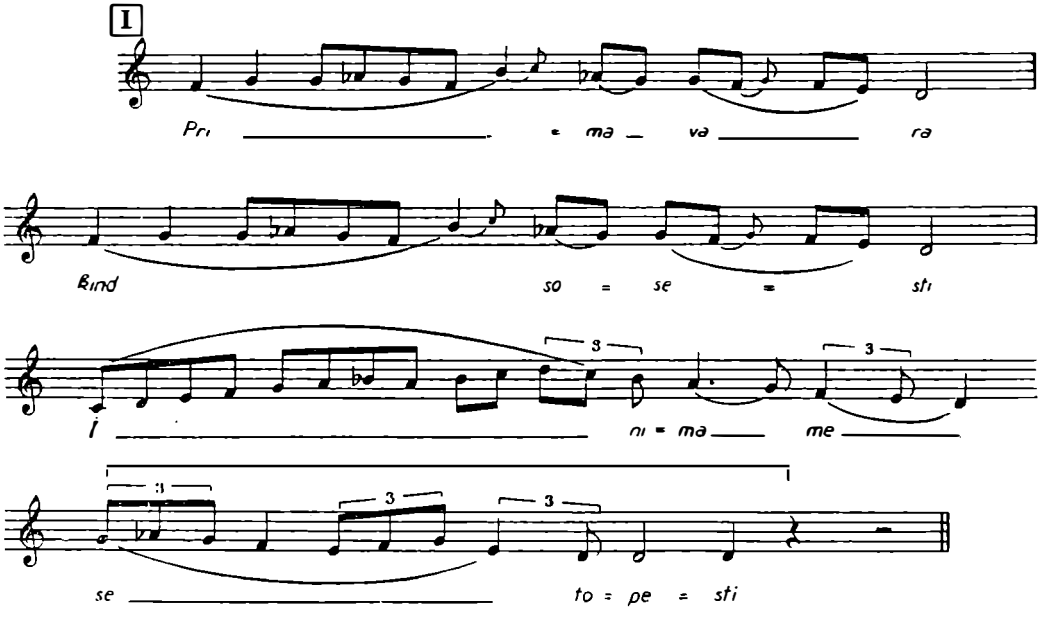

Primavara kind sosesti
Inima me se topesti.

https://biblioteca-digitala.ro

Regretăm că nu ne dă întregul text, se vede clar însă că este vorba de un cîntec în care se cîntă primăvara. Trebuie să fi fost destul de mult cîntat acest anotimp pe acea vreme, de îndată ce aflăm şi la Anton Pann două asemenea cîntece [9].

La acest cîntec — ca şi la celelalte — ni se indică modul şi ritmul cu termenii perso-arabi obişnuiţi pe atunci: *makam* (=mod) *peyati*, *usul* (=ritm) *sofian*. Aceasta lasă de înţeles pe de o parte că se cînta cu unele intervale mai mari iar altele mai mici decît tonul şi semitonul gamei temperate, iar pe de alta că melodia era însoţită în timpul cîntării de un anumit ritm pe care-l susţineau în mod obişnuit două tobe mici [10].

Vom reveni asupra acestei melodii după ce vom vedea şi celelalte cîntece.
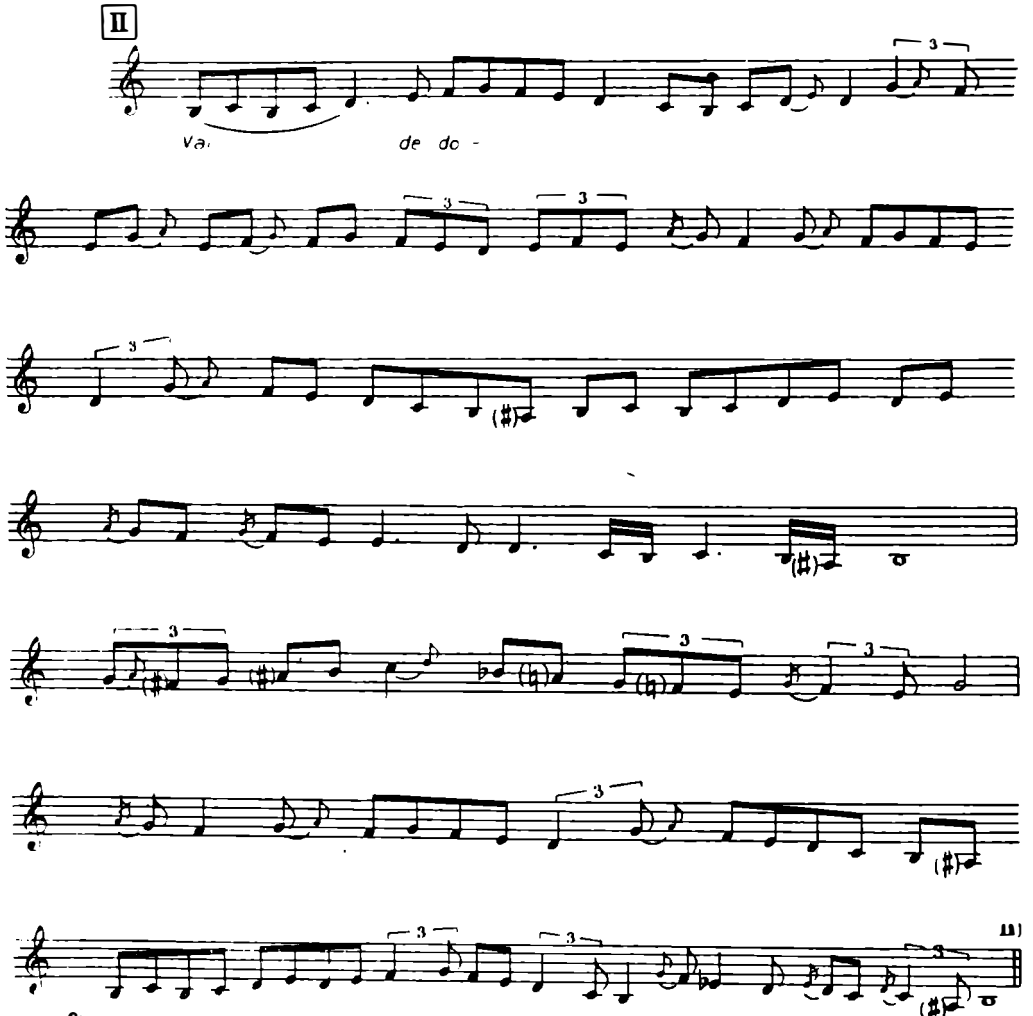
Îi lipseşte textul. Nu înţelegem de ce s-a oprit numai după trei silabe. Ar putea exista două ipoteze în această privinţă: *a)* nu l-a ştiut, sau nu l-a înţeles; *b)* nu s-a potrivit la această melodie tipic orientală, aşa încît a renunţat să-l mai scrie. În orice caz, adevăratul motiv pentru care lipseşte textul nu va putea fi cunoscut — după cum socotim — niciodată.

[9] v. Anton Pann, *Cîntece de lume*, nota 34 (p. 84).

[10] Poate *tumbelechiuri*, un fel de timpane mult folosite la noi pe timpul domnilor greci, după cum spune N. Filimon (v. *Ciocoii vechi şi noi*. Editura de Stat pentru lit. şi artă, (1950), p. 59, nota 1).

[11] Accidenţii acestei piese i-am pus între paranteze întru cît nu sînt însemnaţi în notaţie, dar se cîntă în realitate. Modul Varis este mult cromatizat în practică, deşi teoria spune că este un mod diatonic.

https://biblioteca-digitala.ro

Modul ne este indicat prin treapta *zo*: este *varis*-ul muzicii bizantine. Ritmul acompaniamentului: *duyek*.

Un cîntec care trebuie să fi circulat mult în prima jumătate a secolului trecut este [12]
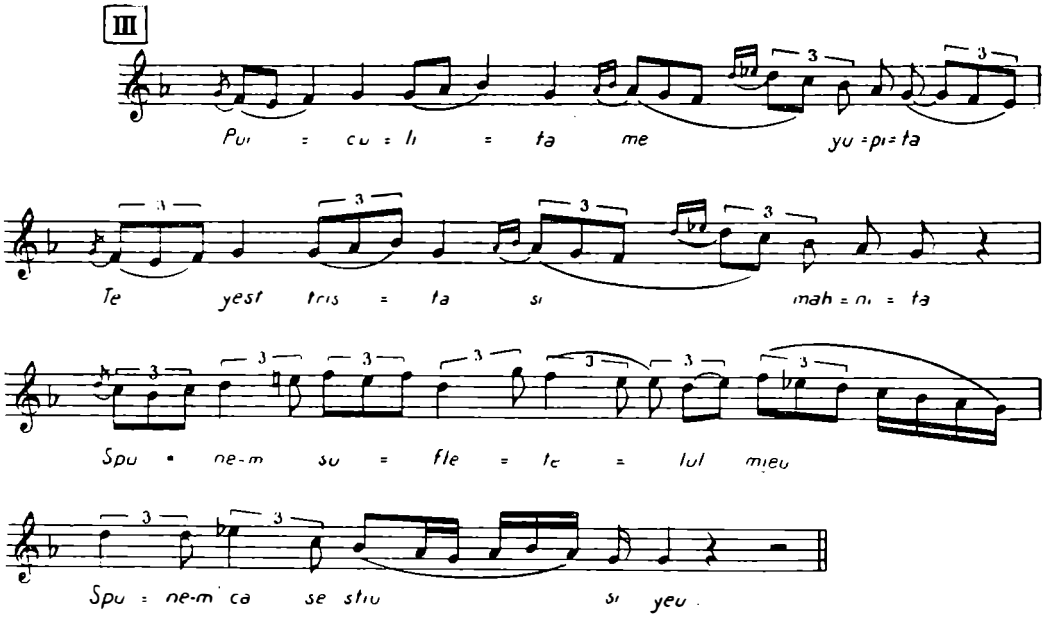
Puiculiţa me yupita,
Ţe yest tristа si mahnita?
Spune sufleţelul mieu,
Spune ca se stiu si yeu

Spune-m', puica, ţe-s lipsesti?
Sufleţelu ţe-s doresti?
Spune-m', puica, numai mie
Si spui si yeu al mieu ţie.

Ca text ne este destul de cunoscut, deoarece îl întîlnim şi în Anton Pann [13]. De altfel şi acesta nu face decît să preia o poezie a lui Ienăchiţă Văcărescu, care, la rîndu-i, se inspiră — după cum arată Ariadna Camariano — dintr-o poezie greacă [14]. Textul a circulat nu numai pe calea tiparului ci şi prin diferite manuscrise [15].

Cu melodie l-am mai întîlnit, în afară de Anton Pann, în ms. grec 218, f° 159^{v} şi în ms romîn 3497, cîntul 432 (p. 862) [16].

Dacă textul cîntecului ce prezentăm este variantă a celui din Anton Pann şi din cele două manuscrise menţionate, din punct de vedere melodic nu se poate face nici o apropiere între ele. Explicaţia nu este greu de găsit: melodia acestui cîntec este, mai mult ca sigur, moldovenească, pe cînd cele trei variante sînt munteneşti.

Ca şi la prima melodie, ni se indică modul şi ritmul prin termeni perso-arabi: *makam thitzaz, usul sofian*.

Pe cînd se afla la Berlin, pentru studii, M. Kogălniceanu cere familiei să i se trimită cîteva cîntece, printre care şi « Zioa, ciasul despărţirii » [17]. În afară de aceasta, într-una din scrisorile sale către V. Alecsandri, în care vorbeşte despre ce cîntau lăutarii « pe la spartul balului » de la Curte în 1827, Ion Ghica menţionează două cîntece [18]:

[12] Credem că de-asupra silabelor 1 şi 3 din primul vers ar trebui să fie triolete, aşa cum există de-asupra silabelor corespunzătoare din versul al doilea. Este vorba, desigur, de o greşală care se poate comite foarte uşor în notaţia psaltică. Deşi simetria ritmică a celor două rînduri melodice ne îndemna să corectăm această greşală, n-am făcut-o totuşi întru cît am căutat să respectăm originalul.

[13] v. A. Pann, Cîntece de lume, nr. 65

[14] v. A. Camariano, op. cit. p. 21

[15] Menţionăm manuscrisele romîne: 21 (f° 42^{r}), 2306 (f° 8^{v}) şi 2308 (f° 72^{r}).

[16] Manuscrisul 3497 este intitulat: *Carte de cînturi cu note de psaltichie*, scrise de G. Ucenescu, student al domnului Anton Pann, la 1852.

[17] v. G. Breazul, *La bicentenarul naşterii lui Mozart*, Uniunea Compozitorilor din R.P.R., Bucureşti, 1957 p. 6.

[18] v. I. Ghica, *Opere I*, « *Clasicii Romini* », Edit. de stat pentru lit. şi artă, (1956), p. 335.

https://biblioteca-digitala.ro

Ai, Ileană, la poiană
Să culegem buruiană...

şi

Ah! Nuriţo, cale bună,
Dar te rog, nu mă uita...

Textul cîntecului al patrulea din manuscrisul ce am prezentat întruneşte, în cele două strofe ale sale, fragmente din cele două cîntece menţionate de M. Kogălniceanu şi I. Ghica:

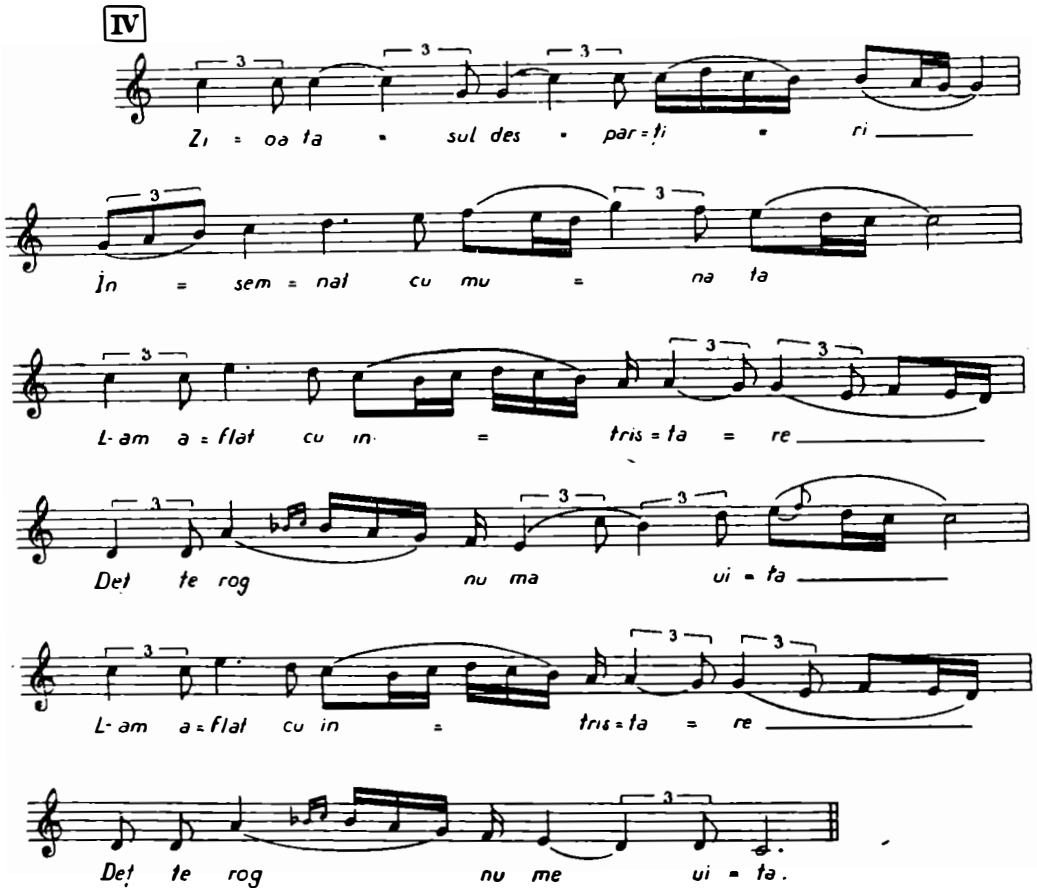
IV
Zi = oa ta sul des par = ţi ri
În = sem = nat cu mu = na ta
L-am a = flat cu în = tris = ta = re
Deţ te rog nu ma ui = ta
L-am a = flat cu în = tris = ta = re
Deţ te rog nu me ui = ta.

Zioa, ţasul despărţiri
Insemnat cu muna ta
L-am aflat cu intristare,
Deţ te rog nu ma uita;
L-am aflat cu intristare,
Deţ te rog nu me uita.

Ah Nuriţe cale pune
Dar inima mea s-a ta
Fie in vec ne desperţita
Si te rog nu me uita
Si te du unde te-astaptă
Toţ ai tei, la casa ta.

Cîntecul trebuie să fi circultat destul de mult. Deocamdată n-am găsit decît « Zioa, ciasul despărţirii », mult mai complet însă — numără nu mai puţin de 10 strofe — neamestecat cu cel menţionat de I. Ghica[19]. Melodiile nu au nici o asemănare între ele.

Modul şi ritmul indicat: *makam muhur, usul sofian.*

[19] v. Biblioteca Academiei R.P.R., ms. rom. nr. 3244, f° 27r.

https://biblioteca-digitala.ro

După această scurtă prezentare a celor patru cîntece, să căutăm să vedem ce este cu ele, în ce măsură se poate spune că sînt romînești și a cărui melodie mai poate fi urmărită, fie numai în parte, pînă în ziele noastre.

Comparîndu-le, atît ca text cît și ca melodie, cu celelalte variante cunoscute, se desprinde un lucru clar: toate au circulat prin lăutari, toate au fost notate de la lăutari. Acest lucru reese nu numai din schimbările melodice care se constată fără nici o greutate, dar și din contaminarea cea mai felurită a textelor, firească dealtfel procesului de circulație orală.

Comparate cu cîntecul popular prorpiu-zis, melodiile a doua și a patra prezintă un caracter aparte: a doua este — după cum am mai spus — în cel mai curat stil oriental, iar a patra, creată într-un stil care respiră emfază, trădează origine occidentală, cu amestec ornamental oriental. Pentru aceste considerente, putem afirma că nu sînt romînești decît datorită faptului că s-au cîntat pe texte romînești. Nu trebuie să uităm, bineînțeles, că același lucru se poate spune despre toate melodiile de origine cultă care au ciruclat la noi în prima jumătate a secolului trecut. Colecția lui Anton Pann ne oferă suficiente asemenea exemple. Ele prezintă totuși importanță din punct de vedere istoric, deoarece marchează etape în crearea unui stil romînesc.

Neavînd nici o legătură cu creația populară, și nefiind semnificative nici pentru stilul lăutăresc, le lăsăm deoparte urmînd să ne ocupăm în continuare numai de melodiile întîia și a treia.

Ca atmosferă generală, și aceste melodii trădează influența orientală; a treia sună chiar mult mai oriental decît prima. Din ambele respiră totuși o atmosferă modală des întîlnită în muzica lăutărească și în așa numitele cîntece « de mahala ». Ceva mai mult, se constată aceeași strînsă legătură — firească în cîntecul popular propriu-zis — între metrica versului și linia melodică. Aceasta contribuie și mai mult la crearea unei atmosfere asemănătoare celei ce respiră din cîntecul nostru popular.

Prima melodie rămîne totuși cea mai interesantă, atît prin forma sa cît și prin formula melodică de încheiere pe care o întîlnim — după cum vom vedea — în numeroase cîntece populare.

În ceea ce privește forma, izbește puternic componența primului rînd melodic din două motive melodico-ritmice identice, corespunzătoare la cîte patru silabe ale versului. O construcție asemănătoare am constatat în cîntecul « Cînd eram mai tinerea » pe care l-am prezenat într-un articol anterior [20]. Această formă nu este de loc specifică creației populare propriu-zise. Dar dacă nu este specifică creației populare, se poate afirma că este specifică muzicii lăutărești? Pînă la un punct se poate accepta această afirmație, forma este însă, după cum credem — și aceasta este lucrul esențial — de origine orientală. Ne bazăm părerea pe faptul că întîlnim în colecția lui Anton Pann cîntece cu asemenea formă tocmai printre cele pe care le-am considerat că sînt fie de origine orientală, fie create sub influența acesteia [21]. Aceasta dovedește că forma despre care este vorba, și pe care o întîlnim la lăutari, este preluată de aceștia din creația orientală sau de tip oriental în floare la noi — cel puțin la orașe — pînă către mijlocul secolului al XIX-lea.

Să vedem ce este cu formula melodică de încheiere, pe care am însemnat-o la exemplul nr. 1 printr-o croșetă și pe care o redăm alături de alte formule.

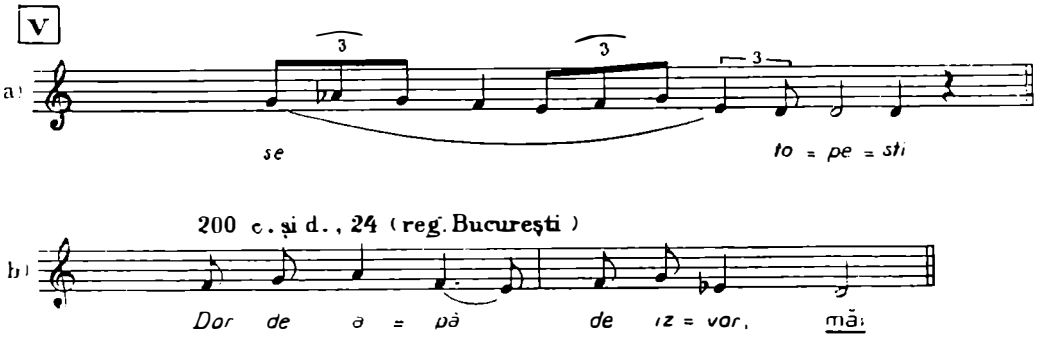

20 v. Gh. Ciobanu, *Un cîntec din colecția lui A. Pann*, în « Revista de Folclor » nr. 1—2/1957, p. 150.

21 v. A. Pann, *Cîntece de lume*, nr. 85, 86, 95, 96 și 101. Dintre cele considerate populare, menționăm alături de n. 16 — nr. 40.

https://biblioteca-digitala.ro

Notat: G. Ciobanu, 1951 (reg. Bucureşti)

c) De ră = sai noap = tea din ţoa = le

— 3 — 200 c. şi d., 59 (reg. Piteşti)

d) Că te cear = lă mă = ta ia = ră

Notat: G. Ciobanu, 1951 (reg. Bucureşti)

e) De cînd zac eu de plă = mîni

Notat: G. Galinescu (reg. Iaşi)

f) La criş = mu = ţa din pri = boa = ge

Arh. I.F. Disc 68/I (Perf. Conc. Rec., P.C. 8048)

g) Mu = gur, mu = gu = rel

Tiraspol, 1936

h) Mu = gur, mu = gu = rel

Fgr. 7783 (reg. Bucureşti)

i) Mu = gur, mu = gu = rel

Friedw., Buk., XXV 2

j) Mîn = dru = li = ţa mea

https://biblioteca-digitala.ro

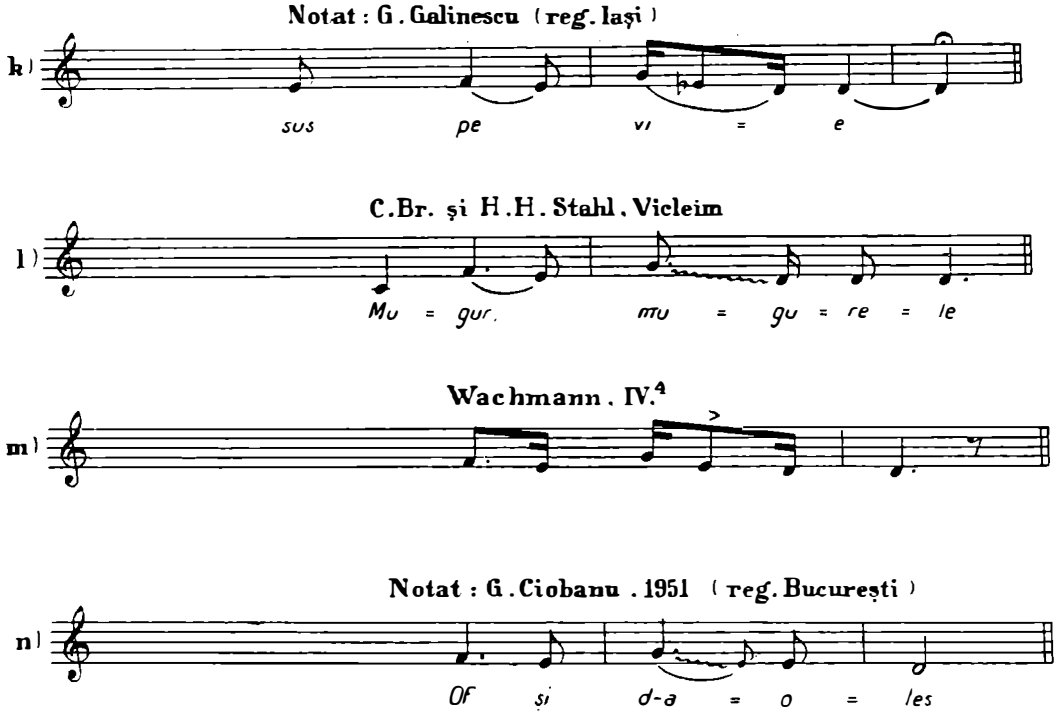
Notat : G. Galinescu (reg. Iaşi)
k)
sus pe vi = e
C.Br. şi H.H. Stahl. Vicleim
l)
Mu = gur, mu = gu = re = le
Wachmann. IV.4
m)
Notat : G. Ciobanu . 1951 (reg. Bucureşti)
n)
Of şi d-a = o = les

Fără nici o greutate, se constată înrudirea categorică a formulei cîntecului nostru cu toate celelalte formule, care nu prezintă decît aspecte diferite ale acesteia. Avem de-a face, prin urmare cu o formulă melodică închegată care circulă, cu mici modificări, pe o arie destul de întinsă, începînd din Oltenia, trecînd prin Muntenia şi ajungînd pînă în Bucovina; ceva mai mult, circulaţia ei se întinde pînă în R.S.S.Moldovenească. De reţinut că n-am întîlnit pînă acum această formulă decît în provincii care înainte vreme au stat în contact mai nemijlocit cu orientul şi în care lăutarii joacă un rol mult mai important în manifestările poporului însoţite de muzică decît în Banat şi Ardeal. Această constatare poate avea semnificaţia sa. Faptul că o găsim pentru prima dată prezentă într-un cîntec lăutăresc în care influenţa orientală este evidentă, ne-ar determina s-o considerăm de origine orientală. Avem totuşi oarecare rezerve în privinţa acestei ipoteze întru cît nu am întîlnit o asemenea formulă în nici unul dintre cîntecele greco-turco-arabe pe care le cunoaştem. Pentru acest considerent am inclina să credem formula mai de grabă de origine lăutărească sau, în orice caz, răspîndită de către lăutari. Această a doua ipoteză pare mai verosimilă, întru cît formula se întîlneşte mai des la muzicanţii profesionişti decît la ţărani, iar la aceştia din urmă mai ales în cîntece care nu sînt străine de stilul lăutăresc.

Din tot ce am spus pînă aici rezultă clar, socotim, importanţa cîntecelor romîneşti pe care le-am prezentat: datorită cunoaşterei lor, ne-am putut da seama de originea şi vechimea unor elemente melodice şi de formă pe care le întîlnim astăzi în creaţia populară, mai ales în cea lăutărească. Dacă ar fi să ne fi adus numai atît, încă ar fi suficient pentru a ne da seama de valoarea manuscrisului grec nr. 370 pentru mai buna cunoaştere a creaţiei noastre populare. Dar valoarea acestui manuscris mai constă şi în altceva: ne face cunoscută melodia unui cîntec al cărui text îl aveam semnalat şi, mai mult decît aceasta, ne oferă primele cîntece lăutăreşti la care este notat şi textul alături de melodii. Desigur că Vasilie Vizantios, care a notat aceste cîntece, nu s-a gîndit de loc la serviciul pe care avea să-l aducă muzicologiei romîneşti. Acest serviciu este de necontestat, fapt pentru care trebuie să-i fim recunoscători.

PRESCURTĂRI

200 c. şi d. = 200 *Cîntece şi doine*, Culegere alcătuită sub îngrijirea Institutului de Folclor, Edit. de stat pentru lit. şi artă, (1955).

Fgr. = Fonogramă

https://biblioteca-digitala.ro

Arh. I.F. Disc 68/I (Perf. Conc. Rec. P.C. 8048) = Arhiva Institutului de Folclor, Disc 68/I, Marca: Perfection Concert Record P.C. 8048.
Tiraspol = *Cîntec popular moldovenesc*, Editura de Stat a Moldovei, Tiraspol, 1936
Friedw., Buk. = Dr. M. Friedwager, *Rumänische Volkslieder aus der Bukovina* Literarhistorich-musikwissenschaftliche Anhandlungen, Band V, Konrad Triltsch Verlag Würzburg, 1940.
C. Br. şi H. H. Stahl, Vicleim = C. Brăiloiu şi H.H. Stahl, *Vicleimul din Tirgu-Jiu*, Extras din rev. « Sociologie romînească », An. I nr. 12, Dec. 1936, Bucureşti, Tiparul Universitar, 1936.
Wachmann, IV = J.A. Wachmann, *Mélodies valaques*, IV, Les bords du Danube, Vienne, Wessely Busing, f.d.

НЕИЗДАННЫЕ РУМЫНСКИЕ ПЕСНИ НАЧАЛА XIX ВЕКА.

В данной статье дается разбор четырех песен, найденных в рукописи, хранящейся в библиотеке Академии наук РНР.

Прежде чем перейти к разбору каждой песни в отдельности, автор дает краткое представление о рукописи, об ее содержании и приблизительном времени, когда она была написана. Затем он обращает внимание читателя на важность рукописи заключающуюся в том, что она, с одной стороны, осведомляет о репертуаре, бывшем в ходу у румынских господствующих классов второй половины XVIII и начала XIX в., а с другой стороны — раскрывает наличие отечественного творчества на греческом языке.

Затем автор переходит к разбору каждого напева в отдельности, показывая, какие предыдущие сведения имеются о них и каковы были зоны их бытования.

Останавливаясь на проблеме, можно ли считать эти мелодии румынскими и если да, то до какой степени, автор делает вывод, что это можно сказать только о первой и третьей мелодиях — входивших в репертуар профессиональных музыкантов — хотя и в них явственно ощущается восточное влияние.

Он говорит об архитектонике первого напева, считая его восточным по происхождению. Знакомит затем читателя с 13 мелодическими мотивами наряду с заключительным мелодическим материалом первого напева, из которого видно, что этот материал бытует и в настоящее время.

В заключение, касаясь значения вышеуказанных песен для румынского музыковедения, автор упоминает еще и о том факте, что мы знакомимся с первыми напевами, для которых имеется и текст.

UNPUBLISHED ROUMANIAN SONGS FROM THE BEGINNING OF THE XIX CENTURY

The present study deals with Roumanian songs, which have been discovered in a manuscript preserved at the Academy of the Roumanian People's Republic.

Before embarking upon the analysis of each separate song, the author gives a brief description of the manuscript indicating the subject-matter of the texts, the place and approximate date of its composition. The author further draws the attention upon the importance of the document, which, on the one hand, gives a glimpse of the repertory enjoyed by the upper classes in Roumania during the second half of the XVIII century and the beginning of the XIX century, and on the other hand is an evidence of original Roumanian compositions in Greek language.

Following these explanations, the author considers each tune separately, insisting upon the extant complementary data, as well as upon the circulation of the melody.

https://biblioteca-digitala.ro

Passing on to the problem whether and to what degree these melodies can be considered to be Roumanian, the author concludes that only the first and the third melody — which were included in the repertory of the professional musicians of the time — can be considered of Roumanian origin, though the oriental influence is also evident in these two pieces.

The architectural form of the first tune is of oriental origin. The author further presents a set of 13 melodic motives together with the melodic passages that conclude the first tune, presenting them as an evidence of the persistence of their circulation down to this day.

The author, in conclusion, points out the importance of the commented songs for Roumanian musicology, adding the significant remark that they represent the first compositions to include both music and text.

https://biblioteca-digitala.ro

FOLCLORISTUL C. RĂDULESCU-CODIN (1875—1926)

DAN SIMONESCU

Creaţia literară orală a poporului romîn este foarte bogată, este neasemuit de preţioasă prin măestria ei artistică şi surprinzător de variată în conţinutul ei. Pentru multe regiuni ale ţării avem culegeri şi monografii speciale, iar, între aceste materiale folclorice locale, un rol deosebit au cele consacrate regiunii Piteşti şi în special cele care dezvăluie comorile poporului din raioanele Muscel şi Topoloveni. Aceasta se datoreşte explorărilor întreprinse cu trudă, în mod perseverent şi cu o pasiune adesea romantică de folcloristul C. Rădulescu-Codin.

Cercetările folcloristice din R.P.R. au reconsiderat pe mulţi *studioşi* ai folclorului nostru [1]. Socotesc însă că este tot atît de necesar să ne îndreptăm atenţia şi asupra *culegătorilor* de folclor: trebuie să cunoaştem culegerile lor, valoarea ştiinţifică a materialelor publicate, metoda folosită în adunarea literaturii poporane şi particularităţile specifice locale ale folclorului din diferitele regiuni ale ţării. Cercetarea ştiinţifică a activităţii culegătorilor de folclor este cu atît mai necesară, cu cît culegerile lor s-au realizat cam la voia întîmplării, procedînd fiecare cu mijloace şi metode proprii. Este un lucru bine cunoscut că cei mai mulţi dintre culegătorii folclorului romînesc au fost învăţătorii şi preoţii. Aceştia au declarat adesea, că, încă de pe băncile şcolii, ca normalişti şi seminarişti, la îndemnurile profesorilor de limba romînă şi de istorie, « au prins dragoste » — cum zice poporul — şi admiraţie pentru creaţiile artistice ale poporului, le-au ascultat în vacanţe prin satele lor natale, le-au copiat şi s-a creat astfel o adevărată şcoală, aceea a folcloriştilor învăţători şi preoţi. Şcoala lor s-a creat şi s-a dezvoltat sub influenţa curentului ideologic poporanist din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea şi a continuat pînă curînd, după primul război mondial, în această din urmă etapă, ca o afirmare a activităţii lor în afară de catedră şi altar sau chiar ca o afirmare în viaţa politică.

Folcloristul C. Rădulescu-Codin

Meritul principal al folcloriştilor-culegători învăţători este că ei au salvat de la pieire şi din « vălmăşagul uitării » (C. R. Codin) comorile nepreţuite ale poporului şi că, bine — rău, au adus în circulaţie, la îndemîna folcloriştilor-cercetători, materiale folclorice foarte interesante. Din această şcoală reţinem numele celor mai însemnaţi: învăţătorii C. Rădulescu-Codin (Muscel), G. Cătană (Banat), J. Pop-Reteganul (Gherla), P. Danilescu (Dolj), M. Lupescu (Zorleni), S. T. Kirileanu (Broşteni), N. Dumitraşcu (Dolj), Şt. Tuţescu (Craiova) şi preoţii D. Furtună (Dorohoi), T. Bălăşel (Drăgăşani), P. Gh. Savin (Galaţi), Gh. N. Dumitrescu (Bistriţa-Mehedinţi) ş.a. Ei au avut pilda înaintaşilor mai vîrstnici ca: Sim. Fl. Marian, Artur Gorovei, T. Pamfile, Elena Sevastos, Elena

[1] În *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* (Acad. R.P.R., Inst. de ist. lit. şi folclor): I (1952), p. 161—191: I. C. Chiţimia, *B. P. Hasdeu şi problemele de folclor;* II (1953), p. 23—54: Al. Bistriţianu, *Creaţia populară ca preocupare şi izvor de inspiraţie la D. Cantemir şi N. Bălcescu*; II (1953), p. 55—94: I. C. Chiţimia, *G. I. Pitiş şi cercetările sale de folclor;* III (1954), p. 27—38: acad. D. Panaitescu-Perpessicius, *Iordache Golescu, lexicolog, folclorist şi scriitor;* IV (1955), p. 27—47: acad. D. Panaitescu-Perpessicius, *Lazăr Sălneanu şi folclorul*; IV (1955), p. 95—171: I. C. Chiţimia, *Teodor Burada, folclorist şi etnograf;* V (1956), nr. 1—2, p. 13—40: Al. Bistriţianu, *Primii culegători de basme romîneşti*

https://biblioteca-digitala.ro

Niculiță-Voronca, P. Ispirescu, Ioan Urban Iarnik, I. Zanne, Andrei Bîrseanu, I. Bibicescu, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, ale căror masive culegeri sînt folosite și azi ca surse folclorice importante. Culegerile acestora din urmă au fost apreciate și folosite de folcloriștii-cercetători Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, L. Șăineanu, M. Gaster, care au stimulat totodată și activitatea lor de culegători.

C. Rădulescu-Codin, prin vîrsta lui, prin numărul mare al publicațiilor sale, dintre care prima, *Din Muscel. Cîntece poporane*, a apărut încă din 1896, se situează imediat după grupa marilor folcloriști romîni și înainte de grupa folcloriștilor-învățători mai tineri și mai puțin productivi decît el.

Folcloristul C. Rădulescu-Codin s-a născut în dec. 1875, la Zgripcești [2], sat al comunei Beleți-Negrești, raionul Topoloveni. La Zgripcești, în apropierea dealurilor acoperite cu vii și pomi fructiferi, în apropierea apei din Valea Cîrcinovului și-a petrecut Codin zburdalnica copilărie: « Pe cînd eram copil mic, de la moș Gheorghe al Badei, vecinul nostru din Zgripcești » — scrie Codin — a ascultat multe povești: «Fecioru' împăratului lighionilor [3] », « Copil Roman » [4] ș.a. Părinții lui au fost Stana și Radu Uța, mama originară din Fureși, tatăl chiar din Zgripcești. Copilul a îndrăgit poveștile de la părinți, mai ales de la mama lui, al cărei talent de povestire l-a moștenit din plin feciorul, fapt pe care el îl mărturisește în numeroase rînduri din culegerile sale. [5]

Părinții erau țărani săraci și de aceea nevoiți a trimite pe copil ca să păzească vitele pe dealurile satului [6]. Cu toată sărăcia, mai tîrziu l-au trimes la Priboieni (raionul Topoloveni) să învețe carte. Însă glumele și poveștile țăranilor îi plăceau copilului mai mult decît orice. După terminarea școlii primare, părinții l-au băgat băiat de prăvălie, la un negustor din Pitești, dar, după 3—4 zile, a fugit de acolo pentru că « stăpînul » îi da să mănînce de dulce miercurea și vinerea și-l învăța să păcălească lumea. Întors acasă, părinții l-au pus la sapă; copilul cînd se întorcea seara de la muncă, deși frînt de oboseală, se adresa tatălui în versuri poporane:

Sapa-i grea și coada groasă,
Mă cam zdruncină la oasă.
Sapa-i grea și coada lungă,
Cînd mai văd para în pungă? [7]

Tatăl văzîndu-l glumeț, vesel și cu înclinații spre cîntecele populare, l-a dus la un țigan ca să învețe cîntarea cu vioara, dar copilul asculta de la acel lăutar cîntece și povești, iar la vioară nu se gîndea. A plecat și de aci cu voința și dorința fermă de a întra într-o școală mai mare, pentru că băiatul vroia să învețe și el « mai mult». Astfel, Rădulescu-Codin întră la Școala normală de învățători din București. Ultimii ani școlari, 1891—1896, i-a absolvit la noua Școală normală ce se ridicase măreț, în Cîmpulungul Muscelului. Aci și-a luat și diploma de învățător, în 1896.

(Fraţii Schott, Obert, Kunisch); V (1956), nr. 1—2, p. 41—135: Valeriu Ciobanu, *Tudor Pamfile*: VI (1957), nr. 1—2, p. 71—124: I. C. Chiţimia, *A. Lambrior, folclorist;* p. 125—163: Al. Bistriţianu, *Elena Sevastos (1864—1929).*

În *Limbă şi literatură. Societatea de ştiinţe istorice şi filologice*, Bucureşti, 1955, p. 12—36: Al. Bistriţeanu, *G. Asachi şi folclorul*; p. 64—78: I. C. Chiţimia, *D. Stăncescu, literat şi folclorist.*

În *Literatura noastră clasică*, *I Studii literare*, Bucureşti, ESPLA, 1953, p. 131—165: Geo Şerban, *Un însufleţit admirator al geniului popular*: *Alecu Russo.*

În *Studii şi cercetări ştiinţifice*, seria III, Ştiinţe sociale. Acad. R.P.R. Filiala Cluj. Vol. VI (iulie-dec. 1955), p. 45—68: I. Muşlea, *Ion Pop-Reteganul folclorist.* — Ion Apostol Popescu, *Din activitatea pedagogică a lui Ion Pop-Reteganul*, în *Revista de pedagogie*, 12/1956, p. 24—38 (biografia şi activitatea folcloristului).

Ion Bradu, *Un prieten al lui Eminescu; scriitorul bihorean Miron Pompiliu (1847—1897)*, în *Ţara Crişurilor. Almanah literar*, 1/1956, p. 133—139 (editat de Cenaclul literar « Flacăra » şi Casa creaţiei — Oradea).

La acestea adaogă şi reconsiderările scrise de I. Muşlea, *Samuil Micu-Clain şi folclorul* — J. Byck, *Dr. M. Gaster folclorist* — Tiberiu Alexandru, *Bela Bartok şi folclorul romînesc*, apărute toate trei în *Revista de folclor*, I (nr. 1—2, an. 1956), p. 249—255, 258—260, 262—269; *ibidem*, II (nr. 1—2, an. 1957), p. 167—168: J. Byck. *Barbu Lăzăreanu.*

[2] Indicaţia dată de Şt. Tuţescu, *Folcloriştii noştri*, Balota-Dolj, 1923, p. 57, că s-a născut în Negreşti-Beleţi, nu este precisă.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Ingerul romînului*, p. 7—32 ş.a.

[4] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, p. 83—84, 115, nota 106 ş.a.

[5] C. Rădulescu-Codin, *Ingerul romînului*, p. 293; *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, p. 110, nota 42; p. 113, nota 95; p. 117, notele 110 şi 113 ş.a. Atrag atenţia că în citarea operelor lui Codin folosesc abreviaţiuni; cititorul poate găsi însă datele bibliografice complete, în bibliografia care urmează articolul.

[6] C. Rădulesscu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, p. 117, nota 118.

[7] Aceste versuri mi-au fost dictate de C. Rădulescu-Codin. O altă variantă sună astfel:

Sapa-i grea şi coada groasă
M-a dăschiolat de oase;
Sapa-i grea şi coada lungă,
Nu nojeşti parale-n pungă.

(Vezi Ion G. Nicolaescu, *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, Tip. şi libr. Gh. N. Vlădescu şi fiul, <1926>, p. 3

https://biblioteca-digitala.ro

Neîntrecutul lui dar de povestire, admirația pentru creația literară orală, dorința de a aduna cîntecele auzite vara de la țărani au fost stimulate de eruditul său profesor Gh. Șapcaliu, care preda cursurile de limbă și literatură română și de istorie. Cum vom vedea îndată, faptul a fost confirmat în mai multe rînduri de autor în culegerile sale folclorice.

C. Rădulescu-Codin este numit învățător rural în 1896, an în care a apărut în colecția *Biblioteca internațională*, nr. 6, primul său volum: « Din Muscel. Cîntece poporane ». Chiar în acea vreme. *Gazeta țăranilor*, organul « Asociațiunii pentru cultura țăranilor», fondată încă din 1892 de C. Dobrescu-Argeș [8], își mutase redacția din comuna Mușătești-Argeș la Cîmpulung-Muscel [9]. Aspirațiile și planurile tînărului învățător muscelean Rădulescu-Codin se întîlneau cu acelea ale luptătorilor pentru țărănime, C. Dobrescu-Argeș și Al. Valescu. Foloseau toți energia și condeiul pentru a ridica nivelul cultural al țăranilor, pentru a face țăranilor un trai mai bun, pentru a-i scoate din întunericul neștiinței la lumina unei vieți civilizate, în fine, pentru a-i ridica din umilința la care îi supuneau relațiile de producție ale Romîniei burghezo-moșierești de atunci.

Spre deosebire de alți învățători ai vremii lui, care au înțeles să se avînte în luptele politice, C. Rădulescu-Codin a pus toată pasiunea și energia în munca de colectare a « comorilor poporului » — cum a numit el creațiile poporane literare, muzicale și plastice. Ca învățător se stabilește în Priboieni (comună mare, apropiată de satul său natal), unde, cu mici întreruperi, a stat pînă la sfîrșitul zilelor lui. Cel mai frumos omagiu adus comunei sale, a fost publicația *Monografia comunei Priboeni-Muscel*, tipărită în 1904. Încă din primii ani ai profesiunii, Codin a compus pentru țărănime o piesă *Școala și oștirea*.

Prin 1898 el a început și lupta împotriva alcoolismului la sate, luptă pe care a continuat-o prin articole și conferințe pînă la sfîrșitul vieții lui. Pe linia muncii educative, a reușit, cel puțin în satele regiunii lui, să convingă tinerimea ca să întrebuințeze timpul în îndeletniciri culturale și de folos obștesc (coruri, serbări, lectură în biblioteci populare, munci obștești).

Volumul masiv de cîntece poporane *Din Muscel* a atras atenția specialiștilor, ceea ce a făcut ca noile culegeri folclorice ale lui Codin să fie primite spre publicare în paginile revistelor folclorice și poporaniste ale vremii: *Vremea nouă*, *Căminul nostru*, *Albina*, *Ion Creangă*, *Șezătoarea*, *Semănătorul*, *Ramuri*, *Neamul românesc literar* ș.a. Afirmîndu-se tot mai mult pe linie profesională, apoi ca folclorist și popularizator al culturii de masă, Codin devine adeptul politicii liberale a lui Spiru Haret, în mai multe rînduri ministru al școlilor. Începînd cu anul 1908, cînd este avansat de la gradul de învățător la acela de institutor, Codin devine tot mai mult colaboratorul devotat al acțiunilor de culturalizare ale lui Spiru Haret. Alături de Coșbuc, Vlahuță, Șt. O. Iosif ș.a., Codin este trimis de Haret în vara anului 1909 într-o călătorie, cu scopul de a aduna texte poporane[10]. Roadele acestei călătorii s-au văzut imediat. Academia Română tocmai înființase (1908 co)lecția « Din viața poporului român », prima colecție științifică la noi pentru publicarea textelor folclorice. În această colecție, Academia Română îi publică în 1909 și 1910, două volume: *Sărbătorile poporului* și *Legende, tradiții și amintiri istorice*, iar în 1913, în aceeași colecție, Codin publică al treilea volum masiv de povești și legende din popor, *Îngerul rominului*.

La 15 aprilie 1911, C. Rădulescu-Codin scoate publicația periodică lunară *Prietenul nostru. Revistă pentru popor* [11].

În 1914, Rădulescu-Codin este numit revizor școlar al jud. Muscel, post în care a funcționat, cu mici întreruperi, pînă la moarte. În această perioadă Rădulescu-Codin continuă cu aceeași hărnicie și pricepere munca sa didactică, pe cea folclorică și intensifică pe cea cultural-educativă, subliniind-o cu tendințe patriotice — uneori, cum de pildă în 1917—1918, anii ocupațiunii germane — chiar cu accente naționalist-șovine. Din această vreme datează lucrarea *Școalele din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916—17 și 1917—18*. Deși tipărită în 1918, sub ocupație, autorul are curajul să dezvăluie în paginile lucrării jafurile armatei germane de ocupație, protestînd în cuvinte tari împotriva samavolniciilor săvîrșite. [12] În inspecțiile școlare făcute prin cele mai îndepărtate comune, sate și cătune ale Muscelului, Codin se oprea și asupra prețioaselor zăcăminte

[8] Învățător, luptător și deputat al țăranilor; a pus în mai multe rînduri partidele « istorice » în situații grele. În răzbunarea lui, partidul conservator a înscenat un proces pentru compromiterea lui Dobrescu-Argeș.

[9] Pentru perioada apr. 1897 — ian. 1898; cf. N. Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești*... București 1913, p. 301—302.

[10] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. VII.

[11] A apărut: 1911—1916, datarea volumelor urmînd anii școlari, adică sept.-aug.; întreruptă în anii războiului, reapare din 1923—1926, volumele și anii urmînd calendarul, adică ian. -dec. Cu nr. din sept. 1915, revista adaogă un nou subtitlu: « Revistă populară a Asociațiunilor preoților și învățătorilor din județul Muscel ».

[12] În *Școalele din județul Muscel*, p. 18, nota 1, arată cum notarul Ion Rădulescu, fratele folcloristului Codin, din porunca autorităților militare germane, a fost ucis în exercițiul funcțiunii, pentru că s-a împotrivit speculei și jafurilor comise de germani.

https://biblioteca-digitala.ro

artistice ale poporului, asculta și transcria texte populare. În primii ani care au urmat războiului mondial, Codin stă în fruntea culegătorilor de folclor ostășesc, care arată în imagini artistice și într-un stil adesea jalnic participarea țăranilor ostași la război: *Cîntece din popor din timpul ocupațiunii germane*[13], cîntece ostășești culese din Corbii-Muscelului[14], *Cîntece din război* (1914—1919)[15]. Unele dintre lucrările tipărite înaintea războiului reapar acum în ediții mult îmbunătățite și sporite cu texte noi, cum de ex.: *Comorile poporului* (1906 și 1930, ediții neschimbate), *Cuvîntări populare* (1906, ediția a II f.a., ed. III, 1927), *Legende, tradiții și amintiri istorice* (1910, iar la «Cartea Românească» f. a. un volum cu materiale noi: *Din trecutul nostru.— Legende, tradiții și amintiri istorice)*.

Eforturile lui Rădulescu-Codin, din această perioadă, de a-și îndeplini sarcinile ca revizor școlar, de a-și satisface în același timp și pasionata dorință de a publica și de a cerceta noi materiale folclorice, erau extraordinare. «Se odihnea puțin și muncea fără preget» ne spune un intim colaborator al său[16].

Timp de un an, din apr. 1920 — mai 1921, Codin a condus *Gazeta țăranilor din Muscel*, publicație politică îndreptată împotriva țărăniștilor din Muscel. Redacția gazetei era chiar în Priboieni. Camuflat, gazeta susținea interesele liberalilor. În 1922, l-am cunoscut și eu pe C. Rădulescu-Codin: se îmbrăca în portul țărănesc, pe care l-a descris și admirat în cîteva articole; scund, cu mustăți mici lăsate în jos, cu părul tuns scurt, care mergea spre cărunțire, deși n-avea atunci decît 46 ani. Locuia într-o cameră mică în localul revizoratului școlar, ducînd un trai plin de abnegație. Preocupările lui folclorice, în acest timp, erau oarecum neglijate în favoarea cercetărilor istorice referitoare la trecutul și documentele Cîmpulungului, în general ale Muscelului. În strîngera materialelor, se baza foarte mult pe memorie. Notele ce scria fără sistem, se sprijineau pe tradiții istorice locale și mai puțin pe documente autentice. Povestea cu farmec și humor, compunea ușor, redacta retoric și cald. În această vreme a terminat Codin redactarea unor lucrări mai vechi de istorie locală combinată cu folclor, ca: *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi* (1922)[17] și monografia *Dragoslavele. Trecutul comunei (istoric, legende, acte vechi)*, 1925[18]. Întîlnirile noastre erau tot mai dese; se transformaseră în adevărate ședințe de colaborare, în care lucram la fixarea unui plan științific pentru monografia Cîmpulungului[19]. În vremea aceea, el însuși avea sub tipar lucrarea *Cîmpulungul Muscelului* (1925—1926). Moartea venindu-i pe neașteptate și spre regretul tuturor care-l iubeam și-l apreciam, a trebuit să stilizez însumi ultimele pagini ale manuscrisului și la propunerea editorului, să termin corecturile tipografice ale lucrării[20]. În desele noastre întîlniri, harnicul folclorist îmi povestea multe despre viața și activitatea sa, amănunte care au intrat în această meritată evocare a regretatului dispărut, plecat din mijlocul nostru în plinătatea forțelor sale fizice și intelectuale.

Moartea l-a răpus pe neașteptate, în Cîmpulung, la 29 martie 1926. Plecarea lui Codin din mijlocul nostru, în puterea vîrstei și a activității sale folcloristice, a lăsat multe regrete în inimile celor care-l iubeam pentru bunătatea lui nemărginită[21], a spulberat multe nădejdi celor care-l apreciam și așteptam redactarea definitivă a multor lucrări pe care știam că le-a lăsat în manuscrise.

Activitatea folcloristică

Munca de căpetenie a folcloristului C. Rădulescu-Codin s-a desfășurat în cele două domenii care se completează reciproc: al etnografiei, al culegerii textelor poporane. Lucrările etnografice sînt însă cu mult mai limitate decît culegerile folclorice care vădesc toată competența sa, în care și-a pus energia și pasiunea sa.

---

[13] În *Lamura*, I (1920), p. 385—387

[14] *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 64 și *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului*, p. 19—39.

[15] Volumul al II-lea, ediția a II-a, Cîmpulung, 1925. Nu știu să fi apărut volumul I, ed. I. Asemenea confuzii tehnico-grafice se întîlnesc des în publicațiile lui Codin.

[16] Preotul I. Răuțescu în necrologul din *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 8.

[17] Lucrarea a apărut în același an în două prezentări grafice deosebite: *cu* monografia comunei Corbi, care ea singură ocupă 172 pagini — și *fără* această monografie, numai o trecere în revistă a plășilor și comunelor Muscelului, sub raportul istoric și uneori folcloric.

[18] În colaborare cu preotul I. Răuțescu din Dragoslavele, cunoscut cercetător în domeniul istoriei locale (Muscelul).

[19] C. Rădulescu-Codin, *Cîmpulungul Muscelului*, Cîmpulung, 1925, p. 8 autorul amintește de acest plan într-un stil retoric și exagerat elogios la adresa mea.

[20] I. Răuțescu-Dragoslavele, preot, *C. Rădulescu-Codin* (necrolog), în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 7 scrie că vineri, 26 martie 1926 (adică 3 zile înainte de moarte), Codin terminase corectura coalei a 12-a, adică pînă la p. 192 inclusiv, iar monografia se termină cu p. 288. Vezi și nota editorului, în *Cîmpulungul Muscelului*, p. 283—284.

[21] Ajuta pe cei nevoiași cu bani și cu sfaturi didactico-metodice pe învățători. T. German în necrologul din *Comoara satelor*, IV (1926), p. 65—67 amintește de bunătatea lui Rădulescu-Codin; vezi și I. Răuțescu, *loc. cit.*, p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

1. *Muscelul nostru* (1922) și *Cimpulungul Muscelului* (1925—1926) sînt, cum voi arăta (v. p. 16—18), lucrări cu caracter mai mult istoric decît etnografic. Numai prima dintre ele cuprinde vaste lămuriri și informații asupra modului cum s-ar putea lucra monografiile a 63 comune ale fostului județ Muscel. Monografia *Dragoslavele* (1923) în partea ei etnografică este opera colaboratorului său, preotul Ion Răuțescu[22]. Preocupările etnografice ale lui Codin datează din primii ani după stabilirea lui ca învățător la Priboieni (1897), și rezultatul lor este *Monografia comunei Priboeni*. Ca orientare, i-au folosit unele indicații oficiale tipărite pentru «monografia comunelor rurale», precum și un temeinic articol al etnografului bulgar, dr. I.D. Șișmanoff[23]. În prefața lucrării sale, Codin discută critic indicațiile oficiale cu privire la alcătuirea monografiilor rurale. Ocîrmuirea cerea să se stăruiască asupra aspectelor administrativ-politice: bunuri publice, colegiul I la sate, canalizarea căderilor de apă, cauza decăderii meșteșugurilor și a transporturilor cu căruța etc. Codin susține (vezi pag. IV) că mai nimerit este ca o monografie rurală să cuprindă materiale folclorice: «*literatură și obiceiuri poporane*, care sînt de mare folos *pentru a cunoaște limba poporului* în diferitele ei dialecte, trecutul neamului, *iscusința și aspirațiunile poporului*, felul lui de a gîndi». Tot ce a produs mai sublim «marele artist național, poporul»[24] să se dea tinerilor spre citire și cîntare. Sub pretext că se conformează «indicațiilor» oficiale, autorul tratează despre «Administrația și Justiția» comunei, dar condamnă abuzurile și exploatarea regimului burghezo-moșieresc. Colegiul I este în defavoarea țăranilor săraci, pentru că «bogătașii sînt crezuți». Primarii satelor erau aleși dintre bogătașii «cari au mai mulți datornici și dau mai mult de băut». Exploatarea era cruntă: în 15—20 ani — scrie Codin — un primar bogătaș a ținut «*pe săteni în ascultare, ca pe vite*, încît țăranii de pe valea Cîrcinovului (raionul Topoloveni) tremurau la gîndul că primarul s-ar supăra pe ei. Cotropise locul școlii, ulița bisericii, pămîntul de piață și bîlci (*ibidem*, p. 34). În cap. VIII, în care tratează despre «Starea morală, culturală și socială» a sătenilor din Priboieni, autorul referă despre o crudă realitate, care se generalizase în satele noastre: țăranii puteau face orice fel de abateri de la linia dreaptă și corectă a vieții, pentru că... slujbele religioase (sărindare, ridicări de cruci) îi ușurau sau chiar le iertau păcatele», ceea ce se reflectă în următoarele versuri poporane reproduse de Codin (vezi p. 37):

Nu e, finică, păcat!
Are nașu-tău parale
Și dă la popi sărindare
Și mai cîte-o liturghie,
Tot cu finica să fiz.

În capitolul referitor la «Higiena» satului, Codin ne dezvăluie alte adevăruri și mai crude: țăranii măcinați de «*hrană proastă*» (sublinierea lui Codin), de muncă obositoare, de sărăcie, de boli (pelagră), pe care le tratează cu babele, bobarii (cei care dau în bobi), cărturăresele satului. «ori după cei ce dau cu oglindă».

Ce explicație poate avea faptul că folcloristul Codin acordă în *Monografia comunei Priboeni* un spațiu așa de restrîns[25] tocmai materialelor folclorice? Autorul a vrut să dea o lucrare etnografică demonstrativă, în care să demaște toate relele și nenorocirile vieții rurale de atunci; el termină lucrarea sa chiar cu mai multe propuneri menite a îmbunătăți, după părerea sa, situația de plîns a țăranilor,

Doi ani mai tîrziu, Codin își însușește și publică un lung chestionar etnografic și folcloric întocmit de Ministerul Instrucțiunii în 1904[26]. În *Chemarea noastră* (1916), Codin se fixează la un plan etnografic mult mai simplu: 1. istoric, 2. descrierea fizică, 3. întinderea teritorială, 4. populația, 5. mișcarea populației, 6. situația economică, 7. administrația și justiția, 8. starea morală, culturală și socială.

Rădulescu-Codin a reflectat îndelung asupra acestor chestionare și planuri etnografice și a ajuns la o aplicare, am putea spune, desăvîrșită a lor, în monografiile *Comuna Corbi și locuitorii*

---

[22] Vezi mai jos (Bibliografia, nr. 26).

[23] I. D. Șișmanoff, *Însemnătatea și teoria etnografiei bulgare*, în *Convorbiri literare*, 31 (1897), p. 439—454, 540—556, 744—752, citat de Codin și mai tîrziu, în *Îngerul Romînului*, p. X, nota 3.

[24] Sublinierea noastră (D.S.)

[25] La p. 25—27 sînt reproduse 1 doină, 4 hore satirice (strigături), 8 zicători, iar pentru alte creații literare orale trimite la colecțiile sale *Din Muscel* (1896) și *O seamă de cuvinte* (1901).

[26] *Comorile poporului*, 1936, p. 134—147. Chestionarul are 636 întrebări axate pe următoarele capitole mari: I. *Lumea fizică*, 1. Pămîntul 2. Lumea subpămînteană 3. Flora 4. Zoologia 5. Meteorologia II. *Lumea supranaturală*. III. *Omul și viața omenească* 1. Corpul omenesc 2. Viața 3. Tradiții și obiceiuri. IV. *Meșteșugurile* 1. Meșteșuguri disprețuite sau suspecte 2. Pămîntul și plugarii 3. Ocnașii 4. Viața militară 5. Medicina superstițioasă 6. Legende, credințe și superstițiile despre mare 7. Obiceiuri și credințe de-ale pescarilor.

https://biblioteca-digitala.ro

săi (1922) şi *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muscelului* publicată postum în 1929 [27]. Comuna Corbi, situată sub poalele munţilor, pe Rîul Doamnei, are particularităţi deosebit de interesante istorico-etnografice. Comuna exista cu mult înainte de anul 1456, şi, după unii cercetători, aici s-ar fi născut însuşi Ioan Corvin, amintit în cîntecele noastre poporane şi în cele bulgăreşti[28]. În această veche comună, numită la început Corbii de Piatră[29], s-a înstalat în prima jumătate a secolului al XVIII-lea o puternică colonie de ciobani din «Jivna» (Jina), comună situată nu departe de Sibiu, fiind goniţi de acolo de persecuţiuni religioase catolice. Materialele publicate de Codin în cele două lucrări oglindesc realităţi istorico-sociale şi ale băştinaşilor (legendele referitoare la tătari, Negru Vodă, monahia Magdalina, originea şi numele Corvinilor), cît şi ale ardelenilor veniţi din Jina (în primul rînd, limba producţiunilor poporane[30], portul, modul cum se desfăşoară aici viaţa păstorească, cîntecele de cătănie îndreptate împotriva împăratului habsburgic, particularităţi locale ardeleneşti în strigături, etc.).

O preocupare etnografică scumpă lui Codin este portul ţărănesc. El cere «să nu se mai ia de oamenii pretinşi culţi, în bătaie de joc, portul naţional.» El pretinde în mod excesiv o generalizare în ce priveşte bogata şi frumoasa îmbrăcăminte ţărănească pentru toţi locuitorii satelor, «căci numai aşa ţăranii nu se vor mai îndrăgi de putregaiurile străinismului şi vor ţine în ruptul capului la ce au moştenit din bătrîni»[31].

Convins că din studiul materialelor etnografice, «putem cunoaşte originalitatea unui popor, în care totul e colectiv şi individualităţile mici dispar», Codin reproduce următorul pasaj din proza lui M. Eminescu: «Nu pierd niciodată ocazia de a lua parte la petrecerile poporane. Ca un prieten pasionat al poporului, cînd acesta se adună în mase, simt că sînt o parte a totalităţii...; din feţele cele vesele sau de o tristeţă ascunsă, din mersul vioi sau obosit, din legănarea şi din gesturile diferite (ale ţăranilor, la serbările populare D.S.) citesc biografiile unor oameni fără nume, *dar nimeni nu va putea înţelege pe cei renumiţi fără a fi simţit vreodată pe ceşti necunoscuţi*»[32].

Pentru că Rădulescu-Codin nu face o notă ştiinţifică acestui fragment, trebuie să precizez: el reproduce fragmentul din volumul M. Eminescu, *Opere complete. I. Literatură populară*, Bucureşti, «Minerva» 1902, p. VII, din introducerea lui Ilarie Chendi, editorul volumului. Chendi, aici, traduce foarte liber nişte rînduri germane scrise printre versurile germane ale lui Fr. Grillparzer, din ms. lui Eminescu, nr. 2285, p. 173r. D. Murăraşu se îndoieşte de paternitatea lui Eminescu asupra acestor rînduri şi cu drept cuvînt conchide: «Chiar dacă ar fi numai transcrierea exactă ori comentarea unui text străin, putem întrevedea care erau sentimentele poetului»[33]. Iată acum şi traducerea exactă a textului german scris de M. Eminescu: «Nu uşor las să-mi scape de a participa la o serbare populară. Ca un pasionat prieten al oamenilor (de preferinţă al poporului), mai ales cînd ei, adunaţi în mase, uită pentru oarecare timp scopurile particulare şi se simt ca părţi ale unui întreg, în care în cele din urmă stă ceva dumnezeesc; în faţa unui atare întreg este pentru mine, orice serbare populară, la dreptul vorbind, o sărbătoare sufletească, un pelerinaj, un act de pietate. Ca dintr-un imens Plutarch desfăcut, citesc eu, din feţele vesele însă tainic amărîte, din mersul vioi şi apăsat, din comportarea reciprocă a membrilor familiilor, din manifestările pe jumătate involuntare, biografia oamenilor necunoscuţi; şi, în adevăr, nu poţi înţelege pe cei însemnaţi dacă n-ai simţit pe cei obscuri»[34]. Rîndurile scrise de Eminescu vădesc clar o influenţă asupra lui a cercetărilor lui Steinthal şi Lazarus în domeniul etno-psihologiei popoarelor. Citarea lor de către Codin arată că acesta îşi însuşea teoria că manifestările superstiţioase, artistice şi literare, oglindite în variatele creaţii poporane, definesc caracterul specific al popoarelor.

2. O a doua problemă, ce căutăm a desprinde, de data aceasta din cercetarea culegerilor de folclor ale lui C. Rădulescu-Codin, este cum s-a desfăşurat în timp munca de culegător al creaţiei orale, sub ce impuls şi care este aria culegerilor lui.

Codin a început să manifeste dragoste pentru creaţiile literare orale — cum spune însuşi: «încă de pe cînd eram pe băncile şcoalei normale» (*Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, 1910, p.

---

[27] Autorul urmărea mai de mult prezentarea monografică a comunei Corbi; vezi C. Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Comuna Corbi*, în *Muscelul, Revistă bilunară*, I (Bucureşti, 1916), p. 85—87.

[28] *Comuna Corbi şi locuitorii săi*, 1922, p. 3—4. *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii Muscelului*, 1929, p. 2.

[29] Academia R.P.R. Documente privind istoria Romîniei. B. Ţara-Românească. Veacurile XIII-XVI. *Indicele numelor de locuri*, Bucureşti, Ed. Acad. R.P.R., 1956, p. 37, sub voce.

[30] Vezi recenzia lui V. Bogrea asupra monografiei Corbi, 1922, în *Dacoromania*, III (1922—1923), Cluj, 1924, p. 871—874, dar mai ales recenzia lui Şt. Paşca asupra monografiei Corbi, 1929, în *Dacoromania*, VI (1929—1930), Bucureşti 1931, p. 466—471.

[31] C. Rădulescu-Codin, *Comorile poporului*, 1906, p. 126.

[32] *Ibidem*, p. 92—93 (sublinierea în cartea lui Codin).

[33] M. Eminescu, *Literatura populară*, ed. comentată de D. Murăraşu, Craiova, f. a., p. 23—24, nota 5.

[34] Traducerea lui D. Murăraşu, *loc. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

XII[35], adică începînd cu anul 1891. La şcoala normală din Cîmpulung-Muscel eruditul « profesor de istorie şi literatură, dl. G. Şapcaliu, cunoscător desăvîrşit şi cercetător al trecutului, îmi dă îndrumări şi îndemnuri să culeg din produsele poporului» *(ibidem)*. G. Şapcaliu (1867—1941) a fost o figură strălucită şi unică în cadrele didactice ale şcolii româneşti [39]. Cei care l-am avut ani de-a rîndul profesor putem socoti acest fapt—cum spune însuşi Codin—ca « un mare noroc» *(ibidem)*.

Noi îl socoteam un erudit, dar colegii lui de facultate îl numesc fără înconjur «genialul Gheorghe Şapcaliu». Ca student al lui Odobescu şi Haşdeu, ajunsese să cunoască la perfecţie limbile greacă (elină), latină şi slavă. Cînd era student la Şcoala normală superioară, a tradus *Antigona* lui Sofocles, pe care a stilizat-o colegul său de atunci M. Dragomirescu [37]. Avînd o inteligenţă sclipitoare şi o memorie uimitoare, Şapcaliu asimilase o vastă cultură literară, filozofică şi istorică. Numele lui îndrumările date de el, materialele folclorice comunicate sînt des şi cu recunoştinţă amintite de Codin în lucrările sale [38]. Munca de culegător a continuat-o Codin cu pricepere (dar îndrumat de prof. Şapcaliu) şi cu pasiune pînă prin 1895, iar rodul acestei munci stă în masivul volum *Din Muscel — Cintece poporane* (1896). Tînărul normalist primea felicitările poetului G. Coşbuc care i-a prefaţat volumul, încheind: « Îţi doresc succes şi mai departe... Şi-ţi strîng mîna cu prietenie» (*op. cit.*, p. XV). Încurajat, se aşterne iar la lucru. Se îngroşau mapele cu materiale folclorice strînse din satele Muscelului, în parte din ale Argeşului şi Dîmboviţii. În vara anului 1909, primind din partea Ministerului Instrucţiunii sarcina de a face o călătorie de studii prin ţară şi « pe la fraţii» din Ardeal, aria de culegere se lărgeşte considerabil. În afară de sistematizarea materialelor culese deja în cele 3 judeţe amintite, Codin face explorări « prin sate din Constanţa, Mehedinţi, Vîlcea şi Argeş, cum şi insula Ada-Kaleh, părţi din Banat, Ţara Oltului şi a Bîrsei din Ardeal» (*Legende, tradiţii...* p. VII). Legendele, tradiţiile şi amintirile istorice publicate de Academia Română în 1910, precum şi povestirile publicate tot de Academie, în 1913, sub titlul *Îngerul rominului*, cuprind numai o mică parte din tot ce culesese Codin pînă la acea dată. Aceasta o ştim din prefaţa scrisă de Codin în 1913, la vasta sa culegere (948 foi în folio) rămasă însă numai în manuscris (azi ms. 140, I din Biblioteca Institutului de folclor din Bucureşti; vezi, mai jos, *Bibliografia*). In prefaţa acestei culegeri pe care intenţiona să o prezinte Academiei Române spre tipărire [39], Codin scrie: « Culegerea s-a făcut încetul cu încetul între anii 1896 — 1913, începînd de la apariţia primei mele culegeri: *Din Muscel. Cintece poporane* — acele de aici fiind altele». Terenul explorat de Codin, de data aceasta este şi mai vast; « satele jud. Muscel şi Dîmboviţa iar restul (materialele culegerii — D.S.) din judeţele Mehedinţi, Dolj, Romanaţi, Ilfov, Ialomiţa, Argeş, Constanţa, Tutova, Roman — cum şi din Ardeal şi Bucovina»[40]. Materialele de mitologie şi hagiografiie poporană din *Sărbătorile poporului* (1909), poveştile din *Făt-frumos*(1914), snoavele din *Vine roata la ştirbină* (1914) — precum şi cîntecele bătrîneşti versificate din *Chira Chiralina* (1916), sînt toate culese de Codin în perioada aceasta de bogată activitate anterioară anului 1914.

În timpul concentrărilor din 1914—1915, cît şi în anii care au urmat războiului 1916—1918, Codin a intensificat din nou culegerile pe teren, de data aceasta culegînd şi publicînd: *Cintece din război zise de flăcăi şi fete între 1914—1919*. Pînă în anul morţii (1926), Codin publica încă materiale din vechile şi voluminoasele lui culegeri inedite sau tipărite: *Cojocul lui Sărăcilă* (ed. 1925 şi 1929) volum care cuprinde, după cum însuşi spune, « poveşti alese din culegerile mele», *Nevastă leneşă* (1926), culegere de poveşti, legende, pilde, snoave din popor, *Cal de smeu*, *Leu-paraleu* (1926) cu poveşti şi legende. Chiar şi ultima colecţie, *Cintece bătrîneşti istorice*, pregătită de Codin pentru

---

[35] Vezi şi în *Îngerul rominului*, 1913, p. VII: « . . . le aveam culese <materiale folclorice diverse — D. S.> unele chiar de pe cînd eram pe băncile şcoalei».

[36] Originar din Buzău, se stabileşte « răpit de farmecul munţilor », la Cîmpulung-Muscel, ca profesor, în 1891. Vezi *Omagiu lui Mihail Dragomirescu*, Bucureşti 1928, p. 609 (scrisoarea deschisă a lui Ion S. Floru).

[37] Titu Maiorescu, *Insemnări zilnice*, vol. III, Bucureşti (1931), p. XVIII—XIX din introducerea editorului I. Rădulescu-Pogoneanu.

[38] *Comorile poporului*, 1906, p. 134, scrie că Şapcaliu însuşi se ocupă în 1891 de studiul folclorului. *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, 1910, materiale folclorice transmise de Şapcaliu, la p. 111 (nota 53), p. 112 (nota 76), p. 114 (nota 104), p. 118 (nota 128). *Comuna Corbi şi locuitorii săi*, 1922, p. 23—25, Şapcaliu traduce un document din slavoneşte. Codin îl numeşte: « învăţatul dar prea modestul, adîncul cunoscător al trecutului nostru, d. profesor G. Şapcaliu» (p. 23). *Cimpulungul Muscelului*, 1925—1926, p. 7: « domnul G. Şapcaliu, mult stimatul meu profesor, la lumina şi sub călăuza căruia, încă din 1892, m-am deprins a pune preţ pe unele din comorile poporului şi a culege — încă de pe atunci — cîntece şi tradiţii şi poveşti « sfinte ale credinţei», care se pierdeau în învălmăşagul uitării, profesorul « *adînc şi preţios izvor neleşit încă la suprafaţă*, cu toată bogăţia de ştiinţă», cum îi zic învăţaţii, din care unii, de încă 30 ani, i-au oferit o catedră universitară» (cuvintele subliniate de mine fac aluzie la faptul că acest savant n-a scris nimic, n-a publicat nimic din vastele lui cunoştinţe); vezi şi p. 46, nota 5 din *Cimpulungul Muscelului*.

[39] O dovedeşte prefaţa intitulată: « Unele note şi lămuriri pentru dd. membri ai onor. Comisiunii literare a Academiei.

[40] Ms. 140 I, Institutul de folclor, Bucureşti, p. 1 (prefaţa).

https://biblioteca-digitala.ro

tipărire[41], cuprinde cîteva balade deja publicate (*Ilinca Şandrului* şi *Miu Sglombiu* în *Chira Chiralina*, *Copilaş Roman* în *Din Muscel* ş.a.).

3. Codin rămîne un bun şi harnic folclorist al nostru, specializat mai ales în cunoaşterea folclorului muscelean şi al celui învecinat cu fostul judeţ Muscel (azi, raioanele Muscel, Topoloveni, Curtea-de-Argeş). Se cuvine să vedem care este conţinutul culegerilor lui şi ce aduc aceste culegeri ca specific local.

Opera capitală folclorică pare a fi fost pentru Codin culegerea de versuri poporane pregătită pentru tipărire în 1913 (mss. 140, I şi II, azi în Biblioteca Institutului de folclor). Destinînd acest volum excluziv folclorului versificat, autorul strînge în el sute de creaţii literare adunate din judeţele Romîniei, din Ardeal şi Bucovina, cît şi altele deja publicate de el[42] sau de alţii[43]. Culegerile altora i-au folosit şi pentru notarea variantelor. În paginile nenumerotate ale manuscrisului şi premergătoare textelor, Codin alcătuieşte şi tabla de materie a volumului, care este importantă şi pentru că autorul se fixează asupra unei clasificări raţionale a folclorului nostru. Clasificarea aceasta se deosebeşte de cea din 1896 (*Din Muscel*, p. V—X). Iată în schemă bogatul cuprins al volumului manuscris:

Partea I. Cîntece.

Cap. I. Cîntece bătrîneşti.
- A. Istorice (15 texte + variantele).
- B. Superstiţioase şi solare (12 texte + variantele).
- C. Haiduceşti (29 texte + variantele).
- D. Domestice (16 texte + variantele).

Cap. II. Doine şi alte cîntece.
- A. De dragoste (279 texte).
- B. Voiniceşti (87 texte).
- C Străinătate, jale, mustrare şi blestem (156 texte).
- D. Cătănie (71 texte).
- E. Satirice (27 texte).
- F. Cîntece la nunţi (13 texte).

Cap. III. Colinde, urete, plugușor (11 texte).

Partea II. Descîntece (72 texte).
Partea III. a) Indice de nume proprii şi glosar.
b) Zicători şi expresii (p. 927—930).
Partea IV. Arii muzicale ale unor cîntece din text (50 arii, p. 932—948).[44]

Volumul urma să fie completat pînă la 1 ianuarie 1914 cu partea a cincea: « Vrăjile, farmecile şi desfacerile », care, continuă Codin, « nu s-au cules în acest volum, fiind strînse pentru o altă colecţiune anume » (Ms. 140 I, p. 1, punctul 6).

Dacă la acest vast material colectat cu grijă, adăugăm şi cele 159 texte publicate în *Din Muscel* (1896), *Cîntece voiniceşti* (1910) publicate în colaborare cu Şt. Tuţescu şi Sim. T. Kirileanu, baladele deosebit de importante din *Chira Chiralina* (1916), *Cîntece din război* (1925), cîntecele şi colindele

[41] Dar din cauza morţii neaşteptate rămasă netipărită; se află în ms. nr. 140, II, în Biblioteca Institutului de folclor din Bucureşti: vezi *Bibliografia*.

[42] C. Rădulescu-Codin arată revistele în care unele din aceste cîntece au fost publicate mai întîi: « *Convorbiri literare*, *Sămănătorul*, *Albina*, *Şezătoarea*, *Şcoala poporului*, *Revista poporului*, *Vremea nouă*, *Ion Creangă*, *Foaia interesantă*, *Muscelul*, *Prietenul nostru*, ş. a. » (*Unele note şi lămuriri* . . ., p. 1, punctul 2).

[43] Iată lista ce scrie Codin, *Unele note şi lămuriri* . . ., p. 1—2, punctul 7: « Colecţiile pe care le-am cunoscut la alcătuirea culegerii mele sînt: *Iarnik şi Birseanu* (Doine şi strigături din Ardeal, 1885), *C. Rădulescu-Codin* (Din Muscel, Cîntece pop., cu o intr. de G. Coşbuc, 1896), *G. D. Teodorescu* (Poezii pop. romîne, 1885), *Sim. Fl. Marian* (Poezii pop. romîne, 1873), *N. Păsculescu* (Literatură populară-romînească, 1910), *V. Alecsandri* (Poezii pop. ale romînilor, 1866), *Miron Pompiliu* (Balade pop. romîne, 1870), *E. D. Sevastos* (Cîntece moldoveneşti, 1888), *E. Hodoş* (Poezii pop. din Banat, 1892 şi Cîntece cătăneşti în « Bibl. noastră »), *A. Vasiliu* (Cîntece, urături şi bocete, 1909), *Gr. G. Tocilescu* (Mater. folcloristice, 1900), *I. G. Bibicescu* (Poezii pop. din Transilvania, 1892), *T. Pamfile* (Cîntece de ţară, 1913), *C. N. Mateescu* (Balade, 1910), *I. Pop-Reteganul* (Trandafiri şi viorele), *At. M. Marinescu* (Balade culese şi corese, 1867, II), *M. Eminescu* (Literatură populară, cu note de Il. Chendi 1902), *Sim. C. Mîndrescu* (Lit. şi ob. poporane, 1892), *M. Canianu* (Poezii populare, 1888), *T. T. Burada* (O călătorie în Dobrogea, 1880), *N. Caranfil* (Cîntece pop. de pe valea Prutului, 1882), *Tit Bud* (Poezii pop. din Maramureş, 1908), *Victor Onişor* (Doine şi strigături din Ardeal), *Pompiliu Pîrvescu* (Hora din Cartal, 1908), *Marin I. Apostolescu* (Balade populare, 1912) ».

[44] Manuscrisul nr. 140 II repetă 16 balade dintre cele copiate deja în ms. 140 I, intitulîndu-le: « Cîntece bătrîneşti istorice ».

https://biblioteca-digitala.ro

rare din cele două monografii despre *Comuna Corbi* (1922 şi 1929) şi rarele poezii poporane intercalate — după un cunoscut obicei al lui Codin — în bogatele lui culegeri de proză poporană precum şi volumele compacte de poveşti, legende, tradiţii, amintiri istorice din popor, snoave, glume, pilde, folclor superstiţios şi magic; dacă, zic, cercetezi cu atenţie toate aceste opere ale lui Rădulescu-Codin, atunci îţi dai seama că activitatea lui merită o mai mare preţuire decît i-a arătat folcloristica burgheză.

Culegerile lui Codin aduc elemente noi, locale, particulare regiunii Piteşti de azi, astfel că afirmaţia lui Coşbuc (« baladele şi colindele stau pe loc. Sînt variante nouă, adevărat, dar fondul lor e cunoscut de mult») [45] nu este justă decît în parte. De altfel Coşbuc în rîndurile care urmează afirmaţiei de mai sus, emite cu totul o altă părere: « nouă cu totul am găsit numai colinda « Pe prundul mării », care ca formă este foarte frumoasă. Şi între balade sînt cîteva variante frumoase şi nouă cu totul. Între hore şi doine *cele mai multe sînt necunoscute într-alte colecţii*». [46]

La baladele istorice şi haiduceşti cunoscute altor colecţii, Codin aduce următoarele variante cu totul noi: *Otîncealâ* (= Potîncu haiducu). *Ghiţă Cătănuţă*, *Barbu*, *Manole* (= Mănăstirea Argeşului), *Cîntecul ginerelui* (= Nunta lui Iancu), *Doicin bolnavul*, *Vartici*, *Marco Paşa*, *Dobrişan*, *Miu Sglombiu*, *Ivan Iorgovan*, *Banu Brîncoveanu* (= Cîntecul banului), *Tanislav*, *Ilinca Şandrului*, *Căpitan Gheorghiţă* (= Gherghelaş), *Ion ăl Mare din Poiană*, *Rădiţa*. *Voinicul Oleag* (= Olea), *Izvoranu*, *Chira Chiralina*, *Tudorel*, *Corbea*, *Burulean*, *Pătru Haiducul*, *Badu* (= Badiu), *Novac*, *Codreanu*, *Marcu Viteazul*, *Jianu*, *Iencea-Sibiencea*.

La baladele numite îndeobşte « superstiţioase» (la care unii—şi însuşi Codin — adaugă impropriu şi pe cele « solare» şi « domestice»). Codin aduce de asemenea noi variante, cum de ex.: *Dunăre Dunăre*, *Scorpia*, *Rominaş Copilul*, *Şarpele*, *Mierliţa şi Sturzu*, *Lie-Ciocîrlie*, *Iana Sînziana*, *Gealat-Costea* (= Dolca), *Toma Damolschi* (=Toma Alimoş), *Stoian Popă Vechi*, *Voinea* (= Mioriţa) [47].

Valoarea culegerilor lui Codin constă însă nu numai în acest aport de noi şi interesante variante, ci în culegerea unor vechi balade locale, care reflectă stări şi realităţi locale din ţinuturile muntene şi oltene învecinate [48], cum este cazul cu următoarele exemple: *Domn' Ştefan Opriş*, *Mică Ciobănaş fratele lui Negru Vodă*, *Mezer Crai*, *Cîntecu lui Mihai*, *Ispilant şi Gheorghe haiducul*, *Cernea*, *La Litva crişmăriţa*, *Radu lu' Anghel*, *Prica Radului*, *Căpitan Radu din Groşi*, *Moţoi-Moţoiaş domn din Făgăraş*, *Stanciu-al Bratului*, *În dreptu Cindeştilor*, *Fulga* (nimic comun cu cel din *Costea)*, *Voinicu'necat în Olt*, *Voinea şi Grecu*, *Gheorghe Ardeleanu*, *Milea*, *Moşneagu*, *Plevina*, *Trinu' de la Balota*, *Două surăţele*, *Marin de la Slatina*.

Localităţi din regiune sînt amintite în aceste vechi cîntece culese de Codin, între 1896—1913, de la bătrîni care atunci aveau, după indicaţiile lui Codin, între 80—102 ani. *Mică ciobanaş*, care se recunoaşte fratele lui Negru Vodă:

Oili şi le aduna *În lunca Argişelului*
La munte le ridica *D-asupra Muscelului* [49].

Apoi:

« *La Cîmpulung se ducea*
La poarta lui Negru Vodă».

Adăpostul ascuns al lui *Stanciu Bratu* este:

Sus pe plaiu muntelui,
Pe sub foaia fagului
Sub cetina bradului
La Ceardacu' Stanciului [50].

[45] Rădulescu-Codin, *Din Muscel*, p. XV.
[46] *Ibidem* (sublinierea noastră — D.S.).
[47] Exemplele semnalate sînt luate din culegerile: *Din Muscel*, *Chira Chiralina*, Ms. 140 I şi II.
[48] Analiza elementelor locale din folclorul adunat de C. Rădulescu-Codin trebuie făcută în lumina realităţilor economice, sociale şi istorice din fostele judeţe Muscel, Argeş şi Dîmboviţa; această analiză va forma subiectul unui al doilea articol în curs de elaborare.
[49] Ms. 140 I, p. 61. Livezile şi poienele cu iarbă grasă de-a lungul Argişelului se întind pînă în munte, sub *Păpuşa*, de unde izvorăşte rîul.
[50] *Din Muscel*, p. 288. La capul Văii lui Ivan, sub Piatra Craiului, este Ceardacul Stanciului, despre care şi azi ciobanii povestesc legende similare.

https://biblioteca-digitala.ro

Haiducul Muscelului, *Radu lu'Anghel* [51] şi fiica lui *Prica* au cîntece în care poporul exprimă admiraţie pentru voinicia lor, precum şi regretul pentru uciderea haiducului de către poteră.

Lupta lui Mihai cu tătarii *(Cîntecu'lu'Mihai)* se dă pe apa Dîmboviţii la Cetăţenii din Vale, la Piatra, Valea lui Comor, localităţi din Muscel [52]. Haiducii din balada *În dreapta Cîndeştilor*, sînt din Hîrtieşti, Vultureşti şi Boţeşti, comune în Muscel [53].

Numeroasele legende şi tradiţii istorice legate strîns de trecutul Muscelului, existente pînă azi în amintirea ţăranilor din Muscel, constituie un alt aport însemnat al culegerilor folclorice ale lui C. Rădulescu-Codin. Această proză poporană istorică începe în operele lui Codin [*Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, 1910; *Din trecutul nostru* (f. a.); monografiile referitoare la comuna *Corbi*, 1922, 1929; *Muscelul nostru*, 1922] cu amintiri despre daci şi romani (Dochia, Traian), cu Negru Vodă şi luptele lui cu tătarii, trece la legende referitoare la Jidovi (= Uriaşi) [54], apoi la legendele Rîului Doamnei, la altele despre Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş, Zavera cea mare (luptele date în sec. al XVIII-lea între turci, nemţi, ruşi pe pămîntul ţării noastre), zavera cea mică (1821), intervenţia ruşilor în 1848 şi termină cu amintiri din popor despre Cuza Vodă.

Cu tematici rare sînt şi colindele vechi cu subiecte războinice, ca temele despre cele trei oştiri [55], lupta din Vadul Brăilei [56], dialogul lui Şerban Vodă cu <cutare> Făt-Frumos [57] şi ciclul « cu cioclatul ferecatul » [58].

Cu teme noi sînt şi numeroasele cîntece de ostăşie, fie cînd ele arată originea ardelenească a Corbenilor [59], fie cînd oglindesc participarea regimentului nr. 70 (Muscel) la luptele date în toamna lui 1916 prin munţii din nordul judeţului [60].

În ce priveşte conţinutul versurilor poporane satirice şi de dragoste, el este — după cum constatase în 1896 şi Coşbuc — cu totul necunoscut altor colecţii. Meritul lui Rădulescu-Codin pentru folclorul Muscelului şi pentru folclorul romînesc, în general, este de a fi salvat de la pieire şi uitare un material imens de creaţii literare orale, dintre cele mai autentice, dintre cele mai bune.

4. Voi arăta acum metoda de lucru a lui C. Rădulescu-Codin, concepţia lui despre folclor şi prin acestea vom vedea caracterul ştiinţific al culgerilor lui.

Folcloristul Codin a moştenit de la tatăl lui, ţăranul sărac Radu Uţa din Zgripceşti-Beleţi, şi de la mama lui, ţăranca Stana lui Radu Uţa de fel din Fureşti-Dobreşti, nu numai dragostea nemărginită pentru creaţiile literare poporane, dar şi darul povestirii în stilul oral al poporului. Între creatorii şi păstrătorii populari de literatură care au comunicat lui Codin numeroase legende, povestiri şi cîntece sînt şi părinţii lui, pe care-i citează în numeroase rînduri [61]. Mama lui, Stana

---

[51] *Din Muscel*, p. 210—245 (balade despre faptele, prinderea şi moartea haiducului, care a trăit intre 1830—1865); p. 294—295 « Prica Radului», pe care ţăranii din Muscel o admiră pentru chipul ei voinicesc, pentru modul de a călări « haiduceşte», dar pe un armăsar cu friu de aur şi căpăstru de argint.

[52] Ms. 140 II, p. 43—46. Mihai din cîntec este o contaminare cu Negru Vodă, pentru că despre acesta sînt şi azi legende prin Stoeneşti,Cetăţeni etc., că a scăpat ţara de tătari ridicînd stăvilarul care oprea apa Dîmboviţei, între două stînci.

[53] Ms. 140 I, p. 331.

[54] *Legende, tradiţii*, p. 26—33. Cf. şi Lazăr Şăineanu, *Studii folclorice, Cercetări în domeniul literaturii populare*, Bucureşti 1896, p. 191—215.

[55] Rădulescu-Codin, *Din Muscel*, Bucureşti 1896, p. 126—128. Pr. Ion Răuţescu, *Colinde culese din comuna Dragoslavele*, jud. Muscel (Biblioteca « Dumineca Poporului »), p. 36—38. T. Pamfile, *Crăciunul* Buc. 1914. p. 100—101. T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iaşi 1880, p. 82—84. Al. Viciu. *Colinde din Ardeal*, Buc. 1914, p. 110. N. Păsculescu, *Literatura populară*, Buc. 1910, p. 49. D. I. Băjan. *Insemnătatea unui colind rucărean sub raportul originei locale*, în *Piatra Craiului, Foaie pentru luminarea poporului*, I (nr. 10, Dragoslavele, 1928), p. 3—6.

[56] *Corbii şi locuitorii săi*, 1922, p. 75, nr. 3. *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muscelului*, 1929, p. 65, nr. 8, « Din vadul Brăilei ». Forma « frîngii » (pentru « frîncii ») este etimologie populară după « frînge » (*Dacoromania*, VI, p. 468). Alte variante: G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, Bucureşti, 1885, p. 54—55 (două texte). Gr. Tocilescu, *Materiale folcloristice*, vol. I Bucureşti, 1900—1901, p. 523 (cules din Dîmboviţa) şi p. 1464 (cules din Tulcea). N. Păsculescu, *Literatură populară*, Bucureşti, 1910, p. 47—48. T. T. Burada. *O călătorie în Dobrogea*, Iaşi, 1880, p. 79—81. Th. Pamfile, *Crăciunul*, Bucureşti, 1914, p. 8 şi 86 (două texte). G. Neagu, *Colinde din Ialomiţa*, Roşiorii de Vede, 1946, p. 35—36. I. Răuţescu, *Colinde culese din comuna Dragoslavele*, Bucureşti. p. 9—11 (Biblioteca « Dumineca poporului »). *Arhiva Dobrogei*, II (1919), p. 34—35.

[57] C. Rădulescu-Codin şi preot I. Răuţescu, *Dragoslavele*, Cîmpulung, 1929, p. 237—238 (ed. II, Cîmpulung 1937, p. 266).

[58] *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 75 (nr. 4) şi p. 78 (nr. 15). *Literatură, tradiţii din Corbi*, p. 66—67, nr. 11. Alte colinde, vezi Ms. 140 I, p. 664—678.

[59] *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 61—69. *Literatură, tradiţii din Corbi*, p. 9—79.

[60] *Cintece din războiu . . .*, (Cimpulung 1925) — Alte cîntece de cătănie în opera lui Codin: *Cintece voinicesti şi ostăşeşti*, 1910; ms. nr. 140 I, p. 613—641.

[61] Radu Uţa citat ca informator în *Legende, tradiţii*, p. 117 (nota 113). Stana lui Radu Uţa citată ca informatoare de folclor în *Din Muscel*, p. 3, 10, 14, 24, 33, 34, 39, 48, 57, 58, 67, 75, 90, 97, 104, etc. *Legende şi tradiţii*, p. 110, nota 42, p. 113, nota 95, p. 117, nota 110, p. 118, nota 126. *Ingerul romînului*, p. 293 etc.

https://biblioteca-digitala.ro

lui Radu Uţa, femeie de o inteligenţă vioaie, încredinţase memoriei mii de versuri, zeci de povestiri, pe care le reproducea cu mult farmec narativ şi le dicta fiului ei. Talentul îl moşteniseră şi fetele ei, surorile lui Codin, Marioara şi Elena [62]. La acest prim fond s-a adăugat îndrumarea metodică a profesorului G. Şapcaliu, începută pe cînd Codin era elev normalist şi n-a încetat, pentru lucrările lui cu caracter istoric, pînă prin 1925. Rădulescu-Codin a citit multe studii folcloristice romîne [63] şi se pare străine, a adunat în note opiniile celor mai autorizaţi scriitori romîni şi străini cu privire la folclor şi a folosit în mod creator şi just aceste aprecieri ori de cîte ori a avut nevoie [64]. Aşa de pildă, pe atunci era greu să cunoşti — pentru că nu erau traduse ca azi— că Gogol, marele scriitor rus, declara că « bucuria şi viaţa mea sînt cîntecele populare » [65]; era greu să ştii atunci că Puşkin găsea în poveştile poporane ruseşti « mai multă poezie decît în toată literatura franceză » [66].

Un colaborator al lui Rădulescu-Codin declara următoarele cu privire la metoda de lucru a lui Codin: « Eu n-am avut parte, ca prietenul Rădulescu-Codin, să pui mîna p-un moş Coţandră sau p-un Toma Chelu, cari povestesc de parcă le curge miere din gură, pentru a culege poveşti aidoma şi a face o lucrare de adevărat folclor» [67]. Într-adevăr, Codin, fiind cunoscut în regiune, trăind în mijlocul ţăranilor o viaţă simplă şi modestă ca a lor, şi-a apropiat pe cei mai bogaţi deţinători de folclor, pe cei mai talentaţi povestitori populari, pe cei mai buni creatori de literatură poporană. El notează după fiecare creaţie numele informatorului, iar de multe ori [68] adaugă vîrsta, localitatea, profesia şi uneori chiar numeroase date despre trăsăturile particulare ale informatorului. Mai întîi, Codin n-a lucrat decît în cazuri extreme cu informatori şi lăutari ţigani, ci numai cu informatori bătrîni şi cîntăreţi romîni. Părerea lui în această privinţă este categorică: «Ar trebui făcută şcoală în aşa fel ca în fiecare sat să fie 2—3 săteni romîni care să facă la mese şi la petreceri, rolul pe care îl fac azi ţiganii — aşa cum e în nordul Transilvaniei. Lăutarii *romîni* ar fi mai buni păstrători ai acestor comori sfinte » [69].

Iată numai cîteva portrete ale acestor cîntăreţi populari folosiţi copios şi citaţi în culegerile lui Codin: *moş Marin Coţandră* din « Priboienii mei», unchiaş plin de pitoresc, « al cărui chip, să-l pot avea, l-aş da într-una din colecţiile viitoare. Cu cîtă căldură mi-a povestit moşul acesta despre timpurile de vitejie din trecut ori de vremurile pe cari le-a apucat; cele cu zavera a mică, ocupaţia rusească, Ştirbei..., Cuza » [70]. Marin Coţandră, folosit mai ales pentru legende şi amintiri istorice, pentru poveşti, avea prin 1909 vîrsta de 93 ani [71].

Un alt bătrîn, prin 1909 de 72 ani, deţinător al multor tradiţii poporane istorice şi poveşti, este Dumitru Ioan din Fureşti-Dobreşti. Acesta « a trăit ca băiat de prăvălie în Bucureşti între anii 1853—1856, pe cînd furnicau pe aici turci, nemţi, moscali»; împreună cu alţi 4 — 5 bătrîni, i-a povestit amintiri despre 1821 şi 1848; mai tîrziu, Dumitru Ioan s-a preoţit [72].

---

[62] Marioara citată ca informatoare de versuri poporane în *Din Muscel*, p. 6, 26, 42, 50, 68, 84, 91, 149, etc. Elena îi comunică versuri poporane, *ibidem*, p. 27, 37, 74, 100, 150 etc.

[63] *Îngerul romînului*, p. IX, XI foloseşte studiile prof. M. Strajan, *Poezia primitivă*, din *Convorbiri literare*, 30, 2, (1896), p. 5—17, 164—176. Acest harnic şi pe nedrept uitat cercetător al folclorului a mai scris şi alte studii folosite de Codin: *Basmele* în *Conv. lit.*, 30, 2 (1896), p. 239—251, 427—441; *P. Dulfu, Isprăvile lui Păcală. Un exemplu de prelucrare a poeziei poporane*, în *Conv. lit.* 29 (1895), p. 741—752; *Doina, analiză literară*, *Conv. lit.*, 26 (1892), p. 422—428.

[64] Despre doica lui Puşkin, minunată povestitoare de basme *(Îngerul romînului*, p. XXVII, nota 2 şi *Comorile poporului*, p. 77—78; opiniile lui Herder despre literatura poporană *(Comorile poporului*, p. 79 şi *Îngerul romînului*, p. XXVIII, nota 1); « entuziazmul pentru literatura poporană a produs pe cel mai mare poet german, Goethe» *(Îngerul romînului*, p. XXVII—XXVIII şi *Comorile poporului*, p. 79, 95), etc. etc.

[65] *Comorile poporului*, p. 93.

[66] *Ibidem*, p. 94 şi *Îngerul romînului*, p. XXVII.

[67] I. G. Nicolaescu, *Biografiile învăţătorilor din Muscel morţi în războiul pentru întregirea neamului*, Cîmpulung, 1929, p. 33.

[68] Mai puţin complete sînt informaţiile despre informatorii de folclor în primul său volum *Din Muscel* (1896).

[69] *Comorile poporului*, 1906, p. 126 (sublinierea lui Codin).

[70] *Legende, tradiţii...*, 1910, p. XII şi p. 110, notele 30, 35; p. 113, nota 89; p. 114, nota 117, nota 108; p. 140, etc. *Îngerul romînului*, passim.

[71] *Legende, tradiţii . . .*, p. 114, nota 97.

[72] *Ibidem*, p. XII—XIII. Aici Codin ne informează că prin 1895, Dumitru Ioan i-a povestit că « de mult, de mult pe vremea luptelor cumplite între muscali şi turci», un turc a venit în Viţicheşti (raion Topoloveni) şi a cerut unui lăutar ţigan să-i cînte balada *Hotinul*. Turcul a ascultat cu tristeţe cîntecul despre înfrîngerea turcilor şi apoi plîngînd a zis lăutarului: « noi fost opt fraţi şi din opt am rămas doar eu, că pe şapte tăiat muscalii la Hotin ». Acest vechi cîntec uitat şi dispărut se mai păstrează doar în puţine manuscrise vechi chirilice (Bibl. Acad. R.P.R., ms. nr. 1417, f. 113—117 şi nr. 3767, f. 23—30). Vezi şi variantele publicate de C. Erbiceanu în *Biserica ortodoxă romînă*, 27 (1903), p. 856—859; M. Gaster în *Revista pt. istorie, archeologie şi filologie*, 2 (1883), p. 33—336 şi de N. Drăganu, în *Dacoromanîa*, V (1927—1928), p. 521—522 (în paralelă cu ediţia Gaster). — Textele comunicate lui Codin de preotul Dumitru Ioan sînt de asemenea numeroase: *Legende, tradiţii . . .*, p. 110, nota 36; p. 114, nota 103 etc. *Îngerul romînului*, passim.

https://biblioteca-digitala.ro

Lăutarul Marin Colţatu care i-a transmis vechea baladă istorică despre *Domn' Ştefan Opriş* [73] era în vîrstă de 102 ani (prin 1913), din comuna Gemenea (raion Tîrgovişte). « Acest bătrîn—scrie Codin — ale cărui vorbe abia de mai se aud cînd le cîntă, a fost lăutarul lui Radu Anghel, haiducul rămas legendar pe aici, haiduc care cu Marin Colţatu îşi făcuse chefurile prin mijlocul codrilor. Marin Colţatu a învăţat pe Nicolae Şchiopu (alt informator al lui Codin — D. S.) multe cîntece: « Cînd am luat eu pe Şchiopu să-l învăţ — reproduce Codin vorbele lui Colţatu — era de 7 ani, iar eu de vreo 40. Pe vremea zaverii eram măricel, puteam să încalic pe cal; tot umblînd pe dealuri în tovărăşia unui cioban, am început să învăţ de la el mai întîi *cîntecele de frunză* (de codru, doinele voiniceşti), că, vezi dumneata, domnişorule, toate or rămînea, numai frunza şi codru şi dragostea cu cîntecele lor s-or stinge» [74].

Ucenicul lui Colţatu, pomenitul Nicolae Şchiopul, este, după socoteala ce am făcut, deţinătorul celor mai multe şi mai interesante cîntece bătrîneşti culese de Codin (dar după mama lui Codin, care-l întrece ca număr de versuri). « Şchiopu» este probabil numai o poreclă, pentru că în cele mai multe locuri este amintit numai cu numele Neculae G. Zavragiu din Vulturesti [75] (raion Piteşti). « Moşu Bobocică, de 80 ani, din Vlădaia, jud. Mehedinţi» este un alt informator al folcloristului nostru, în vara anului 1909 [76].

Am fost odată cu Rădulescu-Codin pentru a culege folclor, în satul Suslăneşti pe Argişel [77] (azi comuna Mioarele, raion Muscel); în faţa povestitorilor populari Codin era cu totul altul decît cel pe care-l ştiam noi. Îmbrăcat în portul ţărănesc (de altfel, îmbrăcămintea lui de toate zilele), simplu în vorbă şi purtare, începea el mai întîi să recite cu căldură şi nuanţat versuri poporane, ceea ce stimula pe ţărani, a căror încredere le-o cîştiga imediat. Cînd bătrînul ţăran îşi lua avînt în recitare, Codin îl asculta ca « dus pe altă lume». Cînd povestitorul însuşi se transporta sufleteşte « într-altă lume», numită aşa chiar de Codin, acesta îşi scotea caietul şi începea să scrie, verificînd mereu memoria informatorului, autenticitatea versificaţiei şi pronunţarea vorbelor cu particularităţile graiului local. Am avut, deci, prilejul să constat personal, pe teren, că afirmaţiile scrise de Codin cu privire la metoda lui de lucru sînt perfect adevărate: « O bună parte din ele (povestirile din *Îngerul rominului* — D.S.) sînt scrise vorbă cu vorbă, aşa cum le-am auzit din gura povestitorilor şi la foarte puţine poveşti n-am putut da pe lîngă fondul — care e nealterat — forma aşa cum am auzit-o: am căutat să le scriu totuşi în felul cum le spun povestitorii. Dar acestea, aşa de puţine, mă fac să am zilnic păreri de rău că n-am învăţat stenografia care mi-ar folosi mult la culegerea poveştilor» [78].

Culegerile de folclor ale lui Codin au întotdeauna o înfăţişare tehnică îngrijită, care subliniază valoarea lor ştiinţifică: introduceri ample care dovedesc profundă cunoaştere a materialelor folclorice [79] textele sînt însoţite de note foarte preţioase care folosesc la istoria folclorului şi la cunoaşterea genezei creaţiilor poporane. Multe din aceste note se prezintă ca mici studii monografice cu privire la atîtea teme curente în folclorul nostru. Aşa, de pildă, notele din culegerea *Îngerul romînului*, adunate toate într-un volum, ar putea constitui un documentat studiu despre înfăţişarea animalelor în folclorul nostru şi rolul pe care-l au ele în basme [80].

Codin, în metodica alcătuirii culegerilor lui folclorice, a dat o mare însemnătate limbii, graiului local în care povestitorii îi comunicau creaţiile literare. Din această cauză culegerile

---

[73] Vezi în anexă această baladă, care, după cîte ştiu, nu este înregistrată în nici o colecţie din cele cunoscute; o redăm cu o variantă, după ms. 140 II, p. 3—7.

[74] Manuscrisul 140 II, p. 4.

[75] *Ibidem*, p. 37, singurul loc unde Codin face identificarea: « Neculae G. Zavragiu (Şchiopu)»

[76] *Legende, tradiţii* . . ., p. 109, notele 22, 23 (« . . . Dumitru Ion Cireanu, zis şi Bobocică»); p. 114, nota 100, etc.

[77] Ne dusesem acolo pentru că tocmai auzisem, că un bătrîn cioban, Ghiţă Olteanu, ştia transpusă în versuri poporane o veche legendă locală referitoare la o tîlhărie a haiducului Radu Anghel, proiectată asupra moşului meu Simon din Suslăneşti. Constatînd personal greutăţile care împovărau casa lui Simon, precum şi omenia lui, haiducul a renunţat a mai comite atacul. Vezi C. Rădulescu-Codin, *Cîmpulungul Muscelului*, p. 215, nota 1. Trebuie să adaog că Ghiţă Olteanu murise numai cîteva zile înainte de sosirea noastră acolo.

[78] *Îngerul rominului*, p. XXIX.

[79] Astfel, introducerea de 31 pagini, de la volumul *Îngerul rominului;* introducerea de 15 pagini de la volumul *Legende, tradiţii* şi *amintiri istorice* ş.a.

[80] Tema aceasta a preocupat mult pe Codin, care a şi compus studiul: « Rolul animalelor în basmele romînilor» premiat de S.P.A. În orice caz, studiul se poate reconstitui în parte din paginile XVIII—XXIII ale introducerii volumului *Îngerul rominului* şi din adunarea la un loc a notelor despre animale, din acelaşi volum. Dau numai *cîteva* exemple: *Îngerul rominului*, p. 4, nota 1, despre balaur; p. 14—16, nota 1: calul; p. 35—36, nota finală: pasărea neagră, simbol al sărăciei; p. 37—38, nota 1: oile; p. 62—63, nota 1: lupul; p. 100—101, nota 1: porcul; p 101, nota 1: capra şi nota 2: iepurele; p. 106, nota 1: cîinele; p. 110, nota 1: peştii; p. 293—294, nota finală: cucul; p. 310—311, nota finală: găina, cocoşul. —Tot ca preţioase studii monografice pot fi considerate notele din *Îngerul rominului* referitoare la diavol (p. 66, nota 1, p. 204—206, nota); zmeu (p. 98—99, nota); vînt (p. 325—327, nota finală).

https://biblioteca-digitala.ro

lui se termină mai întotdeauna cu un glosar [81]. Glosarele lui Codin sînt ştiinţific alcătuite, pentru că cuprind cuvintele nu izolate, ci în context (care de multe ori este un fragment din creaţie, sau chiar o poezie întreagă), astfel că sensul explicat deja de autor, poate fi intuit cu precizie de lingvist sau de alt cercetător. Dar nu numai atît! Glosarele lui mai cuprind şi întregi expresii şi zicători poporane culese din textele volumului respectiv. Apoi, în unele texte, cuvintele şi expresiile indexate sînt tipărite cu caractere tipografice care le evidenţiază ca particularităţi caracteristice lexicale şi stilistice. Numai înzestrate cu asemenea glosare, operele lui Codin au putut fi socotite, de cei mai exigenţi filologi romîni care s-au ocupat de limba creaţiilor poporane, ca opere de valoare ştiinţifică mare şi ca materiale foarte folositoare lingvisticii generale şi filologiei romîne [82]. Lucrarea lui Codin consacrată excluziv graiului muscelean, *O seamă de cuvinte din Muscel* (1901), a atras admiraţia şi interesul filologului Gustav Weigand de la Leipzig, tocmai prin preciperea cu care autorul a adunat acest rar material lexical şi stilistic poporan local, atît de preţios pentru studiile sintactice şi lexicografice .[83]

O problemă de metodă de lucru în folclor este şi aceea referitoare la ariile muzicale, la măsura în care ele trebuie să însoţească textele, precum şi la modul de notare a acestor arii. Codin n-a fost un folclorist muzical, dar regreta că n-a avut şi această competenţă. Totuşi cîteva din culegerile lui înregistrează şi melodii populare: *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, 1922, planşele dintre p. 64—65, 66—67, 68—69, 70—71, 72—73 (melodii de cîntece lirice şi colinde) şi *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muscelului*, 1929, p. 117—126 (cîntece şi colinde).

Codin a acordat folclorului muzical o egală valoare şi însemnătate ca şi textelor literare folclorice. În sprijinul acestei afirmaţii vin documentatele rînduri scrise de el despre «viersul» poporului, despre «muzica» pe care ele (creaţiile literare orale — D.S.) se cîntă» [84]. În *Comorile poporului*, cu ajutorul compozitorului Grigore Teodosiu, Codin a scris pagini competente şi foarte preţioase despre folclorul muzical, dînd şi o bogată bibliografie a chestiunii [85]. Prin 1909, Codin şi-a apropiat o altă colaboratoare în acest domeniu, pe «d-ra Filofteia Popescu, absolventă a conservatorului de canto din Bucureşti şi fostă elevă a maestrului Vidal din Milano» [86]. În continuare, Codin dezvăluie o iniţiativă de o însemnătate excepţională pentru muzica populară: Filofteia Popescu «îmi notează acum (prin 1910 — D.S.) ariile la *legendele versificate din acest volum*, cum şi la cîntecele, colindele şi horele cari, nădăjduiesc, vor apare în cursul anului viitor». Reproduc şi propriile cuvinte concluzive ale lui Codin, pe marginea activităţii colaboratoarei sale: «Socotesc o mare fericire faptul că d-ra Popescu, născută din săteni şi crescută între ei pînă la 14 ani, ba cunoscînd însăşi «viersul» la o mulţime de cîntece, a primit să facă acest bine neamului şi sînt încredinţat că d-sa va pune tot focul spre a face ca mărgăritarele acestea să poată fi cîntate *întocmai cum le cîntă astăzi săteanul sau cum le cînta mai acum 10—20 ani*, cînd am putut prinde ariile cari azi nu se mai «zic» ca atunci» [87]. Mai întîi trebuie să atragem atenţia că acea culegere de cîntece, colinde şi hore, la care nota melodiile F. Popescu, n-a apărut «în cursul anului viitor», adică în 1911, ci era terminată pentru a fi dată la tipar prin Academia Romînă, abia în 1913: este manuscrisul 140, I din biblioteca Institutului de folclor, care cuprinde, într-adevăr, în partea a IV, de la p. 939—950, «arii ale unor cîntece din text, notate de d-ra Filofteia Popescu» [88]. Consider colaborarea Rădulescu-Codin şi F. Popescu de o excepţională însemnătate pentru folclorul muzical romîn pentru mai multe motive: *a.* din cele 50 melodii semnalate în tabla de materie a ms. 140, I multe sînt melodii de cîntece bătrîneşti istorice şi fantastice («superstiţioase»): *Şarpele, Ilinca Şandrului, Milea, Tudorel, Chira Chiralina* şi *Rominaş* — ceea ce este o raritate; *b.* din lista cînte-

[81] Glosarele volumului *Ingerul romînului*, p. 329—367 (de cuvinte), p. 369—379 (de zicători şi expresii). *Legende, tradiţii . . .*, p. 121—131 (de cuvinte), p. 132—133 (de zicători). *Cojocul lui Sărăcilă* 1925, p. 103—109 (de cuvinte), p. 110.—111 (de zicători şi expresii). *Muscelul nostru*, p. LXXXIII—CXXXIV (indici onomastici şi toponimici). *Comuna Corbi şi locuitorii săi*, 1922, p. 145 (text în dialect); p. 153—167 (indice toponomastic şi glosar). *Corbii Muşcelului*, 1929, p. 111—116 (indice şi glosar). Culegerea din ms. 140 I, p. 874—927 (indice toponomastic şi glosar), p. 927—930 (zicători şi expresii, dar neterminat, ultima înregistrare fiind: muncă bună).

[82] V. Bogrea: recenzia volumului *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, în *Dacoromania*, III, p. 871—874; recenzia, volumului *Din trecutul nostru* (*ibidem*, p. 874—877); recenzia monografiei *Dragoslavele* (*ibidem*, p. 877—879). Paşca, recenzia volumului *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii Muscelului* (*Dacoromania*, IV, p. 466—471).

[83] Vezi elogioasele aprecieri scrise de G. Weigand în prefaţă la volumul *O seamă de cuvinte*, p. I—III.

[84] *Comorile poporului*, 1906, p. 126.

[85] *Ibidem*, p. 126—134, punctele *l—m*.

[86] *Legende, tradiţii*, 1910, p. XIII—XIV.

[87] *Ibidem*, (sublinierea D.S.).

[88] Ms. 140 I, p. 17 nenumerotată din tabla de materie. Nu stăruiesc asupra metodei de notare a lui F. Popescu, nici asupra meritelor muncii ei, pentru că colectivul de specialişti al Institutului de folclori studiază aceste arii şi va publica rezultatele. Principala calitate a acestei folcloriste constă în faptul că a armonizat în spirit poporan şi sincronic desăvîrşit melodia cu textele respective.

https://biblioteca-digitala.ro

celor ce urmează a fi culese « prin ajutorul unui specialist» (F. Popescu), listă de 65 texte « şi altele » nenumite, scrisă în « Unele note şi lămuriri » din fruntea ms. 140 I, rezultă că numărul baladelor bătrîneşti cîntate era cu mult mai mare decît al celor deja culese: *Manole, Letinu bogat, Plevina, Doicin bolnavul, Vartici, Marcoş-paşa, Dobrişan, Miu Zglobiu, Scorpia, Trei surori la flori, Mierliţa şi Sturzu, Lie-ciocîrlie, Badu, Toma, Cătănuţă, Radu lui Anghel, Miu Haiducu, Codreanu, Marcu, Stanciu-al Bratului, Jianu, Căpitan Gheorghiţă, Miu Gealat-Costea, Gheorghe Ardeleanu, Barbu, Moşneagu, Rădiţa* şi *Voinicul Oleag* — ceea ce este de asemenea o raritate; *c.* afirmaţia lui Codin; *Legende, tradiţii*, p. XIII (« ariile la legende versificate din acest volum ») descoperă că multe din legendele istorice în proză referitoare la trecutul de luptă şi necazurile poporului nostru erau versificate. Pentru unele din ele (de ex.: *Copil Roman, Marcoş-paşa* ş.a., vezi p. 83—86, 93—95), Codin dă chiar ambele forme, cea în proză şi cea versificată.

Toate aceste însuşiri şi calităţi ale culegerilor lui Codin arată că activitatea lui folcloristică nu s-a desfăşurat la întîmplare, nu a fost o preocupare de diletant (ca a multor folclorişti ai noştri), ci ea a realizat opere şi culegeri ştiinţifice, care pot fi folosite cu temei de folcloristica românească.

5. Pregătirea teoretică în domeniul folclorului, dar mai mult neîntrerupta muncă pe teren, contactul strîns cu ţăranii, cunoaşterea adîncă a creaţiilor orale ale poporului au format o concepţie ştiinţifică realistă şi democrată, care se desprinde în mod evident din opera lui C. Rădulescu-Codin. Acesta a ajuns chiar la alcătuirea unei lucrări de sinteză asupra literaturii poporane, despre obiceiurile şi credinţele poporului, precum şi despre importanţa culegerii şi studierii creaţiilor literare ale poporului: este opera *Comorile poporului* (2 ediţii: 1906 şi 1930).

A culege şi a studia folclorul înseamnă a-l avea, înseamnă a stimula poporul să păstreze pe cel existent de veacuri. Cum folclorul reprezintă « sfintele comori » ale poporului şi « tot ce marele artist naţional — poporul — a produs mai sublim şi mai înălţător » [89], se înţelege că sarcina folcloristului este patriotică: « legendele, tradiţiile şi amintirile au mai cu seamă rolul de a lucra la cunoaşterea naţionalităţii noastre şi la dezvoltarea patriotismului, căci, împreună cu celelalte feluri de comori ale Poporului, sînt expresia cea mai vie a caracterului naţional » [90].

Codin a cules folclor într-o vreme cînd ţăranul — creatorul prin excelenţă al folclorului — era urît şi exploatat de clasa stăpînitoare burghezo-moşierească. De aceea el vrea să facă din preocupările folcloristice un mijloc de educare democrată a intelectualilor. Apropierea celor de sus de cei de jos se poate realiza prin lectura şi studiul folclorului, pentru că numai aşa poţi cunoaşte ideile şi sentimentele poporului, dar mai ales năzuinţele lui spre dreptate şi libertate socială: « noi avem nevoie şi de cunoaşterea cît mai adîncă a păsurilor acestor păstrători ai odoarelor trecutului, de *braţele* şi de *sufletul* lor » [91]. Folcloristul îndeplineşte deci şi un mare rol social, dar numai în măsura în care el a cîştigat încrederea săteanului în aşa fel încît « să-şi spuie şi *păsurile* » lui cu inima deschisă [92].

Studiul folclorului poate aduce servicii şi în problema înfrăţirii popoarelor, a întronării unei politici de apărare a statelor mici împotriva cotropitorilor: « Folcloriştii — cei mai mulţi — sînt aprigi propovăduitori ai frăţiei şi dragostei între popoare şi de multe ori apărătorii drepturilor poporului, împotriva asupritorilor » [93]. Ca exemplificare, Codin citează manifestul lansat în 1889 de folcloriştii spanioli care îndemnau folcloriştii tuturor popoarelor să protesteze împotriva politicii colonialiste a lui Bismark, care ordonase ocuparea insulelor Caroline.

Terenul îl convinsese pe Codin că « în satele din regiunea muntoasă a ţării » se păstrează « aşa curate şi neprihănite odoarele trecutului » şi condamna nepăsarea acelora care « trăind acolo (« prin văile munţilor » — D.S.), nu dau la iveală comoara de limbă, gîndire şi simţiminte ale sătenilor » [94]. Regreta că nu s-a născut chiar într-o asemenea regiune.

Codin ne dezvăluie o credinţă poporană răspîndită în Muscel, cît şi în Moldova, anume că « poveştile apără ca şi îngerul păzitor, casa în care se spun » [95]. Această credinţă în care crede şi

---

[89] *Comorile poporului*, 190, p. 121, *Dăfil, snoave şi poveşti*, p. 5.

[90] *Legende, tradiţii, . . .*, p. XIV. *Comorile poporului*, 1906, p. 91.

[91] *Îngerul rominului*, p. XXVII (sublinierile lui Codin).

[92] *Ibidem*, p. XXVI—XXVII (sublinierea lui Codin).

[93] *Comorile poporului*, 1906, p. 90

[94] *Îngerul romînului*, p. XXX

[95] *Ibidem*, p. VIII şi nota 1. Prin Moldova, cînd vine un oaspe noaptea, gazda îl primeşte dacă promite că-i spune o poveste; altfel, îl dă pe uşă afară. Tot prin Moldova este credinţa, că poveştile care au ca temă plimbările lui Dumnezeu şi Sf. Petru pe pămînt, spuse într-o casă, se transformă noaptea în « părî de foc » şi « apără casa », de nu se poate nimeni apropia de ea.

Trimiterea lui Codin este greşită: este vorba de bucata *Poveste* publicată de A. Vasiliu în *Şezătoarea*, VIII (1904) p. 94—96.

https://biblioteca-digitala.ro

Codin l-a făcut să-şi intituleze volumul său, publicat în 1913, cu minunate poveşti şi basme: *Îngerul rominului*. Un popor care în folclorul său are « credinţa că faci pomană dacă te duci noaptea la om şi-i spui o poveste »[96], dovedeşte că are cultul frumoaselor naraţiuni şi al poeziei, dovedeşte gust literar şi sensibilitate artistică. (v. şi nota nr. 97).

Avînd o nemărginită « dragoste şi admiraţiune către sfintele comori ale celui mai mare artist naţional »[97], poporul, Codin a elaborat un vast program de lucru pentru organizarea muncii în direcţia culegerii şi valorificării creaţiilor poporane[98]. Acestea au — scrie Codin — o forţă educativă imensă. Dar pentru a putea cultiva frumoasele sentimente cu ajutorul literaturii poporane, trebuie să se treacă la acţiune în sensul următor: să avem o « antologie model » pentru tinerele generaţii şi soldaţii din cazărmi; să se ţie conferinţe populare referitoare la proverbe, zicători, cîntece, etc.; repertoriile şezătorilor literare să fie produse folclorice; să se culeagă ariile populare; să se organizeze şcoli de muzică pentru fiii talentaţi ai poporului; să se formeze şi la romîni « societăţi folclorice ».

În programul elaborat pentru organizarea muncii folcloristice pe teren, Codin acordă cea mai mare atenţie limbii creaţiilor poporane. Patru puncte din comorile poporului sugerează un plan de lucru numai în legătură cu valorificarea limbii creaţiilor literare orale: întrebuinţarea în scris şi vorbire a limbii curate populare; în manualele didactice să intre în proporţii simţite producţiile « în graiul ţăranilor »; literatura zisă cultă să se dezvolte sub influenţa limbii populare[99]; în oratorie (« în elocvenţa parlamentară, aşa în predica religioasă, aşa la întruniri, aşa la orice conferinţe »)[100] să nu se admită decît o limbă populară, care « să nu fie împestriţată cu cuvinte străine ». Limba poporului, « limba ţărănească », aşa cum au folosit-o Creangă, Ispirescu, Eminescu, Odobescu şi alţii mulţi, are o capacitate de exprimare « bogată ca ori şi ce limbă europeană din Apus, ajunsă la deplină maturitate prin străduinţa de veacuri a artiştilor . . . »[101]. Ideile lui Codin despre « limba ţărănească » în raport cu limba întregului popor, luate în generalitatea lor, sînt juste; aplicarea lor în forma excluzivistă cerută de Codin este însă discutabilă. De altfel, în această privinţă nu vine întotdeauna cu idei personale, ci împrumutate de la alţii, în special de la N. Iorga, care în 1906, cînd Codin a publicat *Comorile poporului*, publicase o lucrare vehementă care proclama « drepturile limbii naţionale în statul modern »[102].

Rădulescu-Codin atribuia folclorului o însemnătate excepţională, aşa cum se atribuia în evul-mediu Bibliei. Pentru Codin folclorul este o vastă enciclopedie, din care oamenii pot lua, cu folos, cunoştinţe în toate ramurile ştiinţelor, precum şi învăţături, pilde de cum trebuie să se comporte în viaţă. Această « parte practică » a folclorului (termenul îl împrumutase de la S.T. Kirileanu) oferă serviciile ei « archeologilor, geologilor, geografilor, botaniştilor, farmaciştilor etc. »[103]; iar într-altă parte, Codin scria despre serviciile aduse de legendele şi tradiţiile poporului istoricilor, psihologilor[104], filologilor[105]. Dar, după Codin, folclorul a adus şi va aduce întotdeauna cele mai mari servicii autorilor de literatură frumoasă. Scriitorii — poeţi, prozatori, dramaturgi — găsesc în producţiile poporane un izvor permanent pentru regenerarea operelor lor proprii: « Aşa, istoria generală a literaturilor ne arată că literaturile europene n-au înflorit decît atunci cînd scriitorii lor s-au adăpat din comoara de gîndiri şi simţiminte a poporului »[106]. Exemplele date de Codin din literatura romînă, dar mai ales din literaturile străine (rusă, engleză, franceză, germană etc.) sînt aşa de numeroase, caracterizarea autorilor, deşi sumară, aşa de esenţială, încît ele dovedesc o informare stăruitoare a lui Codin în beletristica universală inspirată din

---

[96] *Îngerul rominului*, p. XIV.

[97] *Dăfii, snoave şi poveşti*, p. 5.

[98] Publicat în *Comorile poporului*, 1906, p. 121—147, el cuprinde punctele *a—m* (12 sugestii).

[99] Ideea, în stilizarea nu tocmai fericită a lui Codin, este exprimată astfel: « Limba care nu are a face cu poporul, cade ca şi literatura; adevărata literatură nu se poate închega decît în afară de influenţa străină » *(Comorile poporului*. 1906, p. 125).

[100] *Ibidem*, p. 126.

[101] *Îngerul rominului*, p. XXIII; citat de Codin dintr-un articol al lui Teoharl Antonescu cu privire la activitatea lui Al. Odobescu. Codin însă îşi însuşeşte cuprinsul citatului.

[102] Este vorba de cunoscuta lucrare a lui N. Iorga, *Lupta pentru limba romînească*, Bucureşti, 1906, 157 pagini.

[103] *Comorile poporului*, 1906, p. 117.

[104] *Legende, tradiţii*, p. XIV; *Îngerul rominului*, p. XXIX; *Comorile poporului*, p. 114—117.

[105] *Îngerul rominului*, p. XXIX; *Comorile poporului*, 1906, p. 110—114. Am arătat mai sus (p. 12, 13) că Rădulescu Codin a căutat să redea în culegerile sale folclorice cît mai fidel particularităţile lingvistice locale. Adaug aici că în clasificările ce face producţiunilor poporane, Codin preţuieşte ca foarte valoroase pentru limba poporului, glumele, snoavele, exerciţiile şi frămîntările de limbă, « produse ale spiritului batjocoritor cu care este înzestrat poporul nostru ». Ca exemplificare, Codin reproduce fragmente din literatura poporană satirică, referitoare la slujitorii bisericilor (preoţi, dascăli credincioşi). Vezi *Comorile poporului*, 1906, p. 58.

[106] *Comorile poporului*, p. 94

https://biblioteca-digitala.ro

folclor[107]. El nu uită să amintească nici pe scriitorii care ar putea scrie pentru copii, inspirîndu-se din poveştile poporane[108].

Codin a conceput folcloristica şi folclorul ca instrumente de culturalizare şi educare a maselor populare[109]. Pentru acest motiv, în culegerile pe teren el a preferat folclorul pozitiv şi a selectat din cel superstiţios numai elementele folositoare etnografiei şi istoriei[110]. De la el au rămas numeroase volume de cîntece lirice, balade istorice, tradiţii, legende şi amintiri referitoare la trecutul nostru. Codin ne-a dat culegeri de poveşti, de opere satirice în versuri şi proză, de colinde istorice etc., dar din domeniul folclorului superstiţios au rămas de la el numai două culegeri: o selecţie de descîntece (inedită, în ms. 140 I) şi o selecţie de obiceiuri, tradiţii şi credinţe legate de «deceurile» populare şi de sărbătorile poporului, «moştenite din vechime de popor, nu cele auzite la biserică»[111]. Dar chiar în prefaţa acestui volum, Codin ţine să atragă atenţia că izvorul multor obiceiuri rele la ţărani stă în numărul prea mare de sărbători, credinţe superstiţioase şi practici de care se ţin însă numai femeile bătrîne şi, dintre cele tinere, numai fetele leneşe. De aceea — scrie Codin — tinerii creatori de literatură satirică rostesc multe vorbe pişcătoare la adresa celor care ţin sărbătorile:

Lunea, marţea n-am lucrat
Mai de cînd m-am măritat.
Miercurea e zi de post,
Joia obricită-am fost.
Vineri este Vinerei
Şi Simbătă, Simbetei.
Duminica-oi lucra
Dac-o lucra şi popa.

Îndemnurile la muncă rodnică şi la practicarea unor obiceiuri frumoase sînt exprimate de Codin astfel: «Odată cu *lucrul mîinilor*, să nu se piardă în vălmăşagul uitării credinţele, tradiţiile şi obiceiurile frumoase»[112].

Codin a fost întotdeauna susţinătorul unui folclor sănătos şi pozitiv. În contrast cu produsele folclorice artistice ţărăneşti, pe care le admiră profund, pentru că la auzul lor «mai înainte stăteau bătrînii cu frunţili-n pămînt», Codin condamnă cu vehemenţă produse folclorice artificiale ca:

— D-aolică, mă!
— Ce-ai cu mine, fă?
— Iubeşte-mă, mă!
— N-am parale, fă!

şi întreabă mîhnit şi revoltat: «Cu d-astea să se facă educaţia satelor?»[113].

Publicaţiile istorice

Un coleg de şcoală al folcloristului Rădulescu-Codin scrie că acesta, prin 1892, «atrăgea atenţiunea colegilor şi profesorilor lui», ca elev foarte studios al şcolii normale. Dintre profesori, cel de istorie, Gh. Şapcaliu, a fost îndrumătorul micului elev, nu numai în domeniul folclorului, dar şi în al istoriei. Atras de frumuseţile naturii Cîmpulungului, Şapcaliu, originar din Buzău, se stabileşte în 1891 în Cîmpulung, unde a apucat în viaţă pe mulţi din bătrînii oraşului. De la aceştia, înregistrase în memorie (era împotriva consemnării scrise) foarte interesante amintiri istorice din trecutul oraşului şi al judeţului. Savantul profesor adunase şi un mare număr de documente vechi muscelene şi cîmpulungene. De la eruditul profesor Şapcaliu a prins Codin pasiunea pentru

[107] Vezi *Comorile poporului*, capitolul III, p. 91—107, în care se ocupă exclusiv de scriitorii romîni şi străini din sec. al XIX-lea influenţaţi de folclor, *Ibidem*, p. 76—79, pentru scriitori din perioade mai vechi.

[108] *Îngerul romînului*, p. XXX. *Comorile poporului*, p. 119—120.

[109] Pentru problema aceasta vezi mai jos, p. 19—20.

[110] *Comorile poporului*, p. 107—110.

[111] Volumul *Sărbătorile poporului*, Bucureşti 1909 (în colaborare cu Dumitru Mihalache. Academia Română «Din viaţa poporului romîn», nr. XXXIX).

[112] *Sărbătorile poporului*, p. 4 (sublinierile ne aparţin — D.S.).

[113] *Chira-Chiralina*, p. 4.

https://biblioteca-digitala.ro

cercetările istorice, studiind pînă tîrziu, la lumina lumînărilor, documentele locale și așternînd pe hîrtie legendele povestite ziua de profesorul Șapcaliu. Așa se explică de ce lucrarea istorică a lui Codin, *Cîmpulungul Muscelului* (1925—1926), se înfățișează mai mult ca o caldă narațiune compusă din numeroase legende și amintiri, puse una lîngă alta, cronologic, pentru a avea firul neîntrerupt al marilor evenimente istorice desfășurate în orașul nostru, de-a-lungul veacurilor: luptele lui Negru-Vodă cu tătarii, dar și mai bogatele amintiri istorice din sec. al XIX-lea (certurile dintre moșnenii cîmpulungeni și «veneticii» refugiați în oraș; tradițiile despre trecerea lui Tudor Vladimirescu prin oraș; legende din vremea răzvrătirii «arvaților»; bunele amintiri ale cîmpulungenilor despre «muscali»; nașterea lui Teodor Aman în Cîmpulung; activitatea revoluționară la 1848, a cîmpulungenilor C. Aricescu, N. Rucăreanu, pictorul I. Negulici și Dumitru Bilcescu, la al cărui conac din Bogățești-Bilcești exista o tipografie care tipărea clandestin manifeste revoluționare, etc., etc.)

Partea științific-documentară a monografiei lasă mult de dorit, pentru că autorul nu folosea documente în mod critic, nu le interpreta în lumina tuturor izvoarelor istorice. Într-un fel, acest defect de metodă și concepție a folosit cercetătorilor de mai tîrziu, pentru că Codin, în loc să scoată esențialul din documente, le-a publicat întregi în corpul lucrării (științific era să le fi publicat în anexe). Deosebit de importante sînt cele 5 documente publicate la p. 129—135 din condica (azi pierdută) de acte a Obștei moșnenilor cîmpulungeni; de asemenea, la p. 156—160 regestele hrisoavelor doveditoare că în oraș nu se puteau face vînzări imobiliare decît «orășan la orășan», iar nu străinilor de oraș.

O altă sursă documentară, citată cinstit în numeroase rînduri de autor, este broșura istoricului și arheologului de la Rucăr, Dumitru Băjan, *Documente cîmpulungene*. Broșura (91 pagini, in 8 mic), tipărită în Cîmpulung încă din anul 1908, a apărut ca *publicație*, dar în foarte puține exemplare, abia prin 1925 [114]. Din documentele publicate de D. I. Băjan, Codin a folosit numeroase știri foarte prețioase, care măresc valoarea științifică a lucrării.

Foarte originală în compoziția ei este lucrarea istorico-etnografică *Muscelul nostru* (1922) de CXXXIV pagini. În unele exemplare, la aceste pagini astfel numerotate s-au adăogat alte 172 p. cu monografia despre *Comuna Corbi și locuitorii săi* (1922). Există însă și exemplare în care cele două lucrări sînt independente. În ambele lucrări, materialul documentar istoric este foarte limitat: în *Comuna corbi*, p. 8—15 avem transcrise 7 documente dintre anii 1643—1692. Dintre acestea remarc pe cel din 14 ian. 1643, în care Matei Basarab ceartă rumînii din Corbi, dovediți rebeli față de egumenul mănăstirii Curtea de Argeș, în mod violent și într-un limbaj popular: «Au nu știți că vă voi purta tot despuieți prin tîrg, ca pre niște cîini?» (p. 9).

Ceea ce se prezintă ca *foarte valoros* în *Muscelul nostru*, este concepția autorului de a trece în revistă cîteva sute de comune, sate și cătune din Muscel, arătînd în linii mari, pentru fiecare în parte, importanța entografică și istorică a localității, specificul tradițiilor și legendelor istorice locale. Dăm un singur exemplu: «Valea Mare (plasa Golești) avînd numeroase mărturii ale trecutului: locurile unde mai înainte piteștenii ascundeau comorile; legende asupra satelor ce alcătuiesc comuna și a diferitelor localități (Ploscaru, Enculești, Valea Bucii); un schit vechi, fost de maici, în ruină, în Valea Mare; o biserică istorică — biserica schitului de piatră — din sec. XVII; ruinele schitului Vărgăluiu dărîmat acum 180 ani și ale unui *alt schit* ce a fost în cătunul Valea-Popii; *Valul* (un *dul* de pămînt ca de 40 m. paralel cu Piteștii) purtînd numele de Ghemelia și servind orașului ca punct de apărare, pe vremuri, de nevoi; biserică veche în Enculești, de la sfîrșitul sec. XVIII; numeroase cruci, multe monede vechi găsite în albia gîrlei Valea Mare; cu izvoare de apă care conțin oxid de fier și aramă și avînd satele pomenite în mai multe acte din sec. XVII-lea» [115].

«Muscelul nostru» este rezultatul unei munci de colectare metodică și stăruitoare începută de Codin încă din 1910, pentru că pînă la acest an cercetările lui Codin se îndreptaseră în domeniul folclorului. Autorul a explorat mai întîi comunele și satele raionului de azi Topoloveni, apropiate de Priboieni, unde funcționa ca învățător. După 1914, ca revizor al județului Muscel, Codin și-a extins cu perseverență explorarea materialelor lexice, folclorice și istorice pe teritoriul întregului județ. În timp de aproape 12 ani, Codin a reușit să strîngă în note scrise, o bogăție infinită de știri, să alcătuiască lista monumentelor istorice existente și dispărute din județ, să citească nume-

[114] Ioachim Crăciun în *Anuarul Institutului de istorie națională*, III (1924—25), Cluj, 1926, p. 737—750 a rezumat materialele publicate de Băjan în broșura *Documente Cîmpulungene*; recenzentul consideră modul ei ciudat de publicitate «quasi misterios». Atragem atenția cu acest prilej că în *Cîmpulungul Muscelului*, 1925—1926, p. 179, sub fotografia care reprezintă o biserică din Cîmpulung, Codin scrie greșit «Biserica Domnească veche», în realitate fiind biserica «Flămînda» (cf. Dan Simonescu și Horia Teodoru, *Schitul Mărculești Flămînda (Cîmpulung-Muscel)*, București 1943, p. 179—181 (extras din *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, fasc. 113—114).

[115] *Muscelul nostru*, p. L; nu am transcris cele 4 note ale pasajului care și ele conțin alte prețioase știri, demne de a figura în text, nu în note.

https://biblioteca-digitala.ro

roase acte vechi, să alcătuiască pentru fiecare comună şi sat din Muscel cîte un scurt dar suculent îndreptar monografic, metodic şi bibliografic. Citind aceste mici prezentări monografice şi istorice, cît şi notele care trimet la surse (cele mai multe inedite, descoperite de autor în colecţii particulare), constaţi că pe teritoriile raioanelor de azi Muscel, Topoloveni şi în parte Piteşti, a pulsat în trecut o viaţă rurală bogată şi densă[116] ,care-şi găseşte formele ei concrete încă şi azi în elementele de cultură materială şi spirituală semnalate de Codin în paginile preţioasei lui lucrări. Alte elemente de cultură materială şi intelectuală ale trecutului rural al regiunii au dispărut; despre existenţa lor de odinioară vorbeşte azi numai amintirea şi de aceea bine a făcut Codin acordînd în lucrarea sa un loc larg amintirilor şi tradiţiilor istorice. În istoria locală tradiţia orală stă între sursele principale de informaţie [117].

Pe vremea lui Codin mai existau în mare număr cîntece şi tradiţii poporane istorice referitoare la Negru Vodă, Vlad Ţepeş, Mircea Ciobanul, Mihai Viteazul şi alte figuri istorice străine care au lăsat urme în regiune:

Domnu Zecman Crai
Silade Mihai
Cu a lui crăiasă
Dalbă'mpărăteasă
Cu sprinceana trasă
Cu geana sumeasă...

(Muscelul nostru, p. XX).

Alăturarea « Zecman Crai, Silade Mihai» ar putea să ne ducă spre identificări din sec. al XV-lea, din vremea luptelor creştinilor împotriva otomanilor: Sigismund, regele Ungariei şi împăratul Germaniei, mort în 1437; Szilágyi Mihály, cumnatul lui Iancu de Hunedoara [118].

În paginile lucrării *Muscelul nostru* găsim numeroase ştiri folclorice referitoare la diferitele forme de rezistenţă şi luptă ale muscelenilor împotriva stăpînirii otomane. Şiretenia unui rucărean care a luat bani înainte turcului Ali pentru o cantitate de unt ce urma să-l predea la un termen mai îndepărtat, este amintită în versuri poporane; romînul a dat turcului păcălit următoarea adresă:

Din comuna
Văgăuna,
Plasa
Leasa,
Judeţu
Coteţu.
Şi mă chiamă « Dac'ar fi»,
Am în deal la Mişelie
Şapte pogoane de vie
Numai iepurii o ştie
Şi nouă buţi tăfăloage
Fără funduri, fără doage!

(*Muscelul nostru*, p. LXXXI).

Materialele semnalate de Codin pot constitui punctul de plecare a numeroase studii în domeniul lexicologiei, folcloristicii şi al istoriei locale[119]. Niciodată ca acum, recitind materialele folclorice publicate de Rădulescu-Codin, nu mi-a apărut mai justă şi mai convingătoare opinia lui Gorki despre folclorul istoric: « Nu poţi cunoaşte adevărata istorie a poporului muncitor, fără a cunoaşte creaţia populară orală care a avut o necurmată şi hotărîtoare influenţă asupra creării unora dintre cele mai mari opere ale literaturii culte... Din timpurile cele mai vechi, folclorul a însoţit pas cu pas istoria, reflectînd-o într-un mod original. El are părerile sale proprii despre faptele lui Ludovic al XI sau ale lui Ivan cel Groaznic şi aceste păreri diferă radical de aprecierile istoriei scrise de specialişti»[120].

---

[116] Constatarea aceasta, la care am ajuns pe baza sumei generale a tradiţiilor folclorice, este confirmată şi de noile cercetări de geografie istorică întreprinse de I. Donat, în cadrul lucrărilor Institutului de istorie al Academei R.P.R. Donat în lucrarea sa *Aşezările omeneşti din Ţara Romînească în secolele XIV—XVI* (în *Studii. Revistă de istorie* IX (1956), nr. 6, p. 75—93) dovedeşte pe baza documentelor dintre anii 1352—1625 că regiunea subcarpatică şi regiunea numită Piemontul getic prezintă pentru acest timp cele mai dense şi permanente aşezări antropogeografice; în această regiune intră şi raioanele de azi Muscel, Curtea de Argeş, Piteşti şi ,Topoloveni, deci tocmai regiunile explorate folcloric de Codin.

[117] Bernheim, Ernst, dr. *Einleitung in die Geschichts wissenschaft*, Berlin, 1926, p. 106—116 (Sammlung Göschen).

[118] Domn « Sîla Miai» se mai găseşte şi în alte balade populare, v. V. Bogrea, *Cercetări de literatură populară* în *Dacoromania*, II. p. 429, n. 2 şi *Revista istorică*, IX, p. 39. Dacă Zecman Crai este Sigismund Báthory, care în toamna anului 1595 a trecut prin Muscel (Bran-Rucăr-Dragoslavele-Stoeneşti) spre Tîrgovişte, atunci alăturarea lui « Zecman-Crai» de « Silade Mihai» este un anacronism foarte explicabil în poezia poporană. Personal cred în această din urmă identificare, deoarece trecerea lui Sigismund Báthory prin Muscel a mai lăsat şi alte urme în tradiţiile folclorice locale.

[119] Vezi eruditele comentarii scrise de V. Bogrea pe marginea materialelor publicate în *Muscelul nostru*, în *Dacoromania*, III (1922—1923), Cluj 1924, p. 871—874.

[120] *Gorki despre literatură. Articole de critică literară*, (Bucureşti), f. ed., 1956, p. 621.

https://biblioteca-digitala.ro

Activitatea pentru culturalizarea maselor populare.

Ca număr, după publicaţiile folclorice ale lui C. Rădulescu-Codin, urmează cele destinate culturalizării poporului. Încă de la vîrsta de 21 ani, prin 1897, a desfăşurat acţiunea sa de a ridica nivelul cultural al ţărănimii din Priboieni, unde era învăţător. A început prin a organiza reprezentarea unor uşoare piese de teatru cu caracter moral, patriotic, educativ şi din sumele realizate a construit în sat un monument în amintirea soldaţilor căzuţi în războiul din 1877-1878, pentru cîştigarea independenţei statului romîn. De pe poziţii poporaniste şi mai tîrziu, ca admirator al lui Spiru Haret, de pe poziţii liberale, Codin a luptat şi a reuşit să creeze în Priboieni o bibliotecă sătească. În 1912, înfiinţează Societatea culturală şi de ajutor « Sf. Spiridon », cu sediul în Priboieni. Societatea avea un Cămin cultural şi a publicat cîteva numere dintr-o colecţie de publicaţii ce purtau numele « Biblioteca Societăţii... » şi Biblioteca Căminului cultural « Sf. Spiridon ». Numerele 1 şi 2 ale colecţiei sînt lucrările lui Codin, *Pentru tinerime*... (1912) şi *Pentru educaţia naţională* (1918) care cuprind: prima, poveşti poporane (*Răsplata omenească, Răsplata dumnezeească*) versuri poporane, proverbe şi zicători, o expunere despre *Sărbătorile naţionale* şi extrasele din statutele Societăţii « Sf. Spiridon »; a doua, *Cuvîntare la ziua eroilor*, urmată de lista morţilor în războiul 1916—1917, proveniţi din Priboieni.

Cam din aceeaşi vreme datează înfiinţarea publicaţiei periodice lunare *Prietenul nostru. Revistă pentru popor* (1911—1916, 1923—1926). Revista, deşi se tipărea la Cîmpulung, redacţia activa totuşi la Priboieni, unde locuia redactorul şef, C. Rădulescu-Codin, care mai era şi răspunzătorul pentru « specialităţile literare, didactice, populare » (din anunţul de pe copertă). Fără să activeze militant în politică, Codin nu a colorat această revistă a sa în interesul partidelor politice, ci aduna în paginile ei colaborarea mai multor musceleni, indiferent de apartenenţa lor politică şi de profesiunile lor. Au apărut aici articole de nivel cultural general scrise în toate domeniile cunoaşterii, semnate de învăţători, preoţi, profesori, advocaţi, ingineri, medici, militari. Dominau însă materialele folclorice — semnate aproape întotdeauna de C. Rădulescu-Codin — şi cele de istorie locală.

În anul intrării noastre în război (1916), Codin înfiinţează « Biblioteca Muscelului », o altă colecţie de publicaţii menite, în deosebi, slujbaşilor, luminătorilor şi fruntaşilor satelor. Singurul număr al colecţiei, volumul *Chemarea noastră*, este opera lui Codin. Lucrarea, ca şi altele ale autorului, începe cu o imperfecţiune de ordin tehnic, care supără şi din punct de vedere ştiinţific: are la început un « indice » alfabetic de materie[121]. În paginile lucrării apar idei, sfaturi şi formule care aparţineau sistemului educativ şi cultural al burgheziei liberale: susţinerea « colegiului unic », introducerea condicilor de prezenţă la parohii, organizarea de coruri bisericeşti, etc. Dar, alături de asemenea idei şi mai multe decît ele, apăreau ideile sănătoase şi progresiste, care năzuiau la ridicarea nivelului cultural şi de trai la ţărani: sătenii să se aboneze la reviste şi ziare instructiv-educative, să folosească o agricultură sistematică, să se creeze băi populare în sate, băi şcolare pentru elevi, biblioteci populare şi biblioteci în spitale; îndemnuri pentru canalizarea gîrlelor, electrificarea satelor; combate pelagra şi tuberculoza, boli sociale răspîndite atunci în lumea satelor; susţine « tovărăşiile culturale » care să propage ideea « binelui obştesc ».

În *Chemarea noastră* folcloristul Codin susţine şi argumentează multe din ideile sale cu materiale folclorice, ceea ce arată că el folosea folclorul cu multă pătrundere, în scopuri educative. Astfel pledînd pentru o industrie textilă naţională, reproduce versurile ironice poporane:

Arz-o focu cînipa — *O croieşti de sîmbătă*
Că-i mai bună — america: — *Şi-o îmbraci duminică*

Are pagini în care aduce laude podoabelor artistice ale portului naţional; scoate în evidenţă specificul naţional al folclorului (p. 62); reproduce versuri poporane care arată părerea ţăranului despre iarnă (p. 80) şi versuri împotriva beţiei (p. 84).

Rădulescu-Codin era un orator de mase care vorbea cu multă căldură. În *Cuvîntări pentru popor*[122], ed. din 1906—1907, deşi teme ca « sentimentul religios », « foloasele şcoalei », « ajutorul doctorilor în caz de boală » sînt prezentate, recunoaşte însuşi autorul, « după programa *oficială* a cercurilor culturale », deci potrivit cu baza tematico-ideologică a regimului burghezo-capitalist, totuşi găsim şi multe idei noi şi progresiste. Ce ridică valoarea ideilor noi progresiste din aceste

[121] Metodic este ca indicele să stea la sfîrşitul lucrărilor.

[122] Ed. Ancora a publicat a doua ediţie (fără an) sub titlul « Cuvîntări populare pentru conferenţiarii cercurilor culturale ale preoţilor şi învăţătorilor ». Această ediţie tratează 20 subiecte, adică 8 subiecte noi faţă de ediţia 1906—1907. Editura Ancora a scos şi a treia ediţie, în 1927, premiată de Academia Română. Vezi datele complete la *Bibliografie*.

https://biblioteca-digitala.ro

conferințe este metoda de argumentare, care se sprijină intens pe creația poporană orală. Din acest punct de vedere, multe din temele tratate de Codin se înfățișează ca mici studii folcloristice, în care versurile poporane sînt bine alese. Notele scurte dar substanțiale, întemeiate pe folclor, constituie partea pozitivă a conferințelor lui Codin și nu este lipsit de interes pentru folcloriști dacă vom ști care sînt temele prezentate de autor, ținînd seama de concepția și năzuințele poporului exprimate în creația lui literară. Iată aceste teme: cum să petreacă țăranii iarna cu folos; creșterea copiilor; relele ce izvorăsc din lene, risipă și minciună; iubirea de a face bine: igiena locuinței, hrana, îmbrăcămintea (cu puține exemplificări folclorice); combaterea beției; îngrijirea vitelor, cultura rațională, creșterea gîndacilor de mătase (acestea două din urmă, cu puține exemplificări folclorice), texte populare recomandate pentru a fi citite în ședințe colective[123].

C. Rădulescu-Codin însă n-a fost un realist, n-a avut pătrunderea critică în contemporaneitate, pentru a observa că, în anii dintre cele două războaie, totul se desfășura « după programa oficială »,[124] dar din programă se realiza numai ce convenea regimului de exploatare burghezo-capitalist. Totuși avîntatul și romanticul folclorist muscelean în ultimii ani ai vieții lui, cu amărăciune și-a dat seama de realitate. Sînt vorbitoare în acest sens cuvintele ce adresează Codin, în 1921, într-o scrisoare deschisă unui învățător, fost elev al său: « întunerecul la sate e tot așa de mare ». Se cere — continuă Codin — să ajutăm satele prin « bănci, obștii și cooperative », dar acestea « să ajute *fără să speculeze satele și fără să îmbogățească pe unii conducători, în dauna celor mulți și săraci* ». Autorul declară că este « îngrijat de viitor ». O mărturisire a lui Codin, amintire din timpul ocupațiunii germane 1916—1918, este deosebit de interesantă, pentru că lasă să vedem care era opinia și comportarea țăranilor față de « luminătorii satelor » din vremea războiului: « oameni puțini și mai puțini patrioți, supărați de cîte suferințe le aducea războiul, s-au năpustit, cînd intrau nemții, pe învățători și preoți, să-i bată ori să le curme viața, că ei au făcut și au cerut război și i-au denunțat la cotropitori[125] ». Indiferent de ce crede Codin cu privire la patriotismul țăranilor care făceau asemenea fapte, faptele însă arată în mod elocvent că țăranii erau sătui de vorbăria demagogică a oratorilor de la sate care umblau după căpătuială; erau sătui pînă-n gît de conducători de « bănci populare » și de « cooperative », care se îmbogățeau peste noapte, cum spune însuși Codin, « în dauna celor mulți și săraci ».

Acesta a fost Codin în sectorul culturii de mase: un avîntat propovăduitor al binelui obștesc; înfăptuitorul cu mijloace proprii al multor acțiuni care au ridicat pe țăranii comunei sale Priboieni și ai unor comune vecine; dar el a terminat aruncînd un val de tristețe asupra învălmășelilor și asalturilor date în chip demagogic de cei ce voiau să facă din mijloacele pe care însuși le încurajase și le susținuse, mijloace de îmbogățire personală și de exploatare a celor mulți și săraci.

Pentru folcloristica românească, Codin rămîne un exemplu rar, fiind printre puținii care au împletit acțiunea de culturalizare a maselor (cît a putut el face pe atunci, cu mijloace materiale proprii foarte limitate și cu sufletul lui mare, dornic de înnoiri progresiste) cu activitatea folcloristică. Exemplificările din literatura noastră poporană folosite de Codin în ilustrarea tezelor sale cultural-educative îl arată nu numai ca pe un adînc mînuitor al folclorului în problemele actuale; mai mult decît atît, Codin se ridică la o concepție justă cu privire la folclor, folosind în probleme actuale, în mod practic și creator înțelepciunea poporului, lunga experiență verificată a poporului, de viață cinstită și morală.

Creații literare proprii

Folcloristul C. Rădulescu-Codin semnează cîteva poezii cu caracter patriotic: *Cînd țara ne chiamă* [*Prietenul nostru*, II (1912—1913), p. 120], *Lui V. Alecsandri* [*ibidem*, V (1915), p. 21—23] și cu caracter religios: *Mort în ziua Învierii* [*ibidem*, I (1911—1912), p. 281]. Aceste ode ocazionale dovedesc ușurință de versificare. Mai prețioasă este piesa *Școala și oștirea* (1904). Valoarea ei constă în faptul că autorul a folosit folclorul ca să creeze o ușoară producție dramatică, în care sînt preamărite școala și armata. Aceste două instituții sînt privite însă de pe pozițiile burgheziei. Compusă cu mulți ani înainte de tipărire, piesa a fost jucată de intelectualii satului (elevi normaliști, seminariști, studenți) la Priboieni, la 1 ian. 1898. Sătenii, sub pretext că li se răpesc brațele de la munca ogoarelor, nu-și trimiteau copiii la școală și se eschivau de la recrutare. Cu snoave, glume

[123] Temele se găsesc în ediția 1906—1907, cît și în cele publicate de editura Ancora.

[124] Cuvinte puse de Codin în titlul cărții *Cuvîntări pentru popor*, Cîmpulung, 1906—1907.

[125] Pasajele sînt extrase din I. S. Ghilencea, *La datorie: Amintiri din vremea războiului. Cu o scrisoare a domnului C. Rădulescu-Codin.* Cîmpulung, 1921, p. 3—8.

https://biblioteca-digitala.ro

şi versuri satirice poporane, autorul reuşeşte să stîrnească veselia şi rîsul. Versurile poporane de ostăşie în defavoarea milităriei, stau faţă în faţă, cu cele care dau argumente în favoarea ei:

Împotriva:	Pentru:
Foaie verde dediţei	*Foaie verde măr sălciu*
Săracii bieţii flăcăi	*Drag mi-a fost soldat să fiu,*
Cum mi-i stringe după văi,	*Ca să port calu de friu,*
Cite doi şi cite trei	*Şi de friu şi de căpăstru,*
Legaţi în funii de tei!	*Să meargă bine-n buestru,*
Şi mi-i duce la ciocoi	*Şi să-i pui zăbalele*
Şi mi-i dă pe la odăi,	*Să-l privească fetele...*
Şi mi-i tunde ca pe oi...	*Fete mari, tot de primari,*
Munte, munte, piatră seacă	*Nepoate de ghinărali.*
Lasă voinicii să treacă,	
Să treacă la ciobănie	
Să scape de cătănie.	

În creaţii literare întocmite cu oarecare îndemînare autorul nu face decît să desfăşoare activitatea sa culturală şi naţională pe linia naţionalismului burghez (nu lipsesc nici obişnuitele ironii ale vremii la adresa ostaşului ţigan şi evreu). Ceva mai tîrziu, prin 1904, Codin avea să teoretizeze ideea că operele dramatice scrise pentru săteni trebuie să aibă presărate în scenele lor tablouri din viaţa ţărănească, glume şi snoave poporane care să producă rîs şi veselie[126].

Activitatea didactică

Învăţător din anul 1897 şi revizor şcolar din 1914—1926, C. Rădulescu-Codin şi-a împlinit datoria cu totul altfel decît obişnuiau unii în vremea lui. Cinstit, conştiincios, îndrăgostit de catedră, el a rămas adevăratul dascăl şi pedagog al copiilor de la ţară. Mulţi dintre elevii lui au urmat şcoli superioare din oraşe şi din capitală, pentru că dorinţa fierbinte a lui Codin era să vadă pe copiii de ţărani mergînd mai departe pe drumul şcolilor de învăţătură înaltă.

Cînd în 1916—1918, şcolile din Muscel au suferit grave stricăciuni, iar învăţămîntul s-a întrerupt din cauza ocupaţiunii germane, Codin a scris lucrarea *Şcoalele din judeţul Muscel*, bazată pe date statistice exacte, arătînd cu mult curaj — deşi eram încă sub ocupaţiune — jafurile, specula şi răul adus procesului de învăţămînt, de germani.

În timp ce unii salariaţi din serviciul de control al Ministerului Instrucţiunii Publice îşi ridicau clădiri în Capitală din impunerea abuzivă prin şcoli a manualelor lor didactice, revizorul Codin abia în 1921 primeşte oferta unei edituri modeste din Cîmpulung de a scoate o *Geografie a judeţului Muscel şi a Rominiei* (editată şi după moartea lui, pentru anul şcolar 1926—27) şi un *Manual de aritmetică şi geometrie* (1916). Autorul pînă şi în *Geografie* foloseşte intenţionat versurile poporane, în scopuri moral-educative (pe copertă, versuri împotriva beţiei) şi patriotice (la p. 36: cum cîntă poporul Dunărea). Datele istorice şi etnografice însoţite şi de ilustraţii scot în evidenţă particularităţile specifice ale poporului: meserii (olari, cărămidari), clădiri vechi romîneşti, case ţărăneşti, cetăţi de apărare, porţi împodobite cu desene de artă populară.

Aptitudinele lui pedagogice, bunătatea nemărginită cu elevii şi mai tîrziu cu învăţătorii, sînt calităţi bine cunoscute şi mărturisite de foştii lui elevi şi colaboratori[127].

★

Cu toate că Rădulescu-Codin muncea enorm şi se odihnea puţin, cu toate că în scurta-i viaţă a publicat atît de multe pagini bune, totuşi, în intimitate şi uneori chiar în scris, se arăta veşnic nemulţumit de opera sa. I se părea că atît el, cît şi alţii au lucrat prea puţin în ogorul imens al folclorului şi că rămîne ca sarcină a viitorului să se « deschidă gura atîtor povestitori, înainte de a intra în pămînt cu preţioasele odoare, să culeagă şi să dea la lumină, din toate satele şi sătîşoarele Romîniei, aceea ce nu s-a publicat pînă acum »[128]. În modestia-i sinceră el se sfia de

[126] Vezi introducerea la volumul *Dăfii, snoave şi poveşti*, Craiova (1904), p. 5—6.

[127] Vezi cuvîntările unora dintre ei strînse de Ion G. Nicolaescu în broşura *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, (1927), 67 p.

[128] *Legende, tradiţii*, p. XIV—XV.

https://biblioteca-digitala.ro

opera lui, ca fiind prea mică și neînsemnată: «... parcă nu știu cum, îmi vine tare greu să dau cititorilor o culegere numai atît de mică[129].

În realitate, Codin a adunat materiale mai numeroase decît a publicat; prin 1925—1926 le-am văzut și cercetat însumi în modesta lui «cameră» în care locuia la Cîmpulung. Fiorul neliniștii cu privire la soarta acestor materiale adunate de el, îl cuprindea și-l chinuia adesea. Pentru a întregi caracterizarea activității lui folcloristice, voi arăta ce lucrări mai mari și mai mici au preocupat pe Codin, dar voi aminti numai pe acelea despre care avem știri și chiar amănunte precise.[130]

1. «Antologie cuprinzînd cîntece poporane spre folosința ostașilor țării. Sfaturi practice gospodărești. Literatură și obiceiuri poporane» (anunțată pe coperta finală a volumului *Teatru sătesc*, 1904).

2. «Rolul animalelor în basmele romînilor», studiu premiat de «Soc. pentru protecția animalelor», la concursul din 1908 (*Îngerul romînului*, 1913, p. XXXVIII, nota 2).

3. «Obiceiuri și credințe din viața romînilor». Semnele de ploaie, de ninsoare, vreme bună, moină etc.; meșteșugul poporului de a opri ploile, grindina, zăpezile (*Sărbătorile poporului*, 1909, p. 115, notă).

4. Colecția inedită de cîntece vechi istorice despre eroine care luptau cu vrăjmașii și cu poterile turcești: exemplu «legendara Voichița» (*Legende, tradiții*, 1910, p. XI, nota 3).

5. Cîntece și legende istorice versificate, texte culese de Codin și melodii populare de Filofteia Popescu (*Legende, tradiții*, 1910, p. XIII).

6. «Vrăji, farmece și desfaceri», culegere promisă în 1913 că va fi gata pînă la 1 ianuarie 1914 (Manuscrisul 140 I, «Unele lămuriri...», p. 1).

7. «Bisericile din județul Muscel în timpul războiului și ocupației» 1916—1918 (anunțată pe coperta finală la broșura *Școalele din județul Muscel)*.

8. «Învățătorii din Muscel morți în război», 1916 — 1918; (anunțată ca și nr. 7).

9. «Cine sînt vinovații?» de uciderea mișelească a fratelui său Ioan Rădulescu, pentru că s-a opus la jafurile germanilor în perioada 1916 —1918 (anunțată ca și nr. 7 și 8).

10. «Monografia județului Muscel», desigur, prima redactare a lucrării «*Muscelul nostru*», (Cîmpulung, 1922).

11. «Cîntece și descîntece» (*Chira Chiralina*, p. 4, nota: «va fi dată la lumină cît de curînd; se vor publica, fiind culese de mine, variantele tuturor cîntecelor din această colecție, cu ariile lor și se vor indica, cu explicațiile necesare și variantele publicate în toate colecțiile apărute pînă acum». Vezi și *Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII—LXIX unde se dă cuprinsul pe larg al volumului. (Lucrare în parte realizată în ms. 140 I).

12. «Cromatica poporului romîn» (*Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII. *Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 79—80, unde se arată pe larg conținutul volumului).

13. «Ierburile, plantele și florile cîmpului» folosite la vindecarea bolilor oamenilor și animalelor, (*Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 80. *Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII).

14. «Legende» («*Muscelul nostru*», 1922, p. LXVIII).

15. «Litii, snoave și povești» (*Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII).

16. «Județul Muscel, după cercetări și izvoare, în ms.» (*Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii-Muscelului*, 1929, p. 3, nota 1.)

Numărul mare al operelor publicate și manuscrise ale lui C. Rădulescu-Codin ne ajută să pătrundem și mai adînc planul său vast cu privire la colectarea folclorului romînesc. Acest plan (*Îngerul romînului*, p. XXV—XXVI) s-ar părea că este din domeniul fanteziei, că este irealizabil cu forțele unui singur om. Și totuși, deși lipsit cu totul de mijloace materiale, dar cu neprețuita-i pasiune care-l împingea la sacrificarea sănătății și chiar a vieții lui curmate prematur, Codin a realizat cea mai mare parte a acestui plan vast. În orice caz, opera lui este o dovadă că el cunoștea toate domeniile indicate în plan, că pentru multe din aceste numeroase domenii el avea materiale adunate și studiate.

---

[129] *Ibidem*, p. VIII. *Îngerul romînului*, p. XXV, sfîrșitul notei 22, în care dă o bogată listă bibliografică: «Cer iertare cititorilor că n-am putut urmări tot ce s-a publicat». Vezi și regretul exprimat în *Îngerul romînului*, p. XXIII: «Îmi pare rău că n-am avut timp și mijloace să culeg din cît mai multe și mai răslețe sate, cît mai multe și mai variate povești...» Sau: «Eu n-am puteri și chip să arăt cît de mare mi-e dorința ca să se culeagă și să se studieze — pe toate fețele — poveștile și legendele noastre, de către cîți mai mulți romîni...». *Ibidem*, p. XXVI).

[130] Titlurile puse între ghilimele sînt ale lui Codin; celelalte sînt făurite de mine pe baza indicațiilor date de Codin în izvoarele citate. Socotesc că aceste lucrări nu puteau fi trecute în «Bibliografie» pentru că: la unele nu cunoaștem cuprinsul și întinderea; apoi bănuiesc că altele au intrat în voluminosul ms. 140 I (formulările vagi ale lui Codin nu permit certitudinea); în sfîrșit, cred că unele exprimă numai proiecte dorite de Codin. Însă toate laolaltă arată și dovedesc viziunea folclorică vastă a lui C. Rădulescu-Codin.

https://biblioteca-digitala.ro

Cunoaştem starea în care se găseau colectările şi studiile de folclor în trecut. Munca lui Rădulescu-Codin dovedită şi consemnată în atîtea lucrări valoroase ne îndreptăţeşte a-l sçoate din rîndul folcloriştilor mărunţi, între care a fost socotit pînă acum, şi a-l pune alături de marii folclorişti romîni ca Simion Florea Marian şi Tudor Pamfile. Cunoaştem şi starea în care se găsesc azi colectările şi studiile de folclor. Problemele folcloristicii actuale sînt în mare parte altele decît pe vremea lui Codin. Mijloacele tehnice de colectare şi înregistrare a creaţiilor folclorice sînt acelea numai visate şi dorite de Codin la vremea lui. Folcloriştii, în condiţiile tehnico-economice, sociale şi culturale actuale pot realiza lucrări foarte valoroase. Ei trebuie însă să preia din moştenirea folcloristică a înaintaşilor, din concepţia democrată şi realistă pe care au avut-o cu privire la folclor un S. Fl. Marian, un T. Pamfile, un C. Rădulescu-Codin. Acesta din urmă are meritul de a nu fi lăsat după el numai materiale folclorice adunate, dar de a ne fi dat în « Comorile poporului » şi o încercare de istorie sintetică a literaturii poporane romîne şi de a fi socotit materialele folclorice şi preocupările folcloristice drept mijloace pentru instruirea şi educarea morală şi patriotică a poporului.

ANEXĂ

Reproducere după C. Rădulescu-Codin, *Cîntece bătrîneşti istorice alese din culegerile lui.* Ms. autograf 140 II, p. 3 — 7 (Biblioteca Institutului de folclor).

DOMN' ŞTEFAN OPRIŞ

Foaie rosmalin
La galben paltin
De coaje curăţat
Dă arme încărcat

Sus mi-este cu cracă,
Jos, masă de piatră
'N pămînt vindecată
Cu aur suflată...

La masă că-mi şade :
Trei domni ungureşti,
Trei moldoveneşti
Iar în capul mesei
Domnul Zecman Crai
Silade Mihai,
Cu a lui Crăiasă,
Dalbă'mpărătească,
Cu sprinceana trasă,
Cu geana sumeasă...
Sfatu că-l făcea
Şi se domăia :
Cine s'o găsi
Şi s-o dovedi
Ca să urce Crişul
Unde se bat Turcii :
Turcii şi cu Frîncii
Se bat în galioane
Mult să bat cu jale ;
Se bat cu nisip,
Mult se bat urît!
Şi Turcoaicele,
Bat cu furcile!
Şi cînd s'o urca
D'acolo să iea
O cealmea de Turc
Şi-o mînă de Frînc
Şi o foaie de tisă
Tot pentru credinţă,
Vedea-o-aş aprinsă!

Măre se găsia
Domnu' Berendei
Mai mare peste ei :
Litvu potcovia
Potcoave de fier
Cuie de oţel
Nu rabdă la muscel...
Pe Criş că urcă,
Crişul jumă'ate,
Tot din stană'n stană,
Şi din piatră'n piatră,
Litvu'nu mai poate :
Pîn la un loc merge,
D'un vînt mare începe
Tot un vînt turbat
De-l da peste cap...
Jos descăleca
Pînă vîntu'nceta
Iar încăleca,
De valz tulia
La masă venia
Slujba nefăcută
Faţa ofilită...

https://biblioteca-digitala.ro

Dar se mai găsia
Şi se dovedia
Domn Ştefan Opriş,
Din ţara de sus:
Litvu-şi potcovia
Potcoave de oţel
Rabdă la muscel,
Crişul că urca
Şi mereu mergea
Tot din stană-n stană
Şi din piatră'n piatră,
Litvu tot mai poate.
În deal că urca
Jos descăleca,
Litvu'mpiedeca
Din gură-i zicea:
— Paşti, Litvule, paşti
Paşti să mi-te îngraşi
Paşti iarbă de luncă
De-ţi fă coama lungă;
Paşti iarbă de mare,
Fă-ţi copita tare;
Paşti iarbă de dos,
De te fă frumos,
Că aiciea-mi este
Unde iarba creşte,
Creşte se împleteşte
Tot găităneşte...

Opriş ce făcea?
El se repezia
Şi el c'apuca
O cealmea de Turc
Şi-o mină de Frînc
Şi-o foae de tisă
Tot pentru credinţă,
Vedea-o-aş aprinsă!

În sin le băgă,
La Litvu'venia
Şi încălecă,
De vale tulia,
La masă venia
Cu slujba făcută,
Faţa rumenită...

Pe masă trîntia
O cealmea de Turc
Şi o mină de Frînc
Şi o foae de tisă
Tot pentru credinţă

Domnu Zecman Crai
Silade Mihai
Bine că-i păreà;
El că le primia
Şi mi-l dăruia
Cu tîrgul Iaşului
Şi cu al Moldovii!

II

Pe munte de Criş
Prin dalbu'pietriş
Ei că se întîlnia,
Domnu'Berindei
Şi cu Simon Crai
Şi ei să întindea
La masă de tisă
De boieri coprinsă.
Domnu' Berindei
Din gură-m grăià:
— Poţi, Litvule, poţi
Şi la bătrîneţe
Ca la tinereţe?
— Poci, stăpîne, poci,
Poci la bătrîneţe
Mai bine ca la tinereţe;
Că la tinereţe
Mi-era carnea ca roua
Şi pielea ca hîrtia;
Dar la bătrîneţe
Mi-e carnea ca vînju'
. . . . . .
Ei cînd să întîlnia,
Frumos să cinstea
Şi ei să vorbia;
— Noi ca să mergem
Pe munte dă Criş
Prin cel aluniş
Cu Ştefan Opriş;
Şi noi să găsim
O cealmea de Turc
Şi o mină de Frînc.
Şi ei să ducea
Şi să tot urca,
Tot nu izbutia...
Domn Ştefan Opriş
Pin verde brădiş
El să tot ducea,
Pe munţi să urca:
Turcu' mi-l găsia,
Cealmeaua i-o lua;
Frîncu mi-l găsia,
Frumos mi-l tăia,
Mina că i-o lua,
La împăratu'le ducea
Împăratu'ce-i zicea:
— Bine-ai făcut d-ai venit
Par'că eu ţ-am poruncit.
Hai la masă să mîncăm
Să mîncăm şi să glumim
Şi-amîndoi să-ne cinstim.

Şi cînd el grăia,
Măre,'l dăruia
Tot cu ţări domneşti
Şi moldoveneşti
Bine că-i părea
Vestea să ducea!

Informator Marin Colţatu de 102 ani, din comuna Gemenea.

https://biblioteca-digitala.ro

Varianta a II-a

LA ȘOIMAN OPRIȘ

Verde verde trei granate
Departe, vere, departe
Nu prea-așa foarte departe
La colț de cetate
Unde Mureș bate
Bate și răzbate
De străinătate...
Frumoasă masă mi-e'ntinsă,
Pă margini mi-este de tisă...
Dar la masă cine șade?
Trei crai dela Răsărit:
Silade-Mihai
Și cu Ghilom-Crai
Și cu Berendei
Mai mare peste ei.
Ei vinurli bia
Și se sfătuia
Domn ca să ridice.
Berendei zicea:
— Care ăți răzbi
Pe Jaleș in sus
Printre brazi mărunți
Și prin munți cărunți
La Munte-de-Criș
La Șoiman-Opriș
Și care-o răzbi
Și mi-o nemeri
Odor să-mi aducă
O cealmea de Turc
Și-o mină ce Frînc
Și-o foaie de tisă
Să aibă credință
Și-atuncea e om
Să-l ridicăm domn...
Silade-Mihai
La faur mergea
Calul potcovia:
Cu potcoave de argint
Ca să ție la fugit,
Cu cuili de-oțel
Doar d'o răzbi el.
Pe Jaleș o lua,
Mergea cît mergea;
Jaleș se măria
Cu spume venia
Și se speria,
Îndărăt se-ntorcea...
...După Silade Mihai,
Pleca Ghilom-Crai.
La faur mergea
Calu-l potcovia:
Potcoave de-argint
Să ție la nisip,
Cue de-aurel,
Doar d-o răzbi el.
Pe Jaleș o lua
Și mergea, mergea,
Jaleș se măria,
Cu spume venia
Vîntur'le bătea
Și se speria
'Napoi se'ntorcea...
...După Ghilom Crai
Pleca Berendei
Mare peste ei:
Doar că să'nălța
Și calu-mi-l lua
Și și 'ncălica;
Doar cruce-și făcea
Nici nu-l potcovia
Pe Jaleș o lua.
Și mergea, mergea
Și de ce mergea
Ape micșora
Vînt nu mai bătea.
Și de ce mergea
Tot se domolia
Prin ăi brazi mărunți
Și prin munți cărunți...
Șoiman il vedea
Din deal il striga?
— Doamne Berendei,
Or ești cu oștirile
Ca să pornesc vînturile
Să sfărîme oștile?
— Doamne, Șoimane Opriș,
Nu sînt cu oștirile
Ca să pornești vînturile
Să-mi fărîme oștile...
Sîntem crai din răsărit
Și spre Mureș am venit.
Acolo ne-am așezat
La colț de cetate
Unde Mureș bate
Bate, se răsbate
De străinătate!...
Noi ne-am sfătuit
Că streini sîntem,
Domni să ridicăm
Ca să ne-așezăm:
Silade-Mihaiu
Și cu Ghilom crai
Și cu Berendei
Mare peste ei...
Și ne-am sfătuit
Domn să ridicăm
Ca se ne-așezăm.
Eu i-am întrebat
Ca să n'am păcat:
Care voi răzbiți
Ca să nemeriți
Pe Jaleș în sus

https://biblioteca-digitala.ro

Tot prin brazi mărunți
Și prin munți cărunți
La Munte-de-Criș
La Șoiman-Opriș
Și care-o răzbi,
Și mi-o nemeri,
Ca odor s'aducă,
O cealmea de Turc
Și-o mină de Frînc
Și o foaie de tisă
Să aibă credință.
— Vino, Berendei,
Tu ești peste ei.
Că eu i-am văzut,
Credință n'a-avut.
Vino, Berendei,
Că ți-oi da ce cei
Tu ești peste ei.
Îi da ce cerea
Și se mulțumia
Și lui se'nchina:
— Și bagă-le-n sîn,
Nu mai ești străin.

La ei cînd mergea,
Odor le-arăta,
Ei îngenuchia,
La el se'nchina:
— Mulțumim de om;
Tu să ne fi domn
Nu-ți face puterea
Pă cum ți-e plăcerea
Că toți s-a căsnit
Și tot n-a răzbit...
Asta e după credință
Ca cheia de la lăditâ
. . . . . .
Face la cetate
Tîrguri peste toate

De la Neculae G. Zavragiu
din Vulturești

BIBLIOGRAFIA PRINCIPALELOR PUBLICAȚII SCRISE DE C. RĂDULESCU-CODIN

Întocmim o listă bibliografică selectivă a operelor folcloristului C. Rădulescu-Codin publicate în volume și broșuri. O altă listă se va publica într-un număr viitor al revistei noastre cuprinzînd materialele folclorice publicate de autor în publicații periodice. Cele mai multe dintre acestea au fost reeditate în volumele înregistrate în prezenta listă.

Titlurile sînt înregistrate tematic și în cuprinsul temelor, cronologic.

A. PUBLICAȚIILE LUI C. RĂDULESCU-CODIN

I. PUBLICAȚII DE FOLCLOR

1. Rădulescu-Codin C. *Din Muscel. Cîntece poporane.* Volumul I. București, Ed. Socec, 1896, XV p. (sumar și o scrisoare a lui G. Coșbuc, adresată autorului) + 309 p. (Biblioteca internațională nr. 6). Volumul al II-lea n-a mai apărut.

2. Rădulescu-Codin. *O seamă de cuvinte din Muscel. Cu o introducere de dr. Gustav Weigand.* Ediția I. Cîmpulung, Tip. Gh. N. Vlădescu, 1901, IV + 81 p. (ediția a 2-a n-a mai apărut).

3. Rădulescu-Codin și Tuțescu Șt. St. *Dăfii, snoave și povești,* Craiova. Libr. și tip. D.I. Benvenisti, (1904), 74 p. (La p. 57—71: «Din Bilbliografia folclorului romîn»).

4. Rădulescu-Codin, C. *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri și credințe.* Cîmpulung, Ed. Tipografiei G. N. Vlădescu, 1906, 151 p. (v. și nr. 20).

5. Rădulescu-Codin C. și Mihalache D. *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului.* București, Tip. «Cooperația», 1901, 122 p. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn, VII).

6. Rădulescu-Codin C., Tuțescu Șt., Kirileanu S.T. *Cîntece voinicești și ostășești alese din colecțiile culese de d-nii...* București, Institutul de arte grafice C. Sfetea, 1910, 96 p. (Colecția Soc. «Steaua», nr. 21).

7. Rădulescu-Codin, C. *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel,* de... București, Libr. Socec 1910, XV + 136 p. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn, X).

8. Rădulescu-Codin, C. *Îngerul romînului. Povești și legende din popor,* București, Libr. Socec, 1913, XXXI + 384 p. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn, XVII).

9. Rădulescu-Codin, C. *Făt-Frumos. Povești.* București, Ed. Libr. Leon Alcalay, 1914, 128 p. (Biblioteca pentru toți, nr. 861).

https://biblioteca-digitala.ro

10. Rădulescu-Codin, C. *Vine roata la ştirbină. Poveşti, snoave şi legende.* Bucureşti, Ed. Alcalay, [1914] (Biblioteca pentru toţi). — N-am văzut exemplare.

11. Rădulescu-Codin, C. *Chira Chiralina. Cîntece bătrîneşti.* Cu ilustraţii de N. Patraulea. Bucureşti, Edit. Librăriei H. Steinberg şi fiul 1916, 76 p.

12. Rădulescu-Codin, C. *Ghiţă Bondoc. Schiţe şi poveşti.* Ed. Steinberg, 1916 (Biblioteca «Căminul», nr. 19). — N-am văzut exemplare.

13. Rădulescu-Codin, C. *Cîntece din războiu zise de flăcăi şi fete între 1914—1919.* Volumul II. Ediţia II. Cîmpulung, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925. p. XII (o listă bibliografică a unora din operele autorului, Introducere) ± p. 13—110 (77 texte) + p. 1—11 (cuprinsul). — Nu cunosc vol. I, nici ediţia I a vol II. Cred că indicaţiile sînt adausuri interesate (comerciale) ale editorilor.

14. Rădulescu-Codin, C. *Cojocul lui Sărăcilă. Poveşti alese din culegerile mele.* Bucureşti, Tip. «Graiul romînesc», 1925, 112 p. (Casa Şcoalelor. Biblioteca pentru popor; v. şi nr. 17).

15. Rădulescu-Codin, C. *Cal de Smeu, Leu-paraleu şi alte poveşti, legende, pilde, snoave din popor.* Bucureşti, Editura «Ancora», 1926, 157 p. (Biblioteca Universală, nr. 132—134).

16. Rădulescu-Codin, C. *Nevasta leneşă şi alte poveşti, legende, pilde, snoave din popor.* Bucureşti, Editura «Ancora», 1926, 173 p. (Biblioteca Universală, nr. 135—137).

17. Rădulescu-Codin, C. *Cojocul lui Sărăcilă. Poveşti alese din culegerile mele.* Ediţia II-a, Bucureşti, Ed. Casei Şcoalelor, 1929, 120 p. (Casa Şcoalelor. Biblioteca pentru popor; v. şi nr. 14).

18. Rădulescu-Codin, C. *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muşcelului.* Cu note istorice, 24 arii, 162 figuri în text şi unele vederi din Corbi. Bucureşti, «Cultura Naţională», 1929, 127 p. + 5 planşe (Academia Romînă. Din viaţa poporului romîn, XXXIX).

19. Rădulescu-Codin, C. *Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice.* Bucureşti, Ed. «Cartea Romînească» f. a., 208 p. (Cu totul altă culegere decît cea editată de Academia Romînă, v. nr 7).

20. Rădulescu-Codin, C. *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri şi credinţe.* Bucureşti. Editura Casei Şcoalelor, 1930, 278 p. (vezi şi nr. 4).

21. Rădulescu-Codin C. *Poveşti.* Ediţie îngrijită şi prefaţată de Virgiliu Ene, Bucureşti, Editura Tineretului, 1957, 240 p. (Colecţia Mariţa nr. 5).

22. Materiale folclorice culese din sate şi din alte colecţii tipărite, 18 foi («Cuprinsul») + 948 foi, primele nenumerotate.

Manuscris in folio, autograful lui Codin.

În volum, o foaie cu «Unele note şi lămuriri pentru dd. Membri ai Onor. Comisiuni literare a Academiei».

Pentru cuprinsul manuscrisului, v. mai sus, p. 98 — 99.

Biblioteca Institutului de folclor, Bucureşti (str. N. Beloiannis, nr. 25), cota: Ms. 140, I.

23. *Cîntece bătrîneşti istorice alese din culegerile lui † C. Rădulescu-Codin,* 2 foi (lămurirea din sept. 1926 a lui Const. Gh. Bondoc, învăţător din Priboieni şi «Cuprinsul») + 51 foi (următoarele texte: *Romănaş, Domn' Ştefan Opriş, La Şoiman Opriş, Manole, Nunta lui Iancu Vodă, Ilinca Şandrului, Vartici, Banu Brîncoveanu, Tanislav, Dobrişan, Miu' Sglombiu, Doicin bolnavul, Mezer-Craiu, Cîntecu'lu' Mihaiu, Ispilant şi Gheorghe haiducul, Plevina*).

Manuscris in folio, autograful lui Codin.

Biblioteca Institutului de folclor, Bucureşti (str. N. Beloiannis, nr. 25), Ms. 140, II.

II. PUBLICAŢII ETNOGRAFICE.

24. Rădulescu-Codin, învăţător, *Monografia Comunei Priboeni-Muscel,* după programul Ministrului de interne, Cîmpulung, Tip. şi Libr. Gh. N. Vlădescu, 1904, I-IV + 5 — 44 p. (Biblioteca Muscelul).

25. Rădulescu-Codin, C., *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi şi locuitorii săi. Istoric şi legende. Întindere, populaţiune. Portul, cîntece. obiceiuri. Situaţia economică. Administraţia şi justiţia. Starea morală, culturală şi socială. Corbenii în timpul războiului.*

Cu hărţi, vederi, figuri şi arii populare. Tipărită cu cheltuiala d-lui Nicolae N. Paul, Cîmpulung, Tip. libr. şi legătoria Gh. N. Vlădescu, 1922, CXXXIV (Pentru «Muscelul nostru») + 172 p. («I. Comuna Corbi şi locuitorii săi»), cu numeroase planşe (greşit numerotate); vezi şi nr. 18 şi 27.

III. PUBLICAŢII CU CARACTER ISTORIC.

26. Rădulescu-Codin, C. şi Răuţescu I. preot. *Dragoslavele. Trecutul comunei (istoric, legende, acte vechi). Descrierea fizică. Întindere şi populaţiune. Situaţia economică, etnografie. Administraţia şi justiţia. Starea morală, culturală şi socială. Regiunea «Dragoslavele» (Luptele din*

https://biblioteca-digitala.ro

1916). Orfelinatul. Cu numeroase vederi, hărți, facsimile și figuri în text. Cîmpulung. Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu, 1923, VI+432 p. În ed. a doua a lucrării, publicată în 1937 numai pe numele pr. I. Răuțescu, acesta precizează la p. IV contribuția lui C. Rădulescu-Codin la prima ediție: folosirea documentelor din colecția lui D. Băjan și numai partea introductivă din descrierea luptelor din 1916.

27. Rădulescu-Codin, C. *Muscelul nostru. Lămuriri asupra rostului și cuprinsul monografiei județului și a celor 23 de comune.* Cu hărți, vederi figuri și arii populare. Editura Librăriei și Magazinului universal Ioan N. Staicu, Cîmpulung-Muscel.

Cîmpulung, Tip. Libr. și Legătoria de cărți Gh. N. Vlădescu, 1922, 137 p., cu ilustrații.

Este un extras din cartea descrisă aici sub nr. 25, cu următoarele deosebiri: pag. II — CXXXIV din cartea nr. 25 au devenit p. 2-134, la care s-au mai adăogat p. 135—137 care corespund p. 169—171 din cartea nr. 25; deci, s-a omis partea referitoare la comuna Corbi.

28. Rădulescu-Codin, C. *Cîmpulungul Muscelului istoric și legendar. Privire asupra trecutului.* Cu hărți, figuri și numeroase vederi însoțit de Călăuza vizitatorului celor mai de seamă locuri și monumente istorice din oraș și din împrejurimi. Cîmpulung-Muscel, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925, 288 + 3 anexe: vederi și 2 hărți. («Călăuza vizitatorului», de la pag. 237—282).

IV. PUBLICAȚII CU CARACTER CULTURAL.

29. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări pentru popor după programa oficială a cercurilor culturale.* Cîmpulung, Ed. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1906, p. I-VI + p. 7 — 208 (Pe copertă în plus: «Volumul I-iu», după care se reproduce, ca într-o tablă de materie, conținutul lui; anul de imprimare: 1907).

30. Rădulescu-Codin, C. *Pentru tinerime. Povești, cîntece și sfaturi alese.* Cîmpulung, Ed. Soc. «Sf. Spiridon», 1912, 102 p. (Biblioteca societății culturale și de ajutor «Sf. Spiridon» din com. Priboieni, jud.Muscel. No. 1).

31. Rădulescu-Codin, C. *Chemarea noastră. Constatări, îndrumări, dorințe pentru toți bunii romîni, și, în deosebi, pentru slujbașii, luminătorii și fruntașii satelor. Războiul de astăzi. Privitor la strădania preoților. Reformele. De prin Ardeal. Portul romînesc. După războiul din 1913. Cuvîntare ș.a.* Cîmpulung, Ed. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1916, 100 p. (Biblioteca Muscelului, nr.1)

32. Ghilencea, Ioan, S., învățător. *La datorie. Amintiri din vremea războiului. Cu o scrisoare a domnului C. Rădulescu-Codin.* Cîmpulung. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1921, 44 p. (Antetitlu: «Teatru sătesc». Scrisoarea, la p. 3-8, este datată: «Priboeni, 1921, aprilie 1»).

33. Rădulescu-Codin, C. *Pentru educația națională. Cuvîntare la ziua eroilor. Pomenirea celor 170 viteji din Priboeni-Muscel răpuși în războiul pentru întregirea Romîniei.* Cîmpulung-Muscel. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, [f.a.], 56 p. (Biblioteca Căminului cultural «Sfîntu-Spiridon», nr. 2). — În primele două texte sînt folosite versuri populare. La p. 53—56: «Cîntece din război» (populare).

34. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări populare.* Pentru conferențiarii cercurilor culturale ale preoților și învățătorilor. Ediția II-a București, Editura Ancora, [f.a.] 342 p.

35. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări populare pentru conferențiarii cercurilor culturale ale preoților și învățătorilor.* Lucrare premiată de Academia Romînă., Ed. III. București, Ed. «Ancora», 1927, 336 p.

V. PUBLICAȚII DIDACTICE.

36. Rădulescu-Codin, C., revizor școlar. *Școalele din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916—17 și 1917—18. Dare de seamă și unele propuneri.* Cîmpulung, Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1918, 104 p.

37. Rădulescu-Codin, C. institutor, fost revizor școlar și Ghilencea Ioan, S. învățător, *Geografia județului Muscel și a Romîniei* pentru clasa II-a primară urbană și divizia II-a rurală, anul I și al II-lea. Cîmpulung, Ed. Libr. și Tip. Gh. N. Vlădescu, 1921, 54p. + 1 hartă (pe copertă anul de imprimare: 1922).

38. Rădulescu-Codin, C. fost revizor școlar și Ghilencea Ioan S. *Geografia județului Muscel pentru clasa II-a primară.* Cu îndreptări după noua programă conform disp. Ministerului, de Ioan S. Ghilencea și Const. Gh. Bondoc, învățători. Cîmpulung-Muscel, Edit. Libr. Gh. N. Vlădescu și fiul, 1926, 80 p. (pe copertă data de imprimare: 1926—1927).

39. Rădulescu-Codin, C. fost revizor școlar și Bondoc Constantin, G. învățător, *Manual de aritmetică și geometrie pentru clasa V-a primară.* Cîmpulung. Ed. și Libr. Ioan N. Staicu, 1926, 62 p.

https://biblioteca-digitala.ro

VI. CREAȚII LITERARE PROPRII.

40. Rădulescu-Codin, Popescu C., Tuțescu Șt. St. Teatru sătesc. *Școala și oștirea. Jurămintele strîmbe. Doctorul de plasă și logofătul Călin*, de trei învățători. Cîmpulung, Tip. și Libr. G.N. Vlădescu, 1904, 94 p. (Biblioteca Muscelului). Opera lui C. Rădulescu-Codin este numai « Școala și oștirea. Piesă în 3 acte și 1 tablou», la p. 2—26.

VII. PUBLICAȚII PERIODICE CONDUSE DE C. RĂDULESCU-CODIN.

41. *Prietenul nostru. Revistă pentru popor.* Cîmpulung, Editura tipografiei și librăriei Gh. N. Vlădescu, 15 apr. 1911—1916; reapare în ianuarie 1923—1926.

Începînd cu nr. sept. 1915, după titlul « Prietenul nostru », se adaogă subtitlul: « Revista populară a Asociațiunilor preoților și învățătorilor din județul Muscel ».

Începînd cu nr. ian. 1923, titlul este « Prietenul nostru pentru popor. Revistă culturală. Director C. Rădulescu-Codin ».

42. *Gazeta țăranilor din Muscel. Foae săptămînală sub conducerea unui Comitet de săteni. Redacția și Administrația Com. Priboieni, jud. Muscel. Gara* **Călinești.**

20 numere, între 15 apr. 1920—22 mai 1921; numerele 8—10, 14—16, 17—18 și 19—20 sînt laolaltă; nr. 11—12 lipsesc din Bibl. Acad. R.P.R. Gazeta n-a apărut regulat săptămînal.

O scrisoare din 11 dec. 1921 semnată de C. Rădulescu-Codin (legată în colecția Acad. R.P.R.) dovedește că Codin a fost redactorul și administratorul gazetei, care se tipărea la Pitești și că « de la nr. 20 înainte» gazeta « și-a întrerupt apariția din lipsă de fonduri».

Publicație politică vehementă împotriva țărăniștilor, susținînd interesele liberalilor. Puțin material folcloric.

B. DESPRE C. RĂDULESCU-CODIN

B i a n u, I. — (Raport despre *Comorile poporului*. Cîmpulung 1906), *Anal. Acad. Rom. Dezbateri*, tomul XXIX (1906 — 1907), p. 303—304.

B î r s e a n u, A. — (Raport în ședința Academiei Române, 21 mai 1910), publicat în volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, 1910, p. III-V. — Raportul este asupra acestei lucrări.

B î r s e a n u, A. — (Raport în ședința Academiei Române, 26 mai 1912), publicat în volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Îngerul rominului*, București, 1913, p. III-V. — Raportul este asupra acestei lucrări.

B o g r e a V. (Recenzie despre *Muscelul nostru*, I: *Comuna Corbi*, ed. 1922), *Dacoromania*, III (1922—1923), p. 871—874.

B o g r e a V. (Recenzie despre *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*, ed. [1923]), *Daco omania* III (1922 — 1923), p. 874—877.

B o g r e a V. (Recenzie despre monografia *Dragoslavele*, ed. 1923), *Dacoromania*, III (1922—1923), p. 877—879.

C o ș b u c G. (Scrisoare) publicată în volumul lui Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Cîntece poporane*, București 1896, p. XI-XV.

E n e V i r g i l i u, *Prefață* la volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Povești*, București, Editura Tineretului, 1957, p. 5— 9.

G e r m a n, T. *C. Rădulescu-Codin și S.T.Kirileanu* (necrolog), *Comoara Satelor, IV* (1926), p. 65—67.

I o r g a N. (Recenzie despre monografia *Dragoslavele*), *Revista istorică*, X (1924), p. 54—56.

I o r g a N. *Trei iubitori ai datinelor*, în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 81—82 (Ștefan Tuțescu, C. Rădulescu-Codin, S.T. Kirileanu). — Același articol s-a publicat și în *Ramuri -Drum drept*, nr. 5—6, mai-iunie 1926, p. 153.

N i c o l a e s c u, Ion G. *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*. Cîmpulung, Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu și fiul (1926),67 p. (Antetitlu: « Broșură ce se vinde pentru ridicarea unui bust lui Codin»).

P a ș c a, St. (Recenzie despre *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii-Muscelului*, ed. 1929), *Dacoromania*, VI (1929—1930), p. 466—471.

P e t r o v i c i, E. (*S.T. Kirileanu, C. Rădulescu-Codin, Șt. St. Tuțescu.*, *Dacoromania*, V. (1927—1928), p. 891—892.

R ă u ț e s c u-D r a g o s l a v e l e, I., preot, C. *Rădulescu-Codin*, în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 6-8.

https://biblioteca-digitala.ro

Răuţescu-Dragoslavele, I., preot, *C. Rădulescu-Codin*, în *Glasul ţării*, VI, Cîmpulung, nr. 4/1926, p. 7—8 (Codin era foarte sărac).

Robea, Mihail, *C. Rădulescu-Codin, un pasionat şi harnic folclorist*, în *Cultura poporului*, VI (1956), nr. 5, p. 57—58.

Simonescu, D., *În amintirea folcloristului C. Rădulescu-Codin*, în *Şezătoarea*, XXIII (1927), 12—16.

Tuţescu, Şt. St. *Folcloriştii noştri. Biografii şi portrete*, Balota-Dolj, 1923, p. 57—59 (Biblioteca folcloristică, nr. 19—20).

Weigand Gustav, dr. *Prefaţă* la volumul lui Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Cîmpulung, 1901, p. I—III.

Nota redacţiei despre monografia *Dragoslavele* , în *Tudor Pamfile*, II (1924), p. 47.

C. Rădulescu-Codin, folcoristul şi scriitorul popular (necrolog), în *Lamura*, VIII (1926), p. 155. Reprodus şi în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 52.

ФОЛЬКЛОРИСТ К. РАДУЛЕСКУ-КОДИН (1876-1926).

Сын бедного крестьянина из села Згрипчешть, волости Белец-Негоешть, района Тополовень, деревенский пастух Радулеску-Кодин добился того что, стал учителем в селе Прибоень, район Тополовень (1896 г.) и школьным инспектором в бывшем уезде Мусчел (1914—1926 гг). Несмотря на то, что помещичье-буржуазный режим чинил всевозможные препятствия его деятельности, Радулеску-Кодин развивал активную культурно-просветительную работу среди сельского населения в своей родной местности и в уезде Мусчел.

Изнурительная, не знавшая отдыха работа истощила его физические силы и фольклорист Радулеску-Кодин безвременно погиб.

Его плодотворная деятельность выразилась в приблизительно 40 книгах и брошюрах (см. приложенную к статье библиографию), а также в многочисленных статьях, опубликованных в различных фольклорных журналах. Даже Румынская Академия поместила в своем фольклорно-этнографическом сборнике, озаглавленном «Из жизни румынского народа», четыре крупных произведения Радулеску-Кодина: «*Народные праздники*» (1909), «*Легенды, традиции и исторические воспоминания*» (1910), «*Ангел румына*» (1913) и «*Словесность, традиции и обычаи в селе Корби-Мусчелулуй*» (1929).

Возникновение села Корбь, расположенного в горной местности бывшего уезда Мусчел, восходит к XV столетию; в XVIII столетии в местное население влилась пастушеская колония из Жина Трансильванией (район Сибиу). Таким образом язык, фольклор, этнические особенности и верования крестьян села Корбь являют двойную прослойку и представляют тем самым особый интерес. Радулеску-Кодин назвал свой сборник легенд и народных рассказов «*Ангел румына*», ибо у нашего народа есть поверье (насколько нам известно — единственное в мировом фольклоре), что хорошо рассказанная повесть охраняет как «ангел хранитель» дом, где ее рассказывают. В некоторых областях страны хозяин принимает гостя только, если он умеет рассказывать повести; повести о прогулках св. Петра и бога на земле превращаются в «огненный язык» и охраняют дом, где их рассказывают. В своем фольклоре румынский народ хранит культ поэтического повествования.

Сборники Радулеску-Кодина построены научно: они содержат глоссарии диалектизмов, указатели народных выражений, заметки о рассказчиках-носителях фольклора (большей частью крестьян-стариков). Запись точна, хотя и не в строго филологическом смысле. Некоторые тексты даются со своими народными мелодиями, например, колядки, обрядовая поэзия, принадлежащая к циклу зимних народных праздников — рождественские и новогодние песни и т. д.

В общих международных элементах фольклора Радулеску-Кодин усматривал средство для сближения народов, для укрепления дружбы и мира между ними. В фольклоре Радулеску-Кодин видел отраженными все чаяния и думы народные.

Фольклористическая работа — говорил он — дает исследователям фольклора случай ближе узнать народ и бороться за его счастье.

Автор данной работы старается доказать, что Радулеску-Кодину причитается более почетное место, чем то, которое ему уделяла буржуазная фольклористика.

https://biblioteca-digitala.ro

THE FOLKLORIST C. RADULESCU-CODIN
(1876—1926)

Born in the village of Zgripcești (Beleți-Negrești, Topoloveni), C. Rădulescu-Codin, son of poor peasant-farmers, began his life as cow-herd. A studious child, he succeeded in becoming school-teacher in Priboieni-Topoloveni (1896), and later school inspector of the district of Muscel (1914—1926).

In spite of all the obstacles set in his career by the bourgeois-landowner governments, Codin displayed a great cultural activity and strove all his life-long to raise the cultural standard of the rural population of his native region and of that of the district of Muscel.

His hard work and unrelenting efforts ruined his health, causing Radulescu-Codin's death at an early age.

His fertile activity includes about 40 volumes and other booklets (vide titles in the bibliographic list at the end of the article), and numerous articles printed in various folklore reviews. The Roumanian Academy inserted in the folklore and ethnographic collection entitled « Aspects of the life of the Roumanian people », four fundamental works, written by C. Rădulescu-Codin: *Sărbătorile poporului* /Popular feasts (1909)/, *Legende, tradiții și amintiri istorice* /Legends, traditions and historical recollections (1910)/, *Ingerul rominului* /The Guardian Angel of the Roumanian people (1914)/, and *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului* (1929)/ Literature, traditions and customs from Corbii Muscel/. The village of Corbii situated in the hilly part of the Muscel district, dates back to the XVth century. A colony of shepherds from the Transylvanian village of Jina (Sibiu), settled in the XVIIIth century in this village. The language, folklore, ethnic customs and beliefs of the Corbii peasants offer therefore a particular interest owing to the co-existence of two different sources. Rădulescu-Codin called his collection of legends and folk-tales *Ingerul rominului* /The Guardian Angel of the Roumanian people/, because in many tales of our country the belief is expressed — a belief unique in the folklore of all nations, as far as we know — that tales beautifully told have the power of protecting the homes they are related in, — like a « Guardian-Angel ». In certain regions a guest is welcomed only if he is able to tell folk-tales; the stories about God and St. Peter's wanderings on earth are supposed to be converted into a « fire belt », protecting the house where they are told. The Roumanian people entertain in their folklore the cult of poetical story-telling.

Rădulescu-Codin's collections are scientifically worked out, they include dialectal word-glossaries, indexes for popular expressions, references concerning the informants and folklore-bearers, who were usually old people. His transcription is accurate, though not strictly philological; some texts are completed by their respective tunes, e.g. Christmas carols, the ritual poems sung during the winter-feasts, on Christmas and New-Year's day.

Codin realized that the common, international elements of folklore were a mean of bringing the nations together contributing to strengthen the ties of friendship and peace between all the countries of the world. The laborious folklorist of Muscel saw all the aspirations of the people mirrored in its folklore.

The investigations of a folklorist — says Codin — are an opportunity for him to get acquainted with the ideals of the people and to fight for their happiness.

The author concludes his article calling for the necesity of awarding Codin a higher place in the gallery of folklorists than the one granted him by the bourgeois folkloristic circles.

https://biblioteca-digitala.ro

CONSIDERAȚII PRELIMINARE ASUPRA CULEGERILOR DE FOLCLOR FĂCUTE ÎN ZONA HIDROCENTRALEI DE LA BICAZ ÎN ANII 1954—1955*

C. BĂRBULESCU
și
L. STĂNCULEANU

Pentru cunoașterea complexului de viață din regiunea sortită să devină fundul lacului de acumulare al hidrocentralei de la Bicaz, comisiunea însărcinată de Academia RPR cu organizarea cercetărilor științifice care se fac în zona respectivă[1], s-a adresat în 1954 Institutului de folclor al Ministerului Culturii pentru alcătuirea unei echipe de specialiști care să cerceteze problemele de folclor.

Institutul a făcut o echipă formată din un cercetător pentru cîntecul popular[2], un cercetător pentru povestirile populare[3] și un tehnician[4] pentru mînuirea aparatelor de înregistrare. Pentru început, echipa a plecat pe teren într-o cercetare care a durat doar 9 zile cu rostul de a lua cunoștință de realitatea folclorică locală, cu atît mai mult cu cît din satele indicate se cunoșteau doar culegerile de cîntece populare începute de prof. G. Galinescu în urmă cu 20 de ani pe o arie destul de mică și materialul rezultat din o cercetare sumară făcută în 1952 de doi membri[5] ai Institutului de Folclor. De asemenea, despre proza populară, despre jocurile și obiceiurile locale nu se știa prea mult[6] așa încît culegerea făcută între 14—22 oct. în comunele Ceahlău, Hangu și Bicaz, respectiv în satele Schitu, Răpciuni, Rețiș, Gura Hangului, Fărțigi, Audia, Bicaz, Ciungi și Capșa, a deschis noi perspective cunoașterii folclorului local atît prin adunarea și înregistrarea unui prețios material[7] pe bandă de magnetofon, cît și prin observarea directă a vieții și manifestărilor locale, elemente importante de care s-a ținut seama în alcătuirea planului culegerilor ce au urmat.

Din cercetarea sumară făcută în oct. 1954, am putut vedea că în satele din zona hidrocentralei de la Bicaz se desfășoară o viață folclorică bogată care dezvăluie vechi legături și corespondențe spirituale și cu versantul ardelean al munților și cu Moldova de nord și meleagurile învecinate din sud și est. De asemenea am observat o oarecare deosebire de stil în manifestări între punctele sudice și nordice ale regiunii cercetate și am avut impresia existenței a două subzone folclorice[8]

---

* La redactarea însemnărilor de față au fost folosite și rapoartele de activitate scrise de Lucilia Stănculeanu, Emil Riegler Dinu, N. Al. Mironescu, Valeriu Ciobanu, Axente Valerian și Corneliu Bărbulescu care au făcut culegeri pe teren în zona arătată, ca membri ai subcolectivului de folclor.

[1] Pentru efectuarea acestor cercetări s-a încheiat un acord între Ministerul Electrificării, respectiv direcția generală a hidrocentralei de la Bicaz, care susține material cercetările și Academia R.P.R. care le tutelează, ca for științific.

[2] Ghizela Sulițeanu

[3] Corneliu Bărbulescu

[4] Gheorghe Abălașei

[5] Emilia Comișel și Adrian Vicol

[6] Informații se găsesc și în răspunsurile trimise la chestionarul lui Nic. Densușianu, 1896, din comunele din zonă, vezi biblioteca academiei RPR.

[7] Din materialul cules în 1954 sînt înregistrate pe bandă de magnetofon 63 cîntece (voce solo), 19 melodii executate din fluier, 8 povești și povestiri, 2 orații de nuntă și 1 cîntec înregistrat experimental (cîntat — dictat) pentru urmărirea accentelor tonice. Restul materialului folosit ca date suplimentare cuprinde 112 melodii notate după auz, 103 texte de cîntece (dictate) și diferite fișe de informație despre cîntece, prilejuri, obiceiuri, costume, dans, lăutari, povestit și viața culturală actuală. S-au făcut liste de informatori, s-au alcătuit repertorii și fișe de manifestări folclorice.

[8] Subzona sudică cuprinde satele Cîrnu, Potoci, Secu, Izvorul Alb și Ruginești, iar cea nordică restul satelor între Buhalnița și Galu.

https://biblioteca-digitala.ro

legate însă între ele cu bogate interferențe. Căutînd să ne lămurim acest lucru am consultat diferite referințe istorice și economice în legătură cu regiunea. În acest sens, în dezvoltarea complexului de viață din zona arătată, credem că pe lîngă alte numeroase împrejurări și relații sociale, un rol important l-au avut și următoarele:

Pînă în 1944, teritoriul care interesează cercetarea era împărțit între *Domeniile regale*, (Bicaz pînă la malul drept al rîului Izvorul Muntelui), *Administrația de stat*, Cîrnu, Potoci, Izvorul Alb, Rugineşti) și *moșia Sturza* (Buhalnița, Hangu, Ceahlău etc).

Întreaga zonă este marcată la extremități de două importante căi de comunicație între Ardeal și Moldova și anume: în sud de șoseaua care trece de la Gheorghieni prin Cheile Bicazului, Bicazul ardelean și Bicazul romînesc spre Piatra Neamț, iar în nord de cea care trece prin Tulgheș, Bistricioara, Poiana Teiului, spre Tîrgul Neamț, drumuri de circulație intensă și schimburi reciproce între zone cu structuri economice și manifestări spirituale deosebite. De asemenea prin Hangu trecea așa zisa «Calea mare» care ducea tot la Tîrgu Neamț prin Audia și Băbăteni; iar la Poiana Teiului coboară șoseaua dinspre Broșteni și Dorna.

Valea Bistriței este din vechime o cale de transport pe apă pentru lemnăria ce se trimetea spre sud, iar plutăritul și-a avut rolul său în determinarea anumitor aspecte specifice locale.

Actuala șosea care străbate întreaga microregiune a hidrocentralei de la sud la nord, pe malul Bistriței, și face legătura dintre cele două vechi drumuri dinspre Ardeal, a fost construită cam de vreo optzeci de ani, fapt care a avut urmări în dezvoltarea condițiilor de viață a satelor pe care le străbate.

Ținînd seamă și de aceste elemente, putem lămuri existența celor două subzone folclorice și diferențele în componența repertoriilor de cîntece, dansuri, povești, etc., în măsura în care s-au păstrat, cît și interferențele folclorice rezultate din lupta elementelor tradiționale cu cele nou pătrunse care cu încetul le luau locul, ori cu cele izvorîte din schimbarea mentalității colectivității în raport cu schimbările sociale și economice.

Pornind de la concluziile provizorii pe care le-am tras din primele observațiuni, am ales ca punct de plecare al culegerilor satul Izvorul Muntelui, dependent administrativ de comuna Bicaz. Deși satul nu este așezat pe teritoriul inundabil, totuși prin poziție și componență face parte din prima subzonă folclorică (sud) a regiunii[9] și prezintă aspecte caracteristice pentru o bună parte a satelor propuse cercetării, căci repertoriul folcloric îi este variat și în oarecare măsură formele tradiționale sînt păstrate mai închegate. In același timp, prin imediata apropiere a șantierului Bicaz, oferea cercetătorilor și posibilitatea observării activității artistice de amatori la începutul muncii de culegere pentru a se putea face comparație cu ce va fi la sfîrșitul campaniei, în vederea stabilirii evoluției și legăturii noilor manifestări folclorice cu tradiția locală, ori pentru a se putea urmări amestecul de influențe.

Satul Izvorul Muntelui este mic—are 57 de gospodării—și se întinde pe circa 6 kilometri de-a lungul gîrlei cu același nume, pînă la poalele masivului Ceahlău, fiind străbătut în toată lungimea de șoseaua de exploatare forestieră relativ recentă, care este și una din căile drumeților ce se îndreaptă spre cabanele muntelui. În sat nu se afla biserică. Școala elementară cu 4 clase a fost înființată după 1944, iar pînă în 1955 nu era nici cooperativă. Localnicii se duceau dumineca la biserică în Cîrnu ori Bicaz și tineretul frecventa hora din Secu, Potoci, Bicaz, Ciungi. De asemenea locuitorii găseau prilej de întîlnire la cîrciumile din satele apropiate, la măcinat la moara de apă așezată în mijlocul satului, la piua de lîngă moară ori la fierărie.

Ocupația principală a bărbaților era munca la pădure — corhănitul și plutăritul — în parte păstoritul sau munca agricolă, iar femeile se ocupau cu gospodăria și economia casnică. Mulți locuitori de toate vîrstele plecau în perioada muncilor agricole sau viticole spre regiunile specifice unde se angajau muncitori sezonieri. Actualmente unii din locuitori fac muncă necalificată ori calificată pe șantierul Bicaz, alții continuă să se ocupe cu munca forestieră, iar în măsură mai mică cu oieritul și cu economia casnică.

Scopul culegerii a fost stabilirea repertoriului de cîntece, povești și dansuri populare din jurul barajului de la Bicaz și culegerea unui material documentar cît mai bogat dintr-un singur sat. Stabilirea acestor repertorii și cunoașterea specificului de viață erau necesare pentru dirijarea culegerilor ulterioare pe întreaga microregiune, încît materialul adunat să ilustreze realitățile folclorice locale.

Pentru culegerea materialului muzical s-a lucrat cu 18 informatori dintre care 16 erau localnici, iar doi dintre ei erau veniți în Izvorul Muntelui cu prilejul construirii hidrocentralei.

---

[9] Regiunea care face obiectul cercetărilor complexe se limitează la sud cu satul Cîrnu și se întinde la nord pînă la Galu aproximativ.

https://biblioteca-digitala.ro

Din toţi aceştia, 10 au fost bărbaţi şi 8 femei după cum urmează: între 16—24 de ani, 5 informatori (3 femei, 2 bărbaţi); între 25-32 ani, 7 informatori (2 femei, 5 bărbaţi); între 40—50 de ani, 4 informatori (2 femei, 2 bărbaţi); peste 50 de ani, 2 informatori (o femeie, un bărbat).

Aproape din toate categoriile de vîrstă au fost 1—2 informatori care pe lîngă materialul muzical propriu zis ne-au dat şi informaţii interesante cu privire la viaţa cîntecelor respective, a provenienţei lor în sat, a circulaţiei acestora, a sentimentelor pe care le trezeşte în general cîntecul în sufletul ascultătorilor. Pentru anumite genuri, bătrînii în special ne-au dat exemplare deosebit de preţioase.

Repertoriul satului este alcătuit în majoritate din cele două genuri bogat reprezentate: cîntecul şi romanţa. Nu lipsesc nici unele din genurile celelalte ca: doina, cîntecul de nuntă, bocetul, cîntecul de leagăn.

Realitatea folclorică a satului este arătată mai bine de o clasificare mai amănunţită: 130 cîntece propriu zise, 32 romanţe, 11 cîntece satirice, 6 cîntece de chef (clasificarea acestora din urmă este făcută după text, ele cîntîndu-se pe melodii de cîntec propriu zis), 20 cîntece de militărie, 4 doine, 4 balade (de fapt două titluri) 4 cîntece de leagăn, 3 cîntece de nuntă, 2 bocete, 2 marşuri, 2 şlagăre.

De asemenea, s-au înregistrat din repertoriul sărbătorilor de iarnă: 7 colinde, 2 texte de Urs (se rostesc la Anul Nou), o suită de 11 cîntece din drama populară Jianu, iar din repertoriul de jocuri 21 de melodii (11 cîntate din fluier şi 10 din ţiteră).

Din cele arătate mai sus se desprind cîteva observaţii privind repertoriul general al satului şi anume:

Lipsa aşa numitului «repertoriu păstoresc» (*Şiragul*, *Porneala oilor*, *Cum şi-a pierdut ciobanul oile*, etc.) deşi după informaţiile luate, păstoritul a fost una din îndeletnicirile principale ale locuitorilor satu lui.

Din numărul redus de piese înregistrate din diferitele genuri ca şi din greutatea cu care le-am obţinut de la informatorii noştri, se poate crede că acestea sînt căzute în desuetudine (doina, balada, cîntecele rituale de nuntă şi de mort, etc.) Spre exemplu, am înregistrat doar 4 doine din care două cîntate din fluier şi două vocale. Informatorii care ne-au cîntat cele două doine din fluier au fost ciobani şi după propriile lor mărturii şi-au însuşit «acolo» aceste «cîntece de jale» cum le-au numit ei. Cele două doine vocale au fost cîntate în familia Gribincea (mama şi feciorul, unde, de la sine înţeles băiatul învăţase cîntecele în copilărie de la mama lui: «tot o auzeam pe mama cîntînd aşa şi parcă aşa zicea»). Este însă o deosebire între doina cîntată de Mihai Gribincea de 24 de ani şi aceea cîntată de mama lui, Maria G. Gribincea.

Obiceiul de Crăciun al colindatului — atît de răspîndit în alte regiuni ale ţării — aici este neînsemnat şi redus la două, trei colinde cu caracter religios, ori luate din repertoriul de colinde învăţat la şcoală (ex.: *domn domn să-nălţăm*). Din cele şapte colinde înregistrate doar trei sînt locale, celelalte fiind învăţate de către informatorii noştri în peregrinările lor din Transilvania în timpul secetei din 1947 pe la Supurul de Jos — Sălaj ori Hunedoara. Se pare că din repertoriul tradiţional al sărbătorilor de iarnă, cei din sat preferă: *Ursul* şi *Jianu* din care de altfel am şi înregistrat, iar *Bujor*, *Capra*, *Haiducii*, *An nou şi an vechi*, sînt aduse în timpul sărbătorilor de iarnă de cete din alte sate.

Alt gen slab reprezentat este *balada*: au fost culese două fragmente din *Pantelimon* şi *Cîntica la trei ciobani* — probabil o variantă a Mioriţei, după text, cîntate de informatori vîrstnici pe melodii de cîntece propriu zise, lucru des întîlnit în Moldova. Din discuţiile cu informatorii a reieşit că asemenea cîntece se mai cîntau în urmă cu 20—30 de ani pe la masa mare de nuntă, ceea ce ar duce la următoarele ipoteze: ori genul acesta muzical nu a fost niciodată mai din plin reprezentat în Moldova şi aria de răspîndire nu a ajuns pînă la poalele acestor munţi, ori ne mai fiind cerut la masa de nuntă—de obicei cîntat de lăutari — şi fiind cîntat din ce în ce mai rar s-a destrămat rămînînd doar aceste sărăcăcioase vestigii, cu atît mai mult cu cît tineretul nu-l cunoaşte de loc. Alături de *balada* propriu zisă am găsit aici două exemplare din genul numit de noi *baladă-cîntec*, versuri cu conţinut epic cîntate pe melodie de cîntec din care unul a fost foarte cunoscut şi a avut o întinsă arie de circulaţie: *Logodnicii nefericiţi*, iar altul se întîlneşte destul de rar: *Povestea celor trei fraţi*.

O situaţie asemănătoare cu a baladei şi a doinei o au şi celelalte două categorii de cîntece: cîntecele din ritualul nunţii şi bocetul din ritualul înmormîntării. Astăzi nu mai întîlnim decît *Cîntecul miresei* care ne-a fost cîntat pe un text amplu de informatoarea Ileana Petriţa de 54 de ani. Pe aceeaşi melodie un text mult mai redus ne-a fost cîntat de informatorul Mihai Gribincea de 24 de ani, care adeseori este chemat ca vornic l la nunţi. Tot informatoarea Ileana Petrita care ne-a dat *Cîntica la trei ciobani*, *Cîntecul de nuntă* şi alte cîntece vechi, ne-a cîntat două bocete:

https://biblioteca-digitala.ro

Bocet pentr-un om gospodar şi *Bocet pentru fiică*, cîntate pe două variante apropiate ale aceluiaşi tip melodic. Cu toate străduaniile noastre, în tot satul nu am găsit pe nimeni altcineva care să ştie mai multe ca Petriţoaia. Din informaţiile luate se pare că dispariţia obiceiului de a boci mortul în diferite momente ale ritualului în satele Cîrnu, Potoci, Izvorul Muntelui, s-ar datori unei vechi dispoziţii a unui preot din Potoci care interzicea această manifestare.

Din punct de vedere al genurilor, repertoriul satului, raportat la informatori pe cele două categorii (bărbaţi — femei) ar fi cam acelaşi: pentru femei, 80 de cîntece din care 60 de cîntece propriu zise, 8 cîntece de militărie şi război, 3 cîntece satirice, 3 cîntece de chef, 4 cîntece de leagăn, 2 cîntece de puşcărie, 1 baladă, 2 balade-cîntec, 1 doină, 1 cîntec de nuntă, 2 bocete.

Celelalte cîntece, din aceleaşi genuri fac parte din repertoriul bărbaţilor, de bună seamă lipsind cîntecul de leagăn şi bocetul, dar adăugîndu-se *marşul* învăţat în armată sau *Ursul* şi *Jianul* pe care şi acum le execută la Anul Nou bărbaţii căsătoriţi. Dacă privim repertoriul pe categorii de vîrste, nu se poate face o delimitare precisă între genurile ce ar aparţine vîrstnicilor de cele potrivite maturilor sau de cele preferate de tineret. Despre repertoriul pe care tineretul şi-l însuşeşte de la cei maturi se poate spune însă că acolo unde tînărul talentat trăieşte într-un mediu căruia îi sînt cunoscute toate genurile, el şi le însuşeşte pe toate (cazul Mihai Gribincea şi Minodora Mrejeru) iar acolo unde tinerii n-au avut de la cine învăţa, nu cîntă (fraţii Zaiţ).

Din informaţiile culese cu privire la repertoriul cîntecelor de război şi militărie se poate spune că o parte din ele sînt reluarea cîntecelor din timpul războiului 1916—1918, iar altele au fost create — în general textul — cu prilejul ultimului război. Odată cu terminarea acestuia, nici cîntecele nu s-au mai cîntat.

Înregistrările de proză populară s-au făcut de la 28 de povestitori. Şi în Izvorul Muntelui, ca în alte localităţi unde am făcut culegeri, *povestitul* nu se leagă de copilărie aşa cum este credinţa aproape generală a orăşenilor trăiţi sub influenţa cărturărească, ci este un factor social cu funcţie stabilită în desfăşurarea vieţii oamenilor maturi, iar participarea copiilor ca ascultători este întîmplătoare, fie în cadrul familiar, fie în măsura în care aceştia se pot integra preocupării colectivităţii la un moment dat cînd se iveşte prileiul să se povestească (clacă, şezătoare, priveghi, odihna după munca forestieră, popasurile plutaşilor, paza vitelor, etc.). Din toţi informatorii în vîrstă pe care i-am întrebat dacă spun în mod special poveşti şi copiilor sau nepoţilor, nici unul nu mi-a răspuns afirmativ. Totuşi copiii îşi povestesc — însă numai între ei — cînd se duc la scaldă, pe malul gîrlei, în podul cu fîn ori în casă cînd rămîn singuri şi vreunul mai răsărit, frate sau vecin, le repetă cele auzite de la cei mari la vreo clacă, şezătoare sau alt prilej la care a participat[10]. De multe ori copiii îşi spun poveşti citite în cărţile de şcoală ori în diferite culegeri ce le-au căzut în mînă, sau prinse din buna dispoziţie a vreunui bunic sau părinte. În felul acesta, sîmburele povestitului creşte în mentalitatea copiilor de sat, însă nu se manifestă decît după ce tînărul a fost recunoscut de colectivitate ca un factor capabil să se alăture celor mari în muncă şi în purtări. Astfel încercăm să ne explicăm de ce copiii între 6 — 14 ani nu prea cunosc poveştile din repertoriul satului lor, dar le cunosc pe cele din cărţi, iar după ce se măresc şi participă conştient la viaţa de muncă a colectivităţii, între tinerii de 17—21 ani sînt mulţi care povestesc frumos şi au un repertoriu bogat. De aici înainte fetele în cadrul familiar şi gospodăresc iar băieţii care încep serviciul militar, în tot restul vieţii — vorbind de povestitorii înzestraţi — găsesc numeroase prilejuri să spună ori să înveţe basme.

Dintre foarte bunii povestitori am înregistrat de la femeia Maria lui Crăciun, oarbă şi în vîrstă de 86 ani (în 1955) 18 poveşti şi 8 snoave povestite într-un stil ce iese din comun prin felul cum participă la conturarea conţinutului pe care îl cerne prin felul său de a judeca diferitele situaţii în care sînt puşi eroii şi prin comentariile pe care le strecoară în timpul povestitului căruia îi dă o deosebită culoare. Bătrîna este analfabetă şi cele mai multe poveşti le-a auzit de la tatăl său cu vreo 70 ani în urmă, iar altele *de la diferiţi drumeţi ce poposeau în casa bătrînului*, care era deosebit de sfătos. Afirmaţia ne-a fost confirmată de Măriuca Lomoră de 65 de ani, nepoată de soră a bătrînei — şi ea o admirabilă povestitoare — care în copilărie l-a auzit pe bunicul său povestind. Informaţia este preţioasă pentrucă în felul acesta ne explicăm de unde se ştiu şi cum au pătruns în circulaţie în sat poveşti care au fost găsite şi culese prin alte regiuni ale ţării. Probabil că atunci, pe aici mai dăinuia din vechime credinţa pe care au găsit-o şi alţi cercetători în Moldova de nord ca şi în Muscel, că cel găzduit este dator să spună trei poveşti care vor ocroti casa peste noapte. De asemenea, am înregistrat de la Gribincea Mihai de 24

[10] Informaţiile sînt luate de la Fărcăşanu Ion, 8 ani, Ceahlău; Decebal Olaru, 13 ani, Vasile Olaru, 13 ani şi Soceanu Alexandru 17 ani, Izvorul Muntelui.

https://biblioteca-digitala.ro

ani, dulgher, căsătorit, două poveşti nuvelistice foarte interesante şi mult asemănătoare cu unele aşa zise romane ce se publicau cîndva în broşuri şi fascicole şi din care unele elemente au pătruns şi în circulaţie orală supunîndu-se legilor acesteia încît cu foarte mare greutate poate fi recunoscut punctul de plecare.

În general, repertoriul de povestiri al satului este destul de amestecat. Snoavele în special pot fi întîlnite mai des prin vechile culegeri ardeleneşti. Între poveşti am găsit cîteva care fac parte din repertoriul obişnuit în Muntenia şi altele care circulă în Moldova de nord, ceea ce ne arată întinsa răspîndire a tipului respectiv. Deşi s-ar părea că povestitul este în destrămare, din pricina dispariţiei treptate a prilejurilor de băsmuit între care şezătoarea şi claca erau cîndva cele mai aşteptate totuşi povestea trăieşte şi circulă potrivit tradiţiei puternice, care găseşte noi prilejuri de manifestare a povestitului. Popolea Gheorghe de 56 ani ştia poveştile de la muncitorii din parchetele forestiere. Corban Constantin de 22 ani, mecanic la uzina electrică un foarte bun povestitor deşi nu era localnic, era ascultat cu mare plăcere de tovarăşii săi muncitori cînd începea să băsmuiască seara în dormitorul comun. Nichita Gheorghe de 28 de ani, miner la tunel, povestea snoave sau asculta snoavele spuse de alţi mineri în momentele de răgaz. Asupra preferinţelor putem afirma că snoava este din ce în ce mai mult gustată de ascultătorii de ambele sexe, în special de cei tineri, în detrimentul poveştii propriu zise. De asemenea povestirea de întîmplări cu colorit de realitate, în care imaginaţia este ciudat şi original împletită cu vechi credinţe cu substrat superstiţios capătă forme uluitoare. Interesant este că, pe cînd procentul celor ce mai cred în verosimilitatea poveştilor este destul de mic şi se referă mai mult la cei în vîrstă, aceste povestiri cu pretenţie de a se fi întîmplat în realitate sînt crezute într-un procent mare chiar de tinerii care au trecut prin şcoală şi armată şi au avut contact mai ales în ultima vreme cu organizaţiile culturale de masă.

Nu facem consideraţii mai amănunţite asupra materialului, deoarece trebuie mai întîi să-l studiem cu multă atenţie şi acest lucru nu se poate face pînă nu va fi transcris în întregime de pe benzile de magnetofon. Putem socoti că prin frecvenţa mare a povestirilor de fapte petrecute în realitate sau pretinse ca atare — întîmplări din viaţa colectivităţii — şi care prin circulaţie orală încep să aibă tangenţe cu poveştile propriu zise, fie prin dezvoltarea unor episoade pretabile la fantastic, fie prin amalgamarea de motive din diferite basme cunoscute, fie prin îmbogăţirea conţinutului din imaginaţia povestitorului sub influenţa tradiţiei de povestit, acestea devin un fel de cronică vorbită, ca să-i spunem astfel, a evenimentelor locale. Ea cuprinde date preţioase despre felul de viaţă al localnicilor — la un moment dat — şi uşurează înţelegerea felului cum s-a reflectat aceasta în mentalitatea colectivităţii respective, devenind un gen de manifestare folclorică.

S-au cules şi 32 de jocuri din care doar 10 se mai găsesc în repertoriul viu al subzonei Bicaz — Buhalniţa şi au fost descrise pe fişe în întregime. Celelalte sînt descrise parţial urmînd să fie cercetate în continuare şi reconstituite deoarece nu mai trăiesc decît fragmentar în zona arătată. Paralel cu jocurile s-au cules şi strigăturile legate de ele la horă sau la diferite prilejuri.

Evoluţia lucrărilor de construire a hidrocentralei a subliniat necesitatea urgentării adunării a cît mai mult material folcloric din zona desemnată.

Potrivit observaţiilor făcute în campania culegerilor din 1955, pentru anul 1956 s-au alcătuit chestionare adaptate specificului local în vederea studierii obiceiurilor la nuntă, înmormîntare, naştere şi alte prilejuri din cursul anului care înlesnesc manifestări folclorice legate de muncă sub diversele ei aspecte, de credinţe, tradiţii şi superstiţii. Centrul culegerii l-am fixat în Izvorul Alb care deşi este un sat mai nou este oarecum centrul geografic al zonei sudice asupra căreia am insistat în 1956, este compus din oameni veniţi cam din toate satele din jur şi oferă material destul de variat. Rezultatele culegerii au fost bune şi ţinînd seama că mare parte din timp în luna august locuitorii au fost ocupaţi cu adunatul fînului, fiind zile întregi plecaţi din sate, cele circa 1200 de fişe de informaţii constituie un material apreciabil.

Din cercetarea sumară a materialului am constatat că fondul tradiţional mitologic popular este bogat. Micile povestiri cu zmei, balauri, vîrcolaci, iele, şi mai ales cu dracul ori antihristul abundă şi mulţi povestitori sînt gata să afirme că personal au fost martori sau eroi ai unor întîmplări cu astfel de personaje. Fondul superstiţiilor transmise peste generaţii se mai păstrează şi încă se mai practică descîntece, ţinerea sărbătorilor pentru a se feri de lupi, foc, furtună şi calamităţi, pentru sănătatea purceilor, a vitelor cornute, etc. În schimb, obiceiurile legate de diferite ceremoniale sînt în destrămare şi capătă aspecte mai strîns legate de economic.

Totalizînd înregistrările de cîntece făcute în Izvorul Alb, şi aici ca şi la Izvorul Muntelui a fost reprezentat cam în aceeaşi proporţie aproape fiecare gen, raportîndu-ne la repertoriul femeilor: 46 de cîntece propriu zise, 40 romanţe, 9 cîntece de militărie, 2 cîntece satirice, 2 doine, 3 bocete, 3 balade cîntec, 1 cîntec de puşcărie, 1 cîntec religios, 8 colinde, 2 pluguşoare, 2 jocuri cîntate,

https://biblioteca-digitala.ro

2 şlagăre. etc. Aproape acelaşi număr de piese din fiecare gen a fost notat şi după auz. Despre un repertoriu al bărbaţilor nu putem vorbi căci cei mai mulţi cîntăreţi din sat erau plecaţi la exploatările forestiere şi cu toate că Izvorul Alb este un sat mult mai mare decît Izvorul Muntelui, nu am putut lucra decît cu 3 informatori. Femeile rămase singure cu treburile gospodăriei nu s-au arătat întotdeauna dispuse să răspundă ori să cînte în faţa microfonului. Observaţiile făcute cu privire la repertoriul de cîntece din Izvorul Muntelui se potrivesc şi aici în sensul că repertoriul păstoresc lipseşte, iar doina, balada, bocetul, sînt destul de slab reprezentate. Cîntecul şi romanţa sînt în schimb foarte puternice şi în mod deosebit în această regiune sînt cîntate cu mul·ă dragoste şi plăcere şi de tineri şi de vîrstnici. De altfel, deosebirea între cîntec şi romanţă o facem doar noi ca specialişti, dar cîntăreţii şi ascultătorii satelor nu o fac. Pentru ei totul este «*cîntec*» iar versurile cu lungimi diferite nu îi stînjenesc, ba uneori înlocuiesc cuvinte, le prescurtează, ori schimbă în întregime textele la melodiile preferate, după cum le vine mai uşor,

Privind în ansamblu materialul muzical cules, în afară de tendinţa de îmbogăţire a repertoriului local cu romanţe, se desprind şi alte aspecte.

1) Dacă restrîngem noţiunea de cîntece vechi locale doar la zona de sud a microregiunii, acestea sînt foarte puţine. Dacă prin noţiunea de local înţelegem *moldovenesc*, atunci această categorie de cîntece s-a îmbogăţit cu cîntece vechi pe care şi Voevidca le-a cules din diferite sate în nordul Moldovei cam între 1902—1913. Verificarea o putem face cu ajutorul publicaţiei lui M. Friedwagner *Rumänische Volkslieder aus der Bukovina*—Liebeslieder, Würzburg, 1940. Între altele semnalăm melodiile cîntecelor «*Chirolino lino*» din op. cit. pag. 113—114 şi cea din culegerea noastră; cîntecul «*Bate vîntul prin poiană*» op. cit. p. 55, IV, 40 şi melodia culeasă de noi cu textul «*Vine Iancu de la Cluj*». De asemenea melodiile cîntecului de joc «*Fata mamei*» şi cea culeasă de noi, sau varianta de text şi melodie a vechiului cîntec: «*Mariţă, Mariţă*» op. cit. p. 114 etc.

2) În repertoriul acestor sate sînt frecvente cîntece de circulaţie generală ca: *Mă suii în dealul Cernii, Vecină dragă vecină, În gară la Leordeni, M-a făcut maica oltean* şi multe altele. O statistică exactă nu poate fi făcută decît după transcrierea melodiilor.

3) Din contactul strîns pe care localnicii îl aveau cu locuitorii regiunilor de peste munte, în repertoriul local au pătruns multe cîntece din Ardeal ca *Mureş, Mureş apă lină, Mai vino bade serile, Creşti pădure şi te-ndeasă, Păsărică din Ardeal, Sus pe casă la mîndra, Spune mîndră, spune tu*, ori colindele auzite în Transilvania cu prilejul deplasărilor din timpul secetei (Sălaj, Supurul de jos, etc.).

Despre gradul influenţelor asupra structurii cîntecelor ca şi despre legătura dintre imaginea muzicală şi imaginea poetică, despre stilul local şi despre altele, nu se va putea vorbi decît după ce se vor transcrie melodiile înregistrate şi se vor studia din toate aceste puncte de vedere, făcîndu-se o analiză muzicală şi literară de adîncime.

În subzona de nord, pornindu-se din Galu pe Bistriţa în jos, s-au cercetat satele componente ale comunelor Galu şi Poiana Teiului în scopul de a se aduna tot materialul informativ folcloric, de a se face notare de cîntece — după auz — şi pentru a se descoperi bunii cîntăreţi şi eventual povestitori ca în anul 1957 să se facă doar înregistrările şi astfel să se acopere culegerea de material pe toată microregiunea. Şi aici ca şi în subzona sudică, rezultatele provizorii ale cercetării au în aceeaşi proporţie putere generalizatoare, bine înţeles cu specificaţiile locale. Faptul că Poiana Teiului este un punct de răscruce al drumurilor de trecere din Ardeal şi Dorne spre Tg. Neamţ, cum am arătat mai sus, a înlesnit puternica pătrundere a repertoriului ardelenesc şi a celui din Moldova de nord, care a coborît şi la Hangu în măsura în care era folosit şi drumul *Calea mare*, pentru ca să ajungă apoi pînă la Bicaz unde să se întîlnească cu celălalt curent de influenţă venit prin Bicazul ardelenesc —Piatra Neamţ. De asemenea, satul fiind pe vechea moşie a mănăstirii Neamţ, în jurul prestigiului căreia gravitau încă vreo zece mănăstiri din regiune, se poate ca prin Galu şi Poiana Teiului să fi pătruns în toată zona unele elemente religioase în folclor şi să se fi determinat slaba reprezentare a unor genuri prin interdicţiile eclesiastice.

În ceea ce priveşte dansurile, după cum am amintit, în toată subzona sudică din cele 27 de jocuri cunoscute mai sînt vii la hora sa ului 8—9, restul jucîndu-se din ce în ce mai rar şi în special de vîrstnici. În locul jocurilor ce dispar se strecoară dansurile moderne a căror influenţă se observă chiar în stilul jocurilor tradiţionale cînt acestea sînt jucate de tineret, ca în *Sîrba-n doi, Corăghieşte, Peliniţa, Galaţul, Polca.*

În repertoriul de poveşti şi snoave, atît cît s-a putut observa din cele 146 de piese înregistrate, se verifică observaţia apropierii de repertoriul ardelenesc, de asemenea se confirmă bogăţia de povestiri de întîmplări reale. Am mai observat că legendele sînt pe cale de destrămare şi de cele mai multe ori informatorii nu mai cunosc din legendă decît numele vreunui loc unde s-a întîmplat ceva «din bătrîni».

https://biblioteca-digitala.ro

S-ar părea că bunii povestitori din subzona cercetată pînă acum păstrează poveştile şi le fac să circule pe cale orală într-o formă ajunsă la o accentuată cizelare artistică şi oarecum cristalizată, căci deşi poveştile lor au mare asemănare cu unele basme publicate de Pop-Reteganu[1], Dumitru Stăncescu ori alţii, cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, totuşi informatorii noştri nu le-au cunoscut din cărţi. Cei bătrîni nu ştiu carte, iar cei tineri care au învăţat la şcoală, nu aveau de unde să-şi procure volumele respective în aceste sate atît de izolate cîndva de centrele culturale, cu atît mai mult cu cît lucrările amintite sînt de mult epuizate. Este foarte adevărat că am întîlnit şi tineri şi vîrstnici care încercau să ne spună vreo poveste găsită în vechile cărţi de citire, sau tipărite în ultimii ani şi pe care le citiseră fie la şcoală fie la biblioteca din sat, dar nici unul nu a izbutit să închege o povestire la nivelul poveştilor tradiţionale locale pe care, dacă nu le ştiau rosti cuvînt cu cuvînt, nu se încumetau să le spună, deşi erau socotiţi de către consăteni ca buni povestitori. Ba mai mult, uneori povestitorii se verificau în auditoriu prin întrebări dacă nu au greşit povestea, sau erau corectaţi în timpul povestirii.

Dacă aceste observaţii vor fi confirmate şi îmbogăţite de culegerile viitoare, raportîndu-ne la patrimoniul general de basme, ne vor ajuta şi la stabilirea prototipurilor de basme romîneşti ca şi la determinarea specificului naţional al acestora.

În general vorbind, din această primă etapă a cercetărilor din microregiunea hidrocentralei de la Bicaz, materialul folcloric adunat ridică o sumă de probleme care vor fi lămurite doar în faza finală a lucrărilor prin confruntarea tuturor culegerilor.

Aşa spre exemplu, în raport cu datele arheologice şi istorice despre continuitatea locuirii acestor meleaguri şi raportîndu-ne la condiţiile obiective de dezvoltare a acestor aşezări omeneşti vom putea determina specificul local folcloric, suprapunerea de influenţe, măsura în care acestea au fost înghiţite de fondul tradiţional ori au izbutit să-l schimbe, şi ce anume din *nou* a avut mai multă putere de fixare. De asemenea din studierea preferinţelor şi a stilului de manifestare folclorică ori a rezonanţelor pe care acestea le-au trezit în mentalitatea colectivităţii locale, se va putea completa cunoaşterea relaţiilor localnicilor cu locuitorii celuilalt versant al munţilor şi cu cei din zonele moldoveneşti limitrofe.

De bună seamă că cele arătate aici sînt doar observaţii sumare ale primelor cercetări şi impresii provizorii pe care ni le dau numai o parte din materialul folcloric al regiunii, şi care în cursul cercetărilor se pot confirma, infirma, ori se pot schimba în raport cu date noi şi cu observaţiile celorlalte colective. La cercetarea ştiinţifică a materialului se va trece însă abia după ce se va împlini munca cea mai migăloasă, transcrierea benzilor de magnetofon. Atunci din studierea melodiilor şi a textelor se vor ivi elemente noi şi se va putea răspunde mai bine la multe întrebări în legătură cu viaţa oamenilor şi a locurilor cercetate.

În orice caz, materialul cules este foarte preţios şi în curînd, cînd lacul de acumulare va acoperi aceste meleaguri, benzile noastre de magnetofon vor fi martori vii, documente de neînlocuit şi de necontestat care vor «vorbi» despre viaţa folclorică din acest colţ al patriei. De aceea avem datoria să înregistrăm cît mai multe cîntece, poveşti, melodii de dans şi tot ce este manifestare folclorică în zonă, pentru a nu pierde nimic din această comoară a culturii noastre populare.

https://biblioteca-digitala.ro

DIN REALIZĂRILE FOLCLORISTICII NOASTRE

Succesul dansurilor românești la festivalul internațional al barzilor din țara galilor.

«Ați văzut pe românii, minunații români, fabuloșii români ce au electrizat Concursul Internațional»? așa întrebau zeci de mii de oameni, așa menționează presa engleză participarea grupului de dansatori ai ansamblului CFR Giulești la «Llangollen International Musical Eisteddfod» (Festivalul Muzical Internațional al barzilor din Țara Galilor la Llangollen) din 9—14 iulie 1957. Spectatori veniți din toate colțurile lumii, au ovaționat îndelung decernarea premiului I «trofeul internațional pentru dans popular» grupului de tineri dansatori ai ansamblului CFR Giulești. Succesul României la acest concurs internațional a dus faima dansurilor noastre populare în lumea întreagă.

Orășelul Llangollen a adăpostit și în acest an mii de vizitatori ce au venit să participe la al XI-lea Festival Muzical Internațional al barzilor din Țara Galilor, și la concursurile artistice internaționale de amatori ce formau miezul acestui festival.

Cuprinzînd probe de muzică cultă, muzică populară și dansuri populare, concursurile din anul acesta s-au caracterizat față de cele anterioare printr-o mult mai mare participare internațională (27 țări), o mult mai mare diversitate de probe și un loc deosebit acordat folclorului. Concurenții au fost grupați în categorii de clasament pe vîrste: copii pînă la 16 ani, tineri între 16—25 ani și maturi de la 25 ani în sus.

În domeniul muzicii culte și-au disputat întîietatea pe plan internațional (coruri de copii și tineret, coruri bărbătești, coruri de femei și coruri mixte) soliști vocali (sopran, mezzo-sopran, contralto, tenor, bariton, bas) și soliști instrumentali (pian și vioară).

Atît corurile cît și soliștii vocali și instrumentali au prezentat piese obligatorii din repertoriul clasic și cîte o piesă din muzica poporului pe care-l reprezentau.

La întrecerile de muzică și dans popular au concurat: soliști vocali, grupuri de cîntec popular, formații și soliști de instrumente populare autentice și dansatori populari.

La concursul de folclor, regulamentul prevedea prezentarea a cîte două bucăți autentice contrastante din folclorul țării respective. Soliștii vocali populari au cîntat prima piesă fără acompaniament.

Trofeul internațional pentru cîntec popular în grup, la care au concurat 26 de grupuri din 16 țări, a fost cîștigat de grupul din Celje Jugoslavia.

Trofeul internațional de dans popular, la care au concurat echipe de dans din 20 de țări, a fost cîștigat de grupul de dansatori români, cu 98 puncte față de 93 puncte obținute de dansatorii populari din Valencia și 90 puncte obținute de dansatorii din Wales (Anglia). La decernarea premiului cunoscuta folcloristă engleză Violet Alford președinta juriului pentru dans popular, adresîndu-se celor 10.000 de spectatori ai concursului, a spus: «Cum am putea să nu dăm trofeul internațional dansatorilor români care ne-au extaziat cu dansul lor Călușul. Ei sînt magicieni ai dansului». Violet Alford care făcuse parte și din juriul concursului internațional de dans de la Londra din anul 1935, la care a participat și grupul de călușari din Pădureți-Argeș, a vorbit apoi peste 20 de minute despre dansul popular românesc și despre călușul în special.

Din diversitatea probelor acestei competiții artistice internaționale de amatori, se vede că ea urmărește o împletire între arta cultă și cea populară, plasînd cele două domenii ale artei pe plan egal. Acest lucru s-a observat și în felul în care au fost organizate spectacolele festive. Deschiderea festivalului în ziua de 9 iulie a fost închinată artei populare, concertul internațional din 13 iulie soliștilor și corurilor ce prezentau muzică cultă, iar concertul festiv de închidere din 14 iulie a fost susținut de London Symphony Orchestra dirijată de Eugene Goossens și a avut în program

https://biblioteca-digitala.ro

printre altele: Uvertura la Carnaval de Dvořak, Concertul în la minor de Schumann și Simfonia în Mi minor de Ceaikovski.

Acest festival s-a organizat pentru tineret și aici s-a adunat tineret din lumea întreagă. J. Rhys Roberts, președintele comitetului de organizare, a ținut să accentueze că prin el se urmărește înfăptuirea păcii și a prieteniei internaționale cu ajutorul muzicii și a dansului, ce sînt comune lumii întregi. « Pacea nu depinde numai de activitatea oamenilor politici ci de voința fiecăruia dintre noi de a înțelege nevoile și năzuințele celorlalți » a spus președintele comitetului de organizare. Semnificativ în acest sens a fost și faptul că președintele de onoare al comitetului de organizare din anul acesta a fost Antony Eden, iar ca vice-președinte, alături de personalități marcante din viața culturală a Angliei, ambasadorii: Austriei, Belgiei, Cehoslovaciei, Danemarcei, Finlandei, Franței, Germaniei, Irlandei, Italiei, Olandei, Norvegiei, Portugaliei, Suediei, Elveției și Ministrul Romîniei la Londra M. Corcinschi.

După succesul din anul acesta, The Llangollen International Musical Eisteddfod, care va avea loc anul viitor între 8—13 iulie 1958, se pregătește și pentru o mai mare strălucire. El va fi încadrat în « The Festival of Wales ». Intreaga Țară a Galilor va răsuna de muzică, festivaluri de teatru și dans popular, competiții sportive etc. Țara noastră clasată anul acesta în fruntea uneia din cele mai disputate competiții va trebui să fie prezentă pe viitor și cu tinerii noștri artiști profesioniști de seamă și cu minunații noștri cîntăreți, dansatori și instrumentiști populari pentru a aduce și prin aceasta contribuția sa la cauza păcii mondiale și prieteniei între popoare.

V.M.

Comunicarea profesorului Tullio Seppilli despre cercetările de folclor din Italia

Tullio Seppilli, profesor la Universitatea din Perugia și directorul Institutului de etnologie de pe lîngă această universitate, a vizitat țara noastră invitat fiind de Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea. Cu această ocazie el a făcut în ziua de 5 septembrie 1957, la Institutul de Folclor, o comunicare despre cercetările de folclor din Italia iar în ziua de 6 septembrie 1957, în cadrul Institutului de cercetări economice și a Institutului de filozofie, o comunicare despre sociologie și materialismul istoric.

În comunicarea despre cercetările de folclor din Italia, profesorul Tullio Seppilli a prezentat întîi succint dezvoltarea istorică a folcloristicii italiene de la 1867 încoace, insistînd asupra principalelor ei orientări pînă la al doilea război mondial: orientarea pozitivistă, orientarea idealist-istorică și orientarea fascistă de falsificare a folclorului și folosire a lui în scopurile politice reacționare, șovine. El a trecut apoi la prezentarea situației actuale a cercetărilor, arătînd că s-au conturat clar două orientări: una a celor care continuă tradiția idealist-istorică, văd în folclor mai cu seamă creația țărănească din trecut și se mulțumesc să o studieze pe bază de vechi culegeri și documente cărturărești și alta a folcloriștilor progresiști care privesc și cercetează folclorul de pe poziții marxiste, raportînd creația populară la dezvoltarea economică și socială, acordînd un interes deosebit fenomenelor și creației contemporane și studiind atît folclorul satelor cît și cel al orașelor, al marilor regiuni industriale. Pentru aceștia viața culturală a maselor populare se dezvoltă astăzi în Italia, în condițiile exploatării capitalismului imperialist, oscilînd între formele semifeudale ale regiunilor agrare din sud și condițiile de viață și exploatare capitalistă, în regiunile marii industrii din nord. Folcloriștii progresiști acordă o deosebită importanță cunoașterii nemijlocite a realității, deci cercetării directe de teren a folclorului, nu fac abstracție de realitățile contemporane de stratificările sociale, de contactul între tradiția culturală populară și cultura modernă a orașelor răspîndite prin mijloacele comunicării culturale în masă. Ei studiază folclorul diferitelor categorii în raport cu stratificările sociale de astăzi, cu mobilitatea socială și caută să întrevadă noile perspective de dezvoltare, a vieții culturale a maselor și să stabilească rolul folclorului în cultura populară contemporană. Cercetările lor de folclor au largi baze sociologice. Antropologia culturală, mai cuprinzătoare caută să înglobeze și cercetările de folclor. Forma pe care o ia această disciplină în Italia e deosebită de cea curentă azi în SUA prin viziunea istorică a realității, proprie cercetărilor italiene. Folcloriștii progresiști italieni în contact cu tehnicele de cercetare ale sociologiei și antropologiei culturale americane caută să cunoască totuși și să folosească critic unele din aceste tehnici. Cercetări directe de folclor și antropologie culturală se fac astăzi atît de institutele științifice de pe lîngă universitate cît și de marile întreprinderi capitaliste, de organizațiile sindicale și de cercuri de intelectuali progresiști, interesați să cunoască cît mai temeinic realitatea culturală de astăzi a poporului italian.

V.M.

https://biblioteca-digitala.ro

Vizita folcloristului canadian M. Cartier în țara noastră

Întorcîndu-se de la Moscova unde a luat parte la cel de al VI-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților, folcloristul canadian, Michel Cartier, a întreprins o călătorie de studii, în țările sud-estului european.

La sfîrșitul lunii august și în prima jumătate a lunii septembrie el a fost oaspetele țării noastre.

Preocupările sale îndreptîndu-se în special asupra folclorului, el a vizitat în repetate rînduri Institutul de Folclor unde a avut întrevederi cu conducerea institutului și cu cercetătorii științifici. Cu această ocazie M. Cartier a făcut și o comunicare despre situația folclorului în Canada, oprindu-se în special asupra folclorului populației franceze. După ce a prezentat procesul de emigrare a populației franceze și a stabilit regiunile de unde venea această populație și locurile unde s-a așezat ea în Canada, s-a ocupat întîi de creațiile populare tradiționale, apoi de diversele influențe pe care folclorul francez-canadian le-a suferit: influența veche engleză prin quakeri, și influențele scoțiană și irlandeză de mai tîrziu.

Expunerea a fost însoțită de o audiție de cîntece populare și de cîteva dansuri din cele mai specifice ale francezilor din Canada.

M. Cartier a ascultat la rîndul său numeroase melodii populare românești înregistrate pe teren de către cercetătorii institutului. D-sa s-a interesat îndeosebi de dansul popular românesc. Pentru o documentare mai temeinică, el a vizitat și Ansamblul C.C.S. și Ansamblul CFR Giulești, unde, de la maestrul P. Bodeuț, a căutat să-și însușească tehnica dansului nostru popular și în special cea a dansurilor din Oaș.

G.C.

Ansamblul CFR-Giulești în Grecia

După succesele obținute în 1956 la festivalurile internaționale de folclor de la Nice (Franța) și Arnhem (Olanda) și în turneele care au urmat după aceste festivaluri, în scurtul turneu din capitala Iranului de la sfîrșitul anului trecut, ansamblul C.F.R. Giulești a făcut la sfîrșitul lunii mai 1957 un nou turneu peste hotare ce s-a soldat cu nu mai puțin succes, turneul în Grecia.

Formația de 16 dansatori conduși de maestrul Petre Bodeuț a fost însoțit de o mică formație de muzică populară avînd în frunte pe artistul emerit Nicu Stănescu.

La spectacolul de gală dat la Atena în ziua de 31 mai au participat membri ai guvernului grec în frunte cu Apostolidis, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, Averoff, ministrul afacerilor externe, ambasadorul R.P.R. Ion Drînceanu, reprezentanți ai vieții culturale grecești și un numeros public.

Spectacolul a fost primit cu multă căldură. Multe din dansuri și piese muzicale au fost bisate. De un mare succes s-au bucurat îndeosebi: «Danțuri vechi din Oaș», «Suită de jocuri de pe Mureș», «Horă de femei» și «Călușul», piesele muzicale «Balada soarelui» cîntată de Emil Gavriș, «Sîrba» și «Ciocîrlia» cîntate de Nicu Stănescu, «Cimpoiul» și «Brîul» la acordeon Ilie Udilă precum și piesele populare grecești «Limonia limonachi» și «Karamatiano».

Turneul din Grecia a avut două etape: prima etapă constituind seria de 12 spectacole date la Atena iar a doua etapă cele șase spectacole date: la Rhodos, la Volos și la Pireu.

Presa greacă a acordat un interes deosebit ansamblului nostru apreciind unanim calitățile artei românești în general și ale ansamblului în special.

Ziarul Avghi din 2 iunie scrie: «Varietatea de figuri coregrafice, combinații strălucitoare de imagini neprevăzute ne redau în mod nemijlocit și pur ritmul popular, mișcarea în elanul ei propriu care se preschimbă la infinit și ne permite să distingem caracteristice originale ale unui popor în toată puritatea lor.»

De asemeni ziarul *Tanca* din 6 iunie a publicat un articol sub semnătura maestrului de balet Costa Nicols, în care se face o prezentare elogioasă a maestrului P. Bodeuț și subliniază linia de interpretare a dansului popular de către ansamblu și coregraf.

În timpul ședерii la Atena conducătorii ansamblului s-au întîlnit cu folcloriștii greci de la secția de folclor a Academiei din Atena precum și cei de la Institutul Francez.

Turneul ansamblului CFR-Giulești în Grecia constituie o nouă afirmare a artei românești peste hotare, o nouă dovadă a dorinței țării noastre de a dezvolta legăturile culturale între popoare.

C.C.

https://biblioteca-digitala.ro

Ansamblul sfatului popular al capitalei în Franța și Elveția

În a doua jumătate a lunii iulie și începutul lunii august, Ansamblul sfatului popular al capitalei a întreprins un turneu în Franța dînd în fața unui numeros public și cu un remarcabil succes o serie de spectacole în mai multe orașe de pe coasta Oceanului Atlantic și ale canalului Mînecii.

Cu acest prilej el a participat la sărbătoarea tradițională a «Garoafelor» din orașul Paramé și la « Fêtes de Cornouailles » în orașul Quimper. La această tradițională sărbătoare artiștii romîni au participat alături de peste 100 de grupuri folclorice din Bretania, și de echipe de cîntece și dansuri din Belgia, Elveția, R.F. Germană, Spania, etc.

De la 9 august 1957, artiștii romîni au luat parte la marele festival anual de la Geneva, « Fêtes de Genève ». Mari iubitori ai artei populare, elvețienii au prezentat ei singuri la festival peste 120 de grupuri folclorice. În cadrul acestor grupuri rolul cel mai de seamă îl au formațiile corale, și orchestrele. Grupurile urmăresc totodată menținerea și valorificarea costumului popular. Dintre dansuri merită să fie menționat dansul cu bîte care este executat atît de băieți cît și de fete.

Alături de grupurile folclorice elvețiene au participat grupuri din Iugoslavia, Spania, Italia, Belgia, Olanda, Scoția și Franța (trei grupuri).

Festivalul de la Geneva s-a desfășurat într-un cadru sărbătoresc într-o atmosferă de caldă prietenie și apreciere reciprocă. Și aici, ca și în Franța, spectacolele date de ansamblul romînesc s-au bucurat de un mare succes.

După terminarea festivalului de la Geneva, ansamblul a dat spectacole la Berna, Lausanne, Montreux.

Succesul grupului romîn s-a datorat atît nivelului interpretării și concepției artistice în montarea dansurilor cît și materialului folcloric variat și reprezentativ care a stat la baza alcătuirii programului. Ansamblul sfatului popular al capitalei a prezentat următoarele dansuri și prelucrări coregrafice: « Călușarii », « Suita de pe Someș », « Suita din Prahova », « Dansul moldovenesc », « Suita oltenească », « Cînd doi se ceartă », « Drumeții », « Dansul tinerelor fete », « Prima ieșire la joc » și « Întoarcerea de la concurs ». Alături de cei 16 dansatori, micul taraf ce-i acompania, a contribuit și el la reușita spectacolelor romînești. Cu deosebită căldură au fost aplaudați țambalagiul Nicolae Vișan, Zisu Gheorghe, cu interpretarea măiastră la vioară a « Ciocîrliei », Radu Simion cîntăreț din nai și Niculae Băluță cu frumoasele învîrtite ardelenești.

Turneul grupului artistic al Ansamblului sfatului popular al capitalei a însemnat o nouă afirmare a artei noastre populare peste hotare. El a contribuit la întărirea relațiilor de prietenie, la cunoașterea și prețuirea reciprocă între popoare.

A.G.

Spectacolele ansamblului slovac de cîntece și dansuri

Sînt unele spectacole care impresionează publicul prin măiestria execuției, altele prin originalitatea concepției, la fel cum anumite manifestări artistice se detașează datorită valorii materialului folcloric prezentat, autenticității și prospețimii interpretării.

Fără a încerca o includere arbitrară în una din categoriile mai sus menționate, socotim totuși că spectacolele pe care Ansamblul slovac de cîntece și dansuri le-a dat la București la începutul lui septembrie au reușit să cucerească publicul bucureștean, în special prin ineditul material prezentat. Bine înțeles aceasta nu înseamnă că execuția diferitelor compoziții coregrafice sau interpretarea vocal-instrumentală a muzicii populare n-ar fi atins în execuția componenților ansamblului, maturitatea cerută unei formații care se produce în fața unui public străin. Aportul deosebit al acestui ansamblu constă totuși în posibilitatea pe care a creat-o fiecărui spectator de a cunoaște în mod nemijlocit folclorul slovac în ce are el caracteristic.

Fiecare număr al programului prezentat ar putea fi asemuit unui capitol de antologie folclorică națională, deoarece cu fiecare ridicare de cortină, alt aspect al fanteziei creatorului anonim se dezvăluia în toată autenticitatea și forța sa.

Ansamblul slovac din Bratislava este o grupare amatoare formată din studenți la Politehnică și muncitori, cărora li s-a alăturat un grup de femei din satul Nijna nad Oravou, ceea ce mărește interesul urmăririi execuției, atît de apropiată de însăși sursa folclorică ce stă la baza întregului program.

Urmărind evoluția acestui grup de tineri entuziaști, îți dai seama că o mare pasiune pentru folclor și dorința de a face cunoscute bogățiile artei populare slovace, au determinat în primul rînd închegarea ansamblului. Reușita lor a fost deplină, spectatorii romîni și chiar oameni de

https://biblioteca-digitala.ro

specialitate, ajungînd prin intermediul lor să cunoască şi să aprecieze un folclor foarte valoros şi puţin cunoscut nouă pînă acum.

Deseori spectatorii au rămas surprinşi, desluşind în jocurile ciobăneşti sau în cele din Slovacia din Răsărit ritmuri şi chiar mişcări foarte apropiate jocului romînesc, fiind tentaţi să le asemuiască cu elemente ale dansurilor din Ardealul de nord sau ale Bărbuncului; la fel cum unele costume bărbăteşti îţi amintesc de ţăranul maramureşan sau de oşeni. În aceeaşi ordine de idei, ceardaşurile ne-au făcut să ne gîndim la ceardaşurile maghiare, iar cîntecele Vierei Ilavska, cu nostalgia lor şi excepţională putere de evocare a sufletului ţărănesc, la doinele noastre.

Majoritatea dansurilor au păstrat în transpunerea lor scenică prospeţimea autenticului. « Alegerea Flăcăiandrului » sau « La Sf. Dumitru în satul Kokava » a avut darul să ne transpună parcă în ambianţa unui sat îndepărtat din Slovacia, făcîndu-ne să asistăm nu la un spectacol, ci mai de grabă la un joc ocazional, executat în mijlocul satului, într-atît era de convingătoare şi vie participarea dansatorilor şi humorul lor.

« Duminica după amiază în satul Zalujce » sau « Întîlnirea pe deal, la Javorina », ne-au purtat pe alte meleaguri ale fanteziei populare. Iar ulimul dans închinat prieteniei dintre slovaci şi moravi ne-a demonstrat măestria coregrafului în alternarea dansului slovac cu polca cehă, astfel încît compoziţia să rămînă unitară iar trecerile să pară naturale, neforţate.

Ceea ce caracterizează în genere dansurile slovace nu e spectaculozitatea şi marea virtuozitate, ci în primul rînd vioiciunea mişcărilor, varietatea ritmului şi interpretarea plină de discreţie. Această discreţie izvorîtă din temperamentul ţăranilor slovaci, nu exclude izbucnirile firesti, dar înlătură orice tentativă exhibiţionistă, lucru firesc la nişte artişti multilaterali aşa cum ne-au apărut componenţii ansamblului. Într-adevăr aproape toţi sînt în aceeaşi măsură cîntăreţi şi dansatori. Pe această linie soţii Gabor ocupă un loc de frunte. Ei ne-au prezentat un evocator moment al vieţii haiduceşti (tradiţie bine păstrată în folclorul slovac) dansul intitulîndu-se « Întîlnirea haiducului cu soţia ». Excepţional dansator, cîntăreţ şi interpret de sensibilitate, Gabor a readus între noi figura legendară a haiducului Janošik.

Dintre solişti amintim pe cîntăreţul şi acordeonistul plin de temperament şi humor, Milan Chvastek (laureat al Festivalului de la Moscova), pe ţambalagiul Cikos şi grupul de fete din Nijna nad Oravou, care au venit să întregească programul cu momente de autentică realizare artistică.

Acompaniamentul muzical a fost susţinut de o mică formaţie de orchestră populară, în care fiecare component avea valoarea unui adevărat solist. Ei ne-au adus intonaţiile patetice de un lirism pătrunzător ale melodiilor pastorale, sau ritmurile vioaie ale unor cîntece şi jocuri.

În totalitatea lor spectacolele ansamblului slovac au constituit o oglindă fidelă a folclorului şi sufletului poporului, reuşind prin aceasta să ne apropie şi mai mult ţara prietenă pe care au reprezentat-o.

A.G.

https://biblioteca-digitala.ro

ACTIVITATEA FOLCLORISTICĂ INTERNAȚIONALĂ

Mueller von Asow a împlinit 65 ani

Muzicologul Dr. Erich H. Mueller von Asow, fondatorul «Epistolografiei muzicale», a împlinit 65 de ani la 31 august a.c. El a fost elevul lui Hugo Riemann, a condus pînă în 1933 Secția Muzicală a Institutului Europei Centrale (Mitteleuropa-Institute) din Dresda, după care dată s-a ocupat de știință și a locuit mai cu seamă în străinătate. Cu începere din 1945, este numit Director al «Internationalen Musiker-Brief-Archivs» (IMBA) din Berlin. Printre numeroasele sale publicații, care cuprind lucrări despre Schutz, Bach, Händel, Haydn, Glück, Mozart, Brahms, Reger ș.a., cele mai răspîndite sînt: «Deutsche Musikerlexikon» și «Thematisches Verzeichnis der Werke von Richard Strauss».

Dr. Erich H. Mueller von Asow este un vechiu prieten al poporului nostru, are numeroase cunoștințe printre compozitorii și muzicienii noștri de frunte, a vizitat de mai multe ori țara noastră și a scris cu diferite prilejuri despre muzica noastră. Alături de muzicienii din lumea întreagă îi urăm și noi viață lungă încununată de noi lucrări care să contribuie și de act înainte la apropierea popoarelor prin muzică.

G.G.

Folcloristul A. L. Lloyd despre concursul echipelor noastre de amatori din 1956.

Sub titlul «O țară plină de muzică» [1], folcloristul englez A. L. Lloyd împărtășește cititorilor revistei «Fandango» impresiile sale asupra folclorului romînesc, impresii căpătate cu ocazia concursului național al echipelor de amatori din august 1956, la care a luat parte.

Impresionat de amploarea concursului, de varietatea și bogăția folclorului prezentat cu această ocazie, A. L. Lloyd scrie: «Desigur nicăieri în Europa, nu se poate aduna un asemenea vast șir de talente, reprezentînd o atît de bogată varietate de stiluri tradiționale».

Cu o deosebită căldură iar amintește autorul de ciobanii din Jina cu care a stat de vorbă în timpul concursului, care cu prețul a nenumărați kilometri parcurși «de-a lungul cărărilor înzăpezite», au realizat unul din cele mai bune ansambluri de fluieraș din țară. Autorul a rămas impresionat de execuția baladei «Miu haiducul», de către bătrînul lăutar Ene Manolide, ca și de doinele și baladele noastre haiducești în general, afirmînd în articolul său că baladele noastre «au mai multă acțiune dramatică, decît multe opere».

De asemenea aduce laude vioiciunii și vigurozității dansurilor noastre, prezentate cu măiestrie pe scena concursului de către echipe de toate vîrstele; de la copii de 5—6 ani, pînă la bătrîni de 70—75 de ani.

Uimit de existența unor ritualuri străvechi, încă bine păstrate, alături de creațiile folclorice contemporane, arătînd grija îndreptățită a autorităților noastre pentru promovarea folclorului, folcloristul englez scrie: «În timp ce în vest avem numai relicve ale tradiției noastre populare, în Romînia această tradiție este încă vie», «... în arta populară Romînia are mai multe bogății decît orice altă țară din Europa».

E. C.

Contribuție romînească la „The Columbia World Library of Folk and Primitive Music"

După cum s-a arătat într-un număr anterior al revistei noastre (nr. 1—2/1956, p. 315—316), Societatea «Columbia» editează o antologie sonoră de discuri cu muzică populară autentică din toată lumea, sub îngrijirea lui Alan Lomax.

În mape elegante, a căror copertă înfățișează harta țării sau zonei folclorice a cărei muzică populară formează obiectul antologiei în chestiune, cu indicarea localităților din care s-a cules materialul folcloric respectiv, se găsește un disc mare micro-sillon,

[1] Fandango nr. 68, mai 1957, revistă engleză lunară publicată de Harrow-Green Folk Dancing Group.

https://biblioteca-digitala.ro

cu aproape o oră de muzică înregistrată. Două pînă la patru pagini de text preced plicul în care se păstrează discul; ele cuprind ample note explicative, ilustrate cu exemple muzicale și fotografii, scrise de specialiști. Instituții de prestigiu garantează autenticitatea documentelor sonore înregistrate.

În această antologie, contribuție de preț la o mai bună cunoaștere a creației artistice muzicale a diferitelor popoare din lume, este reprezentat și folclorul românesc. Editorul și-a asigurat în acest scop colaborarea Institutului de Folclor.

Sarcina elaborării materialului românesc a fost dusă la bun sfîrșit de către secția de documentare a Institutului, sub conducerea profesorului Tiberiu Alexandru. Cu ajutorul cercetătorilor științifici ai Institutului de Folclor s-au făcut o seamă de înregistrări speciale, cu grupuri de informatori aduși în București din cele mai importante zone folclorice ale țării noastre.

Antologia românească caută să oglindească varietatea și bogăția folclorului nostru. Își găsesc loc, în cele aproape 60 de minute de muzică înregistrată, colinde din regiunile Hunedoara, Galați și Pitești, un joc de Anul Nou din nordul Moldovei, cîntece rituale agrare din șesul Munteniei și Țara Năsăudului, cîntece de înmormîntare din Oltenia, Banat și Bihor, cîntece de nuntă din Hunedoara, semnale păstorești din regiunea Bacău și din Țara Moților, o interesantă variantă a poveștii muzicale «a ciobanului care și-a pierdut oile» din Țara Vrancei, doine propiu-zise din Țara Oașului, regiunea Suceava, regiunea Ploiești și regiunea Craiova, balade din regiunea Cluj și din sudul Olteniei, cîntece propriu-zise din regiunile Suceava, Baia Mare, Hunedoara București și Ploiești, un interesant cîntec polifonic macedo-romîn și o seamă de jocuri din Moldova, Transilvania, Banat și Muntenia. Instrumentiști populari din cei mai înzestrați însuflețesc un număr însemnat de instrumente muzicale populare: frunză, solz de pește, tilincă, fluieraș moldovenesc, fluier, caval, cimpoi, torogoată și nai, iar formații muzicale de la cele mai simple, alcătuite din doi — trei inși (două viori, vioară și chitară, vioară, fluieraș și cobză ș.a.) pînă la Orchestra Populară «Barbu Lăutaru» a Filarmonicii de Stat «George Enescu», înfățișează cîteva din cele mai reprezentative plăsmuiri artistice ale poporului nostru.

Cîntări străvechi, clasice, șlefuite în decursul veacurilor, se împletesc într-un ales mănunchi muzical cu cîntece de stil nou, modern.

O cuprinzătoare notă explicativă, scrisă de prof. Tiberiu Alexandru, dă lămuririle necesare unei cît mai depline înțelegeri a documentelor sonore înregistrate.

G.G.

Folclor în "Sovetskaia etnografia" pe anul 1956

Revista «Sovetskaia etnografia» consacră un important număr din paginile sale, publicării de rezultate ale cercetărilor de obiceiuri și de folclor muzical și literar.

La rubrica *K 50-letiu pervoi russkoi revoluții* [Cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la prima revoluție rusă],[1] V. I. Evseev semnează articolul intitulat *Finskie revoluționniie piesni 1905—1907 godov* [Cîntece revoluționare finlandeze din anii 1905—1907].

Autorul trece în revistă o serie de texte ale cîntecelor revoluționare răspîndite între muncitorii finlandezi.

O parte din texte reprezintă prelucrarea în limba finlandeză a textelor cîntecelor revoluționare ruse, poloneze, franceze etc., preluate de mișcarea revoluționară din Finlanda, iar altă parte reprezintă texte de cîntece revoluționare finlandeze originale, inspirate din eposul popular finlandez *Kalevala* și altele. Textele sînt analizate de către autor în legătură cu diferitele momente ale mișcării revoluționare din anii 1905—1907, momente pe care acestea le reflectă.

Articolul intitulat *Narodniie piesni, predania i rasskazî o dekabristah v tiur'me i ssilke* [Cîntece populare, legende și povestiri despre decembriștii închiși și deportați] de L. V. Domanovkii[2], reprezintă un studiu al textel or de cîntece, al povestirilor orale sau scrise și al legendelor despre decembriști. Autorul analizează piesele folclorice în legătură cu faptele istorice pe care acestea le reflectă cu mai multă sau mai puțină exactitate. El arată că textele cîntecelor despre decembriști au la bază adesea, texte de cîntece mai vechi, ai căror eroi aparțin unor epoci istorice anterioare, dar care, prin anumite trăsături comune, fac posibilă adaptarea vechilor cîntece la faptele eroice ale decembriștilor. L. V. Domanovskii presupune că mediul în care a fost creată cea mai mare parte a acestor piese folclorice, a fost iobăgimea de pe moșiile decembriștilor.

În același număr L. Lebendinskii semnează articolul intitulat *Uzun — qui — başkirskaia narodnaia muzîkalno-poeticeskaia klassika* [Uzun-qui-clasica poetico-muzicală bașkiră][3].

[1] Sovetskaia etnografia, 1, 1956, p. 9
[2] Sovetskaia etnografia, 2, 1956, p. 18
[3] Sovetskaia etnografia, 2, 1956, p 46

https://biblioteca-digitala.ro

Pe baza cercetării unui număr de 80 de *uzun-qui*, autorul face o descriere a genului, arătînd locul pe care acesta îl ocupă în folclorul başkir. Din descriere se desprinde o interesantă legătură între *uzun-qui*, care reprezintă un cîntec liric (în traducere: uzun lung, qui cîntec) şi povestirea cu caracter epic, care în mod obligatoriu o precede.

După o expunere a tematicei textelor L. Lebedinskii se ocupă pe larg de caracteristicile muzicale ale *uzun-qui*, analizînd ambitusul şi intervalica, modurile şi arhitectonica, ornamentica şi diferenţierile execuţiei instrumentale ale acestor piese (la instrumentul popular numit curai) în comparaţie cu execuţia vocală pentru care este destinat genul. Atît din cele cîteva exemple muzicale, cu care se încheie studiul, cît şi din concluziile teoretice pe care le trage autorul, reies cîteva trăsături caracteristice frapante pentru cititorul nefamiliarizat cu muzica başchiră şi anume: a) ambitus extrem de mare la majoritatea pieselor, oscilînd între duodecimă şi două octave; b) în legătură cu aceasta o abundenţă de intervale mari, care fac legătura între registre şi c) împărţirea melodiei într-un fel de zone: acute, medii şi grave, în care se menţin anumite fragmente ale melodiilor.

Articolul intitulat *Nekotoriie osobennosti russkoi poreformennoi skazki* [Cîteva particularităţi ale basmelor şi povestirilor ruseşti din perioada de după reformă] este semnat de E. V. Pomeranţeva [4].

Pe baza cercetării unui mare număr de colecţii de basme şi povestiri, publicate în a doua jumătate a sec. XIX, autoarea semnalează o serie de transformări produse în aceste genuri în perioada de după reformă. Între acestea, E. V. Pomeranţeva susţine că în timp ce povestirile, în special cele îndreptate împotriva regimului feudal, îşi păstrează încă toate trăsăturile caracteristice genului, în basm, elementele fantastice sînt treptat înlocuite cu elemente din viaţa de toate zilele.

E.C.

Matei Corvin în folclorul maghiar, slovac şi ucrainian

Domnia lui Matei Corvin a lăsat în amintirea popoarelor din bazinul dunărean amintiri ce nu s-au şters cu totul nici astăzi. Popoarele lugoslaviei cîntă faptele lui Matei Corvin în vechi cîntece epice pe cînd maghiarii, slovacii şi ucrainienii vorbesc despre el mai mult în povestiri şi legende. Aceste povestiri şi legende constituie obiectul monografiei publicate de folcloristul slovac Jan Komorowsky: *Kral' Matej Korwin v ludovej prozaickej slovesnosti* [Regele Matei Corvin în proza populară] Bratislawa 1957, 137 p. Monografia urmăreşte prezentarea personalităţii lui Matei Corvin aşa cum apare în tradiţia populară a ungurilor, slovacilor şi ucrainienilor, în proza lor populară.

Folosind metoda istorică comparativă, autorul îşi bazează cercetarea pe compararea variantelor diferitelor povestiri şi legende despre Matei Corvin şi dezvoltarea lor în timp. El îşi orientează studiul după acele variante care exprimă cel mai bine lupta dialectică dintre vechi şi nou şi renunţă atît la îmbunătăţirea povestirilor şi legendelor în teme şi motive cît şi la studiul răspîndirii lor geografice.

După o prezentare a situaţiei social economice, autorul analizează mobilele politicii interne şi externe ale lui Matei Corvin şi oglindirea în creaţia populară a domniei şi faptelor lui. Tendinţa de a ajunge la un stat centralist puternic în sensul renaşterii şi lupta împotriva marii aristocraţii feudale, constituie după părerea autorului, pilonii politicii lui Matei Corvin. În lupta cu aristocraţia feudală factorii importanţi sînt ţăranii liberi — micii nemeşi — orăşenii şi iobagii. Pe iobagi îi interesează în acea vreme îndeosebi dreptul de a se muta de pe o moşie pe alta sau lipsa acestui drept, legătura cu pămîntul. Aici atitudinea lui Matei Corvin este oscilantă. După cum o cer relaţiile lui cu aristocraţia feudală el leagă pe iobagi de pămînt sau le desface această legătură, lăsîndu-le dreptul de a se strămuta unde vor găsi condiţii de muncă şi de trai mai bune.

Poporul interpretează în felul său situaţia şi atitudinile lui Matei Corvin în lupta cu aristocraţia feudală. Întrucît aceasta duşmăneşte pe rege, duşmăneşte şi poporul care trebuie să fie alături de rege în faţa duşmanului comun. Acesta este miezul tuturor tradiţiilor populare despre Matei Corvin.

Pentru ca tradiţia despre Matei Corvin să prindă rădăcini şi să se perpetueze în creaţii artistice se cereau condiţii social economice care să garanteze aceasta. Aceste condiţii există în sec. XVI, cînd poporul poate compara vremurile grele pe care le trăieşte, cu vremea lui Matei Corvin. În această perioadă s-au cristalizat cele mai multe creaţii populare în legătură cu Matei Corvin. Studiind caracterele proprii ale povestirilor despre Matei Corvin autorul stabileşte în materialul păstrat de tradiţia populară, mai multe categorii şi constată că cele mai multe povestiri au un caracter

[4] Sovetskaia etnografia, 4, 1956, p. 32

https://biblioteca-digitala.ro

realist, o largă cuprindere și oglindesc poziții sociale pentru acele vremuri avansate. Unele poziții folosesc pentru conturarea personalității lui Matei Corvin elemente din tradiția populară mai veche, motive folclorice de mare circulație internațională. Forma și conținutul multor povestiri ne duc spre o origine orășenească a lor. Cele mai multe și mai bine realizate povestiri insistă asupra originii populare a lui Matei Corvin — fiul din popor ajuns rege erou, asupra bunătății lui și asupra spiritului lui de dreptate, asupra grijii lui pentru popor. Autorul pune unele povestiri despre Matei Corvin și baciul, răspîndite în folclorul slovac, în legătură cu valahii din Liptov, cu migrațiile păstorilor romîni în Carpații nordici și cu colonizarea lor în unele regiuni ale Slovaciei.

Lucrarea plină de interes pentru folcloristica noastră are un rezumat în limba rusă, germană și maghiară și o amplă bibliografie a problemei.

M.P.

Reeditarea unei vechi culegeri de basme săsești. Sub îngrijirea lui Hans-Udo Dück a apărut în anul trecut la München, o nouă ediție a culegerii lui Josef Haltrich: *Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenland in Siebenbürgen* [Povestiri populare germane din ținuturile săsești ale Transilvaniei] publicată de Südostdeutsche Kulturwerk, în editura Hans Meschendörfer.

Această culegere de basme săsești a fost publicată pentru prima dată în 1856. Manuscrisul ei a impresionat mult pe frații Grimm care l-au recomandat cu multă susținere pentru tipărire. După un secol, aceasta este a șasea ediție a culegerii. Ea cuprinde cuvintele introductive publicate în primele trei ediții și cîteva din scrisorile fraților Grimm în legătură cu poveștile culese de Josef Haltrich, scrisori ce au fost descoperite de curînd. Poveștile apar în forma lor inițială și păstrează astfel prospețimea și autenticitatea întreagă. Culegerea cuprinde povești fantastice, povești cu animale și snoave. Pentru o mai bună înțelegere a textelor culegerea are un glosar de expresii dialectate. Nu are însă nici o sistematizare a materialului pe teme și motive. Prin vechime și autenticitatea materialului culegerea lui Iosef Haltrich este prețioasă ca izvor comparativ și pentru cercetările asupra poveștilor romînești.

M.P.

Un chestionar maghiar pentru studierea vifleimului Folcloristica maghiară a acordat în ultimii ani o atenție susținută cercetării teatrului popular și mai cu seamă Vifleimului. Cercetările s-au făcut atît pentru identificarea surselor literare, cărturărești, ale acestui joc de Crăciun cît și pentru notarea și studierea ultimelor lui rămășițe în tradiția vie a folclorului maghiar. Aici lucrarea lui Hont Ferencz: *Az eltünt magyar szinjáték* [Teatrul maghiar dispărut] Budapesta, 1940 și studiul lui Faragó József: *Betlehemezök és kantálok Puszta Kamarásson* [Colindători și vifleim la Cămărașul de cîmpie] Cluj 1947, constituie studii de temei nu numai prin materialul prezentat ci și prin metoda cu care caută să cuprindă problema.

Hont Ferencz pornind de la lipsurile ce se observă la folcloriștii maghiari în cercetarea acestui domeniu al culturii populare, preconizează notarea integrală a reprezentațiilor de teatru popular ce mai pot fi surprinse pe viu, cu textul, muzica și dansul lor, cu mimica și gesturile, cu intonația și ritmul ,cu înnoirile stilistice, etc. El cere ca cercetarea să fie extinsă și asupra scenei, decorului, rechizitei, asupra ocaziilor în care reprezentația are loc, funcției ei, asupra atitudinii privitorilor, vîrstei și stării sociale a actorilor și publicului etc. Pornind de la aceste deziderate Faragó József ne dă o lucrare deschizătoare de noi orientări. Ea aduce descrierea concretă și integrală a vifleimului din comuna Cămărașul de cîmpie, regiunea Cluj. Faragó József stabilește sursa cărturărească a jocului și pătrunderea lui în sat prin învățător, apoi emanciparea de sub tutela acestuia și trecerea în repertoriul popular al copiilor. Costumele și rechizita sînt studiate odată cu modul de a le procura și cu tehnica de confecționare a lor. O atenție deosebită se acordă repetițiilor și desfășurării jocului în cadrul satului, funcției lui și darurilor pe care le primesc cei ce joacă. Numărul actorilor, distribuirea rolurilor, ierarhia grupului, caracterul improvizat al textului formează o altă latură importantă a cercetării.

Reluînd problema la îndemnul folcloristului cehoslovac O. Sirovatka, Ortutay Gyúla publică în Ethnographia din Budapesta un chestionar pentru cercetarea acestui joc de Crăciun: *Kérdöiv betlehemes játékok gyüjtéséhez* — Ethnographia LXVII 1956, 1-2, 91—97 (v. și O. Sirovatka: *Magyarsky dotáznik k výzkumu lidovych vánocnide her* [Chestionar maghiar pentru cercetarea jocurilor populare de Crăciun] *Cesky Lid*, 434, 1956, 31—39).

https://biblioteca-digitala.ro

Ortutay Gyúla arată de la început că nu este partizanul cercetărilor de folclor prin chestionare căci consideră că singură cercetarea de teren aprofundată poate indica direcția în care să se desfășoare în fiecare caz concret, cercetarea și deci și întrebările pe care le implică. Un chestionar nu poate fi decît incomplet. Totuși încearcă să stabilească o serie de întrebări care să ducă la o cunoaștere pe cît se poate integrală a jocului. El grupează aceste întrebări în jurul mai multor teme centrale dintre care unele au fost luate în considerare în cercetările de pînă acum, iar în altele trebuie avute în vedere în cercetările viitoare. Printre cele dintîi este notarea exactă a textului și melodiei, a gesturilor, a rolurilor, datele asupra interpreților, descrierea exactă a costumelor, măștilor și rechizitei. Fără a relua fiecare întrebare ce duce la lămurirea acestor teme, trebuie subliniat că Ortutay Gyúla cere ca și atunci cînd textul are o formă scrisă, să se noteze așa cum a fost realizat concret de fiecare dată de către grupul respectiv pentru a se surprinde gradul de improvizare. Ar fi de dorit chiar ca textul să se noteze consecutiv mai mulți ani de-a rîndul pentru a se observa cînd intervin schimbările hotărîtoare în evoluția lui. Același lucru se cere a fi făcut și pentru melodii. La notarea gesturilor trebuie să se observe dacă grupul « joacă teatru » sau nu, dacă crează roluri, dacă are gesturi tradiționale ce caracterizează anumite personajii etc. Dacă cel ce interpretează mai multe roluri le deosebește stilistic, dacă spațiul restrîns influențează desfășurarea dansurilor. Ea însă cere să se acorde o deosebită atenție folosirii ei eventuale pentru joc de păpuși. Ortutay Gyúla acordă o deosebită importanță cercetării tradiției în procurarea sau confecționarea rechizitei, a costumelor și măștilor. Important este să se cerceteze dacă există măști și costume diferite pe grupe și categorii sociale.

Printre noile probleme care se cer cercetate, locul de frunte îl ocupă ceata, grupul care face jocul, criteriile lui de constituire, legăturile lui tradiționale, ierarhia, funcția lui socială, urmează apoi criteriile de repartizare a rolurilor, munca grupului pentru învățarea jocului, păstrarea tradiției și inovațiile, modurile de a învăța, legătura satului cu grupul și cu munca lui, etc.

Nu mai puțin important este observarea minuțioasă a desfășurării jocului și descrierea exactă a acestei desfășurări. Aici pe lîngă datele asupra timpului cînd se face jocul, sînt neapărat necesare și datele asupra modului cum se desfășoară el în sat, numărului grupurilor, împărțirii satului, întrecerilor și conflictelor, vizitării satelor vecine, atitudinii celor la casa cărora se face jocul și a celor ce sînt uitați sau intenționat nebăgați în seamă. Intrarea în casă și comportarea în timpul jocului, atît din partea grupului cît și din partea privitorilor, darurile și mulțumirile constituie teme aparte ce trebuie și ele cercetate. Împărțirea darurilor, terminarea jocului și desfacerea grupului constituie un alt complex de întrebări. Ceea ce caracterizează chestionarul lui Ortutay Gyúla este pe lîngă îmbogățirea tematicii cercetărilor, atenția permanentă ca lucrul să fie observat în procesul desfășurării istorice și faptul observat raportat mereu la tradiție și la eventualele înnoiri aduse acestei tradiții. Apoi grija deosebită ca în cercetarea pregătirii și desfășurării jocului să se țină seamă de implicațiile pe care le au diferențierele sociale din cadrul colectivității și atitudinea privitorilor față de joc nu numai sub raport estetic ci și sub raportul diferențierii de mentalitate ce se observă tot mai pregnant la sate.

Chestionarul lui Ortutay Gyúla este fără îndoială un important pas înainte în metoda de cercetare a Vifleimului și în general a teatrului popular. Atenția pe care o acordă cetei și cîteva alte probleme pe care le ridică apar în cercetările de acest gen ale folcloriștilor din Austria, Elveția și Germania și în indicațiile metodologice mai noi ale lui Van Gennep. Ortutay Gyúla le dă însă o mai strînsă sistematizare și o mai mare adîncire, pentru a putea cuprinde cît mai integral fenomenul. El ține totuși să observe în încheiere că acest chestionar nu epuizează toate întrebările și că datoria bunului cercetător este să-l completeze mereu, să-i dea viață pentru a putea cuprinde realitatea vie a faptului folcloric.

M.P.

Lucrări despre folclorul indienilor americani

Journal of American Folklore [Jurnalul Folclorului American] semnalează în numărul din iulie — septembrie 1957 apariția unor lucrări în legătură cu folclorul indienilor americani. Faptul acesta arată interesul pe care folcloristica americană îl acordă studiului folclorului rămășițelor populațiilor indigene. Printre aceste lucrări citām: *The Trickster, a Study in American Indian Mythology*. [«Vicleanu», un studiu în mitologia indiană americană] de Paul Radin, cu comentarii de Karl Kerényi și C. G. Jung. [New York: Philosophical Library, 1956, XI+211 p].

Lucrarea studiază natura și semnificația « Vicleanului» în mitologia indiană americană, bazate pe ciclul Winnebago a lui *Wakdjunkanga*, « cel viclean ».

https://biblioteca-digitala.ro

The Pollen Path. A Collection of Navajo Myth [Cărarea cu polen. O colecție de mituri Navajo], repovestite de Margaret Schevill Link (Stanford: Stanford University Press, 1956. VI+205 p+o prefață, un comentariu psihologic de Joseph L. Henderson, un apendice, o bibliografie, și un indice).

Autoarea încearcă să facă, într-o formă simplificată, o sinteză a filozofiei și religiei tribului Navajo. Materialul l-a adunat asistînd la diferite ceremonii, citind numeroase informații despre Navajo — unele dosite în biblioteci greu accesibile — și întrebuințînd amintirile păstrate despre miturile, religioase și laice, Navajo, care îi fuseseră traduse de Lorenzo Hubbell — « regele deșertului » —, căruia, la rîndul său, îi fuseseră povestite cîndva de bătrîni indieni Navajo.

The Myth and Prayers of the Great Star Chant and the Myth of the Coyote Chant. [Mitul și rugăciunile cîntecului Marei Stele și mitul cîntecului Coyotei], înregistrate de Mary C. Wheelwright, publicat cu comentarii de Davis P. Mc Allester. Cu 22 planșe colorate de Louie Ewing după « picturi de nisip » colecționate de Franc J. Newcomb și alții. (Santa Fe, New Mexico: Muzeul de artă ceremonială Navajo, seria de religie Navajo, volumul 4, 1956, p. 190, glosar).

Este al 4-lea volum publicat de Mary C. Wheelwright despre religia Navajo, în care autoarea descrie mituri, rugăciuni și « picturi de nisip » ce se încadrează în « Cîntecul Marei Stele », fiind inspirate din acest cîntec.

Cu cît apar mai multe versiuni ale miturilor Cîntecului Navaho, cu atît devine mai clar că marele număr de povești, aparent răzlețe, formează, de fapt, un tot legat și că într-o zi va fi posibilă punerea la punct a unei singure « Cărți » sacre a practicilor ceremoniale.

The Dîné; Origin Myths of the Navaho Indians [Miturile originare ale indienilor Navaho] de Aileen O'Bryan (Washington, D. C. : Biroul de etnologie americană, Instituție Smithsoniană, Buletinul 163, 1956, VII+187 p, planșă, 23 figuri, și o prefață).

Volumul Aileen-ei O'Bryan despre miturile referitoare la originea Navajo-ilor, așa cum i-au fost povestite de către Sandoval în 1928, aduce un valoros aport folclorului Navaho existent, deoarece, cu ajutorul acestor colecții se va putea proceda la ultimele identificări privitoare la variația adusă în povestirea miturilor de fiecare individ în parte. Sandoval a fost unul din șefii poporului Navaho și el a redat poveștile neamului său pentru ca « generațiile viitoare să cunoască adevărul ».

Schoolcraft's Indian Legends [Legendele indiene ale lui Schoolcraft] publicate de Mentor L. Williams (East Lansing: Michigan State University Press 1956, XXII + 322 p., o prefață, o introducere, un apendice, o bibliografie).

Publicarea volumului cu legendele scrise de Henry R. Schoolcraft, ce se mai găsesc doar cu mare greutate, umple un gol simțit de folcloriști. Volumul conține povestirile ce au apărut inițial în *Algic Researches* (1839), cele colecționate pentru *Oneota* (1844—45) precum și *The Myth of Hiawath* (1856). În felul acesta toate legendele publicate de Schoolcraft se găsesc strînse într-un singur volum. Editorul a adăugat extrase și note din alte scrieri ale lui Schoolcraft ca: *The Red Race in America* (1847) [Rasa roșie în America], *Historical and Statistical Information Respecting... the Indian Tribes of the United States* (1851—57). [Informații istorice și statistice privitoare la... triburile indiene din SUA, etc.]

The Corn Goddess and other tales from Indian Canada. [Zeița Grînelor și alte povești ale indienilor canadieni] de Diamond Jenness. Ilustrat de Winnifred K. Bentley (Ottawa: Ministerul afacerilor nordice și al resurselor naționale, secția parcurilor naționale, Muzeul național al Canadei, Buletin nr. 141, seria antropologică nr. 39, 1956, p. 111, cuvînt înainte).

Bătrînul antropolog Jenness a adunat în acest volum 25 de povești populare de la șapte triburi indiene locuind în diferite regiuni ale Canadei. Meritul lucrării constă în felul în care au fost traduse poveștile, păstrîndu-le, și în limba engleză, originalitatea lor nativă, care arată că miturile indienilor canadieni pot fi tot atît de frumoase și de atrăgătoare ca și povestirile lui Grimm sau acele ale romanilor și grecilor.

Native Accounts of Nootka Ethnography [Informații autentice locale de etnografie Nootka] de Edward Sapir și Morris Swadesh (Partea II Jurnalul Internațional de Lingvistică Americană, Vol. XXI, nr. 4, Oct. 1955. Publicația I a Centrului de Cercetări Antropologice, Folcloristice și Lingvistice al Universității din Indiana, 457 p., introducere, aprecieri).

Această a doua publicație impresionantă de texte selecționate din colecția monumentală a lui Sapir, « Nootka », a apărut la Ottawa.

https://biblioteca-digitala.ro

Volumul cuprinde un text despre ciclul anual Nootka, unul despre credințe, trei despre ritualul lupului, cinci despre căsătorie, șaisprezece despre sărbători și discursuri și nouă despre război. De fapt, lucrarea prezintă puțin interes folcloric și pentru înțelegerea datelor folclorice ar fi necesară o mai amplă adnotare a textelor etnografice.

Un studiu special îl alcătuiește:

Rattlesnakes: Their Habits, Life Histories and Influence on Mankind [Șerpii cu clopoței: obiceiurile lor, povești despre viața lor și influența lor asupra neamului omenesc] de Laurence M. Klauber (Berkeley și Los Angeles: publicat de Societatea Zoologică din San Diego de către Editura Universității din California, 1956, 2 volume, 1476 p, introducere, bibliografie, indice, tablouri, ilustrații).

Ultimul din cele optsprezece capitole cuprinse în studiul enciclopedic al lui Klauber despre șerpii cu clopoței este dedicat « miturilor, folclorului și poveștilor fantastice ». Se găsește însă mult folclor și în alte capitole, ca de pildă în: « Indienii și șerpii cu clopoței », « Vindecarea și apărarea de mușcătură », « Funcțiunile trupești ».

În ce privește folclorul, Klauber urmărește să separe mai cu seamă ceea ce este pur științific în credințele populare de ceea ce este concepție populară falsă. Credințele care nu se sprijină pe fapte, sînt considerate de el drept « mituri ». Cu toate că scrierile despre șerpii veninoși se găsesc încă din antichitate pînă în zilele noastre și cu toate că autorul se referă adesea la studii europene și sud-americane, totuși el nu include poveștile privitoare la transformarea supranaturală a zeilor, a prinților, a diavolilor sau a vrăjitorilor în șerpi. Klauber admite că o mare parte din credințele Americei de nord despre șerpi sînt împrumutate sau că sînt asemănătoare celor din Europa pre-columbiană, dar susține că credințele despre șarpele cu clopoței sînt specific americane.

A Bibliography of Jazz [O Bibliografie a Jazzului] de Alan P. Merriam, în colaborare cu Robert J. Benford (Philadelphia: Societatea de Folclor American, Seria bibliografică, volumul IV, 1954, XIII+145 p., prefață).

Autorul pornește în alcătuirea bibliografiei de la ideea că jazz-ul a pătruns într-atît în cultura americană, încît nu se mai poate susține că nu există sau că ar fi putut să nu existe.

Orice studiu cuprinzător, privitor la felul de viață al americanilor se va izbi, mai de vreme sau mai tîrziu, de jazz. Susținînd aceasta, autorul este deci de părere că primul lucru ce trebuie făcut în această direcție este alcătuirea unei bibliografii care să adune la un loc într-o listă științifică toate scrierile disparate, care au apărut pînă acum cu privire la jazz.

Prima parte a *Bibliografiei Jazzului* cuprinde 3324 titluri, culese din diferite surse: « Articole de reviste și ziare, cărți, broșuri, etc. »

A doua parte este un indicator alfabetic al « Revistelor care total sau în mare parte s-au închinat muzicii de jazz. » Sînt menționate o sută treisprezece publicații.

Partea a treia cuprinde un indice ce se referă la subiecte și altul ce cuprinde publicațiile cercetate pentru desăvîrșirea bibliografiei.

G.G.

https://biblioteca-digitala.ro

RICHARD WOLFRAM — «*DIE VOLKSTÄNZE IN ÖSTERREICH UND VERWANDTE TÄNZE IN EUROPA*» [Dansurile populare în Austria şi dansuri înrudite în Europa] Ed. Otto Müller—Salzburg 1951, 220 p.

Richard Wolfram este astăzi unul din cei mai de seamă cercetători ai dansului popular austriac. El a scris nenumărate studii şi monografii asupra dansurilor austriace şi ale altor popoare din Europa. Intre ele se numără şi scurta cercetare *Die Rumänische Alterklassen und Männerbunde* [Clasele pe vîrstă din Romînia şi cetele de feciori] (Wien 1934), în care se ocupă îndeosebi de cetele de juni şi căluşari.

Rezultat al unei munci susţinute de culegere şi cercetare întreprinsă timp de 30 ani în multe ţări ale Europei, volumul *Die Volkstänze in Österreich und verwandte Tänze in Europa* este una din lucrările lui capitale, o lucrare de bază asupra dansului popular, o contribuţie importantă la cunoaşterea folclorului european.

Lucrarea prezintă dansul popular din Austria, Germania şi Elveţia şi din insulele de limbă germană din Europa, precum şi dansurile înrudite din alte ţări ale Europei.

Autorul porneşte de la problemele ce frămîntă în momentul actual justa orientare a dansului în Austria. Făcînd o comparare temeinică şi ştiinţifică între dansul modern şi cel popular, el combate atît răspîndirea dansului modern cît şi cultivarea de către unele grupe de amatori a dansului popular aşa zis stilizat în care exagerarea mişcărilor, a strigăturilor şi chiuiturilor nu au nimic comun cu interiorizarea concentrarea, economia în mişcare şi demnitatea dansului autentic popular. Dansul nu este teatru de revistă şi afară de unele dansuri hazlii, exprimarea ideii nu se realizează prin mimică, ci prin mişcările braţelor, picioarelor şi a întregului corp.

Considerînd că dansul se naşte din bucuria mişcării ritmice, el citează, ca de altfel şi alţi cercetători anteriori, diferite forme primare de dans la animale. În viaţa oamenilor, dansul însoţeşte evenimentele solemne şi apare la diferite petreceri.

Pornind de la poblemele contemporane ale dansului, Richard Wolfram adînceşte tradiţia dansurilor austriace şi prin metoda comparativă caută să stabilească legăturile cu magia, să explice semnificaţiile de altădată şi să noteze rămăşiţele acestora pînă în zilele noastre.

Cu cît pătrundem mai adînc în trecut, găsim în orice domeniu al vieţii multiple dansuri ce corespund vechilor credinţe şi se încadrează în rituri şi obiceiuri. În dans se desăvîrşesc în mod solemn cele mai importante acţiuni ale vieţii oamenilor: iniţierea tinerilor, predarea miresii mirelui, etc.

Solemnitatea dansurilor rituale de nuntă, identificarea impresionantă a purtătorului de mască cu personajul pe care îl reprezintă, săriturile la înălţimi nemaipomenite ale *Perchten*-ilor, din văile munţilor Salzburgului, *Schemenlaufen*-ul din Imster, ce durează 6 ore fără întrerupere, se leagă de credinţe vechi, ce sînt adesea în destrămare, dar de care omul de ştiinţă trebuie să ţie seama în cercetarea sa.

Cînd dansatorul poartă o mască de animal, cînd îşi pune o mască de lemn cu coarne, cînd corpul este învelit în blăni şi clopotele pe care le poartă sună în depărtare transformarea este totală. Clopotele acţionează ca un curent electric ce conduce grupul de mascaţi, oamenii nu mai obosesc, ei fac acţiuni ce trec peste puterile lor normale.

Văile de munte din Salzburg sînt pline de poveşti despre săriturile nemaipomenite ale « Perchten »-ilor. Se spune că săreau din ce în ce mai sus, peste fîntînă, chiar peste casă. Dansatorii, adesea oameni foarte liniştiţi în viaţa de toate zilele, « prinşi de un fel de demon al supranaturalului », săreau şi dansau adesea ore întregi fără întrerupere.

https://biblioteca-digitala.ro

Autorul susţine că altădată salturile, ca şi orice mişcare şi gest esenţial, aveau funcţie magică.

Reluînd cunoscuta teorie asupra semnificaţiei plimbării în cerc pentru a delimita locul unde se va desfăşura ritul şi dansul, Richard Wolfram insistă asupra necesităţii consemnării direcţiei în care se face plimbarea, legînd sensul ei de mersul soarelui şi de apărarea de duhuri rele.

După aceste consideraţii asupra dansurilor tradiţionale şi funcţiilor de altădată, Richard Wolfram trece la analiza structurii dansurilor austriace contemporane.

Dl. Richard Wolfram atrage atenţia asupra desenului, pe care dansurile de grup îl fac pe sol, pe care el îl leagă de ornamentica specifică a ceramicii, costumelor, etc. ale fiecărui popor. În ceea ce priveşte dansul popular austriac, el menţionează ca o trăsătură de bază în desenul liniar, desfăşurările pe opt-uri, cu infinite împletiri de forme şi spirale, iar cu sens special crucea, ca simbol al dansului ceremonial.

Dansurile populare austriace prezintă o bogăţie nesfîrşită de ritmuri. Ritmul muzicii se îmbogăţeşte infinit prin bătăi din palme şi din picioare. De ex. în *Steirischer*, din Salzkammergut şi Emstal băieţii păşesc la mijloc într'o serie de figuri de curtenire a femeii. Acolo ei bat din palme, în timp ce cîntă, în 3 grupe. Unii sînt *Anpascher* ce bat ritmul odată la fiecare timp, alţii *Zuchipascher* ce bat sincope, la mijloc între 2 timpi, iar cel de al 3-lea grup *die Dritten* bat alternativ odată în timp şi odată în contratimp.

Trestern-ul din Oberpinzgare prezintă o nemaipomenită îmbogăţire ritmică prin bătăi din picioare.

În clasificarea dansurilor populare, Richard Wolfram se orientează în primul rînd după ocaziile de dans, formînd 2 mari grupe: jumătatea de iarnă a anului şi jumătatea de vară a anului.

El menţionează în acelaşi timp şi datele la care este interzis de a se dansa, interdicţie legată de anumite credinţe ce sînt încă vii la ţară (postul Crăciunului şi al Paştelui, strîngerea recoltei, etc.).

În jumătatea de iarnă a anului, ce cuprinde dansurile de Carnaval şi cele legate de obiceiurile de primăvară, jocurile apar în alaiuri de mascaţi, ce umblă pe străzile oraşelor şi satelor şi chiar pe cîmp şi munţi, de la Sf. Martin la Miercurea Paresimilor, dansînd diferite dansuri altădată rituale: *Perchtenlaufen*, *Stelzentänzer*, etc. Pentru toate procesiunile şi alaiurile de carnaval sînt caracteristice atît simple dansuri de cerc, cît şi dansurile cu figuri.

Peste tot, carnavalul de iarnă este plin de dans şi veselie şi bogat în obiceiuri. Dansurile în carnaval precum şi felul de a le dansa au diferite semnificaţii, sînt menite în credinţele străvechi să aducă un an bun, să alunge duhurile rele, să provoace o recoltă bogată, grîne înalte, sănătate şi forţă fizică, etc.

În jumătatea de vară a anului, dansul începe de Lunea Paştilor. Austria a pierdut multe din formele sale vechi de dansuri din jurul *Maibaum*-ului, atît de frecvente în alte părţi ale Europei.

Bandltanz-ul, dans de împletire al panglicilor a fost răspîndit în ultimul timp prin asociaţiile de dans aşa că este greu în momentul actual să se fixeze unde i-a fost zona de răspîndire în trecut. În alte părţi ale Europei, ca Italia de Nord, Provenţa Mediteranei, Spania, el se găseşte viu. Spaniolii, cuceritorii lumii noi, l-au dus cu ei în America, unde îl dansează încă şi azi indieni împodobiţi cu pene de papagal şi flamingo.

Forme speciale de dans ce sărbătoresc venirea primăverii mai sînt *Fackellaufen*-ul din Carintia. În noaptea Paştelui se aprind focuri de paşte pe cîmp, din care bărbaţii îşi aprind făcliile, cu care străbat în noapte cîmpurile, în linie şerpuită, în cruce, în stea, învîrtindu-se în jur, etc. Cîteodată aruncă făclia în vale şi aleargă chiuind după ea. Adesea mişcarea în comun ia forme de dans. Trecerea convoiului pe lîngă cîmpul unui ţăran înseamnă recoltă bogată.

Zeinertanz-ul din Murtalul de sus, ce se dansează chiar pe arie, cu mişcări ce imită împletirea unui gard, fără muzică, numai pe bătaia tobei, este unul din dansurile cele mai stranii.

În afară de dansurile legate de anumite zile ale anului, Richard Wolfram, grupează aparte dansurile ce se trag din vechi credinţe legate de procesul muncii şi de rolul omului în acest proces. El aminteşte aici de *Radbohren*, *Sechsertanz*, *Siebensprung*, dansuri bărbăteşti ce se dansează la diferite ocazii, Rusalii, intrarea tinerilor în *Burschenschaft*-uri, strîngerea recoltei, şi socoteşte că acestea au la origine vechi credinţe în legătură cu fecunditatea, renaşterea vieţii, riturile de iniţiere, etc.

Tot în acest grup clasează şi dansul în jurul *Sonnwendfeuer* [Dansul focului la solstiţiul de vară], care ia în Salzburg forma unui dans special *Wendetanz*, în care 12 perechi fete şi băieţi sar la comandă peste foc, de fiecare dată cîte 2 din părţi opuse.

https://biblioteca-digitala.ro

Vechile credinţe legate de încheierea recoltei despre o fiinţă a grîului *Kornwesen*, *Männchen* au lăsat la strîngerea recoltei obiceiuri ce au şi dans. Se dansează ultimul snop sau în jurul celui ce leagă ultimul snop sau în jurul *Hafenmann*-ului, sau a *Männchen*-ului.

Există de asemenea dansuri speciale la treerat, precum şi la anumite munci în comun (desghiocatul porumbului, curăţirea penelor, uscatul inului, etc.). Dansurile specifice anumitor bresle sînt clasificate special: măcelarii din Salzburg, vînătorii din Salzkammergut, etc. Breslele au în genere un ceremonial cu program fix, ce durează cîteodată zile întregi.

Un capitol special este consacrat *Schwerttanz*-ului [Dansul cu sabia] austriac, ce a fost găsit în aproximativ 30 variante şi pe care îl asemuieşte cu acelea găsite în Anglia de nord, Germania, Olanda, Belgia, Suedia, Elveţia etc. De altfel autorul se ocupă de acest dans bărbătesc într-un studiu special.

Reiftanz-urile sînt dansuri bărbăteşti de virtuozitate în care legătura între dansatori nu se face ca la *Schwerttanz* cu săbii, ci cu ghirlande. Unul din cele mai extraordinare este cel din *Hüttenberger Knappen*, ce se desfăşoară în Duminica după Rusalii, în cadrul serbărilor breslei minerilor, 24 de *Reiftänzer* îşi arată dansul bărbătesc în faţa asistenţei de sute de oameni, în timp ce « nebunul » face glume. Ultimul la dans aşa numitul *Schwoafträger* este bărbierit în derîdere, i se extrage un dinte de porc, după care el cade mort, pentru a fi reînviat cu o lovitură de bîtă.

Urmărind dansul în legăturile lui cu viaţa oamenilor în familie, autorul porneşte de la *Kinderreigen* [dansurile în cerc ale copiilor], în care el consideră că trăieşte vechea lume a basmului şi poate chiar unele reminiscenţe mitice. Apoi trece la *Kettentanz*-ul unui grup de oameni înlănţuiţi, la a cărei origine presupune, ca de altfel şi cercetătorii englezi, un străvechi dans pe cîntec. Dansurile pe cîntec epic ce s-au descoperit în insulele Faroë, conduse de un *Vorsänger* şi de care se presupune că au fost pe vremuri foarte răspîndite în Europa, îşi au în momentul actual un corespondent la Est de Belgrad, la ortodocşi (starice), un dans de femei pe cîntec epic.

Nunta, unul din momentele din viaţa omului în care folclorul, şi în special dansul, are un rol important, ocupă un capitol special, în lucrarea lui Richard Wolfram. El distinge la nuntă 3 momente esenţiale în care dansul are un rol deosebit: despărţirea miresei de fete, trecerea şi primirea miresei în cercul femeilor măritate, predarea miresei mirelui.

Ca forme speciale de dans la nuntă el menţionează dansul cu făclii sau lumînări, cu cozonacul de nuntă, dansuri anumitor grupe de invitaţi, mascaţi la nuntă, dansuri hazlii, jocuri în dans, dansuri cu conţinut erotic, etc.

Aruncînd o privire generală asupra nunţii în Europa el stabileşte, după asemănările între obiceiurile specifice, trei zone: vestul şi sudvestul Europei, zona slavilor de est şi de sud şi Europa centrală şi de nord.

Compară apoi dansurile de nuntă din Europa de nord şi Europa centrală cu cele germane sau de influenţă germană. Comparaţia se face pornind de la rostul dansului în următoarele momente ale ceremonialului: înainte de mersul la biserică, la cununie, după cununie în faţa bisericii şi în momentul trecerii miresei în rîndul femeilor măritate, apoi dansuri de legare a celor 2 familii, dansuri cu lumînări şi foc, dansuri în jurul pomilor, rituale în anumite locuri şi alte forme de dansuri la nuntă.

El acordă o atenţie aparte luptelor simbolice pentru cucerirea miresei. Din aceste citărm *Altweibertanz*-ul din regiunea Saarului. Mireasa ce stă la mijloc este apărată cu beţe de către femeile bătrîne, pentru a nu fi luată de bărbaţi.

Rolul dansului la înmormîntarc şi la pomenirea morţilor este de asemeni menţionat în volumul lui Richard Wolfram.

Trecînd apoi la prezentarea dansurilor la petreceri obişnuite, autorul subliniază că aici schimburile reciproce între oraş şi sat şi chiar între popoare, sînt mai vii ca în dansurile legate de obiceiuri.

Autorul consideră *Kontratanz*-urile, *Gegentanz*-urile germane şi *contre danse*-urile franceze din aceeaşi familie cu *country-dance*-urile engleze. În Franţa, *contre danse*-urile au generat *Anglaise*-a şi *Française*-a sec. XIX. *Cadrilul* cu cele 6 figuri clasice a fost aranjat de englezul Barclay Dunn, în 1818.

În Anglia acţiunea de renaştere a dansului popular a făcut ca *country-dance*-urile să aibă o mare viaţă în momentul actual.

În Austria ele au lăsat puţine urme în dansul popular: *Bregenzer*, *Sechser*, *Vierer*, *Achter*, etc. Figurile de *Kontratanz* ale *Agathtanzului* şi *Achteltanzului* aparţin unei familii mai mari de dansuri, specifice părţii de nord a Europei, ce are următoarele caracteristici: mai multe perechi, conturul spaţiului străbătut pe podea se compune din multiple linii, legarea permanentă a unor figuri ce aduc pe dansatori în poziţii multiple unul faţă de celălalt.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca dansuri de grup ce au altă aranjare decît *Kontratanz*-urile citează *Schwabentanz*-ul şi *Jägermarsch*-ul.

În dansurile de perechi el deosebeşte: dans de pereche obişnuit, dansuri imitative glumeţe şi de îndemînare.

Ca dansuri de perechi obişnuite prezintă: *Walzer, Dreher, Polka, Rundtänze, Schottisch, Reinländler, Mazurka.*

Walzer-ul dansat actualmente în toată Europa este de fapt ultima figură a *Ländler*-ului în care flăcăul şi fata se regăsesc învîrtindu-se. *Warschauer*-ul este de fapt figura de sfîrşit a mazurcii poloneze, pe care un polonez văzînd-o în Austria nu ar putea-o recunoaşte, atît de adaptată este stilului local.

Cea mai mare parte a dansurilor de perechi austriace aparţine grupei *Schottisch-Rheinländler şi Polka.*

Dansurile imitative de tipul *Drei lederne Strümpf* în care un deget ridicat ameninţător, se dezvoltă într-un întreg joc mimic, au nenumărate variante şi în Austria şi în alte ţări ale Europei.

Jocuri vesele dansate ca *Scherenschleifentanz, Rasiertanz* etc., se găsesc de asemenea în diferite forme.

Un capitol special este consacrat *Werbetanz*-ului, dans de curtenire a fetei, în care băiatul îşi arată toată îndemînarea sa. El are diferite variante: *Steierisch, Landlerisch, Schuhplattler, etc.*

Din imensul material prezentat de Richard Wolfram în volumul *Die Volkstänze in Österreich und verwandte Tänze in Europa* am căutat să desprindem ceea ce considerăm esenţial, punctul său de vedere în judecarea dansului popular, clasificarea sa.

Ceea ce caracterizează această lucrare este în primul rînd o claritate a stilului. Ea se adresează atît specialistului, cît şi amatorului. Dansul popular este prezentat viu, cuprinzător şi în cadrul obiceiurilor unde se desfăşoară şi comparat permanent cu întregul tezaur folcloric al Europei.

Din folclorul nostru, Richard Wolfram cunoaşte doar unele părţi ale Transilvaniei. Minunatul tezaur folcloric al patriei noastre ar putea completa însă cu bogat material grăitor lucrarea sa. Obiceiurile de iarnă atît de vii în Moldova de nord, bogatele şi variatele obiceiuri de nuntă de pe tot cuprinsul ţării noastre, dansurile de lumînări pentru pomenirea morţilor din Gorj şi Banat, jocurile la înmormîntarea oamenilor tineri (Făgăraş), dansurile de priveghi cu măşti din Vrancea şi alte multe obiceiuri ce legate de dans îşi au şi ele locul precis în bunurile culturale seculare şi merită să fie cercetate pentru a întregi literatura universală a dansului popular.

VERONICA MICZNIK

https://biblioteca-digitala.ro

LEOPOLD SCHMIDT, *DIE KULTURGESCHICHTLICHEN GRUNDLAGEN DES VOLKSGESANGES IN OESTERREICH* [Bazele cultural-istorice ale cîntecului popular în Austria]. Sonderabzug Schweiz. Archiv für Volkskunde Band. XLV (1948), p. 105—129.

Dr. Leopold Schmidt, pe care l-am cunoscut din prezentările anterioare, ne înfățișează în studiul de față cîteva din rezultatele cercetărilor sale cu privire la istoria cîntecului popular austriac. Lucrarea, deși de proporțiile modeste ale unui articol de revistă, are totuși perspectivele unei cercetări de sinteză. Așa cum arată și titlul, lucrarea tinde să pună în lumină bazele cultural-istorice ale cîntecului popular din Austria. Aceasta înseamnă pe de o parte, că autorul nu studiază cîntecul popular despărțit de complexul cultural în care s-a născut, iar pe de alta, că nu se mulțumește să-l surprindă static într-o anumită perioadă a istoriei sale: ci dimpotrivă, ca unul ce are o concepție dialectică despre lume și societate, autorul consideră cîntecul popular ca o parte dintr-un întreg și într-o permanentă mișcare și dezvoltare determinată de mișcarea și evoluția istorică a întregului.

Concepția de la care pornește se bizuie pe următoarele raționamente. Etnografia austriacă a dovedit continuitatea acelorași forme de cultură materială din preistorie pînă în zilele noastre, în zona alpină a Austriei. Între cultura materială și cea spirituală a unui popor există un paralelism perfect, deci apare ca necesară concluzia că și pentru cultura spirituală trebuie să existe aceeași continuitate. Argumentarea se sprijină pe observația următoare: s-a constatat că există forme de cultură specifice unor anumite zone sau regiuni geografice. Astfel pretutindeni în zonele alpine, fie în Europa fie în Asia, s-a dezvoltat în linii mari una și aceeași formă de cultură materială și spirituală, și anume o cultură de tip pastoral. Dacă acest lucru este valabil din punct de vedere geografic, trebuie să fie și istoriceşte valabil, în sensul că indiferent de popoarele care au locuit în unul și același orizont spațial și indiferent de orînduirea lor socială, mediul geografic le va fi influențat pe toate în același fel, dacă nu și în aceeași măsură, și deci continuitatea tradițională a culturii este nu numai posibilă ci chiar necesară.

Ideea unei asemenea continuități a culturii materiale și a celei spirituale în zonele alpine ale Austriei nu-i aparține dr. Leopold Schmidt. Ea a fost lansată pentru prima dată în 1843 de Anton Ritter von Spaun. Acesta, studiind viața tăietorilor de lemne din Salzkammergut, constata că formele culturii lor materiale au rămas în genere neschimbate de-a lungul veacurilor. Cu o intuiție curajoasă, el a ajuns să creadă că și cultura spirituală a populațiilor din acele locuri trebuie să fi avut aceeași evoluție. Cel mai de seamă argument al său era descrierea straboniană a unor populații pastorale celtice, tauriscii și noricienii, care au locuit în părțile muntoase ale Austriei, din care descriere se vedea asemănarea categorică a vieții acestor popoare cu viața actuală a păstorilor austriaci. Din această asemănare von Spaun trăgea concluzia că formele de viață pastorală din Alpii austriaci trebuie să aibă o origină încă mai îndepărtată, coborînd pînă în preistorie. Părerea lui von Spaun a rămas izolată și nefructificată în vremea sa și chiar mai tîrziu cînd etnografia austriacă a stabilit continuitatea formelor specific austriace de cultură materială de-a lungul istoriei, aportul său a rămas nevalorificat. Reluînd ipoteza lui Spaun, Dr. Leopold Schmidt se întreabă dacă nu cumva cultura populară muzicală din Austria, ca parte integrantă a culturii spirituale, ar fi avut aceeași soartă istorică, putînd fi raportată istoriceşte pînă în preistorie, avînd în vedere că spațiul geografic, singurul element neschimbat în complexul de forțe care acționează asupra culturii unui grup omenesc, a putut să creeze o puternică tradiție muzicală cu un specific colorit local.

https://biblioteca-digitala.ro

Înainte de a începe studiul istoric propriu zis, autorul face descrierea formelor de cultură materială din zona alpină a Austriei. El afirmă, după rezultatele etnografilor și sociologilor austriaci, că în Austria există mai multe grupuri sociale cu forme culturale deosebite, dar că specifică pentru Austria rămîne gospodăria pastorală, cu ușoare nuanțe de viață agrară și de viață vînătorească. Din punct de vedere muzical, instrumentele populare, în cea mai mare parte de suflat, țin și ele de această formă de cultură legată de mediul geografic. Cîntecul popular, caracterizat prin ambitusul său mare și prin tranziția bruscă de la vocea de piept la vocea de cap, a fost influențat în mare măsură de aceste instrumente. Jodler-ul, cîntecul specific acestei populații alpine, cu o funcție magică la origină dar acum degradată, pe lîngă faptul că imită sunetul diverselor instrumente de suflat, este și în strînsă legătură cu ecoul, pe care îl imită și-l reproduce uneori întru totul. Astfel, autorul stabilește o legătură indestructibilă între mediul geografic și între cîntecul populațiilor care trăesc în acest mediu. Îi rămîne să mai dovedească continuitatea acestei legături de-a lungul istoriei.

Pentru a putea studia muzica populară a unui popor din punct de vedere istoric, se cere să ai la îndemînă transcrieri muzicale din diverse epoci istorice. Aceste transcrieri au început însă într-o epocă relativ tîrzie, așa că cea mai mare parte a vieții cîntecului popular nu este accesibilă studiului. S-ar părea așa dar că în acest mod, cercetările au ajuns într-un adevărat impas. Autorul găsește însă o posibilitate de a suplini lipsa documentelor muzicale, prin studiul instrumentelor populare, a căror vechime este mai mare și ne permite deci să coborîm mai adînc în istorie. Dar și aci există o limită. Instrumentele populare fiind în general construite din materiale perisabile (lemn, piele, coarde etc.), nu pot fi nici ele prea vechi, pentru a ne putea servi ca bază temeinică pentru studiu. Cu toate acestea, deoarece instrumentele populare de azi reproduc instrumentele din alte epoci iar acelea, formele tradiționale de construcție și întrebuințare ale unor epoci încă mai vechi, studiul instrumentelor populare permite un sondaj mult mai adînc în istoria cîntecului popular. Iată pe baza cărui raționament începe Dr. Leopold Schmidt cercetarea istoriei cîntecului popular austriac, încercînd a stabili bazele cultural-istorice ale cîntecului popular din Austria. Obiectul principal al studiului său va fi instrumentul popular nu cîntecul vocal, însă cum am arătat mai sus, deoarece stabilește o relație de strînsă dependență între muzica instrumentală și muzica vocală în regiunea alpină a Austriei, concluziile sale se referă la întregul domeniu al cîntecului popular austriac (și instrumental și vocal).

Ne-am fi așteptat însă ca demonstrația să urmeze aceeași cale ca și argumentarea, cale care este metoda obișnuită în toate cazurile de reconstrucție a diverselor fenomene istorice. Ni se pare că era mai normal să pornească de la cunoscut la nescunoscut, de la fenomenul de azi, coborînd treptat din document în document de-a lungul istoriei pînă la prima atestare documentară, și nu invers. Ori Dr. Leopold Schmidt pornește cu studiul instrumentelor populare din preistorie către zilele noastre, consemnînd atestările documentare în cazul că există, suplinind golurile prin ipoteză atunci cînd asemenea atestări lipsesc și adeseori fiind obligat de metodă să consemneze fapte care nu mai au nici o legătură cu ceea ce cunoaștem din epocile mai noi sau din contemporaneitate. Așa se face că trecerea prin neolitic, prin epoca bronzului sau prin epoca hallstattiană, nu contribuie cu nimic la stabilirea continuității istorice pe care își propusese să o dovedească. Instrumentele populare, puține și nesemnificative, ale acelor epoci n-au creat o tradiție culturală din care să se fi dezvoltat instrumentele populare de mai tîrziu. Locuitorii pregermanici ai acelor epoci nu au transmis nimic evident generațiilor următoare. Argumentul că tăcerea arheologică nu dovedește inexistența altor instrumente muzicale, care nu ni s-au păstrat documentar, dar care vor fi continuat o viață modestă tradițională, este un argument negativ și de aceea neconcludent.

Contribuția extrem de valoroasă a Dr. Leopold Schmidt la istoria cîntecului popular austriac, este de a fi descoperit cea mai veche mențiune a lui cunoscută pînă azi. Însă această mențiune datează abia de la începutul epocii istorice a acelor locuri. În anul 397 e. n., trei preoți au străbătut Tirolul, consemnînd cele văzute și întîmpinate de ei în așa numitele *Akten der Nonsberger Märtyrer*. Poporul anaunilor, întîlnit de ei în acele locuri, nu era creștinat încă și cei trei preoți au avut ocazia de a asista la una din sărbătorile sale păgînești. Ei scriu că oamenii erau chemați la petrecerea rituală cu sunete de tubă *(strepitu tubae, qua se ad ritos suos convocabant)*, că în timpul ceremoniei au fost cîntate cîntece diavolești *(ululato carmine diabolico)* și că au auzit strigăte înfiorătoare de ciobani *(strepentes et horridos iubilos pastorum)*. Interpretînd pasajul, Dr. Leopold Schmidt afirmă că această *tuba* nu era instrumentul militar de bronz cunoscut din lumea latină, ci de sigur un instrument de lemn în chip de bucium, care ar putea sta la baza construcției de instrumente populare de suflat din lemn de mai tîrziu. Formulele *ululato* și *iubilos*, după părerea autorului, pot fi puse în legătură cu *gedudelt* și *gejodelt*, pe baza asemănării fonetice din cuvinte ca și pe baza funcției, la origină magice și religioase, a jodler-ului.

https://biblioteca-digitala.ro

Calificativele *diabolico, strepentes* şi *horridos* sînt de sigur de raportat la părerea ce şi-au făcut-o cei trei preoţi creştini despre păgînismul anaunilor. Descoperirea este extrem de valoroasă. Menţiunea nu este o simplă notă fără conţinut, ci dimpotrivă cuprinde o cvasi descriere a fenomenului muzical tirolez din 397 e. n. şi permite încheierile la care s-a ajuns prin interpretare. Şi concluzia la care ajunge autorul ni se pare întemeiată, atunci cînd susţine că sub pătura de cultură provincială romană, în acele locuri, exista o cultură populară alpină cu caracter păstoresc, care continua să trăiască puternic încă în vremea imperială. Cît de departe poate coborî în trecut această cultură populară alpină nu se poate stabili; dacă ea a aparţinut poporului anaunilor sau a fost moştenită dela autohtonii pregermanici ai acelor locuri, iarăşi nu se poate preciza. Este însă perfect adevărat că formele acestei culturi, întîlnite în epocile mai tîrzii şi în contemporaneitate chiar, presupun o bază tradiţională anterioară foarte veche şi foarte puternic înrădăcinată. Acest lucru este cu atît mai adevărat pentru acele regiuni, cu cît se ştie că celelalte două populaţii germanice care au trecut pe acolo, goţii şi longobarzii, nu au cunoscut asemenea instrumente populare de suflat şi deci, prin analogie, se poate presupune că şi anaunii, germani şi ei, le-ar fi moştenit de la populaţiile pregermanice anterioare. Autorul nu-şi continuă demonstraţia dincoace de această dată documentară de la sfîrşitul sec. al IV-lea e. n., afirmînd doar că în epocile mai noi dovezile documentare se înmulţesc, astfel că pentru cele mai caracteristice instrumente populare ale zonei alpine austriace se poate stabili cu destulă precizie linia continuă a evoluţiei lor istorice pînă în ziua de azi.

Astfel, ipoteza lui Spaun de acum o sută şi mai bine de ani, se dovedeşte justă, întrucît noile cercetări ale Dr. Leopold Schmidt au demonstrat că la începutul epocii istorice din Tirolul austriac au existat instrumente populare şi cîntece populare asemănătoare cu cele de azi. Dacă acestea reuşeau să trăiască chiar sub presiunea stratului de cultură provincială romană, înseamnă că tradiţia pe care se întemeiau trebuie să fi fost puternică şi vie, deci îndelungată; dacă, în forme evoluate, au ajuns pînă în zilele noastre, înseamnă de asemenea că tradiţia lor a fost puternic înrădăcinată în cultura populară locală. Ceea ce a condiţionat geneza lor şi a asigurat continuitatea lor istorică este cultura specific pastorală a regiunii, cultură determinată de mediul geografic alpin. Meritul autorului nu este numai de a fi descoperit cea mai veche menţiune a cîntecului popular austriac, ci de a o fi folosit pentru a demonstra că din cele mai vechi timpuri, în părţile muntoase ale Austriei, s-a dezvoltat o cultură populară de tip pastoral, puternică şi continuă, care stă la baza culturii muzicale austriace de azi.

ADRIAN FOCHI.

https://biblioteca-digitala.ro

ŽATKO RUDOLF, *PRISPEVOK K STÚDIU SLOVENSKÝCH BETLEHEMSKYCH HIER* [Contribuție la studiul Vicleimului din Slovacia], „Slovensky národopis", Bratislava, IV/1956, 1, p. 17 — 44, 2, p. 117 — 148.

Asupra dramei populare din Slovacia, cunoscută sub numele de « jocuri betleemice », « vicleimul », « jocuri de Crăciun », « colindătorii cu ieslea », etc., există cîteva studii documentate, care au spus, în această privință, ultimul cuvînt. N-avem decît să amintim lucrarea de sinteză a lui Petr Bogatyrev, despre teatrul popular, ceh și slovac [1] și studiul atît de cuprinzător și de o reală valoare științifică al lui Bruno Schier [2], pentru a înțelege că problemele legate de origina, compoziția și circulația acestui gen de creație populară au fost în bună parte soluționate.

Contribuția de față, deși de un caracter cu totul parțial și local, nu face decît să confirme concluziile celor doi specialiști, amintiți mai sus. În prima parte a studiului său, autorul amintește cîteva variante populare, care au fost culese și publicate, începînd cu Jan Kollár (*Národnie zpewanky*, II, 1834—1835, p. 57—64) și pînă la ultima culegere din 1954, făcută de J. Čajanková [3].

Paralel cu această prezentare, autorul analizează critic studiile și cercetările de pînă acum asupra dramei populare slovace. Deși culeasă încă de acum o sută douăzeci și cinci de ani, totuși cercetările asupra acestui gen de literatură populară au început abia în 1922, cu articolul lui P. Bujnčak [4] care, sprijinindu-se pe trei variante mai noi (una din 1899 și două din 1903), — și fără a ține seama de alte trei variante mai vechi (Jan Kollár, 1834—35, Bozena Némcova, 1859 și P. Dobšindský, 1880), — identifica arhetipul, pe care s-a sprijinit varianta din 1899 [5]. Aceasta din urmă a fost publicată de Joz. Gregor (Tajovský) și a avut la bază o redacție, alcătuită de un popă de țară și publicată de Ondrej Radlinský, în 1856.

Žatko Rudolf a descoperit că autorul acestui arhetip a fost Jozef Emmanuel, preot la Košec (1804—1890), care, văzînd cum « se înstreinează acest străvechi obicei al poporului slovac — colindatul cu Vicleimul — s-a hotărît să-l curețe de toate necuviințele ». Redacția lui Emmanuel a pătruns în popor și în urma unui proces de simplificare și de noi adăugiri, au luat naștere alte variante, printre care și ace a culeasă de Joz. Gregor în 1899.

Importanța prelucrării lui Emmanuel nu constă numai în numărul mare de variante, care s-au dezvoltat în zona Slovaciei centrale, ci ea constituie mărturia evidentă a unei intervenții cărturărești. « Vicleimul — petrecere de Crăcium », alcătuit de Emmanuel are caracterul unui text canonic. Biserica nu putea să împiedice circulația textelor populare, cu pasagii « necuviincioase », și atunci intervenea pe această cale nevinovată încercînd să pună la dispoziția poporului texte « tămîiate » de un om al bisericii.

Prelucrarea lui Emmanuel cuprinde cinci personaje, patru păstori și un înger, și au cu totul alte semnificații decît cele ce cunoaștem din compoziția « Irozilor » noștri. Hotărît să plăsmuiască o icoană armonioasă a epizodului biblic, popa de la Košec a imprimat textului o puternică tendință idealistă. Spre deosebire de celelalte variante populare, în redacția lui Emmanuel, bătrînul cioban, Kubo, e tatăl celorlalți trei păstori: Stach, Fedor și Junak.

Acțiunea e o însăilare de scene naive și lipsite de verosimil. Jocul începe cu un cîntec, al cărui conținut are rostul să trezească în cei de față iluzia bogăției și belșugului și se termină cu

---

[1] Cf. *Lidové divadlo české a slovenské*, Praga, 1940.
[2] Cf. *Die Hirtenspiele des Karpathenraumes*, Berlin, 1943.
[3] Culegerea se află în Arhiva Institutului de Etnografie al Academiei Slovace de științe.
[4] P. Bujnčak, *Bohoslužobné počiatky dramatu na Slovensku*, « Prúdy », VI (1922), p. 499—508.
[5] Vezi, ziarul « Národni Listy », Praga, nr. I din 1 ian. 1899.

https://biblioteca-digitala.ro

o cîntare a îngerului, care aduce vestea naşterii Mîntuitorului. Din această redacţie, ca şi din prelucrarea lui J. Záborský [6] (Betlehem), din 1870, în care pe lîngă personajele de mai sus, mai apar şi două figuri biblice, Maria şi Josef, lipsesc dialogurile vii şi conflictul dintre magi şi Irod, din drama populară romînească. Lipseşte sentimentul de adoraţie, exprimat cu multă tărie în unele din variantele romîneşti [7].

În schimb, variantele slovace se desfăşoară într-o atmosferă pur păstorească, cu multe implicaţii sociale şi cu o vădită tendinţă educativă. Funcţia aceasta etică se desfăşoară pe două planuri bine distincte: în timp ce personajele din variantele populare sînt tipuri sociale cu calităţi şi metehne, menite să biciuiască şi să satirizeze, ascultătorii ciobani din redacţiile cărturăreşti reprezintă figuri artificial construite după canoanele bisericeşti. Între aceste două planuri se duce o luptă continuă pînă ce prelucrările cărturăreşti, — care de altfel constituie adevăratul izvor al acestei spete dramatice, — sînt mistuite de talazul circulaţiei populare.

Iată de pildă, Kubo, în prelucrarea lui Emmanuel, e un bătrîn înţelept, agil, puternic, un tată grijuliu, om cu frica lui Dumnezeu, cinstit şi nevinovat ca un copilandru. Dincolo, în variantele populare, acelaşi Kubo e un om aspru, croit ca din topor, neînduplecat, un holtei bătrîn, beţiv şi surd, care, pe un ton glumeţ, şfichiuieşte lenea gazdei, face aluzie la gunoiul de după uşă, la murdăria de pe clanţă sau satirizează altă meteahnă a unuia dintre ascultători. În mod hotărît, în acest din urmă caz, improvizaţia şi ingeniozitatea personajelor joacă un rol de mîna întîi.

La fel de idealizate sînt şi celelalte personaje. Junák, care e cel mai tînăr, e cel mai răsărit ca agerime. Meşter la toate, Junák scobeşte în lemn capete de păsări, sare cu agilitate peste stînci, aruncă cel mai bine cu măciuca ciobănească, e evlavios şi cunoaşte toate peşterile şi fîntînile din pădure. Această înveşmîntare canonică e vădit în contradicţie cu caracterizarea personajelor din variantele populare. Dincoace, o imagine, un singur cuvînt, un stih alert, caracterizează o situaţie, stigmatizează un viciu.

Paralelismul acesta, urmărit de autorul contribuţiei de faţă, ni se pare extrem de interesant şi ar putea fi folosit şi în cercetările similare de la noi. De altfel, cunoaşterea dramei populare, care a circulat la slavii occidentali, prin excelenţă păstorească şi laicizată, ne dezvăluie şi alte aspecte, legate de originea şi structura «Vicleimului» la romîni. Cu alte cuvinte, datina «Irozilor» şi «Viflaimului,» care a circulat la noi, cu întreg tacîmul de podoabe şi daruri, ne duce spre un izvor german, aşa cum s-a susţinut mai întîi de M. Gaster [8] şi D. Ollănescu [9].

TR. I. NIŞCOV

[6] Cf. Divadelné hry, Skalice, 1870, p. 189—191.

[7] Vezi, de pildă, Acad. R.P.R. mss. No. 4232, f. 36 v.-38 v., Nr. 1603, f. 26—27 v., nr. 1868, T. Pamfile, *Crăciunul*, Buc., 1914, p. 155—161, ş.a.

[8] M. Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1882, p. 492,

[9] D. Ollănescu, *Teatrul la romîni*, Bucureşti, 1897, p. 18.

https://biblioteca-digitala.ro

DÁVID GYULA—TORDAI ZÁDOR *A KURUCOK KÖLTÉSZETE* [Poezia curuților], colecția "Haladó Haygományaink" — ESPLA, 1956, două volume (327+330 p.)

Pentru masa largă a cititorilor de naționalitate maghiară, tipărirea unei culegeri de poezii curuțești este într-adevăr un eveniment cultural îmbucurător.

Culegerea a fost întocmită de Dávid Gyula și Tordai Zádor și este precedată de o introducere amplă (90 p.), semnată de Tordai Zádor.

Cele 125 de poezii, cuprinse în ambele volume sînt grupate în patru capitole, criteriul de clasificare fiind cel istoric. Capitolele țin seama de anumite date importante din istoria poporului maghiar. Astfel, capitolul I grupează poeziile anilor 1604—1672; capitolul II pe cele din perioada 1672—1703; capitolul III — 1703—1711; capitolul IV — 1711—1753.

Din numărul poeziilor publicate, 14 sînt traduceri din poetica populară romînească și slovacă, considerate de autori că ilustrează participarea și solidaritatea acestor popoare la luptele curuților împotriva împilării habsburgice și feudale.

Fiecare poezie este însoțită de o notă, uneori destul de amplă, cuprinzînd date istorice și bibliografice asupra poeziei respective. De asemenea se mai publică și un indice de nume și un indice bibliografic.

Prefața aduce contribuții la elucidarea problemelor ce privesc caracterul luptelor seculare ale curuților, participarea diferitelor pături și clase sociale la această luptă (iobagi, nemeșii mici și mijlocii etc.), atitudinea acestora, în decursul istoriei, față de mișcare, cît și problema participării la mișcare a celorlalte naționalități ale imperiului habsburgic — romîni, slovaci, ruteni.

Un loc la fel de important i se acordă combaterii teoriilor reacționare care neagă existența și valoarea unei creații poetice curuțești.

Poezia curuților se naște într-o epocă de mari frămîntări sociale și politice, în epoca în care lupta împotriva jugului turcesc se împletește cu lupta națională împotriva dominației habsburgice. Tot în această epocă se nasc în Ungaria și Transilvania feudală forțe sociale noi, ceea ce a dus la ideea necesității și posibilității înlăturării — sau măcar atenuării — jugului feudal. Acești trei factori au dat amploare luptei și implicit au determinat bogăția de conținut a unei valoroase creații poetice.

Clasele exploatatoare aflate la conducerea regimurilor trecute, pînă la eliberare, s-au străduit din răsputeri să șteargă din inimile oamenilor simpli, exploatați, amintirea glorioaselor tradiții de luptă ale curuților, pentru libertate națională și dreptate socială. Era firesc de aceea, ca ținta atacurilor acestor regimuri să fie și creația poetică a curuților. Deși istoria literară reacționară a burgheziei — spre deosebire de oamenii de cultură maghiari, legați de popor, ca de pildă marele poet Ady — a negat pur și simplu autenticitatea și caracterul popular al poeziilor curuțești, pe motivul că acestea au fost create de către studenți, preoți, nemeșii mici etc., poezia curuților este strîns legată de poetica populară tradițională și aceasta este dovedit de studiul comparativ al variantelor.

Mișcarea curuților fiind o mișcare largă pentru libertate, îndreptată mai ales împotriva dominației habsburgice, strînge sub același drapel pături sociale diferite în decursul istoriei — nemeși și iobagi — interesate deopotrivă de eliberarea națională.

Participarea păturilor de nemeși la mișcarea curuților se datorește intereselor pe care le au de apărat. Însă de îndată ce aceste interese pot fi apărate mai bine prin trădarea cauzei, ei nu se dau în lături nici de la comiterea unui astfel de act, așa cum s-a întîmplat în 1711 (Pacea de la Sibiu). Consecvente pînă la capăt nu pot fi decît masele de iobagi care sînt vital interesate atît la scuturarea jugului habsburgic cît și al celui feudal.

https://biblioteca-digitala.ro

Creația poetică a curuților reflectă toate aceste contradicții ale diferitelor pături sociale, participante la mișcare. Fiind în cea mai mare parte creația unor studenți, nemeși mici, soldați cu școală, etc. — cei mai mulți rămași anonimi — poeziile curuțești au fost supuse, în procesul de circulație, cizelării maselor populare, căpătînd astfel un nou caracter nu numai din punct de vedere al conținutului, care reflectă aspirațiile acestor mase, dar și din punctul de vedere al formei, suferind influențele procedeelor de creație tradiționale. Caracterul popular-național al creației curuțești — bogăția de conținut și frumusețea formei explică viabilitatea și puternica sa influență asupra maselor în decursul secolelor, dîndu-i unitate. Totuși, în cadrul acestei unități se pot distinge « straturile » corespunzînd mentalității păturilor diferite care au participat la mișcare. Dintre aceste straturi două se conturează mai clar: nemeșii, pe de o parte și poporul pe de altă parte. Stratificarea aceasta privește deopotrivă și forma.

Caracterul profund optimist al poeziei populare curuțești depășește mult creația nemeșilor. Așa bunăoară după înfrîngerea mișcării, în cîntecele nemeșilor emigrați sau aflați în ascunzătoare, străbate un ton de desnădejde, spre deosebire de cele populare în care speranța unor noi lupte le face lipsite de disperare.

Și mai evident ne apare rolul maselor populare în creația poetică a curuților dacă cercetăm epoca luptei pentru libertate a lui Rákoczi. Pe această epocă își pune amprenta creația populară a curuților. Aici problemele sînt abordate de către popor din propriul său punct de vedere, ceea ce înseamnă că creația anterioară a curuților nemeși n-a fost doar preluată și continuată, ci a fost dezvoltată pe un plan superior, cu un conținut deosebit care a dat naștere la poeziile curuțești cele mai frumoase, mai valoroase și mai pline de conținut.

În anexă se publică și versiunile originale ale poeziilor romînești și slovace. Aflăm aici 3 variante ale baladei *Pintea Viteazul*, un cîntec *A pribeagului*, un fragment format din 2 versuri: *Măi Rácoczi, Bercsényi /Unde-i merge acolo vom fi!*, cîte un fragment de 4 respectiv 5 versuri: *Frunză verde, nucă seacă /Nu-mi trebă boi nici vacă* etc. și altul *Frunză verde nucă seacă / Adă Doamne primăvară* etc. (ambele trecute sub titlul *Frunză verde nucă seacă*), un fragment de patru versuri din *Morții tăi de codru des*, cîntecele *Săracă streinătate* și *Codrule, cine prădat*—în total deci 10 poezii sau fragmente de poezii romînești.

De menționat că afară de cele 3 balade Pintea (una cu versul de 6 silabe, probabil de origine cărturărească, ce nu are decît numele comun cu balada lui Pintea, alta amplă cu versul de 8 și alta care pare mai curînd o variantă a baladei Corbea sau o contaminare cu aceasta) și a fragmentului « Măi Rákoczi Bercsényi », celelalte sînt cîntece de largă circulație, în mai toate regiunile și doar cîte un vers—două, face aluzie la nemeși sau iobagi.

Poeziile romînești sînt luate din diversele publicații ardelene dintre anii 1896—1930, dar mai ales în perioada premergătoare primului război mondial.

Am ținut să menționăm în paginile revistei noastre apariția acestei colecții, deoarece am considerat că mișcarea curuților este deopotrivă de însemnată și pentru istoria mișcărilor țărănești ale romînilor din nordul Ardealului — în care se vădește solidaritatea acestora cu celelalte popoare asuprite — maghiari, slovaci, ruteni și care ar putea constitui obiectul unei cercetări și culegeri speciale, cu mijloacele și metodele științifice ale folcloristicii noastre noi. Paralel — sau concomitent — cu cercetarea documentelor locale ale creației poetice (consemnate în publicații, arhive etc.) ar trebui să se acorde importanță și laturii muzicale ale cîntecelor curuțești. Cercetarea muzicală ar da posibilitatea depistării unor creații curuțești, chiar dacă textul lor poetic nu ar fi edificator. Fără îndoială, o astfel de cercetare ar merita toată atenția și de aceea sperăm că ea își va găsi adepți în viitorul cel mai apropiat.

A. VICOL

https://biblioteca-digitala.ro

BIBLIOGRAFIA FOLCLORULUI ROMÎNESC PE ANII 1951—1955

ION MUŞLEA

Ne bucurăm că putem continua publicarea bibliografiei folclorului romînesc, la un interval atît de apropiat. Cu această contribuţie s-a împlinit o mare lacună. Sperăm că de-acum bibliografia anuală folclorică va apărea în condiţii normale.

Ţinem să facem şi unele precizări: materialul folcloric pe anii 1951—1955 e mai redus decît cel din anii 1944—1950. Am fost siliţi deci să suprimăm mai multe capitole, căci, numai pentru o fişă—două, n-avea înţeles să punem un titlu mare, cu capitaluţe. Am renunţat, deci, la capitolele: « Bibliografie » (nici o fişă), « Obiceiuri şi credinţe » (o fişă la sărbători şi alta la obiceiuri juridice), la «Colinde» (un singur text), la « Mitologie şi folclor religios » (două—trei fişe), la « Medicina populară şi Descîntece » (nici o fişă — situaţie identică cu a « Ethnobotanicei », a « Magiei » şi a « Superstiţiilor »). Lipsa acestor capitole este grăitoare pentru noua orientare a cercetărilor noastre de folclor. Pentru toate fişele acestea răsleţe, am revenit la capitolul « Diverse », atît de criticat pe vremuri.

Materialul e foarte inegal. Din pricina aceasta, a fost adunat, triat şi selecţionat cu mare greutate. Mulţumim deci tovarăşilor: Ion Taloş, A. Reischel şi Faragó József pentru preţioasa colaborare. De asemenea, mulţumim şi celor care au răspuns apelului nostru, trimiţîndu-ne indicaţii referitoare la lucrările lor şi ale altora: Prof. Victor Oprişu (Deva) şi cercetătorului Nicolae Dunăre (Cluj).

Dorim ca bibliografia anuală folclorică să apară de aci înainte regulat, cu atît mai mult, cu cît publicaţia de bibliografie internaţională care apare sub auspiciile UNESCO-ului, cît şi cea din revista « Jahrbuch für deutsche Volkskunde » n-au reuşit încă să dea şi materiale romîneşti.

I. FOLCLORIŞTI

1. D á v i d, G y u l a. A román népköltészet elsö magyar forditója: **Ács** Károly (1824—1894). [Primul traducător maghiar al poeziei populare romîne]. *Utunk* 9 (1954) nr. 17, p. 2.

2. C o m i ş e l, E m i l i a şi M a r i a n a R o d a n - K a h a n e. Pe urmele lui Béla **Bartók** în Hunedoara. *Muzica* 5 (1955), nr. 9, p. 9—22.

3. C o s m a, V i o r e l. Béla **Bartók** şi creaţia populară romînească. *Muzica* 3 (1953), nr. 1, p. 40—41.

Pe baza scrisorilor sale către Octavian Beu şi Ion Bianu.

4. C o s m a, V i o r e l. Béla **Bartók** în ţara noastră. *Flacăra* 1955, nr. 14 (63), p. 20.

Şi ceva despre culegerile sale din folclorul romînesc.

5. C r i s t i a n, V. Comemorarea a cinci ani de la moartea marelui compozitor maghiar Béla **Bartók**. *Muzica* 1 (1951), nr. 2, p. 44—47.

Şi despre importanţa sa de culegător al muzicii populare.

6. H a l m o s G y ö r g y. Az igazi nagyok méltó utódja [**Bartók** Béla]. *Utunk* 10 (1955), nr. 38, p. 4.

7. J a g a m a s J á n o s. A népzenekutatók nagy tanitója [**Bartók** Béla]. *Utunk* 10 (1955). nr. 38, p. 4.

8. M á r k i Z o l t á n. A Bartók-titok — nem titok [Secretul **Bartók**]. *Igaz Szó* 4 (1956), nr. 10, pp. 1549—1551.

https://biblioteca-digitala.ro

9. Márki Zoltán. Bartók Béla mindannyiunké! Születésének 75. évfordulóján. [La aniversarea a 75 de ani de la naştere]. *Utunk* 11 (1956), nr. 12, p. 5.

10. Punerea unei plăci comemorative pe casa în care s-a născut Béla **Bartók.** Solemnitatea de la Sîn-Nicolaul Mare. *Muzica* 2 (1952), nr. 6, p. 93—95.

11. Szegö, Julia. Bartók Béla, a magyar és román nép müvésze. [**Bartók** Béla]. *Igaz Szó* 2 (1954) nr. 11, pp. 86—88.

12. Szegö Julia. Bartók-hét Bukarestben. [Săptămîna **Bartók** la Bucureşti]. *Utunk* 10 (1955) nr. 41. p. 1.

13. Vancea, Zeno. Un mare artist patriot. Zece ani de la moartea lui Béla **Bartók.** *Contemporanul* 1955, nr. 38 (468), p. 3.

14. Faragó, József. Benedek Elek, a mesemondó. [**Benedek** Elek, povestitorul]. *Utunk* 11 (1956) nr. 1, p. 2.

15. Chiţimia, I. C. Teodor **Burada,** folclorist şi etnograf. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 4 (1955), p. 95—171.

16. Moartea folcloristului Ilarion **Cocişiu** (1910—1952) *Muzica* 2 (1952), nr. 8—9, p. 173—174.

17. Naghiu, I. E. Lucian **Costin,** 1887—1951. *Cum vorbim* 3 (1951) nr. 6, p, 25.
Mai mult ca filolog.

18. **Creangă, Ion.** Amintiri. Cu o prefaţă de Mihail Sadoveanu. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1952, 99 p., 1 f. (Biblioteca pentru toţi).

19. Sadoveanu, Mihail. Despre marele nostru povestitor Ion **Creangă.** (Conferinţă ţinută la 12 martie 1951, în sala Ateneului R.P.R.) Editura de Stat pentru literatură ştiinţifică şi didactică (Colecţia S.R.S.C. 28). Bucureşti, 1951, 40 p., 8 il.

20. Sadoveanu, Mihail. Despre marele nostru povestitor Ion **Creangă.** Ediţia a II-a. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1954, (Colecţia S.R.S.C., nr. 28), 36 p., il.

21. Riegler-Dinu, Emil. Douăzeci de ani de la moartea lui Gheorghe **Cucu** (1882—1932). *Muzica* 2 (1952), nr. 7, p. 79—82 şi 122.
Date biografice.

22. G(eorgescu)-Breazul. Sabin **Drăgoi** — la împlinirea a 60 de ani. *Muzica* 4 (1954), nr. 10, p. 33—38.

23. Alexe, Gheorghe. Gheorghe N. **Dumitrescu-Bistriţa,** un neobosit culegător al folclorului romînesc. *Cultura Poporului,* 5 (1955), nr. 12, p. 60—61.

24. Panaitescu-Perpessicius, D. Iordache **Golescu,** lexicolog, folclorist şi scriitor. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 3 (1954), p. 27—38.
Despre « Condica limbii romîneşti ».

25. Littman, Dora. Viaţa lui Petre **Ispirescu.** Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 4 (1955), p. 513—534.

26. Chirescu, Ion D. Pe drumul marelui nostru înaintaş: 25 ani de la moartea lui D. G. **Kiriac.** *Contemporanul* 1953, nr. 7 (332), p. 4.

27. Chirescu, I. D., V. Popovici şi G. Breazul, D.G. **Kiriak.** La 50 de ani de la înfiinţarea Societăţii corale Carmen. *Muzica* 1 (1951), nr. 5, p. 59 — 66; 2 (1952), nr. 8 — 9, p. 91—117.
In (1951), p. 64—66: Kiriac ca folclorist.

28. Vălеanu, I. Sărbătorirea marelui compozitor maghiar Zoltán **Kodály.** *Almanahul Literar* 4 (1953), nr. 1 (38), p. 158—160.

29. Faragó József. Kriza János a « Vadrózsák » szerkesztője. [**Kriza** János redactorul culegerii de poezii populare « Vadrózsák »]. *Utunk* 10 (1955), nr. 13, p. 2.

30. Săvulescu, Traian. Barbu **Lăzăreanu.** Cuvînt rostit la şedinţa solemnă a Academiei R.P.R. din 11. I. 1952, cu prilejul sărbătoririi. *Studii* 5 (1952) nr. 1, p. 21—29.
Se amintesc preocupările-i de folclor. La împlinirea vîrstei de 70 de ani.

31. Kurinschi, Gh. Ion **Mincu,** arhitect patriot. La 100 de ani de la naşterea lui Ion **Mincu** (1852—1952) *Arhitectură şi urbanism* 3 (1952), nr. 12, p. 26—34.
Şi despre tendinţa de a se ajunge la un stil naţional în arhitectură.

32. La 100 de ani de la naşterea lui **Ion Mincu.** *Arhitectura R.P.R.* 4 (1953), nr. 1, p. 33—43.
Şi despre interesul lui pentru arta şi arhitectura populară.

33. Muzicescu, Maria Ana. Gavriil **Muzicescu.** *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 40—43. La p. 82—87 se reproduc 3 cîntece culese şi armonizate de Muzicescu.
Cu prilejul semicentenarului morţii sale. Despre interesul lui pentru cîntecul popular şi despre elevii săi: Ion Vidu, Timotei Popovici.

34. Arghezi, Tudor. Anton **Pann.** *Viaţa Romînească* 7 (1954), nr. 11, p. 152—155.
Amintiri despre opera lui Anton Pann. Generalităţi.

https://biblioteca-digitala.ro

35. Bănulescu, Ştefan. Note despre Anton **Pann** şi proverb. *Gazeta Literară* 1 (1954), nr. 34, p. 5.

36. Breazu, Ion. Anton **Pann.** *Steaua* 5 (1954), nr. 8, p. 49—56.

37. Breazu, Ion. Anton **Pann** în noi studii şi ediţii. *Steaua* 7 (1956), nr. 3, p. 70—78. Ale lui T. Vianu, I. Manole etc.

38. Călinescu, G. Material documentar şi ştiri noi despre . . . Anton **Pann** . . . Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 212—216 (cu 9 reproduceri fotografice).

39. Cornea, Paul. Un clasic al literaturii populare: Anton **Pann.** *Viaţa Romînească* 7 (1954), nr. 11, p. 139—151.

Centenarul lui Anton Pann. Privire generală asupra vieţii şi activităţii.

40. Georgescu, Paul. Centenarul lui Anton **Pann.** *Scînteia* 1954, nr. 3141, p. 2. Privire asupra vieţii, operei şi artei scriitorului.

41. Manole, Ion. Anton **Pann** (La o sută de ani de la moartea lui Anton Pann 1854—1954). Bucureşti, E.S.P.L.A., 1954, 318 p., 3.f., pl.

Rec. N. I. Popa, *Iaşul Literar* 1 (1955), nr. 2—3, p. 158—162. Marin Bucur, *Viaţa Romînească* 8 (1955), nr. 11, p. 222—224.

42. Vianu, Tudor. Anton **Pann** (1794—1854). *Gazeta Literară* 1 (1954), nr. 34, p. 5. Şi cîteva aprecieri asupra folcloristului.

43. Chiţimia, I. C. G. I. **Pitiş** şi cercetările sale de folclor. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 55—94.

44. Păcurariu, D. Precizări şi date noi în legătură cu . . . G. I. **Pitiş.** *Revista Universităţii C. I. Parhon*, Seria Ştiinţe sociale-Filologie 1(1955), nr. 2—3, p. 129—130.

Mai ales în legătură cu data naşterii.

45. Bănulescu, Ştefan. Casa memorială « Ion **Pop Reteganul** ». *Gazeta Literară* 2 (1955), nr. 23 (65), p. 6.

Inaugurată la 22. V. 1955.

46. Breazu, Ion. Ion **Pop Reteganul.** Centenarul naşterii lui. *Almanahul Literar* 4 (1953), nr. 6 (43), p. 110—117.

47. Husar, Al. Casa muzeu din Reteag. *Făclia* (Cluj), 1955 nr. 2683.

A lui Ion Pop-Reteganul.

48. Muşlea, Ion. Ion **Pop-Reteganul** folclorist. Academia R.P.R. Filiala Cluj, *Studii şi cercetări ştiinţifice*, Seria III, ştiinţe sociale, 6 (1955), p. 45—67.

49. *Din activitatea muzeelor noastre.* (Editat de) Sfatul popular al regiunii Cluj. Secţiunea culturală. Cluj, Intreprinderea Poligrafică Cluj, 1955, 155 p., 3 f.

Pe lîngă articole arheologice şi despre muzeele sau « casele-memoriale» din regiune. Vezi, în special Carol Engel: « Casa memorială Ion **Pop Reteganul** din Reteag», p. 39—43.

50. Drăgoi, Sabin. 100 de ani de la naşterea lui Ciprian **Porumbescu.** *Contemporanul* 1953, nr. 41 (366), p. 3.

51. Drăgoi, Sabin. Cinstind memoria marelui înaintaş al muzicii noastre. Manifestări cu prilejul sărbătoririi centenarului. *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 8—10.

Cu 4 reproduceri fotografice şi rezumate din articolele periodicelor romîneşti care s-au ocupat de Ciprian **Porumbescu.**

52. G(eorgescu) - Breazul. Din viaţa şi opera lui Ciprian **Porumbescu.** *Contemporanul* 1953, nr. 43 (368), p. 4.

53. Junger Ervin. Ciprian **Porumbescu.** *Utunk* 8 (1953), nr. 25, p. 2.

54. Şerban, Geo. Un însufleţit admirator al geniului popular: Alecu **Russo.** In volumul: *Literatura noastră clasică.* Studii literare I. (Bucureşti), E.S.P.L.A. (1953), p. 131—165.

55. Panaitescu-Perpessicius, D. Lazăr **Şăineanu** şi folclorul (I). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 4 (1955), p. 27—47.

56. Cosma, Viorel. Ion **Vidu,** folclorist. *Muzica* 4 (1954), nr. 5, p. 21—26.

57. Pricope, E. Ion **Vidu** un mare artist democrat patriot. *Muzica* 3 (1953), nr. 1, p. 42—44.

II. DESPRE CULEGEREA FOLCLORULUI. CHESTIONARE.

58. Activitatea Institutului de Folclor din Bucureşti. *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 75. Din ultimul timp.

59. Bîrlea, Ovidiu. Culegerea şi valorificarea literaturii populare. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 7, p. 61—62.

https://biblioteca-digitala.ro

60. Ciortea, Anca. Indrumări pentru culegerea dansurilor populare. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 6, p. 60—62.

61. Consfătuirea folcloriştilor din Sibiu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 1, p. 49—50.

62. Cozmei, M. Pentru o contribuţie mai rodnică a Institutului de Folclor la dezvoltarea muzicii noastre. *Contemporanul* 1953, nr. 42 (367), p. 4.

Şi despre activitatea de pînă atunci a Institutului.

63. Drăgoi, Sabin A Bukaresti Folklór Intézet. [Institutul de Folclor din Bucureşti]. *Ethnographia* LXVI (1955) pp. 552—556.

64. Drăgoi, Sabin. Cinci ani de activitate a Institutului de Folclor. O sărbătoare a folcloriştilor noştri. *Muzica* 4 (1954), nr. 6, p. 5—9.

65. Faragó József. A marosvásárhelyi diákok népköltészeti gyüjtömunkája az 1860-as években. [Colecţionarea materialului folcloristic de către elevii din Tîrgu-Mureş, în anul 1860]. *Igaz Szó* 4 (1956) nr. 7, pp. 1038—1043.

66. *Folclorul literar şi arta populară*. Cîteva îndrumări practice pentru culegători. Lucrare efectuată de Societatea de Ştiinţe Istorice, Filologice şi Folclor, Filiala Sibiu, împreună cu Secţiunile de învăţămînt de pe lîngă Sfatul popular-Sibiu . . . Sibiu, Tip. Reîntregirea, 1954, 22 p., 1 f.

67. J. Szénik Ilona. A RNK folkloristáinak elsö értekezlete. [Prima consfătuire a folcloriştilor din R.P.R.] *Utunk* 9 (1954) nr. 5, p. 1.

68. M. S. Consfătuirea folcloriştilor din ţara noastră. *Muzica* 4 (1954), nr. 2, p. 34—35.

Şi despre referatele prezentate.

69. Obiceiurile la nuntă. *Chestionar* (al Cercului permanent de etnografie şi folclor din Sibiu, întocmit în aprilie 1955, de colectivul secţiei de folclor, condus de Ion Albescu . . .). Sibiu, Tip. Reîntregirea, 1955, 12 p.

70. Pop, Mihai. Cîteva îndrumări pentru culegătorii de folclor. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 4, p. 61—63.

71. Rădulescu, Andrei. Norme privitoare la adunarea materialului pentru cunoaşterea vechiului drept romînesc nescris. Academia R.P.R. Buletin Ştiinţific C. *Ştiinţe istorice, filozofice şi economico-juridice. Ştiinţa limbii, literatură, artă*. Tom. I, 1949, nr. 2, p. 127—138.

72. Sulţeanu, Z. Despre culegerea cîntecului popular. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 5, p. 62—63.

Apel şi îndrumări pentru culegerea muzicii.

73. Szegő, Julia. A kolozsvári Folklor Intézet munkájáról. [Despre activitatea Institutului de Folclor din Cluj]. *Utunk* 8 (1953), nr. 16, p. 2.

74. Vargyas Lajos. Beszámoló a romániai néprajzi kutatásról. [Dare de seamă asupra cercetărilor folclorice din R.P.R.]. *Ethnographia* LXVI (1955), p. 556—563.

75. Vita, Zsigmond. Népköltészetünk elsö gyüjtöi. [Primii colecţionari ai folclorului maghiar]. *Igaz Szó* 3 (1955), nr. 8, pp. 108—111.

III DOMENIU. PRINCIPII. METODĂ.

76. Astahova, A. M. Însemnătatea lucrărilor lui I. V. Stalin despre problemele de lingvistică pentru dezvoltarea ştiinţei despre creaţia populară poetică. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 1 (1952), p. 145—159.

Traducere din ruseşte, apărută întîi în *Probleme de literatură şi artă*.

77. Chiţimia, Ion Const. Problema clasificării şi definirii literaturii populare în proză. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 3 (1954), p. 47—62.

78. Cronica şedinţelor de comunicări ştiinţifice ale « Institutului de istorie literară şi folclor » (al Academiei R.P.R.). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 247—272.

79. Cu privire la Institutul de istorie literară şi folclor al Academiei R.P.R. *Contemporanul* 1952, nr. 4 (277), p. 5.

80. Despre creaţia literară a poporului şi folcloristică. [Rezumatul unei comunicări (întocmite de un colectiv din care a făcut parte şi Gh. Vrabie) şi al discuţiilor ce au urmat]. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 254—255.

81. Florea, Ion şi Const. Rădulescu. Casa Centrală a creaţiei populare şi îndrumarea activităţii muzicale de amatori. *Muzica* 4 (1954), nr. 4, p. 1—5.

82. Grosu, Mitu. Concepţia sovietică despre folclor. (Rezumat al comunicării ţinute la 24. XI. 1951). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 247—248.

https://biblioteca-digitala.ro

83. L ă u d a t, D. I. Folclorul și istoria literară. *Iașul Literar* 2 (1956), nr. 12, p. 101—103. Studierea folclorului ca un prim capitol al istoriei literare.

84. Lucrările lui I. V. Stalin despre lingvistică și însemnătatea lor pentru folclor, ca punct de plecare în articolul « Contaminarea textelor în poezia populară rusă » de M. P. Stocmar. (Rezumatul unei comunicări pregătite de un colectiv, cu sprijinul acad. G. Călinescu). Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* 2 (1953), p. 258—259.

85. L u p ș a, L u c i a. Idei social-politice în creația populară. *Contemporanul* 1955, nr. 11 (441), p. 5.

86. Note asupra unei discuții despre folclorul în epoca socialistă. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* 4 (1955), p. 597—602.

În special în Uniunea Sovietică; și despre institutele de la noi care se ocupă cu folclorul.

87. P o p o v i c i, D(u m i t r u). Perspectivele unui colectiv științific. *Almanahul Literar* 3 (1952), nr. 5 (30), p. 123—124.

Cel de « Istorie literară și folclor » al Academiei R.P.R., Filiala Cluj.

IV. LITERATURĂ POPULARĂ ÎN GENERAL. STUDII ȘI TEXTE. MONOGRAFII.

88. Academia R.P.R. Studii și cercetări de istorie literară și folclor 1 (1952).

Rec. D u m i t r u M i c u, *Contemporanul* 1952, nr. 22 (347), p. 4.

89. A d ă s c ă l i ț e i, V. În legătură cu cuvîntul « haiduc ». *Cum vorbim* 4 (1952), nr. 2, p. 21—23.

Și în folclor.

90. A n t a l Á r p á d. Kossuth Lajos a magyar népköltészetben. [Kossuth Lajos în poezia populară maghiară]. *Utunk* 9 (1954) nr. 13, p. 3.

91. Antologie de literatură populară. Vol. I. Poezia. (Intocmită de Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R.). Prefață de S. Călinescu. București, Editura Academiei R.P.R. 1953. 648 p.

Rec. L i v i u O n u, Observații pe marginea unei antologii de literatură populară. *Almanahul Literar* 4 (1953), nr. 12 (49), p. 101—102. M i h a i C o n s t a n t i n e s c u, Creația nemuritoare a geniului popular. *Scînteia Tineretului*, Seria II, Nr. 1490, 9. II. 1954, p. 2. G h. A c h i ț e i. Pe marginea unei culegeri de literatură populară. *Tînărul Scriitor* 3 (1954), nr. 2, p. 70—78.

92. B ă l a n, I. D. Influențe folclorice în poezia noastră actuală. București, E.S.P.L.A., 1955. 107 p., 1 f. (Mica bibliotecă critică).

Rec. H. Z a l i s. Însemnări critice. Marginalii la un volum al unui tînăr critic literar. *Tînărul Scriitor* 4 (1955), nr. 5, p. 77—78. L. L e o n a r d, *Gazeta Literară* 2 (1955), nr. 17 (59), p. 2.

93. B ă l a n, I o a n D o d u. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără moarte. *Viața Romînească* 7 (1954), nr. 2, p. 296—310.

Și ceva despre influența literaturii populare asupra celei culte, după anul 1944.

94. B e n i u c, M i h a i. Izvoarele populare în creația lui Eminescu. În volumul « Literatura noastră clasică ». *Studii Literare*. București, E.S.P.L.A., 1953, p. 27—45.

95. B i s t r i ț e a n u, A l. Creația populară ca preocupare și izvor de inspirație la **D. Cantemir și N. Bălcescu.** Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* 2 (1953), p. 23—54.

96. B r e a z u, I(o n). Gheorghe **Barit** și patrimoniul popular. Academia R.P.R., *Filiala Cluj. Studii și cercetări științifice. Seria III, științe sociale* 6 (1955), p. 33—42.

Mai ales despre poezia populară, cîntecul, jocul și portul romînesc.

97. B u d a i - D e l e a n u, I o n. Țiganiada. Ediție îngrijită de J. Byck. Studiu introductiv de Ion Oană. (Cu un glosar). București, E.S.P.L.A., 1953, 443, p., 3 f., 2 planșe.

Rec. I o a n a M î r z e s c u. *Tînărul Scriitor* 3 (1954), nr. 4, p. 88—90.

98. C ă l i n e s c u, G. Din tezaurul poeziei populare. *Flacăra* 1951, nr. 11 (167), p. 3.

Anunță publicarea antologiei de literatură populară, întocmită de Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R., din care se publică 9 bucăți, precedate de o scurtă introducere.

99. C a m p u s, E u g e n. Poporul, izvor al forței noastre. *Viața Romînească* 7 (1954), nr. 1, p. 224—248.

Și ceva despre influența literaturii populare asupra celei culte, după 1944.

100. D a m i a n, V a l e n t i n. Creația populară, oglindă vie a luptei poporului pentru o viață mai bună. *Muzica* 4 (1954), nr. 10, p. 3—9.

101. F a r a g ó J ó z s e f. Egy szabófalvi csángó költö (Lakatos Demeter). [Un poet ciangău din Săbăoani (Bacău)]. *Utunk* 11 (1956) nr. 48, p. 4.

https://biblioteca-digitala.ro

102. Faragó, József. Felszállott a páva... Szemelvények a magyar népköltészetbö a XVI századtól máig. Összeállitotta és bevezette—. Bukarest, Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó 1951, 163, p. 4. f. (Haladó hagyományok, 1).

Rec. Dégh Linda, *Ethnographia* LXV (1954), pp. 312—313.

103. Faragó József. Konsza Samu népköltési gyüjteménye elé. [În legătură cu colecţia de poezii populare a lui Konsza Samu]. *Utunk* 11 (1956) nr. 38, p. 2.

104. Faragó, József. Népköltészetünk mai fejlödése. [Dezvoltarea actuală a folclorului maghiar]. *Igaz Szó* 3 (1955) nr. 2, pp. 141—149.

105. Faragó József és Jagamas János. Moldvai csángó népdalok és népballadák. [Cîntece şi balade populare ale ciangăilor moldoveni]. A Folklor Intézet Kolozsvári osztályának gyüjteményéböl szerkesztette —. A zenei anyag összeállitásában részt vett Szegö Julia. Bukarest (1954), Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó, 342 p. I f.

Rec. Emilia Comişel: O culegere din folclorul ceangăilor. *Muzica* 5 (1955), nr. 4, p. 43—47. Szemlér Ferenc: *Utunk* 10 (1955), nr. 7 p. 2—3. Szenik Ilona: *Müvelödesi Utmutató* 8 (1955), nr. 10, p. 40.

106. Folclorul romînesc de după 23 August. Rezumat al comunicării pregătite de Mitu Grosu şi Al. Bistriţeanu, ajutaţi de Lucia Ionescu şi Rodica Rădulescu-Chiper. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 261—262.

107. Gulian, C. I. Pentru valorificarea creaţiei noastre populare. *Cercetări Filozofice* 1955, tomul III, nr. 4, p. 173—193.

Capitolul întîi din « Sensul vieţii în folclorul romînesc».

108. Im Wandel der Zeiten. Rumänische Volksdichtungen. Aus dem Rumänischen übertragen von Alfred Margul-Sperber. Bukarest, Staatsverlag für Kunst und Literatur, 1953, 107, p. 2 f.

109. Istoria literaturii romîne. Volum alcătuit de către Institutul de istorie literară şi folclor al Academiei R.P.R. [Reeditare a primului din cele trei volume ale Istoriei literaturii romîne pentru învăţămîntul mediu...] Redactat de George Călinescu, Ion Vitner, Ov. S. Crohmălniceanu. Colaboratori: M. Grosu, I. C. Chiţimia. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1954. 266 p., 3 f.

La p. 122: « Interesul pentru folclor»; la p. 123—124: « Anton Pann».

110. Izsák József. Népi humorunk irodalmi hagyományai. [Tradiţiile literare ale umorului popular maghiar]. *Igaz Szó* 4 (1956) nr. 4, pp. 553—558.

111. Ivănescu, Gheorghe. Influenţe slave şi bizantine în folclorul romînesc şi în limba romînească. (« Caloianul». Rezumat al comunicării şi discuţiilor). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 249—250.

112. Kossuth Lajos a népköltészetben [K. L. în poezia populară]. *Irodalmi Almanach* 3 (1952), p. 697—698.

8 cîntece din Arhiva istorică a Academiei R.P.R., Filiala Cluj.

113. Lajtha László. Széki gyüjtés. [Culegere din Sic, regiunea Cluj]. Budapest, Zenemükiadó Vállalat, 1954, 363 p., 1 f. (Népzenei monografiák II. Szerkeszti: Lajtha László).

Culegeri făcute în anii 1940—1941.

114. Lăudat, I. Preocupări de folclor la « Contemporanul». *Iaşul Literar* 2 (1956), nr. 4, p. 123—128.

Despre colecţia Alecsandri şi alte poezii populare publicate în « Contemporanul» lui Nădejde (1881—1891).

115. Faragó József. Szüntelen harcban a babonák ellen. [În luptă continuă împotriva superstiţiilor]. *Müvelödesi Utmutató*, 7 (1954) nr. 2, p. 48.

116. Manole, Ion. Folclorul, nesecat izvor de învăţăminte pentru scriitori. *Tînărul Scriitor* 2 (1952), nr. 3—5, p. 38—41.

117. Mihăescu, H. Cîntecul de muncă la Greci şi Romani. Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 3 (1954), p. 63—73.

118. O însemnată cercetare de folclor. *Muzica* 4 (1954) nr. 3, p. 22—23.

Despre referatul « Contribuţiuni la studierea noii creaţii de cîntece populare din R.P.R.», prezentat la consfătuirea folcloriştilor romîni din 1954. Despre cercetarea întreprinsă de Paula Carp, Mariana Rodan, Adriana Sachelarie, Corneliu Bărbulescu.

119. Pann, Anton. Pagini alese. Vol. I—II. Ediţie îngrijită, cu prefaţă de I. Fischer. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1953. I. 326 p., 1 f. II, 236 p., 3 f (Biblioteca pentru toţi).

120. Rumänische Volksdichtungen. Deutsch von Alfred Margul-Sperber. [Traducere de poezii populare romîneşti]. Bukarest, Verlagsanstalt « Das Buch», 1954. 152 p., 2 f.

https://biblioteca-digitala.ro

11 balade, doine şi strigături.

121. Sadoveanu, Mihail. Limba povestirilor istorice. Comunicare făcută la Academia R.P.R. *Contemporanul* 1955, nr. 6 (436), p. 3.

Cu exemplificări din folclor.

122. Simonescu, Dan. Aspecte ale războiului pentru independenţă în literatura romînă. *Iaşul Nou* 4 (1952) nr. 2, p. 166—176.

La p. 167—168, şi despre reflectarea războiului în literatura populară.

123. Simonescu, Dan. Partidul în noile creaţii ale poporului. *Iaşul Nou* 3 (1951), nr. 3—4, p. 140—148.

Înainte şi după 1944.

124 Stelea, George. Despre folclor. *Steaua* 6, (1955), nr. 6 p. 93—97. Generalităţi.

125. Szabédi László. A magyar ritmus formái. [Formele ritmului maghiar]. *Utunk*, 9 (1954) nr. 52, pp. 5—6.

Şi ale poeziei populare.

126. Szentimrei Jenő. A drámai hagyománykincs népünk költészetében. [Tradiţiile dramatice în poezia populară maghiară]. *Igaz Szó*, 3 (1955) nr. 2, pp. 130—140.

127. Teodorescu, Al. Preocupări de folclor la scriitorii moldoveni, de la « Dacia Literară » la « Romînia Literară ». Comunicare. Academia R.P.R. Filiala Iaşi. *Studii şi cercetări ştiinţifice*. Seria III (ştiinţe sociale), 7 (1955), nr. 1—2, p. 95—107.

128. Vintilă, Petru. Tinereţe fără bătrîneţe. *Flacăra* 1954, nr. 16 (41), p. 25—27. Generalităţi despre folclorul satelor din jurul Caransebeşului şi 5 cîntece populare, unele reflectînd stările sociale actuale. Cu 6 ilustraţii în text.

129. Vitner, Ion. Poezia populară de ieri şi de azi.
(Festival închinat poeziei populare ţinut la 25. III. 1951). *Contemporanul* 1951, nr. 13 (234), p. 3.

130. Z(acordoneţ), A. Critica sovietică despre poezia populară romînească. *Iaşul Literar* 1 (1955), nr. 5, p. 118—120.

Despre un volum de cîntece şi basme populare romîneşti, apărut în U.R.S.S., comentat de N. Snetkova.

V. BALADE

131. Balade populare. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1954. 395 p., 2 f. (Biblioteca pentru toţi). Rec. Marin, Bucur. *Gazeta Literară* 2 (1955), nr. 8 (50), p. 2.

132. Balade populare ruse (Bîlinî). În romîneşte de Adrian Maniu [Studiu introductiv de] Fl. Caloianu. Bucureşti. Cartea Rusă şi E.S.P.L.A., 1954, 143 p. (Biblioteca pentru toţi).

133. Balade populare ruse (Bîlinî). Traducere de Adrian Maniu. Ilustraţii de Demian. Bucureşti, Cartea Rusă, 1954. 185 p.

134. Camilar, Eusebiu. Balada plutaşului de pe Bistriţa. *Flacăra* 1951 nr. 13 (169), p. 4.

Se arată că a fost culeasă de la o fată din Holda, pe valea Bistriţei. Autenticitatea este, însă, cel puţin îndoielnică.

135. Crohmălniceanu, Ovid S. Exagerarea conştientă şi problemele tipicului. *Contemporanul* 1953, nr. 23 (348) p. 2.

Şi despre balada « Gruia lui Novac » (şi povestea « Harap Alb »).

136. Discuţii referitoare la Mioriţa. (Rezumat al şedinţei de comunicări de la 10.II.1952. Referent principal, I.C. Chiţimia). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1952), p. 252—254.

137. Faragó József. Régi székely népballadáink. [Vechile balade populare săcuieşti]. *Igaz Szó* 3 (1955), nr. 9. pp. 126—127.

138. Faragó, József. Verses történeti népköltészetünkröl. [Despre folclorul epic maghiar versificat]. *Igaz Szó* 4 (1956), nr. 1, pp. 90—95.

139. Prichici, C. Gh. Figuri de eroi în cîntecul nostru popular: Pintea viteazul. *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 34—39.

Cu o baladă inedită din Dorna-Cîndreni şi aria ei, comparată cu alte arii ale cîntecelor despre Pintea.

VI. DOINE ŞI STRIGĂTURI.

140. Bălan, Ioan Dodu. Din cîntecele poporului nostru. *Viaţa Romînească* 6 (1953) nr. 12, p. 251—260.

Culese în Vaidei, raionul Orăştie, reg. Hunedoara, în anul 1953: 27 cîntece şi doine, cele mai multe « tradiţionale ».

https://biblioteca-digitala.ro

141. Bărbulescu, C. Creaţia nouă de cîntece populare (după 23 August 1944). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 1 (1952), p. 113—220.

Cîntece şi strigături din diferite regiuni ale ţării.

142. Colin, Vladimir. Sas Mărie, o poetă a satului maramureşan. *Gazeta Literară* 2 (1955), nr. 37 (79), p. 5.

Date biografice şi 4 poezii în legătură cu regimul de democraţie populară.

143. Doine, cîntece, strigături. Antologie întocmită în cadrul secţiei literare a Institutului de Folclor din Bucureşti, de A. Amzulescu şi G. Ghiţă. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1955. 413 p., 1 f.

144. Drumaru, Dumitru şi Dumitru Chindriş. Din cîntecele poporului. *Almanahul Literar* 3 (1952), nr. 7 (32), p. 58—67.

Cîntece împărţite în: « De altădată », « Dragostea », « De azi ». Cele mai vechi sînt « auzite », cele de după 1944 sînt « create ». De remarcat « Săracu şi bogatu », cîntec epic, altoit pe motivul « Întoarcerea soţului », ceea ce culegătorii trebuiau să releve. Provenienţa: regiunile Cluj şi Baia-Mare.

145. Ionescu-Nişcov, Tr. Haiducia şi cîntecele haiduceşti. (Rezumat al comunicării şi discuţiilor). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 267—268.

146. Mihail, Gavril. O cîntăreaţă a vieţii noi. *Scînteia* 1952, nr. 1955, p. 5.

Ioana Dăncuş din Ieud-Maramureş. Cu 11 texte.

147. Simonescu, Dan. Partidul în noile creaţii literare ale poporului. *Iaşul Nou* III (1951) nr. 3—4 p. 140—148.

In textul studiului fragmente de doine, cîntece şi strigături.

148. Socol, Ion. Dacă n-ar fi fost partidu' (poezie populară). *Contemporanul* 1955, nr. 46 (475), p. 1.

De la un lăutar din Căzăneşti, Rîmnicul Vîlcea.

149. Socol, Ion. Din cîte am petrecut... (Cîntec cules din comuna Gheja, raionul şi regiunea Cluj). *Flacăra* 1954, nr. 16 (41), p. 27.

VII. POVEŞTI. SNOAVE. LEGENDE. TRADIŢII.

150. Az elátkozott szamár. Régi és uj históriák a tudatlanság vámstedőiről. Összeállitotta: Faragó József. Az illusztráoiókat Andrásy Zoltán rajzolta. [Măgarul cel blestemat]. Bukarest, Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó, 1953, 173 p., 1 f. il.

Rec. Metz István: *Igaz Szó* 2 (1954), nr. 4—5, pp. 173—175.

151. Colin, Vladimir. Originalitatea basmului. *Contemporanul* 1955, nr. 9 (439), p. 3.

Despre originalitatea basmului popular, tematica şi felul cum a fost şi trebuie prelucrat.

152. Creangă, Ion. Opere. Ediţie îngrijită, prefaţă şi un glosar de G. Călinescu, (Portret de) C. Baba. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1953, 317 p., 2 f., 5 pl.

153. Creangă, Ion. Der weisse Mohr und andere Märchen und Erzählungen. Aus dem Rumänischen übertragen von Harald Krasser. Mit einem Vorwort von Mitu Grosu. Staatsverlag für Kunst und Literatur. Bukarest, 1952, 359 p., 2 f.

154. Dumitrescu, Zoe. Aspecte caracterologice în basm. (Rezumat al comunicării şi al discuţiilor ce au urmat). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 270—272.

155. Faragó József. A szegény ember vására. Székely népmesék. [Poveşti populare săcuieşti]. Bucureşti, Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó, 1955. 129 p.

156. Faragó József. Két kis moldvai csángó népmese. [Două scurte poveşti populare ale ciangăilor din Moldova]. *Utunk* 11 (1956) nr. 46, p. 6.

157. Furfangos Márton. Népmesék. [Poveşti populare]. Összeállitotta: Faragó József. Bukarest, Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó. 1952, 97 p., 1 f.

158. Horváth István. Zölderdö fia. Mesék. [Prelucrări de poveşti populare maghiare]. Bukarest, Ifjusági Könyvkiadó, 1955, 185 p.

Rec. Asztalos István; Csakis avatott kézzel. [Numai cu pricepere]. *Utunk* 11 (1956) nr. 1, p. 3; Horváth István: Csakis elvszerü birálatot. [Să criticăm numai cu principialitate). *Utunk* 11 (1956) nr. 2, p. 4. Nagy Olga: Több igényességet! [Să fim mai pretenţioşi!] *Utunk* 11 (1956) nr. 6. p. 2. Söni Pál: Zárószó Zölderdö fia cimümesegyüjtemény vitájához. [Încheierea discuţiilor]. *Utunk* 11 (1956) nr. 12, p. 3.

https://biblioteca-digitala.ro

159. Hunyadi András. Erövel is, ésszel is. Zselyki és décsei népmesék. — gyüjtése. [Povești populare ardelene]. Bukarest. Ifjusági Könyvkiadó, 1956, 146 p., 1 f.

160. Nagy Olga, Előbb a tánc, azután a lakoma. Mezöségi népmesék. Gyüjtötte —. Szerkesztette és bevezette Faragó József. [Culegere de povești ardelenești de pe Cîmpia Ardealului]. Bukarest. Állami Irodalmi és Müvészeti Kiadó, 1953, 159 p., 1.

Rec. Dégh Linda, *Ethnographia* 55 (1954), pp. 313—315.

161. Neculce, Ion. Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte. Ediție îngrijită cu un glosar, indice și o introducere de Iorgu Iordan. București, E.S.P.L.A., 1955. 461 p., 1 f.

162. Neculce, Ion. Texte alese din Letopisețul Moldovei (O samă de cuvinte și Domnia lui Dimitrie Cantemir). Cu un studiu introductiv și adnotări de Mitu Grosu. București, E.S.P.L.A. 1950, 132 p. (Biblioteca pentru toți).

163. Olteanu, Pandele. Lexicul povestirilor slave despre Vlad Țepeș. *Revista Universității C. I. Parhon.* Seria Științe sociale-filologie, 1 (1955), nr. 2—3, p. 227—251.

164. Paltin, Costea. Pe urmele lui Pintea Viteazul. Din însemnările unui folclorist. *Flacăra* 1954, nr. 8 (33), p. 20—21.

Generalități.

165. Piru, Al(exandru). Creangă și spiritul rus. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* 4 (1955), p. 582—584.

În « Ivan Turbincă ».

166. Pop-Reteganul, Ion. Povești ardelenești. Culese din gura poporului. Ilustrații de V. Apostoloiu. București, Editura tineretului, 1954. 171 p. (Biblioteca școlarului).

167. National Costumes from the Rumanian People's Republic. Rumanian Institute for Cultural Relations with Foreign Countries. Bucarest, 1952. 11 pl.

168. Sächsische Volksmärchen aus Siebenbürgen. București, Jugendverlag des ZK des Vd WJ, 1953, 147 p., 2 f.

Altă ediție, identică, în 1955.

169. Sauciuc, Georgeta. Povestea lui Măghiran Voinicul. *Iașul Nou* 5 (1953), nr. 2, p. 128—135.

Fără indicarea locului de unde s-a cules (?). Poate chiar neautentică.

170. Stăncescu, Dumitru. Basme. Culese din gura poporului. Prefață de Ion Const. Chițimia. București, Editura Tineretului, 1955. 138 p., 2 f.

171. Szőcs István. Jegyzetek a tündérmese jövőjéről. [Despre viitorul poveștilor cu zîne]. *Utunk* 11 (1956) nr. 8, p.2.

172. Zalis, H. Nicolae Filimon — creatorul basmului cult. *Tînărul Scriitor* 4 (1955)-nr. 3, p. 74—75.

Și despre influența basmului popular.

VIII. ARTĂ POPULARĂ. PORT. MUZEE.

173. Arhitektura Narodnoi Rumînskoi Respubliki. Buharest, Gosudarstvennoe Izdatelstvo i Iskusstva, 1952. 85 f. nenumerotate.

Și arhitectură populară.

174. Arhitektura narodnovo jiliša v Rumînskoi Narodnoi Respublike. [Arhitectura locuințelor țărănești în Republica Populară Romînă]. Buharest, Gosudarstvennoe Izdatel'stvo Literaturî i Iskusstva, 1952. Pliant in-8°.

175. Bănățeanu, Tancred. Folosirea artei populare. *Contemporanul* 1954, nr. 1 (378), p. 2.

În legătură cu expoziția « Valorificarea creației artistice populare în produsele cooperației, ale artiștilor plastici și ale Ministerului Industriei Ușoare».

176. Bănățeanu, Tancred. Muzeul de artă populară al R.P.R. *Scînteia Tineretului* Seria a II-a, nr. 1955, nr. 1933.

Redeschis în 1954. Prezentarea colecțiilor creației populare orale.

177. Bănățeanu, Tancred. Principii noi în reorganizarea Muzeului de artă populară al R.P.R. *Contemporanul* 1955, nr. 35 (412), p. 1.

Prezentarea materialelor pe « țări», din punct de vedere istoric etc.

178. Nicolescu, C. Ceramica decorativă în arhitectura noastră veche. *Arhitectura R.P.R.* 5 (1954), nr. 2, p. 20—26, il.

Caracterul ei popular.

https://biblioteca-digitala.ro

179. Barabás Jenő. A gyulai muzeum román népmüvészeti kiállitása. [Expoziția de artă populară romînească a Muzeului din Gyula. (Ungaria)]. *Etnographia* 63 (1952) nr. 1—2, pag. 202.

180. Constantin, Maria. Exposition d'art populaire roumain à Moscou. Moscow exhibition of Roumanian Popular Art. *L'art dans la République Populaire Roumaine* 1950, nr. 2, p. 27—32, 104—107. Cu 6 il.

181. Constantin, Paul. Stimularea artelor decorative și aplicate. *Contemporanul* 1955, nr. 31 (461), p. 1, 4.

Sugerează aplicarea specificului național la obiectele de industrie ușoară.

182. Costumul popular din jurul Caransebeșului. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 5, p. 61.

183. Die Volkskunst in der Rumänischen Volksrepublik. Bukarest 1955, 28 p.

Și în limbile rusă, engleză, franceză.

184. Die Volkskunst in Rumänien. Die texte wurden vom Wissenschaftlichen Kollektiv des Volkskunstmuseums der RVR abgefasst. Bukarest, Verlag des Rumänischen Instituts für kulturelle Beziehungen mit dem Auslande, 1955. 15 p. 93 planșe, 2 f.

185. Die Volkskunst in Rumänien. Herausgegeben vom Rumänischen Institut für Kulturbeziehungen mit dem Auslande. Bukarest, 1953. 32 p.

Și în limbile: engleză, rusă, spaniolă.

186. Dima, Mircea. Arhitectura populară în regiunea Moinești-Comănești-Tg. Ocna. *Arhitectură și urbanism* 2 (1951), nr. 9, p. 25—27.

187. Documentarea de arhitectură romînească. *Arhitectura* 1 (1950), nr. 1, p. 21 — 23. Plan de lucru cuprinzînd și arhitectura populară.

188. Druia, Ștefan. Muzeul (Național) de Artă Populară din București. (Cu prilejul deschiderii lui). *Contemporanul* 1951, nr. 14 (235), p. 3.

O notă din nr. 12 (233), p. 5, arată că Muzeul s-a deschis la 15.III.1951.

189. Dunăre, Nicolae. Aspecte ale artei populare în raionul Beiuș, regiunea Oradea. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei.* 1 (1954), nr. 3—4, p. 47—60.

Port, textile, ornamentică.

190. Dunăre, Nicolae. Legătura muzeelor din regiunea Cluj cu masele. În volumul *Din activitatea muzeelor noastre.* Sfatul Popular al regiunii Cluj, Secțiunea culturală. Cluj, 1955, p. 75—86.

Și despre: « Mijloace științifice în legătura muzeelor cu masele, prietenii muzeului și sfatul științific» etc.

191. Dunăre, N. Muzeul etnografic din Cluj. *Steaua* 5 (1954) Nr. 3, p. 121—124.

192. Dunăre, N. O expoziție etnografică permanentă. *Steaua* 6 (1955), nr. 6, p. 125. A Muzeului Etnografic al Ardealului din Cluj, inaugurată în 1955.

193. Dunăre, Nicolae. O instructivă expoziție de artă populară. *Almanahul Literar* 4 (1953), nr. 10, p. 116—118.

Prezentare a expoziției de artă populară de la Muzeul Etnografic al Ardealului din Cluj.

194. Dunăre, Nicolae. Textilele în zona Munților Bihorului. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 1 (1954), nr. 1—2, p. 217, 2 pl. colorate.

195. Expoziția « Arhitectura populară în regiunea Hunedoara». *Arhitectura* 2 (1951), nr. 4, p. 3—15.

196. Florea Florescu, Bobu. Interpretarea elementelor etnografice de pe monumentul de la Adamklissi (Tropaeum Trajani). Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 3—4, p. 29—79.

197. Florescu, R. Un tip ceramic necunoscut din veacul al VI-lea. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955) nr. 3—4, p. 338—342.

198. Focșa, Gh. Elemente decorative la bordeiele din sudul regiunii Craiova. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 3—4, p. 81—103; 3 (1956), nr. 1—2, p. 29—55. Evoluția bordeielor: interioare, mobilier, vase, unelte.

199. Focșa, Gheorghe. Elemente decorative în arhitectura populară din zona etnografică a Jiului de sus. Academia R.P.R. *Studii și cerc. de istoria artei* 1 (1954), nr. 3—4, p. 25—45.

200. Gheorghiu, A., P. Petrescu. Arhitectura populară în bazinul superior al Argeșului. *Arhitectura R.P.R.* 5 (1954), nr. 8, p. 24—31.

201. Gheorghiu, A., P. Petrescu, P. Stahl. Ornamentația în arhitectura populară din bazinul superior al Argeșului. *Arhitectura R.P.R.* 6 (1955), nr. 1, p. 27—33. Cu 21 il.

202. Ionescu, Emilia. Noua orientare a artelor decorative. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 1—2, p. 322—327.

https://biblioteca-digitala.ro

Necesitatea cunoașterii și întrebuințării tradițiilor progresiste în arta populară.

203. Ionescu, Grigore. Contribuția meșterilor populari la arhitectura romînească. *Arhitectura R.P.R.* 6 (1955). nr. 5, p. 28—36.

Case, mănăstiri, biserici.

204. Ionescu, Grigore. Documente de arhitectură romînească. București, Editura de Stat pentru Arhitectură și Construcții. Facultatea de arhitectură și urbanism. Institutul de arhitectură « Ion Mincu», 1953, nr. 1—6, 12 f., 150 planșe.

În caietele 2 și 6, și despre biserici de lemn, bordeie, case țărănești.

Rec. V. Bilciurescu. *Arhitectura R.P.R.* 1953, nr. 1, p. 49—51.

205. Jianu, Ionel. Imagini din arta populară a minorităților naționale. *Flacăra* 1955, nr. 24 (49), p. 28—29.

Ceramică, broderie.

206. Kós Károly. Cahlele din Ciuc. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 1 (1954), nr. 1—2, p. 49—57.

Rec. Kovács Ágnes. *Ethnographia* 66 (1955), p. 636—638.

207. Kós Károly. Javitsuk meg a népmüvészeti körök munkáját. [Să îmbunătățim activitatea cercurilor de artă populară]. *Müvelödési Utmutató* 7 (1954) nr. 2, pp. 18—23.

208. Kovács Dénes, A népmüvészet fejlödésének kérdéséhez. [Problema dezvoltării artei populare]. *Müvelödési Utmutató* 7 (1954) nr. 6, p. 30.

209. Lupșa, Ștefan. Clerici romîni meșteșugari. *Studii Teologice*, Seria II, 2 (1950), p. 395—426.

Miniaturiști, zugravi de biserici, meserii profane.

210. Macovei, P. Probleme de creație în arhitectura R.P.R. *Arhitectură și urbanism* 3 (1952), nr. 9—10, p. 30—58.

Cu 11 reproduceri de arhitectură populară din diferite regiuni ale țării.

211. Melicson, M. Note asupra arhitecturii epocii brîncovenești. *Arhitectura R.P.R.* 6 (1955), nr. 8, p. 22—33. Cu il.

Și despre legăturile cu arta populară.

212. Mezincescu, Eduard. Muzeul de artă populară al Republicii Populare Romîne. *Flacăra* 1951, nr. 12 (168), p. 1.

Considerații generale cu prilejul deschiderii.

213. M. B. Conferința de la Comitetul pentru Artă cu șefii secțiunilor de artă și cultură ale Sfaturilor Populare. *Contemporanul* 1951, nr. 10 (231), p. 3.

Ținută între 28.II și 3.III.1951. S-a ocupat și de muzee.

214. Muzeul de artă populară Dr. N. Minovici. București, Sfatul Popular al Capitalei, Secțiunea Culturală 1954. Pliant.

Și în limbile rusă, franceză.

215. Nagy Jenő. Népi tánc — népi öltözet. [Dans popular — port popular]. *Müvelödési Utmutató* 7 (1954) nr. 7 pp. 35—37.

216. Nagy Jenő, Dunăre Nicolae etc. Népmüvészetünk helyzete és feladatai. [Situația actuală a artei populare și sarcinile ei]. *Müvelödési Utmutató* 6 (1953) nr. 12, pp. 45—48.

217. Repertoriul operelor redactate în cadrul Institutului de istoria artei al Academiei R.P.R., de la 23 Aug. 1944, la 31 decembrie 1955. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 3—4, p. 407—409.

*218. Sigerus, Emil. Siebenbürgisch-sächsiche Leinenstickereien. München, Selbstverlag d. Akadem. Gemeinschaftsverl. Folge 1.2. 1952, je 16 Taf.

219. Slătineanu, Barbu. L'exposition « La céramique dans notre pays ». *dans la République Populaire Roumaine*, 1956, nr. 11, p. 37—56.

Cu 10 pl. privind ceramica populară.

220. Stahl, Paul și Petrescu Paul. Elemente de înfrumusețare a locuințelor țărănești de pe Valea Bistriței. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 1—2, p. 27—42.

221. Szentimrei Judit. Népköztársaságunk magyar himzőmüvészetéről. [Despre arta cusăturilor populare maghiare din R.P.R.]. *Müvelödési Utmutató* 7 (1954) nr. 3—4, pp. 43—46.

222. Zderciuc, Boris. Aspecte de arhitectură populară din comuna Ieud, raionul Vișeu, regiunea Baia-Mare. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 1—2. p. 317—322.

Casa, poarta.

223. Zderciuc, Boris. Despre expoziția de ceramică a Muzeului Etnografic din Cluj. *Almanahul Literar* 4 (1953), nr. 6 (43), p. 122—125.

https://biblioteca-digitala.ro

IX. MUZICĂ. COREGRAFIE

224. Activitatea Institutului de Folclor, Secţia Cluj. *Muzica* 3 (1953), nr. 3, p. 81.

După revista budapestană « *Uj Zenei Szemle* » (1953, nr. 7—8), s-au cules « peste 700 melodii şi jocuri populare maghiare » şi se studiază folclorul ciangăilor moldoveni.

225. Alexandru, Tiberiu. Concursul tinerilor soliști populari. *Muzica* 5 (1955) nr. 7—8, p. 67—68.

226. Alexandru, Tiberiu. Solistul popular, rapsod al comorilor folclorice. *Contemporanul* 1955, nr. 14 (444), p. 1.

Se recomandă soliştilor din mişcarea artistică de amatori să cultive folclorul regiunii lor.

227. Barbu, Filaret. Al treilea concurs pe ţară al Căminelor Culturale. *Muzica* 4 (1954), nr. 7—8, p. 39—45. Cu 8 il.

228. Bălan, George. Muzicologia şi problemele actuale ale muzicii noastre. *Contemporanul* 1955, nr. 51 (481), p. 2.

Elementul popular în procesul de creaţie al muzicii culte romîneşti.

229. Bistriceanu, Nichita. Răspînditori ai folclorului muzical. *Contemporanul* 1955, nr. 30 (460) p. 4.

Activitatea orchestrei populare din Piatra-Neamţ.

230. Blejan, H. Observaţii cu privire la specificul naţional în cîntecul romînesc. *Muzica* 4 (1954), nr. 2, p. 7—11.

231. Bostan, Ion, N. Însemnări din timpul realizării filmului « Ciocîrlia ». *Contemporanul* 1955, nr. 34 (464), p. 2.

232. Bozbici, C. Bătrînul meşter al viorilor. *Flacăra* 1956, nr. 24 (97), p. 15.

233. Brediceanu, Tiberiu. Doine, cîntece şi balade romîneşti pentru voce şi pian. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1953. 79 p.

234. Brîncuş, P. Unele probleme în legătură cu valorificarea jocului popular. *Contemporanul* 1953, nr. 48 (373), p. 1.

235. Bucşan, Andrei. Jocurile populare din raionul Sibiu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 11, p. 56—57.

236. Buicliu, Nicolae, Pentru o justă atitudine faţă de folclor. *Muzica* 2 (1952), nr. 7, p. 25—31.

237. C. B. Un album de folclor romînesc tipărit în S.U.A. *Contemporanul* 1955, nr. 43 (473), p. 2.

Melodiile a 19 dansuri.

238. Carp, Paula. Cum îşi făureşte poporul cîntece noi. *Flacăra* 1951, nr. 16 (172), p. 3.

« Cum iau naştere, cum evoluează » cîntecele din comuna Bătrîni—Prahova.

239. Chirescu, I. Referat asupra problemelor cîntecului de masă ţinut în şedinţa din 29 sept. 1951 a Plenarei Uniunii Compozitorilor din R.P.R. *Muzica* 2 (1952), nr. 6, p. 41—50.

240. Cîntece din toată ţara. Coruri. Caiet de coruri alcătuit sub îngrijirea Institutului de Folclor. (Prefaţă de) Sabin Drăgoi. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1955. 86 p., 1 f.

241. Cocişiu, I (larion). În legătură cu cîntecul popular la radio. *Contemporanul* 1952, nr. 10 (283), p. 2.

242. Cosma, Viorel. Cîntecul popular în creaţia lui Ciprian Porumbescu. Cu prilejul centenarului naşterii compozitorului. *Muzica* 3 (1953), nr. 3, p. 52—56.

243. Cristian, V. O strălucită mărturie a artei noastre populare (Al doilea concurs al echipelor Căminelor Culturale). *Muzica* 1 (1951), nr. 5, p. 26—31.

244. Cucu, Gheorghe. Cîntece populare. (Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea lui Gh. Cucu). Culegeri, prelucrări şi compoziţii originale. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1953. 69 p., 1 f.

245. Culegere de melodii şi dansuri populare din diferite regiuni ale ţării. Bucureşti, Editura C.G.M., 1953. 49 p., 2 f. (Din materialul muzical al Arhivei Institutului de Folclor).

246. Despre dezvoltarea muzicii în R.P.R. Rezoluţia Plenarei lărgite a Comitetului Uniunii Compozitorilor din 4—5 februarie 1952. *Muzica* 2 (1952), nr. 6, p. 5—11.

Şi despre muzica populară.

247. Dezbateri asupra folclorului la Uniunea Compozitorilor. *Flacăra* 1951, nr. 6 (162), p. 3.

În special despre referatul Paulei Carp: « Cîntece vechi şi noui », ţinut la 27.I.1951, cu exemplificări din comuna Bătrîni—Prahova.

248. Dimitriu, C. Despre emisiunile radiofonice de muzică populară. *Contemporanul* 1951, nr. 10 (231), p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

249. Din folclorul nostru. Culegere de texte și melodii. Alcătuită de E.S.P.L.A. în colaborare cu Institutul de Folclor. Prefață de Mihai Beniuc. București, 1953, 382 p., 1 f. (Biblioteca pentru toți).

Rec. M. Săndulescu. *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 72.

Notă. Gh. Achiței. *Contemporanul* 1953, nr. 40 (365) p. 3.

250. Dömötör Tekla. Dramatikus néphagyományainkról. [Despre tradițiile populare dramatice maghiare]. *Művelődési Utmutató* 8 (1955) nr. 11, p. 26.

251. Douăsprezece cîntece populare pentru voce și pian. Sub îngrijirea Institutului de Folclor, București, E.S.P.L.A., 1954. 33 p. 1 f.

252. 200 cîntece și dansuri. Culegere alcătuită sub îngrijirea Institutului de Folclor, de Gh. Ciobanu, V. Nicolescu. Prefață de Al. Amzulescu. București, E.S.P.L.A., 1955, 193 p. 1 f.

Rec. A. Vicol. *Muzica* 6 (1956), nr. 1 — 2, p. 82 — 85. V.T. O valoroasă culegere de melodii populare. *Contemporanul* 1955, nr. 25 (455), p. 3.

253. Drappel, I. Valorificarea folclorului sîrb. *Contemporanul* 1955, nr. 36 (466), p. 2. Despre activitatea Ansamblului de stat sîrb de cîntece și dansuri din Timișoara.

254. Drăgoi, Sabin. Caracterul popular al operei lui George Enescu. *Muzica* 5(1955), nr. 5, p. 13—14.

255. Drăgoi, Sabin. Cum să prelucrăm cîntecul popular. *Cultura Poporului* 5(1955), nr. 8, p. 53—56; nr. 9, p. 52—56.

256. Drăgoi, Sabin, Noua creație populară. *Muzica* 1 (1951), nr. 2, p. 15—19. La noi, în poezie și muzică.

257. Drăgoi, Sabin. Pentru o justă atitudine a compozitorilor față de folclor (după anul 1948). *Contemporanul* 1951, nr. 45 (266), p. 3.

258. Drăgoi, Sabin. Sarcinile Institutului de Folclor în dezvoltarea creației compozitorilor noștri. *Contemporanul* 1952, nr. 23 (296), p. 3.

259. Drăgoi, Sabin, L. Stănculeanu. Schimb de experiență cu folcloriștii maghiari. *Contemporanul* 1955, nr. 8 (438), p. 2.

Cîntecul popular, culegerea și difuzarea lui în R.P. Maghiară.

260. Dumitrescu, Ion. Contribuții la problema armonizării cîntecului popular romînesc. Despre bazele armonizării modurilor (principiile armonizării celorlalte moduri, alături de modul major—ionian—, deci și despre principiile armonizării modurilor populare romînești). *Muzica* 4 (1954), nr. 2, p. 1—6.

261. Faragó József. Leánytánc, legénytánc, de hol maradt a párostánc? [Dans de fete, dans de feciori, dar unde a rămas dansul de doi?] *Utunk* 11 (1956), nr. 22, p. 5.

262. Florea, Bobu. Buciumul. *Flacăra* 1954, nr. 12 (37), p. 27.

Instrumentul muzical.

263. G(eorgescu) — Breazul. Studiul științific al creației populare—sarcină de frunte a muzicologiei noastre. *Muzica* 4 (1954), nr. 3, p. 3—4.

264. Gergely Róza. A népi szinjátszás célza és feladatai. [Scopul teatrului popular și problemele lui]. *Művelődési Utmutató* 6 (1953) nr. 7. p. 42—43.

265. Haciaturian, A. Cum înțeleg eu caracterul popular în muzică. *Muzica* 2 (1952), nr. 7, p. 44—47.

266. Herescu, S. Pentru o vie dezbatere a problemelor valorificării dansului popular. *Contemporanul* 1955, nr. 38 (468), p. 2.

267. Két Kolozsvár-tartományi népdal. Feldolgozta Zoltán Aladár. [Două cîntece populare maghiare din regiunea Cluj]. *Művelődési Utmutató* 8 (1955), nr. 10, p. 35—36.

268. Kiriac, D. G. Coruri (Cu un cuvînt introductiv de G. Breazul). Sub îngrijirea prof. I. D. Chirescu și G. Breazul. *Muzica* 4 (1954). Supliment nr. 4. 39 p.

269. Kodály Zoltán. Muzica populară și muzica cultă. *Muzica* 5 (1955), nr. 4, p. 22—25.

270. La comemorarea unui mare maestru al muzicii noastre corale: Gh. Cucu (1882—1932). *Contemporanul* 1952, nr. 35 (308), p. 4.

271. Lajtha László. Szépkenyerüszentmártoni gyüjtés. [Cîntece, colinde și dansuri maghiare și romînești]. Budapest, Zenemükiadó, 1954, 150 p. (Népzenei monografiák I. Szerkeszti: Lajtha László).

Culegere din anul 1951.

272. Livșiț, A. Muzica Moldaviei (Fișă rezumativă după «Sovetskaia Muzîka» nr. 7, 1952). *Muzica* 2 (1952), nr. 7, p. 119.

273. Lovinescu, Tania. Cultura noastră — ambasador al țării noastre. *Contemporanul* 1955, nr. 34 (464), p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

Succesele obținute de expozițiile de artă populară romînească și de ansamblul romînesc de cîntece și dansuri.

274. Luca, Fănică. Tovarășul meu de viață, naiul... *Contemporanul* 1954, nr. 20 (397), p. 2.

Și note autobiografice.

275. Marcovnicoff, B. Activitatea artistică de amatori în cadrul căminelor culturale (din R.P.R.) *Muzica* 2 (1952) nr. 8—9, p. 118—122.

276. Martînov, I. I. Viața muzicală a Romîniei (Publicat în « Sovetskaia Muzîka», nr. 7, 1951). *Muzica* 1 (1951), nr. 5, p. 15—22 și în *Contemporanul* 1951, nr. 36—37 (257—258).

Și despre activitatea Institutului de Folclor și cîntecele populare.

277. Meșter, Dimitrie. Cum trebuie culese jocurile populare. *Flacăra* 1951, nr. 26 (182), p. 2.

Scurt îndreptar, cu multe indicații ale lui Igor Moiseev.

278. Musicescu, M. A. Relații asupra muzicii de curte și a muzicii lăutărești în « Geschichte des Transalpinischen Daciens» de F.I. Sulzer. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 1—2, p. 291—304.

279. Pop, Dariu. Dansul « Someșana». *Muzica* 4 (1954), nr. 2, p. 30—31.

280. Popa, Ioan. Ansamblul de cîntece și dansuri al C.C.S. *Muzica* 4 (1954), nr. 7—8, p. 66—68.

281. Popescu-Județ, Eugenia și Gh. Doiul. De doi ca-n Banat. Desene de Ada Ghinescu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 10, p. 41—49; nr. 11, p. 31—37.

282. Popescu-Județ, Gh. Brîul borlovenilor. Schițele de dans de Ada Ghinescu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr 5, p. 55—60.

283. Popescu-Județ, Gh. Iedera. Schițele de dans de Ada Ghinescu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 8, p. 57—63.

284. Popescu-Județ, Gh. Jocuri populare bănățene. Schițele de dans de Ada Ghinescu. *Cultura Poporului* 5 (1955), nr. 4, p. 50—61.

285. Popescu-Județ, Gh. Munca științifică de culegere a dansurilor populare. *Contemporanul* 1955, nr. 40 (470), p. 4.

286. Popova, T. Cîntecul popular rus în muzica clasică rusă. Traducere de C. Teodoroiu și Olga Efremov. București, Editura Cartea Rusă, 1954. 45 p., 1 f.

287. Popovici, Vasile. Cîntecul popular — izvorul operelor simfonice. *Contemporanul* 1952, nr. 8 (281), p. 3.

288. Porumbescu, Ciprian. Opere alese. București, E.S.P.L.A., 1954. 169 p., 2 f.
Rec. Sandu Atanasiu. *Muzica* 5 (1955), nr. 1—2, p. 82.

289. Prichici, Constantin. Gh. Despre activitatea orchestrei « Barbu Lăutaru». *Muzica* 4 (1954), nr. 7—8, p. 29—35. Cu 1 il.

290. Prichici, C. Gh. Țambalul. Contribuții la cunoașterea instrumentelor populare romînești. *Muzica* 2 (1952), nr. 8—9, p. 130-139.

291. Proca, V(era). Dansurile populare în R.P.R. *Muzica* 2 (1952), nr. 8—9, p. 57—65.

292. Proca-Ciortea, Vera. Jocuri populare romînești. Culegere alcătuită sub îngrijirea Institutului de Folclor. București, E.S.P.L.A., 1954. 147 p. (și supliment cu arii).

293. Să dăm un mai mare avînt cîntecului de masă. *Contemporanul* 1952, nr. 24 (297), p. 3.

294. Sărăteanu, L. Tradiția lui Taica cel bătrîn. Un reportaj despre maeștrii noi ai cîntecului străvechi. *Flacăra* 1953, nr. 1, p. 22—23.

295. Sava, Stela. Însemnări privitoare la condiția socială a lăutarilor, la sfîrșitul sec. XIX. Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 1 (1954), nr. 1— 2, p. 234 — 236.

296. Stoia, Achim. Trei cîntece de nuntă București, 1955. 13 p.

297. Stoian-Stoianov, Stoian. Cîntecul popular în creația compozitorilor bulgari. *Muzica* 5 (1955), nr. 6, p. 28—32.

298. Sulițeanu, G, Viața cîntecului popular în comuna Ieud (Maramureș). *Muzica* 1952, nr. 8—9, p. 44—56.

299. Șerbu, Igor. Fluierașii din Cătina (regiunea Ploești). *Contemporanul* 1954, nr. 16 (393), p. 2.

300. Șoima, Gh(eorghe). Folclorul muzical religios. *Studii Teologice*, Seria II 2 (1950), p. 288—294.

Despre colinde, cîntece de stea, bocete, cîntece de înmormîntare, « viersuri» bisericești (la Bobotează, Florii etc.)

301. Ștefan, D. De prin lume adunate și iarăși la lume date. *Gazeta literară* 1 (1954), nr. 15, p. 4.

https://biblioteca-digitala.ro

Cîteva cîntece populare difuzate de Institutul de Folclor și cîteva din satele Joița și Săbăreni.

302. Tudor, Laurențiu. Despre cîntecul popular. (Recenzie a articolului lui Mihail Isacovschi din « Novîi Mir», nr. 10—1951, închinat creației cîntecului popular, cu specială referire la cel sovietic). *Almanahul Literar* 2 (1951), nr. 11 (24), p. 106—109.

303. Vancea, Zeno. Contribuții la studiul muzicii noastre populare. Cu privire la armonia muzicii lăutărești. *Muzica* 3 (1953), nr. 4, p. 12—17.

304. Vancea, Zeno. Intonații populare romînești în muzica lui George Enescu. *Muzica* 4 (1954), nr. 1, p. 5—10.

305. Vancea, Zeno. Rolul lui Gavril Muzicescu în dezvoltarea muzicii romînești. Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea sa. *Contemporanul* 1953, nr. 51 (376), p. 2.

Și despre « introducerea creației țăranilor în muzica profesională».

306. Vancea, Zeno. Rolul muzicii populare în creația lui Béla Bartók. *Muzica* 1 (1951), nr. 3—4, p. 126—131.

307. Viața nouă în cîntecul poporului. *Contemporanul* 1952, nr. 52 (325), p. 2.

13 cîntece, majoritatea din Ieud-Maramureș.

308. Vîntu, Victor. Congresul cîntecului și al dansului. Reportaj de—. *Contemporanul* 1953, nr. 23 (248), p. 4.

Despre finala celui de al treilea concurs pe țară al echipelor artistice de amatori ale sindicatelor. Și despre « noile creații folclorice».

309. Zamfir, C. Contribuții la cunoașterea instrumentelor populare — cobza. *Muzica* 3 (1953), nr. 2, p. 49—53.

310. Zoltán Aladár. Három vistai népdal. [Trei cîntece populare din Vișteа]. Bukarest, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1954. 10 p., 1 f.

X. PĂSTORIT ȘI ALTE OCUPAȚII. ETNOGRAFIE.

311. Cușner, P. I. (Cnîșev). Învățătura lui Stalin despre națiune și despre cultura națională și importanța sa pentru etnografie (« Sovetskaia etnografia», 1949, nr. 4).

Rec. Nicolae Petrescu. *Analele Romîno-Sovietice*, Seria Istorie-Filozofie 5 (1951), (Seria a II-a), p. 149—150.

312. Florea Florescu, Bobu. Elemente etnografice în opera lui Dimitrie Cantemir « Descriptio Moldaviae». Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 2 (1955), nr. 1—2, p. 15—24.

313. Petrescu, Nicolae. Cercetări etnografice în U.R.S.S. *Analele Romîno-Sovietice*, Seria Istorie-Filozofie 5 (1951), (Seria a II-a), p. 57—70.

314. Petrescu, Paul. Cea de a treia ședință lărgită a etnografilor romîni. (București, martie 1954). Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istoria artei* 1 (1954), nr. 3—4, p. 243—246.

Majoritatea comunicărilor s-au ocupat de arta populară.

315. Rezuș, Petru. Religia slavilor. *Studii Teologice*, Seria II, 2 (1950), p. 98—110.

Și despre zeități, obiceiuri, viață.

316. Vasilescu, Em. Religia slavilor. *Studii Teologice*, Seria II, 2 (1950), p. 426—456.

Etnografie, zei, demoni, cult, obiceiuri la naștere, căsătorie și moarte.

317. Vlăduțiu, I. Probleme de cercetare în domeniul etnografiei. Academia R.P.R. *Studii și referate privind Istoria Romîniei*. Din lucrările sesiunii lărgite a Secțiunii istorice, filozofice și economico-juridice (21—24 decembrie 1953), partea I-a. București, Editura Academiei R.P.R., 1954, p. 229—284.

În U.R.S.S. și la noi. În special despre activitatea lui Romulus Vuia și Ion Chelcea.

XI. DIVERSE

(Colinde, jocuri de copii, proverbe, obiceiuri etc.)

318. Alexe, Gheorghe. Maica Domnului în colindele religioase romînești. *Studii Teologice*, Seria II, 5 (1953), p. 661—676.

319. Camilar, Eusebiu. Vechi meșteșugari. *Gazeta Literară* 2 (1955), nr. 8 (50); nr. 21 (63); nr. 35 (77).

Și versuri, mai ales din jocuri copilărești; unele de autenticitate îndoielnică.

320. Chițimia, I. C. Vechi elemente folclorice de muncă agrară (Rezumat al comunicării și discuțiilor). Academia R.P.R. *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* 2 (1953), p. 248—249.

https://biblioteca-digitala.ro

Obiceiul « odorîtului » cu plugul (în Oltenia) şi al « drăgaicii ».

321. Dintr-un raport asupra unei cercetări pe teren despre « folclorul copiilor ». Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 3 (1954), p. 179—190.

În localitatea Vasile Roaită (reg. Constanţa).

322. Folclorul copiilor (Rezumat al comunicării elaborate de I.C. Chiţimia şi Tr. Ionescu-Nişcov, ajutaţi în adunarea materialului de Marin Bucur şi un grup de studenţi). Academia R.P.R. *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* 2 (1953), p. 265—267.

323. Lăzăreanu, Barbu. Din zicalele adunate de Mihail Eminescu *Limba Romînă* 1 (1952), p. 37—39.

În ms. 2307 se găsesc 116 proverbe adunate de Mihail Eminescu.

324. Lungu, Nicolae. Folclorul muzical religios. *Studii Teologice*, Seria II, 1 (1949), p. 663—668.

Mai ales despre colinde.

REVISTELE DESPOIATE

(Lipsa indicaţiei locului de apariţie arată că revista se publică la Bucureşti)

1. Academia R.P.R. Buletin ştiinţific
2. Acta Ethnographica (Budapest)
3. Almanahul Literar (Cluj)
4. Analele Romîno-Sovietice
5. Arhitectura
6. Arhitectura R.P.R
7. Arhitectură şi Urbanism.
8. Cercetări filozofice
9. Contemporanul
10. Cultura Poporului
11. Cum vorbim
12. Dolgozó Nö
13. Ethnographia (Budapest)
14. Flacăra
15. Folia Ethnographica (Budapest)
16. Gazeta Literară
17. Iaşul Literar (Iaşi)
18. Iaşul Nou (Iaşi)
19. Igaz Szó (Tîrgul Mureş)
20. Irodalmi Almanah
21. Limba Romînă
22. Müvelödési Utmutató
23. Muzica
24. Probleme de literatură şi artă
25. Revista Universităţii C.I. Parhon.
26. Scrisul Bănăţean (Timişoara)
27. Steaua (Cluj)
28. Studii — revistă de istorie (a Academiei R.P.R.)
29. Studii şi cercetări de istoria artei (a Academiei R.P.R)
30. Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor (a Academiei R.P.R)
31. Studii şi cercetări de istorie veche (a Academiei R.P.R)
32. Studii şi cercetări ştiinţifice (a Filialei Academiei RPR, Cluj)
33. Studii şi cercetări ştiinţifice (a Filialei Academiei RPR, Iaşi)
34. Studii Teologice
35. Tînărul Scriitor
36. Utunk (Cluj)

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Lei 10